בעזהשי"ת

ספר

חק לישראל

פרשת שמות

❖

בלשון הקודש ואידיש

❖

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

❖

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

חק לישראל

ספר

שמות

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה נדפסת בשלמות עם הפטרות וחמש מגלות עם הטעמים.

ב) תרגום על התורה

ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י ישן.

ד) פי' שפתי חכמים הנודע ללומדי תורה.

ה) פי' הרשב"ם ז"ל נכד רש"י ז"ל.

ו) פי' בעל הטורים מרבינו בעל ארבעה טורים.

ז) פי' דעת זקנים מבעלי התוספות ז"ל.

ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.

ט) מנין המצות למהר"ם תאגיז ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"ם הפסוקים.

י) טעמי הקרבנות בדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.

יא) דיני הקרבנות בקצרה

יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.

יג) עניני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.

יד) ענין הסדרה על ע"ט לפני כל סדרה.

טו) הפי' ע"ט על התורה הוא במעט העתקה חדשה בטוב טעם וכן בההפטרה.

טז) ליקוטים יקרים ע"ט מהספרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).

יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה'. על התורה והפטרות.

יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יחדו נעתק על ע"ט (יעדער זאל וויסען וואס עס איז געזיען פון וועלט בעשאפונג ביז היינט.

יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס גאט האט געבאטין.

כ) חמש מגלות עם פירש"י (בסוף כל ברך מהחומש נדפסת המגלה השייכת לברך ההוא). זולת זה

נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עוד בבושם הזה מלוקט מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי' העברי העתקנו גם פי' ע"ט (יעדער וואס וועט לייענען וועט גרוים פערגעניגען האבין).

כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.

כב) על ספר רות נקוב. בשם יחום דוד.

כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.

כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם

כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדס.

כו) לקוטים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי שם.

כז) משלים ערבים ונעימים על כל הה"ר

כח) תרגום שני על מגלת אסתר

כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.

ל) העתק ע"ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.

לא) נדפס בסוף כל ברך סדר התפלה וכו'.

לב) גם הוספנו קצורי הדינים הנצרכים לתפלה.

לג) נביאים עם פרש"י ומצודת דוד

לד) כתובים עם פרש"י ומצודת דוד.

לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תוי"ט בנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.

לו) גמרא עם פרש"י והעתקה ע"ט ועם איזה דבורי תוספות.

לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ט.

לח) המוסר עם תהעתקה ע"ט.

לט) למהדרים ללמוד בכל יום התרי"ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.

מ) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל.

מא) הארחות חיים הנ"ל נעתק גם ללשון ע"ט.

מב) אגרת הרמב"ן ז"ל לבנו ז"ל נעתק גם הוא לע"ט.

ואלה הספרים שמהם נאספו הפירושים החדשים והלקוטים היקרים

א) אלשיך הקדוש ב) אברבנאל ג) העקדה ד) השל"ה הקדוש ה) אור החיים הקדוש ו) זוהר הקדוש ז) כלי יקר ח) באר מים חיים ט) דביר הזהב י) ילקוט ראובני יא) ילקוט שמעוני יב) פי צדיק יג) אבן עזרא יד) קדושת לוי טו) אפיקי יהודה טז) דברי שאול יז) רמב"ן יח) מדרש רבה יט) מדרש תנחומא כ) תפארת יונתן כא) בעל הטורים כב) תרגום ירושלמי כג) גלי רזיא כד) תרגום יונתן כה) תיקונים כו) שערי אורה כז) ריקאנטי כח) מדרש הנעלם כט) אבן משה ל) פרחי נחל לא) קה"ק לב) בכ"ר לג) ארץ חמדה לד) אדרת אליהו לה) בינה לעתים לו) יערות דבש לז) שירי הנפש עמה"ש לח) תפארת לבי עמה"ש לט) ספירת הספרה על הש"ס מ) פרשת דרכים מא) זרע ברך מב) ברכת שמואל מג) זקן אהרן מד) שמן הטוב מה) פני אריה זוטא מו) שמא דחיי מז) עולת החדש מח) שמע יעקב מט) נחמד ונעים נ) תולדות חיים ועוד ועוד אשר אי אפשר לפורטם כי רבים הם רק כולם אהובים ברורים מאדירי התורה קדושים אשר בארץ המה ואור תורתם זורח ע"פ תבל ארצה אשר זכרם לא ימוש מפני ישראל כי הרותיה המה בעט ברזל ועופרת לעד נקבצו פה לספר ולסדר התורה והספרים דברי נביאים ובמגלות אשר כלם קדש קדשים מרועה אחד נתנו אשר קבל משה מסיני עד סוף הדורות.

בְּרָכוֹת הַפְטָרָה

קודם קריאת הפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר
בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים
בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמשֶׁה
עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

ואחר קריאת ההפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל הָעוֹלָמִים צַדִּיק
בְּכָל הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר
וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:
נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד
מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן
וְרַחֲמָן אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:
רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ
בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:
שַׂמְּחֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ. וּבְמַלְכוּת בֵּית
דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְאוֹ
לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם
קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה
יְיָ מָגֵן דָּוִד:
עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת
הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד
וּלְתִפְאָרֶת:
עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ
שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ
מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

דער עיקר יודישקייט איז מען זאל מורא האבין פאר הקב״ה, און מען מיינט ניט די מורא זאל זיין טאמער וועט אים הקב״ה שטראפין אז ער וועט ניט טאהן דיא מצוה, אדער ער וועט געשטראפט ווערין אז ער וועט טאהן אעבירה, אפילו דאס איז אויך גוט מען זאל אזוי מורא האבין, דערנוייל וועט ער ניט זינדיגען און וועט טאהן מצות, אבער נאך ניט דיא מורא מיינט מען, ווארום דאס הייסט ניט ער האט מורא פאר הקב״ה, נאר ער האט מורא פאר זיך, די מצות וואס ער טוהט איז וויא אהאנדיל, אזוי וויא ער קויפט סחורה ער זאל פארדינען מיינט ער ניט דעם עיקר דעם האנדיל און די סחורה, ער מיינט נאר דאס פארדינסט, קויפט ער אזעלכע סחורה וואס דער פארדינסט איז גרוים, און דיא סחורה וואס מען פארדינט ווייניג וויל ער ניט האנדלען, אזוי טוהט ער מצות וייל ער וויים הקב״ה וועט געבין שכר, און דריבער דיא מצוה וואס ער מיינט דער שכר איז גרוים היט ער זיא צו טאהן, און די עבירה וואס ער וויים דער שטראף איז גרוים היט ער זיך ער זאל זיא ניט טאהן, און דריבער די מצות וואס נאך זיין מיינונג וועט מען געבין ווייניג שכר, היט ער זיי ניט אזו שטארק, און די עבירות וואס ער רעכונט דער שטראף פון זייא וועט זיין קליין, היט ער זיך ניט פון זייא, ניט אזוי פארלאנגט הקב״ה פון דעם יוד, הקב״ה וויל דער יוד זאל אים דינען נוייל ער איז דער מלך פון די גאנצע וועלט און ער האט דיא גאנצע וועלט בשאפין, ווי **דוד המלך** האט געזאגט ווען איך הייב אויף מיין קאפ אין דער הייך און זעה די הימלען מיט די זונן און דיא לבנה און שטערין וואס הקב״ה האט בשאפין, זעה איך אז דער מענטש איז גאר נישט גירעכונט נעגין זייא, און אז דער מענטש וואלט נאך גיקענט זעהן וואס אויף דיא הימלען איז בשאפין געווארין, מלאכים שרפים אופנים חיות הקודש, און אלע ציטערין צו דער־מאנען דעם נאמען פון הקב״ה, וואלט ער געזעהן ווי ער איז גאר נישט נעגין זיי, און עס וואלט אויף אים פאלין אשרעק צו טאהן אזאך נעגין דעם ווילען פון הקב״ה, און צו טאהן דעם ווילען פון הקב״ה, קענען מיר זעהן למשל אקיסר איז געפארין אין גאס און אויף ביידע זייטין גאס שטייען פיל מענטשין צו זעהן דעם קיסר און פארינדיג איז פון אים ארוים געפאלין זיין טאשין טיכול, וועלין הונדערטער מענטשין צו לויפין אויפהייבין דאס טיכול און דער קיסר זאל דאס טיכול נעמען פון זיין האנט, ווי גליקליך וואלט זיך דער מענטש גירעכונט אז ער האט זוכה געוועזן צו בערינגען איין מנוט דעם מלך און דער מלך מיט זיין האנט האט גענומען פון אים דאס טיכול, און אויב דער מלך האט אביסל געטאהן דעם קאפ צו אים פאר אדאנק, שעצט זיך שוין דער מענטש פאר אגליקליכען, אז דער זעלביגער מענטש זאל בערעכענען אז ביי מיר איז אזוי גרוים דער גליק וואס איך האב איין מנוט בעדינט דעם מלך פון איין מדינה וואס ער איז נאר אמענטש, און ער האט די מדינה ניט בשאפין און גיט ניט פרנסה די מדינה און אז איינער ווערט קראנק קען ער אים ניט היילין, ווי גרוים דארף זיין ביי מיר דאס גליק אז איך האב זוכה געוועזן צו בעדינען הקב״ה וואס ער איז דער מלך מלכי המלכים, דער מלך פון דיא גאנצע וועלט וואס ער האט די וועלט בשאפין און ער לעבט אייביג, און שפייזט אלע בשעפעניש און היילט קראנקע, און נאך אלע זאכין וואס די מויל פון מענטש קען דאס גאר ניט ארוים ריידין און דיא פעדער קען דאס גאר ניט בעשרייבען, ווי דער פייטן זאגט אין אקדמות ווען די הימלען וואלטין געוועזן פארמעט און אלע וועלדער וואלטין געוועזן פענעס און אלע ימים וואלטין געוועזן טינט און אלע מענטשין וואלטין געוועזן שרייבערס, פון דעסטוועגין וואלט ניט מעגליך געוועזן צו בעשרייבין דיא גרויסקייט פון הקב״ה, דארף דאך דער מענטש בעטראכטין אז די מורא און דער כבוד פון אמלך בשר ודם איז אזוי גרוים, וואס דער מלך קען נאר שטראפין דעם מענטש ווען ער איז אין זיין מדינה, אבער אז ער אנטלויפט אין איין אנדער מדינה, אדער דער מענטש שטארבט קען ער אים שוין גאר ניט טאהן, אבער פאר הקב״ה קען מען ניט אנטלויפין, וויא **דוד המלך** האט געזאגט אויב איך וועל גיין אין הימעל, ביזטו אין הימעל, אין גרוב געפינסטו מיך אויך, אויף דעם ים און עק וועלט דארט איז אויך דא דיין האנט, פאר דיא גרויסקייט פון הקב״ה דארף דער מענטש מורא האבין, און עס דארף זיין ביי אים אכבוד צו זאגין איך בין אקענעכט צו בעדינען הקב״ה, פון דעם כבוד דארף ארייין קומען צו דעם מענטש אין הארצין אגרויסע ליבשאפט צו הקב״ה, ווי משה רבינו האט געזאגט צו די יודין ואהבת את ה׳ אלהיך, דו זאלסט ליב האבין הקב״ה מער וויא דו האסט ליב דיין לעבין, דו זאלסט אוועק געבין די ליבשאפט פון דיין לעבין פאר די ליבשאפט פון הקב״ה, און ווי וועט זיין מען זאל פרעגין ביי איוד דו האסט ליב הקב״ה,

וועט ער געווים זאגין יא, אויב מען וועט אים פרעגין וועמען האסטו ליבער, הקב"ה, אדער דיין ווייב אונ קינדער, אפילו אפראסטער מענטש וועט אויך זאגין הקב"ה האב איך ליבער ווי מיין ווייב אונ קינדער. וועלין מיר אבער גיין זעהן אויב ער זאגט אמת, דאס ערשטע וועלין מיר זעהן וואס ער טוהט אנאנצין טאג אונ ביי נאכט, אויב ער האנדילט, ער האט אקראם, עפינט ער דיא קראם גאנץ פריה אונ איז אין קראם ביז עלף דעם זייגער ביי נאכט, אויב ער ארבעט איז אויך זיין ארבעט אגאנצין טאג אדער פון פארטאג ביז שפעט ביי נאכט, אדער ער האנדילט אין גאס אגאנצין טאג, אדער ער פארט פון איין שטאט אין די אנדערע צו קויפין סחורה אדער צו פארקויפין, אונ ער פארט אויף ימים, אין אמעריקע, אפריקא, אונ שטעלט איין זיין לעבין, נאר צו פארדינען געלט, ער זאל קענען געבין עסין זיין ווייב אונ קינדער, אונ דינגען פאר זייא אשיינע דירה אונ מאכין פאר זיי שיינע קליידער מיט טייערע צירונג, איז נאך אמאהל אמענטש גיפארין אפילו דרייא מייל צו מבקר חולה זיין אקראנקען וואס ער איז פרעמד מיט אים, אדער ער זאל דארט מאכין שלום צווישען מענטשין, אויב מען זאל זאגין אמענטש פאר אין אמעריקע דארטין איז דא צו מקיים זיין אזוי אמצוה וואס דו קענסט זיא דא ניט מקיים זיין. וועט ער דען פארין ער זאל קיין זאך ניט מיינען, ניט געלט פארדינען ניט כבוד נאר דיא ריינע מצוה צו מקיים זיין ווייל הקב"ה האט גיבאטין, אבער וועגין רייך מאכין זיין ווייב אונ קינדער לויפט ער אין אמעריקע, נאר וואס דארפין מיר גיין ווייט, מיר וועלין שמועסין פון דעם מענטש וואס עס טוהט זיך ביי אים אין זיין שטוב. אונ אין זיין שטאט, וויא פיל מענטשין גייען ניט אגאנצע וואך דאווענען אין שוהל וועגין זייערע געשעפטין, ער זאגט קיין אמן, קיין אמן יהא שמיה רבה, קיין ברכו, קיין קדושה, ווייס דען ניט יעדער יוד ווי טייער עס איז דער ווארט אמן, אמן יהא שמיה רבה, ברכו, קדושה, נאר פאר יעדער גרינגע וועלטליכע זאך ווערט אוועק געשטויסין דיא ליבשאפט פון הקב"ה, אונ אפילו דער וואס לערנט שוין אלע טאג, ווי לאנג לערנט ער, אשעה אדער צוויי שעה. אונ אפילו ער גייט דאווענען אין שוהל. וועלכע געשעפטין טראכט ער אין שמונה עשרה, דיא גמרא זאגט פאר-צייטין איז גיוועזן ביי יודין דער עיקר תורה אונ מצות אונ תפלה, אונ פרנסה אויך, האבין זייא געהאט ביידע זאכין. אונ היינט אז דער עיקר איז גיווארין פרנסה, האט מען ביידע ניט, דער ענין המוסר איז זייער פיל פון אים צו ריידין, נאר איין זאך איז ווייל די הצלחה פון די נשמה אויף יענע וועלט, אדער די יסורים פון די נשמה אויף יענע וועלט זעהט ניט דער מענטש, אונ די ענינים פון גוף זעהט דער מענטש פאר זיינע אויגין, דריבער האט איין מאהל הקב"ה געוויזען אויף דער וועלט אז דער מענטש קען גישפייזט ווערין אן ארבעט, האט מען גיגעבין מן אונ וואסער פון שטיין, אין דעם מן איז גיוועזן אלע טעמים פון עסין אין די וואסער איז גיוועזן אלע טעמים פון משקה. אונ מען האט געהייסין מאכין אמשכן, ווען דער משכן איז גיוועזן צווישען די יודין האבין אלע יודין געשפירט אין זיך אהייליגקייט וואס עס ציהט זיי צו הקב"ה, נאכדעם איז גיוועזן אבית המקדש, אז דער יצר הרע האט זיך געשטארקט אונ האט אפגעצויגין דיא הייליגקייט פון דיא יודין איז דער בית המקדש חרוב גיווארין, נאר הקדוש ברוך הוא האט צו גיזאגט ער וועט אפטאהן דעם יצר הרע פון דער וועלט אונ יודין וועלין צוריק קומען צו זייער הייליגקייט אונ צום בית המקדש:

תרומה יום א תורה

אונקלוס

למשיך מתי"ת דר"א יהוה נפש י יה יהו יהוה, רוח יוד הא ואו הא, נשמה יהוה חיה יחידה ד' דמילוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

כה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיַפְרְשׁוּן

תר"א דבר אל בני. סנהדרין לא ע"ז נג׳

פירוש לתורת אלהים

(א) וידבר יי' אל משה האט גאט גירעט צו משה לאמר אזוי צו זאגין: (ב) דבר ריידט אל צו די

אונקלוס

קֳדָמַי אַפְרָשׁוּתָא מִן כָּל גְּבַר דִּי יִתְרְעֵי לִבֵּיהּ תִּסְּבוּן יָת אַפְרָשׁוּתִי: ג וְדָא אַפְרָשׁוּתָא דִּי

וְיִקְחוּ־לִי תְּרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי: ג וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר

בעל הטורים

(ב) ויקחו לי תרומה. אחת דבר אל בני ישראל בלשון פיוס כמו דברו על לב ירושלים בשביל שהיה בו חסרון לים פייסם ואיתא במדרש א"ר אבהו זמה לעשות משכן כבוד וכפרה לישראל אמר דבר אל בני ישראל לשון פיוס שזוקקים את ישראל ונוטלים את ממונם מה תהא עליהם. תרומה אותיות מ' תורה שהתורה שניתנה למ' יום סוה לאוכלי תרומה. כדפית דאמרינן לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן שיה לה לאוכלי תרימה וזהו ויקחו לי לשמי שכל מי שעוסק בתורה כאילו לוקח לי שאין לו להקב"ה בעולם אלא ד' אמות של הלכה בלבד זע"כ סמך פ' ויקחו לי תרומה לפ' של תורה: ויקחו לי תרומה. עשו לי מקום מקדש אחד מנ' שבהר הבית כמו תרומה שהוא א' מנ' שבהר הבית היה ת"ק על ת"ק ומקום המזבח היה ק' על ק' שהוא א' מנ' של ת"ק על ת"ק: סמך לילה לויקחו לי תרומה רמז זמן אכילת תרומה בלילה כדתנן משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן שהיא צאת הכוכבים: ויקחו לי. לי עולה מ' היינו עין יפה אחד ממ': מאת כל. כל עולה נ' היינו בינוני א' מנ': מאת כל. ר"ת עולה ס' היינו עין רעה א' מס': אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. בגימטריא אך בני ישראל יהיו תורמין לא הגוים: תקחו את תרומתי. ולא אמר תקת שאין נוכין לנקה בפחות מב'. תקחו בגימטריא שנים קטו:

רשב"ם

(ב) תרומה. הפרשה מממונם:

רש"י

(ב) ויקחו לי תרומה. לי א לשמי: תרומה. הפרשה ב. יפרישו לי מממונם ג נדבה: ידבנו לבו. לשון ד נדבה והוא ל' רצון טוב פישנ"ט בלע"ז (געשענק): תקחו את תרומתי. א"ר ג' תרומות ה אמורות כאן. אחת תרומת בקע לגלגלת שנעשו

שפתי חכמים

א דהא כל דבר שבעולם שלו הוא. ב כא לו' שאל תפרשו לשון תרומה והגבהה כמו שוק התרומה רא"ם: ג דק"ל כיון דתרומה דהכא הוא הפרשה וא"כ נאמר שהוא דבר שיש לו קצבה כמו תרומת גורן ויקב לכן פי' מממונם ואין כאן שום קצבה. א"נ דק"ל כיון שפי' תרומה הפרשה הל"ל בתחלה ענין הפרשתם ואחר כך הי"ל לכתוב ויקחו לי תרומה ומלת מממונם שמוסיף רש"י על הפסוק משום דק"ל דפשוטו של פסוק משמע שהתרומה יהיה מגוף האיש כדכתיב מאת כל איש וז"א דהפרשה ואשר יפרוש ממנו ראוי להיות ממין אחד לכן פי' יפרישו לי מממונם נדבה ומאת כל איש לא קאי אמלת תרומה דלעיל מיניה אלא קאי אידבנו דלמטה ומפני שהפרשה אפשר שתהיה בחיוב אמר שהיא נדבה כנרמז מאשר ידבנו לבו. רא"ם: ד כאלו אמר ינדבנו והנו"ן מובלעת בדגש הדל"ת: ה פי' רמוזות ולא פי' כאן כי אם תרומת המשכן שהיא נדבת כל אחד ואחד דאל"כ תרומתי אחת התרומה ל"ל הי"ל למכתב ויקחו לי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) ויקחו לי תרומה. פרשה זו נאמרת בתוך ארבעים יום שהית ממתן תורה וצוהו הקדוש ברוך הוא להיכן מגיה' שיעשו משכן ובית קדשי הקדשים ובתוך הארון לוחות ושם תשרה שכינה וישראל סביב כמו המלאכים סביב כסא הכבוד ושכינה ביניהם וכן כתוב ושכנתי בתוכם כמו בתוך המלאכים ועל זה נאמר אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם להיות שכינתי ביניכם:

(ג) וזאת התרומה. וגו' שלשה עשר נדבות מונה כאן שנדבו ישראל במשכן וכנגדן מנה יחזקאל י"ג בגדים שעתיד הקב"ה להלביש ישראל לעתיד. זהב וכסף ונחשת וכנגדן יש צדקות בעולם אותה שאדם עושה כשהיא בריא נחשבת לו כזהב. כשהוא חולה ונותן מעכשיו נחשבת לו ככסף. כשהוא נותן לאחר המיתה נחשבת לו כנחשת. ד"א זהב

עניני תרומת המשכן

(ב) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו'. הנה כאשר סיני נתן הקב"ה לישראל ע"י נביאו נאמן ביתו את עשרת הדברים. ועוד נשאר ליתן להם כל התורה עד סופה. וכהתורה בתוך כל המאורעות שהיה להם במדבר. כגון מחלוקת קרח ומריבות בני ישראל אדות המים. והכאת משה את הסלע. וכל זה הי' צריך להיות נכתב אחרי המאורע. ואף אם נאמר כדעת מ"ד שכל התורה היתה כתובה לפני הקב"ה כמרום קודם שנברא העולם. אבל ליתנה למשה ולישראל היה אי אפשר קודם המאורע.

פירוש לתורת אלהים

(ב) די יודין וְיִקְחוּ לִי אונ זיי זאלין נעמען פון מיינעט-וועגין תְּרוּמָה איין אפ שיידונג זיי זאלין אפ שיידין פון זייער געלט אנדבה פון מיינעטוועגין אונ פון דער נְדָבָה זאל מען מאכין א משכן אונ אנדערע זאכין אזוי ווי ווייטער וועט שטיין מֵאֵת פון איטליכען מענטש אֲשֶׁר וואס זיין הארץ וועט באווילינגען תִּקְחוּ זאלט איר נעמען מיין אפ שיידונג. ורש"י שרייבט אמרו רבותינו אונזערע רבנן האבין גיזאגט דריי תרומות שטייט אין דער פרשה מען זאל ביי זיי נעמען איין תרומה האבין אלע גלייך גיגעבין איין האלבין שקל דער פון האט מען גימאכט דיא שוועלין צו דעם משכן, די אנדערע תרומה האט אויך איטליכער גיגעבין אהאלבין שקל פון דעם געלט האט מען גיקויפט קרבנות ציבור צו מקריב זיין אויף דעם מזבח, אונ די דריטע תרומה איז וואס איטליכער האט גיגעבין צום משכן ווי פיל זיין הארץ האט מנדר גיוועזן, דיא דרייצעהן זאכין וואס ווייטער וועט שטיין דאס האט מען בדארפט האבין צו מלאכת המשכן אדער צו די בגדי כהונה: (ג) וזאת התרומה

אשר

לקוטים על התורה

(ב) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. דער מדרש זאגט דאס איז וואס דער פסוק זאגט איך האב אייך גיגעבין אגוטע נעמונג דאס איז די תורה, דעם מדרש איז אקשיא אין פסוק עס דארף דאך שטיין ויתנו לי תרומה. זיי זאלין געבין צו מיר תרומה, פאר וואס שטייט זיי זאלין נעמען צו מיר תרומה, נאך איז אקשיא עס האט געדארפט שטיין אין פסוק זייא זאלין נעמען פון מיר תרומה, אז עס שטייט דער ווארט נעמען, איז דאך גיט צו מיר גאר פון מיר, דריבער זאגט דער מדרש ביי די תורה שטייט אויך אזוי, אגוטע נעמונג האב איך אייך גיגעבין, דארף דאך אויך שטיין אגוטע געבונג האב איך אייך גיגעבין, נאר מיר וויסין שלמה המלך האט גיזאגט אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. דער וואס לערונט תורה נעמט ער פון הקדוש ברוך הוא ער זאל לאנג לעבין אונ זאל האבין רייכקייט אונ כבוד, ער גיט צו גאט גאר ניט אז ווי לערונט תורה, לערונט ער

תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת׃
ד וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ וְעִזִּים׃ ה וְעֹרֹת אֵילִם

אונקלוס

תִּסְבוּן מִנְּהוֹן דַּהֲבָא
וְכַסְפָּא וּנְחָשָׁא׃ ד וְתִכְלָא
וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי
וּבוּץ וּמַעְזֵי׃ ה וּמַשְׁכֵי

רשב"ם

(ד) ותולעת שני. צמר הצבוע בצבע אדום והצבע קרוי תולעת והצבע קרוי שני כדכתיב (נחום ב) אנשי חיל מתולעים. מלובשים בגדים צבועים. וכן האמונים עלי תולע. בגד צבוע. וכן מוכיח אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. אם יאדימו בתולע כצמר יהיו השני והשלג שם של צבעים זה אדום וזה לבן. אבל תולע והצמר שניהם צמר אלא שהתולע צמר צבוע והצמר הוא לבן בלא צבעים. ושש. פשתן אבל שאר המינים הם צמר צבוע: ועזים. מטוה של שערי עזים:

שפתי חכמים

תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו זהב וגו׳: ו דתכלת וארגמן ותולעת שני כולן של צמר היו אלא שחלוקין בלבען. ועי"ל דאבני שהם ואבני מלואים הנשיאים הביאו ורש"י לא קחשיב אלא מה שבלבור נדבו: ז דק"ל הואיל ואינו דומה לשאר נדבה למה כתיב כאן כסף ומתרץ דב׳ מיני כספים היו והא דאמרת הא לא הולרך שם כסף יותר זה אין קושיא דשאר כסף כו׳: ח וכן פי׳ של ארגמן למר לבוע. והוכחת רש"י מבגדי כהונה שנעשו מד׳ מינין הללו מתכלת וארגמן ותולעת שני ושש ולא כתיב בהו מאיזה מין היו אלא ביחזקאל גבי לבישת כהנים ביוה"כ כ׳ בגדי פשתן ילבשו ובגדי למר לא יעלו עליהם ומשמע דבכל השנה היו לובשים בגדי פשתים ובגדי למר ולא שום מין אחר ובמכנסים כתיב את מכנסי הבד שש משזר ובד הוא פשתים ש"מ דשש פשתים ומדשש פשתים תכלת למר דאין לומר איפכא דהא מלינו בהדיא דשש פשתים ע"כ תכלת למר והואיל שמלינו בבגדי כהונה דתכלת למר ודאי ארגמן נמי מין למר לבוע: ט דאי קאי אשערות היל"ל
הוא פשתן: ועזים. נולה של ט עזים לכך ת"א ומעזי הנא מן העזים ולא עזים עצמן שתרגום של עזים עזיא:

רש"י

מהם האדנים כמו שמפורש באלה פקודי. ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן קרבנות לבור. ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים ו האמורים בענין כולם הולרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם: (ג) זהב וכסף ונחשת וגו׳. כולם באו בנדבה איש איש מה שנדבו לבו חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד. ולא מלינו בכל מלאכת המשכן שהולרך שם כסף יותר שנאמר (שמות לח) וכסף פקודי העדה וגו׳ בקע לגלגלת וגו׳ ושאר הכסף ז הבא׳ שם בנדבה עשאוהו לכלי שרת: (ד) ותכלת. למר לבוע ח בדם חלזון ולבעו ירוק (יבמות ד מנחות מד): וארגמן. למר לבוע ממין לבע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן: ועזים. נולה של ט עזים לכך ת"א ומעזי הנא מן העזים ולא עזים עצמן שתרגום של עזים עזיא:

דעת זקנים מבעלי התוספות

כנגד מלכות בבל דכתיב אנת הוא רישא דדהבא. כסף כנגד מלכות פרס דכתיב באותה מלכות ועשרת אלפים ככר כסף. נחשת כנגד מלכות יון הפחותה מכולן. עורות אילם מאדמים כנגד מלכות אדום ואח"כ שמן למאור כנגד משיח דכתיב ביה ערכתי נר למשיחי:

עניני תרומת המשכן

כי איך יפיז ישראל וקרא קוראים בתורה מעשה קרח ובלועתו בארץ קודם מחלוקתו. ואיך יקרא משה בתורה שלוהו ה׳ ודברתם אל הסלע והוא יכה אותו ויהי׳ נגזר עליו מיתתו. וכאשר משה ידע מראש גזר דינו. וקרא ידע מראש גזר דינו איך יערב לבם לעשות מה שעשו וע"כ שהתורה מגלה מגלה נתנה. כל זמן היותם במדבר. ומחמת שישראל לא לעולם יעמדו לפני הר סיני וצריכים לנסוע שלאה לקרב את עלמם לארץ אשר ינחילם ה׳. ואיה יהי׳ המקום אשר שם ידבר הקב"ה עם משה למסור לו התורה. ע"כ לוה הקב"ה לעשות משכן ולהעמיד בקדש הקדשים הארון עם הלוחות. ושם יהי׳ השראת שכינתו ית׳ דוגמת הר סיני. ומשם אבין שני הכרובים ידבר עם משה כל התורה כמו שדבר עמו בהר סיני. ובכל מקום חנייתם יעמידו המשכן על מכונו. ומשם ילוהו לבני ישראל תורתו ומלותיו כנאמר. ועי"ז לוה הקב"ה למשה לבחור אנשים מבני ישראל שיקחו תרומת ה׳ מאת כל איש אשר ידבנו לבו כקטן כגדול אם ידבנו לבו ליתן נדבה יקחו מידו נדבתו יתן מה שיתן כפי נדבת לבו ולא יכריחו שום אדם לתת לנדבה הזאת. כי רק נדבה רלה ה׳ לא הכרח וכפיה. גם לא יבקשו ולא ישאלו משום אדם לומר לו תן נדבה למשכן. רק מי שירלה לנדב יביא להגבאים נדבתו והם יקחו ממנו מה שיתן. ואמר וזאת התרומה אשר תקחו מאתם להגיד שאלה הדברים שיזכור יקחו מהם בתרומה. אבל אם ינדבו ויתנו דברים אחרים כגון ברזל ועופרת בגדים או דברים אחרים לא יקחו מאתם כי לא רלה ית׳ שיתנו איזה דבר שיזדמן ויקחו מאתם כמליל מן הדלקה אלא אותם הדברים שהיו לריכי׳ למלאכת המשכן בעלם ואמת. והטעם בזה כתב הרב אה"י ע"פ הפסוק אפריון עשה לו המלך שלמה וגו׳ עמודיו עשה כסף רפידתו וגו׳ תוכו רלוף אהבה מבנות ירושלים. והכונה בזה כי מה שבחר הקדוש ברוך הוא כסף וזהב ודומיהם ולוה לעשות לו מהם משכן (ולא לוה למלאכיו לעשות לו משכן מאורות עליונים הנאותים לו) לא מאהבת ה׳ את הדברים האלה. אך מחמת שהם יקרים בעיני האדם ובתת האדם דבר הנאהב לו נדבה לה׳ ממילא גם אהבתו ניתנה עמו. כי באמת אין לך דבר המובחר יותר להקדוש ברוך הוא כ"א אהבת ישראל ובהלטרף אהבות פרטי איש ישראל יעשה ממנו בית לשכינה והיה ראוי שילוה הקב"ה שיתן כל איש ישראל חלק אהבתו את ה׳ לעשות ממנו משכן. אך איך יאיר הדבר לקחת ענין רוחניי שהוא אהבת כל איש אשר בלב טמון. לזאת לוה הקב"ה שיתן כל אחד נדבה חפץ גשמי. ובזה יהי׳ נותן חלק אהבתו את ה׳. כי אם יתן איש דבר שאהבתו אליו חזקה כמו כסף וזהב וכדומה. נמלא שהוא נותן עם החפץ ההוא חלק אהבתו שיש לו על החפץ. והוא מורה שאהבת ה׳ יותר גדולה אלו ועודפת על אהבת החפץ. כי לולא כן לא היו נותנו. וזהו מה שאמר שלמה עליו

לקוטים על התורה

פאר זיין טובה וועגין, דריבער האט גאט געזאגט אגוטע נעמונג האב איך אייך געגעבין, ניט אגוטע געטוינג, וואדום איר גיט מיר גאר ניט, גארויער נעמט פון מיר, בייא דיא נדבות פון משכן איז געווען ביידע צו זאמען עס האט אויסגיזעהן די יודין גיבין נדבות צום משכן, זייא האבין אבער מער פארדינט, דער פארדינסט איז געווען וואס זייא האבין גענומען גאט צו זיך, פון די נדבות האט מען געמאכט אמשכן אונ גאט האט געדוהט צווישען זיי, קיין גרעסער גליק האבין יודין ניט געדארפט, ווי גאט זאל זיין מיט זיי, דריבער האט גאט געזאגט ויקחו לי תרומה. דיא יודין וועלין מיך נעמען צו זיך מיט זייערע נדבות וואס זיי וועלין אפשיידין אויף דעם משכן:

פירוש לתורת אלהים

אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתָּם אונ דאס איז די תְּרוּמָה וואס איר זאלט ביי זייא נעמען זָהָב גאלד וָכֶסֶף אונ זילבער וּנְחֹשֶׁת אונ קופער׃ (ד) וּתְכֵלֶת אונ בלאהע וואל וְאַרְגָּמָן אונ רויטע וואל וְתוֹלַעַת שָׁנִי אונ רויטין זייד וְשֵׁשׁ אונ לייגען פאדים וְעִזִּים אונ האר פון ציגען׃ (ה) וְעֹרֹת אונ פעל אֵילִם פון ווידער וואס דיא פעל

מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וַעֲצֵי שִׁטִּים׃ ו שֶׁמֶן לַמָּאֹר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים׃

אונקלוס

דְדִכְרֵי מְסַמְּקֵי וּמַשְׁכֵי סַסְגּוֹנָא וְאָעֵי שִׁטִּין׃ ו מִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא בּוּסְמַיָּא לִמְשַׁח רְבוּתָא וְלִקְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

תו"א תחשים. שבת כח:

בעל הטורים

(ו) שמן למאר. חסר דלאו לאורה הוא צריך וי"ג דברים נמנו כאן וכן יש י"ג מיני מלבושים ביחזקאל ואלבשך רקמה וגו' ואעדך עדי וגו' וכשחטאו ישראל בעגל אבדו י"ג מלבושים כדכתיב ויתנצלו בני ישראל את עדים וכזכות אלו י"ג מינים שהתנדבו חזרו להם י"ג:

רשב"ם

(ו) לשמן המשחה. מפורש בכי תשא: ולקטרת הסמים. כלומר לצורך קטרת הביאו סמינו כדכתיב בקטרת קח לך סמים בכי תשא:

רש"י

(ה) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר י עבודן: תחשים. (שבת כח) מין חיה ולא היתה אלא כ' לשעה והרבה גוונים היו לה לכך מתרגם ססגונא ששש ומתפאר בגוונין שלו: ועצי שטים. ומאין היו להם ל במדבר פירש רבי תנחומא יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים: (ו) שמן למאור. שמן זית זך מ להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי נ המשכן והמשכן לקדשו והוצרכו לו בשמים כמו שמפורש בכי תשא: ולקטרת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב ובקר כמו שמפרש בואתה תצוה ס ולשון קטרת העלאת קיטור ותמרות עשן:

שפתי חכמים

ועורות של עזים וכתב עזים במקום נוצה של עזים מפני שמה אותם מן העזים עצמן: י דאלו מתחלת ברייתן הל"ל אדומים: כ ותחש דיחזקאל מין חיה שמחה היא וקלא אילן שמו כמ"ש בגמרא פרק ב"מ: ל (מהר"ן) פי' מדכתיב בישעיה אתן במדבר ארז שטה וגו'. משמע דלעתיד יהיה אבל עכשיו לא: מ דק"ל למאור ל"ל לכך פי' שמן זית זך שהיה שמן זה משונה משאר שמנים כמו שמפורש מגרגרו בראש הזית וע"ק ולמה היה זה השמן שמדליקין בו הנרות משונה משאר שמנים ומתרץ להעלות נר תמיד שיוכל להעלות תמיד שלא יכבו: נ פירוש משום שהבשמים של שמן המשחה אינה סתם בשמים אלא בשמים מיוחדים שהם מר דרור וכו' אלא שהכתוב קצר וכתב לשמן המשחה סתם והרא"ם האריך ע"ש: ס כלומר שהם מפורש שצריכים להקטיר ערב ובקר כי הסמים עצמן אינם מפורשין בואתה תצוה אלא בכי תשא. הרא"ם האריך בפירושו ע"ש:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) עצי שטים. נוטריקון "שלום "טובה "ישועה "מחילה ובמדבר היו שם יערים גדולים שנטלו משם אותן עצים הקרוים שטים דכתיב וישב ישראל בשטים וכן וישלח יהושע בן נון מן השטים וע"ש היער נקרא המקום שטים חש"ה אתן במדבר ארז שטה והדס והוא עץ קל מאד חלק ותדע שהוא קל שהרי ס"ח קרשים ואדניהם ל' עמודים ואדני החצר וט' עמודי המשכן וחמש של מסך ה' של פרכת ויתדותם ואדניהם כל זה מושכין שמנה בקר שנתנו לבני מררי כמו שמפורש בפרשת נשא ואע"פ שהקרשים גבהן עשר ורחבן אמה וחצי ועביין אמה א"א ש"מ כי עץ קל מאד ודומה לעץ שקורין סדר"א בלע"ז ורש"י ז"ל פירש שהקרשים היו מנטיעות שנטע יעקב בבואו למצרים וכשיצאו נשאום עמהם ועשו מהם קרשים זהו שיסד הפייט וכו' ועוד איתא במדרש שהבריח התיכון היה ממקלו של יעקב כד"א כי במקלי עברתי את הירדן הזה והביאו למצרים וכשיצאו העלוהו עמו:

(ו) שמן למאור. תימה שכל הפרשה בצרכי בנין חוץ מפסוק זה שהוא צורך שלחן גבוה ואינו אומר חטים ללחם הפנים וכבשים לתמידין ועצים למערכה וי"ל ששלשתן צורך בנין הן שכן המשחה שבו נמשחו ונתקדשו כל כלי המשכן וקטרת נמי שכן דרך מלכים שמבשמין להם הבית קודם שיכנסו לתוכה וכל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וכן מצינו שעל ידי הקטרת שכינה נראית דכתיב וכסה ענן הקטרת וכתיב כי בענן אראה ושמן למאור שכן דרך המלכים להדליק נר לפניהם קודם שיכנסו לבית ואף על גב דלאו לאור הוא צריך מכל מקום הוא כבוד של מעלה:

עניני תרומת המשכן

השלום כדרך שאלה ותשובה אפריון עשה לו המלך שלמה וגו'. ולמה בחר בדברים פחותים כסף וזהב אשר מאפס ותוהו נחשבו לו. יותר היה לו לבחור באורות עליונים לאהל ולמשכן. ועל זה אמר לא בחר ה' באלה כ"א בעבור שתוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים. כלומר לא מפני שהקדוש ברוך הוא אוהב כסף וזהב רק מאמת שהבריות אוהבים אותם. וכשאתם מהם נדבה האהבה עמם תנתן. וזהו דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. כלומר עיקר התרומה מה שיש צורך בה לעשות משכן לכבודו ית' הוא רק נדבת הלב ורצון הטוב של ישראל. אמנם וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וגו'. כלומר והתרומה היקרה הזאת תוכלו לקחת מהם ע"י אשר תקחו מאתם ענינים גשמיים זהב וכסף. אשר ע"כ הפליג הכתוב כ"כ לספר בשבח המתנדבים ומרצאתם כמ"ש ויבואו האנשים על הנשים. כי איש את רעהו ידאקון כלם מגישי מנחה בצדקה בלב שמח וברוח נכון. ואחרי אשר כל יקרת המשכן וחביבותו בעיני ה' הי' מקובת תוכו רצוף אהבה. היה מהצורך שיתנדבו רק הדברים העצמיים שהיו ראוים למלאכת המשכן ולכל כליו ולא שיתנו מעות לקנות בהם הדברים הצריכים. יען כי הדברים ההם שנתנו היו נושאים אהבת ישראל לאביהם שבשמים בכלי טהור בית ה'. ולכן הי' מהצורך אשר הדברים בעצמם שהתנדבו ישראל בהם אהבתם יאירו ויזהירו לנוגה ברק הרכבת המשכן. ולא שיתנו מין אחד להחליפו לקחת תמורו דבר אחר:

פירוש לתורת אלהים

זֶענֶען רויט גיפארבט וְעוֹרוֹת אוּנ פֶעל פוּן אַזוֹי אַחַיָּה וָואס זִיא הָאט אִין זִיךְ עֶטְלִיכֶע עֶרְלֵייא פַארְבִּין וַעֲצֵי שִׁטִּים אוּנ טֶענֶען הָאלְץ׃ (ו) שֶׁמֶן אִיר זָאלְט נֶעמֶען קְלָארִין אוּנ לוּיטֶערִין אֵייל פוּן אֵייל-בּירְט עֶס זָאל זַיין אוֹיף נֵר תָּמִיד עֶס זָאל בְּרֶענֶען אִין רֶער מְנוֹרָה בְּשָׂמִים אִיר זָאלְט נֶעמֶען בְּשָׂמִים צוּ גֶעבִּין אִין דִי אֵייל וָואס וֶועט זַיין צוּ זַאלְבִּין דִי כֵּלִים פוּן דֶעם מִשְׁכָּן אוּנ דֶעם מִשְׁכָּן אַלֵיין עֶר זָאל הֵיילִיג זַיין וְלִקְטוֹרֶת אוּנ פוּן דִי בְּשָׂמִים זָאל מֶען רֵייכֶערִין אִין מִשְׁכָּן אַלֶע אָבֶּינְט אוּנ אִין דֶר פְרִיה׃

להבי"ש ך

להמשיך מנ"ה רו"א צבאוה נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה ואוה יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וַיהוָה נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ וַיְהִי
שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית
שְׁנֵיהֶם׃ ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס מִכָּל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הַמַּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ׃ ג וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן
שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וַאֲדֹנִירָם עַל־הַמַּס׃ ד וַיְהִי
לִשְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סַבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף
חֹצֵב בָּהָר׃ ה לְבַד מִשָּׂרֵי הַנִּצָּבִים לִשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר
עַל־הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרֹדִים
בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה׃ ו וַיְצַו הַמֶּלֶךְ וַיַּסִּעוּ אֲבָנִים
גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיַסֵּד הַבָּיִת אַבְנֵי גָזִית׃

א וייי יהב חוכמתא לשלמה
כמא דמליל ליה והוה
שלמא בין חירם ובין שלמה
וגזרו קים תרויהון׃ ב ומני
מלכא שלמה מסקי מסין מכל
ישראל והוה מסקי מסין
תלתין אלפין גברא׃
ג ושלחינון ללבנן עסרא
אלפין ירחא משתפגן ירחא
הוו בלבנן תרין ירחין גבר
בביתיה ואדונירם ממנא על
מסקי מסין׃ ד והוה לשלמה
שבעין אלפין דנטלין בכספא
ותמנן אלפין דפסלין
בטורא׃ ה בר מרברבני
אסטרטיגיא דממנן על
עבדתא דשלמה תלתא אלפין ותלת מאה דמפלחין בעמא דעבדין בעבירתא׃
ו ופקד מלכא ועקרו אבנין רברבין אבנין יקרן לשכללא ביתא אבנין פסילן׃

מצודת דוד

(א) ויהי שלום. בעבור רוח החכמה הנמצא בשלמה חפץ חירם להיות עמו בשלום: (ב) מס מכל ישראל. המס היה שנתנו אנשים ללכת ללבנון לכרות העצים עם עבדי חירם: (ג) בחודש. בכל חדש לא עבד כ"א עשרת אלפים: חליפות. היו מתחלפים בכל חדש כי חדש אחד היו בלבנון ואח"ז היו שני חדשים בביתם משך הזמן שהלכו עשרת אלפים השנים והשלשים ואח"ז חזרו הראשונים ללכת וכן תוזר חלילה: על המס. להכריח לכל א' ללכת בחדשו: (ד) נושא סבל. היו שומסים על כתף משא האבנים ממקום המחצב אל מקום הבנין. ובד"ה נאמר שנושאי הסבל והחוצבין בהר היו גרים ויתכן שהיו מהגבעונים: (ה) לבד. המספר הזה היה לבד השרים הממונים על המלאכה שהיו שלשת אלפים וג' מאות ובד"ה נאמר ושש מאות ויתכן כי ג' המאות הנוספים שם המה היו ממונים על הממונים: הרודים. הנוגשים בעם עושי המלאכה: (ו) ויסיעו. תרגום יונתן ועקרו: יקרות. על כי האבנים האלה טובות ליסוד הבנין: אבני גזית. כמו ואבני גזית ור"ל מסותתות ישרות הפנים וגליות הזוית באופן היותר נאות לבנות מהן כותלי הבית ממעל או הוא בלא חסרון הא"ו ועל אבני היסוד יאמר שהיו גם הם אבני גזית עם שאין מהדרך להקפיד באבני היסוד הנכנסים מעין האדם אם יהיו גזוזות או עקומות ועקשות מ"מ שלמה בגובה לבו הקפיד אף בבנין בית ה':

רש"י

(ב) ויהי המס. עולה לשכר של שלשים אלף איש: (ג) חליפות. מתחלפין בכל חודש עשרת אלפים אחרים שלא ללבנון ועשרת אלפים איש בבית ותמיד חוזרין חלילה: על המס. לגבותו: (ד) נושא סבל. להביא אבנים מן ההר לעיר: (ה) משרי הנצבים. נוגשים ונגנים על עושי המלאכה: הרודים. הנוגשים: (ו) ויסיעו. ויעקרו: יקרות. כבדות:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען ביא דער הפטורה פון דער וואך:

כתובים משלי טז תרגום

להמשיך מיסוד ומלכות רו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א אִישׁ חָמָס יְפַתֶּה רֵעֵהוּ וְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ לֹא־טוֹב׃ ב עֹצֶה
עֵינָיו לַחְשֹׁב תַּהְפֻּכוֹת קֹרֵץ שְׂפָתָיו כִּלָּה רָעָה׃ ג עֲטֶרֶת

א גברא חטופא משרגג חבריה ומוביל ליה באורחא דלא שפירא׃ ב רמז בעינוי וחשיב הפיכתא גזיה בשפוותא וגמיר בישתא׃ ג כלילא

מצודת דוד

(א) יפתה רעהו. לאחוז גם הוא בדרכי חמס ומוליכו בדרך לא טוב למצות חבר לעצמו: (ב) עוצה. הסותם עיניו לחשוב לספון אמרים (כי דרך המעמיק לחשוב מה יסתום אז עיניו לבל יבלבלו אותו דברים הנראים): קורץ. המנדנד בשפתיו לרמז לה"ר: כלה רעה. הנה זה גמר הרעה אשר חשב עליה כי רמוז ועשה מעשה: (ג) עטרת וגו' שהולך בדרך לדקה תמלא

רש"י

(ב) עוצה. קורץ ורומז: כלה רעה. גורם לבא רעה

פירוש ע"ט

(א) אִישׁ חָמָס יְפַתֶּה רֵעֵהוּ וְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹב וויא ער טוהט און ער פירט אים אין ניט גוטען
דער מענטש וואס איז אגזלן רעט ער וועג: (ב) עֹצֶה עֵינָיו לַחְשֹׁב תַּהְפֻּכוֹת דער מענטש
מיט גוטע רייד צו זיין חבר ער זאל אויך טאהן (ראובן) וואס פארמאכט זיינע אויגן צו טראכטין

תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא: ד טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר: ה בחיק יוטל את הגורל ומיהוה כל משפטו: ו טוב פת חרבה ושלוה בה מבית מלא זבחי ריב:

תרגום: דשבחירא סיבותא באורחא דצדקתא משתכחא: ד טב נגיר אפיה רותא מן גברא ודמכביש נפשיה טב מן הוא דאחיד מדינתא: ה בעובא דעצתא נפלה פיצתא ומן אלהא נפק דיניה: ו טבא היא לחמא שריבתא ושלותא בה מן ביתא דמלי דבחי דרינא:

רש"י

לשלם: (ג) בדרך צדקה. ע"י צדקה מאריכין ימיהם: (ד) ומושל ברוחו. כובש את יצרו: (ה) בחיק יוטל. כיון לבין עצמו אדם מטיל גורל: משפטו. לבחור לכ"א חלקו: (ו) טוב פת חרבה. טוב היה להקב"ה להחריב ביתו ולהיות בשלום מעבירותיהן של ישראל: זבחי ריב. להיות מקריבין בביתו:

מצודת דוד

כו עטרת תפארת שיבה כי יורכו ימים בגדולה ותפארת: (ד) מגבור. כי הגבור לא יתגבר כי אם במעשה הגבורה והמאריך אף יתגבר על כל כעס ואל תעשה: ומושל ברוחו. מי שכידו לכבוש כעסו הוא טוב מגבור הלוכד עיר מבצר. וכפל הדבר במ"ש: (ה) בחיק. דרך מטילי הגורל להניח פתקין בחיק או וזולתו במקום נסתר ומשם יקחום להניחם על המנות לדעת מה למי ואמר בזה אל תהרהרו על הגורל לומר שבא נקרי והזדמן כי בעוד הטילו פתקין הגורל אל החיק עד לא הוציאם ככר נגזר משפטו מהדבר מה' וזכה כל אחד כחלקו אשר חלק לו אלוה ממעל: (ו) טוב. יותר טוב לאכול פת חרבה בשלוה משיהי' לו מלא בית בשר זבות בריב וקטטה:

פירוש ע"ט

ווי אזוי צו פארקערין אויף שלעכטס דיא גוטע רייד (פון שמעון) וואס ער האט גירעט אויף לוי קורץ שפתיו אונ ער (ראובן) ווינקט מיט די לעפצין צו לוי כלה רעה האט ער (ראובן) שוין גיענדיגט די שלעכטס וואס ער האט גיוואלט טאהן, לוי מיט שמעון וועלין ווערין שונאים: (ג) עטרת תפארת שיבה די אלטער וואס א מענטש ווערט אלט איז וויא א שיינע קרוין אויף זיין קאפ בדרך צדקה תמצא אויב דער מענטש איז גיגאנגען אין פרומען וועג איז זיין אלטער ווי א שיינע קרוין אויף זיין קאפ: (ד) טוב ארך אפים מגבור דער מענטש וואס קען איין האלטין זיין כעס איז ער בעסער וויא דער שטארקער, מענטש וואס דערוועקט זיין כעס. וויא מען זאגט מיט גוטען מאכט מען בעסער ווי מיט ביינין ומושל ברוחו מלוכד עיר אונ דער מענטש וואס גיוועלטיגט אויף זיך, ער זאל טאהן ווי זיין שכל לערונט אים ניט וויא זיינע תאוות זאגען, דער איז שטארקער ווי איינער וואס נעמט איין א שטאט: (ה) בחיק יוטל את הגורל אין שויס, אין דערשטיל ווערט גיווארפין גורל פון דעסטוועגין איז דער גורל ניט אטרעפונג. נאר ומה' כל משפטו דער גאנצער משפט וואס דער גורל האט גיטאהן איז דאס געקומען פון הקב"ה: (ו) טוב פת חרבה ושלוה בה צו עסין א שטיקול טרוקין ברויט אונ אין שטוב זאגען אלע מיט פרידען איז בעסער מבית מלא זבחי ריב ווי אפולע שטוב גישאכטענע בהמות צו עסין פלייש אונ עס איז קריג אין שטוב:

עיקר תוי"ט — משנה דמאי פרק ב — ברטנורא

(א) לשון הר"מ כין בא"י כין שבח"ל. וא"כ פירות א"י שילאו לח"ל חייבין כתו"מ: (ב) ואין רלונו באלו המינים כל המין אלא חלק ידוע מאותו המין

כלי אמלעי דחסד דמלכות דילירה אל אל

פרק ב א ואלו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום. הדבילה והתמרים והחרובין האורז והכמון. האורז שבחוצה לארץ. כל המשתמש ממנו פטור: ב המקבל עליו להיות נאמן מעשר

פרק ב א ואלו דברים. בכל מקום אפי' מכזיב ולהלן (א) אם לקחן מעם הארץ דבידוע שמא"י באו דמגכרין שאין דוגמתן אלא בא"י. האורז שבחוצה לארץ כל המשתמש ממנו פטור. אפי' בא"י דמנכר טפי ולא אתי לאחלופי באורז של א"י אבל שאר דברים הנזכרים במתני' איכא מנייהו בא"י דדמי לאותן שבחוץ לארץ אלא דהנהו דחשיבי שדרך לנושאם מתוך חשיבתן למקומו' שאין כיוצא בהן בעי עשורי דבידוע שמא"י הן (ב): ב להיות נאמן. על המעשרות ולא

פרק ב א ואלו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום אונ די זאכין טוז מען מעשרין דמאי אין אלע ערטער אין ארץ ישראל אונ אין חוץ לארץ, ווארום די מינים דר קענט מען ניט וועלכע איז פון ארץ ישראל אונ וועלכע איז פון חוץ לארץ דריבער דארף מען אין חוץ לארץ מעשרין ווארום מאמר איז דאס פון ארץ ישראל הדבלה גיפרעסטע פייגן התמרים טייטלן והחרובין באקסרין האורז רייז והכמון. האורז שבחוצה לארץ דיא רייז וואס וואקסט אין חוץ לארץ דר קענט מען אז זיא איז פון חוץ לארץ דריבער כל המשתמש ממנו פטור אויף וועלכין ארט מען ניצט איר אפילו מען ניצט איר אין ארץ ישראל איז מען פטור פון צו מעשרין דמאי: ב המקבל עליו להיות נאמן דער וואס נעמט אויף זיך צו זיין בגלובט אויף מעשרות זיינע פירות זאלין ניט זיין דמאי מעשר

את

את [א] שהוא אוכל. ואת שהוא מוכר. ואת שהוא לוקח. ואינו מתארח אצל עם הארץ. ר' יהודה אומר אף המתארח אצל עם הארץ נאמן. אמרו לו על עצמו אינו נאמן. כיצד יהא נאמן על של אחרים: ג המקבל עליו להיות [ב] חבר. אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש. ואינו לוקח ממנו לח ואינו מתארח [ג] אצל עם הארץ. ולא מארחו אצלו בכסותו. ר' יהודה אומר אף לא יגדל בהמה דקה.

יהיו פירותיו דמאי מכאן ואילך: את שהוא לוקח. על מנת למכור דאלו על מנת לאכול הא תנא רישא מעשר את שהוא אוכל: ואת שהוא מוכר. מפירות קרקעותיו: על עצמו אינו נאמן. שהרי הוא אוכל דבר שאינו מתוקן (ג) כשהוא מתארח אצל עם הארץ. ור' יהודה סבר שאינו מפסיד נאמנותו בכך ואין הלכה כר' יהודה: ג להיות חבר. לענין טהרות דהיינו פרוש ויהיו בגדים ומשקים שלו טהורים ואפי' תלמיד חכם אינו נאמן לענין טהרו' עד שיקבל עליו דברי חברות אא"כ היה זקן ויושב בישיבה. והמקבל עליו דברי חברות צריך להרגיל עצמו ל' יום ואח"כ יהיו בגדיו ומשקים שלו טהורים ואין קבלת דברי חברות בפחות מג' חברים אלא אם כן היה המקבל ת"ח שא"צ בפני ג' (ד) ולא עוד אלא שאחרים מקבלים לפניו: לח ויבש. דאין מוסרין טהרו' לעם הארץ שאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י: ואין לוקח ממנו לח. אבל יבש לוקח ממנו שלא הוכשרו לקבל טומא' כ"ז שלא בא עליו משק' ונאמן עם הארץ לומר הפירות הללו לא הוכשרו (ה) אבל אינו נאמן לומר הוכשרו אבל לא נטמאו: לא יתארח אצל עם הארץ. שלא יטמא ויבא ויטמא טהרו': ולא מארחו. לעם הארץ: אצלו בכסותו דכסות עם הארץ טומאתו חמורה מטומאת עם הארץ עצמו דחיישי' שמא ישבה עליהן אשתו נדה ובגדי עם הארץ מדרס לפרושים. א"נ לכך אמרו לא מארחו אצלו בכסותו דממגע עצמו יכול ליזהר טפי ממגע כסותו: אף לא יגדל בהמה דקה. שאסור לגדל בהמה דקה בא"י שלא ירעו בשדות אחרים:

שלא יתנה כמוהו אלא בא"י בלבד ופ"כ יתחייב בו דמאי בכל מקום שהוא הר"מ: [א] שהוא כו'. וצריך שיקבל עליו דברים אלו וכשיכולו. פדיס שקיבל דברים אלו ברבים ושהוא רגיל בהם תמיד הרי זה נאמן. הר"מ: (ג) שאינו נאמן שיאמר כי מה שאכלתי עמו היה מעושר מפני שהוא נוגע בעדותו הר"מ: [ב] חבר נקרא תלמיד חכם וכן יקראו חברים ונקראו בזה השם כי חברתם זה לזה חברתם נאמנת כי היא חבור' לשם שמים הר"מ: (ד) לכאורה נראה דל"ד זקן ות"ח דת"ח אף על פי שא"צ בפני ג' צריך להרגיל עצמו ל' יום אבל הזקן א"צ גם לזה אלא שא"א לומר כן ע' בכורות דף ל' ופי' בתוי"ט: (ה) דהא דאין ע"ה נאמן לומר שלא נטמאו אף על פי שסתם ישראל ויושבי כחורש וכמלות לפי שאין בקיאין בדקדוקי טהרות וטומאות שהלכך לענין שלא הוכשרו נאמן שאין זה צריך לשום בקיאות לדקדק תוי"ט: [ג] אצל. היינו אפי' עישר את

את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח מוז ער געבין מעשר פון דעם וואס ער עסט אונ פון דעם וואס ער פאר קויפט אונ פון דעם וואס ער קויפט צום פאר קויפין ואינו מתארח אצל עם הארץ אונ ער טאר ניט זיין אנאסט ביי איין עם הארץ רבי יהודה אומר אף המתארח אצל עם הארץ נאמן רבי יהודה זאגט אפילו ער איז אגאסט ביי א עם הארץ פון דעסט וועגן איז ער בגלובט אמרו לו על עצמו אינו נאמן כיצד יהא נאמן על של אחרים האבין דיא חכמים צו אים גיזאגט אז ער איז אויף זיך ניט בגלובט וואדום עס קען דאך זיין אז ער עסט ביא דעם עם הארץ ניט קיין גיטעשרטע וויא קען ער בגלויבט זיין אויף אנדערע אז ער זאל זיי געבין עסין נאר געמעשרטע: ב המקבל עליו להיות חבר דער מענטש וואס נעמט אויף זיך צו זיין א חבר דאס איז אלמדן וואס איז בגלויבט אויף טהרות אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש טאר ער ניט פאר קופין צו איין עם הארץ ניט פייכטע אונ ניט טריקענע פירות וואדום דער עם הארץ איז דאך טמא אונ וויא ער וועט נאר אן רירין וועט ער דאס מטמא זיין אונ מען טאר ניט מטמא זיין טהרות ואינו לוקח ממנו לח אונ דער חבר טאר ניט קויפין ביי דעם עם הארץ פייכטע פירות וואדום זיי זענען טמא ודר דין איז פירות ווערין אנגערעכט ניט טמא ביז זיי נאך דעם אפ רייסין פון פעלד איז גיוועזן אויף זיי וואסער. אבער אז עס איז אויף זייא קיין וואסער גיוועזן אפילו עס רירט אן אטומאה ווערט אויך ניט טמאו. אפילו דער עם הארץ זאגט עס האט ניט אן גערירט אטומאה, איז ער ניט בעגלויבט, אבר טריקענע פירות, אונ דער עם הארץ זאגט עס איז נאך אויף זיי קיין וואסער גיוועזן נאך דעם אפ רייסין, זענען זייא דאך געווים ניט טמא, מעג מען זייא בייא אים קויפין, ווארום נאמנות האט דער עם הארץ, דריבער אז ער זאגט עס איז נאך ניט גיוועזן וואסער אויף די פירות איז ער באגלויבט נאר דאס וואס ער איז ניט בעגלויבט אויף טומאה איז ווייל ער ווייס ניט דינים פון טומאה עס קען זיין עס האט אן גערירט אטומאה נאר ער מיינט עס איז טהור ואינו מתארח אצל עם הארץ ולא מארחו אצלו בכסותו אונ ער זאל ניט זיין צו גאסט בייא איין עם הארץ, ווארום דארט אין שטוב איז אלץ טמא וועט ער אן רירין אטומאה אונ ער וועט גאר ניט וויסען אונ דער נאך וועט ער מטמא זיין טהרות, אונ ער זאל ניט פאר בעטין דעם עם הארץ צו זיך אונ ער זאל זיין אין זיינע קליידער, ווארום זיינע קליידער זענען טמא וועט ער דאך מטמא זיין דיא טהרות פון חבר מיט זיינע קליידער, פון עם הארץ אליין וועט זיך דער חבר קענען היטין ער זאל ניט אן רירין אבער פון דיא קליידער זיינע וועט ער זיך ניט קענען היטין, ווארום דיא קליידער קענען אמאהל אן רירין אזאך אונ דער מענטש זאל גאר ניט וויסין רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט אף לא יגדל בהמה דקה אלמדן טאר ניט האדיווען קליינע בהמות. ווארום מען טאר ניט האדיווען

קליינע

ולא יהא פרוץ בנדרים ובשחוק. ולא יהא מטמא למתים. ומשמש בבית המדרש. אמרו לו לא באו אלו לכלל: ד הנחתומים לא חייבו אותם חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה. [ד] החנונים אינן רשאין למכור את הדמאי. כל המשפיעין במרה גסה רשאין למכור את הדמאי. אלו הן המשפיעין במרה גסה. כגון [ה] הסיטונות ומוכרי תבואה: ה רבי מאיר אומר. את שדרכו להמרד [ו] (בגסה ומרדו ברקה) (נ"א בהיפך) טפלה דקה לגסה.

לא יהא פרוץ בנדרים. שסופו לבא לידי חלול: ובשחוק. דשחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה: ומשמש. ת"ח בביהמ"ד: לא באו אלו לכלל. דאין עניים נוגע לטהרו'. ואין הלכה כר"י: ד הנחתומים. נחתום חבר שלקח תבואה מעם הארץ שהיא דמאי: לא חייבו אותו חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר. שהוא א' ממאה. אבל לא מעשר שני מתוך שנוטרי המלך ונוגשיו קובטים אותם בכל שעה ואומרים להם מכרו בזול לא הטריחו עליהם חכמים במע"ש שטרחו מרובה שצריך לאכלו בירושלים ודוקא כשמוכר לחבר שהלוקח יפריש מע"ש אבל אם מוכר לעם הארץ חייב להפריש מע"ש קודם שימכיר: החנונים. שמוכרים מעט מעט בחנות: אינן רשאי' למכור את הדמאי. הואיל והן משתכרים הרבה. עליהם מוטל לתקן א"נ מפני שרגילין למכור לתינוקות שלא יאכלו התינוקות דבר שאינו מתוקן: כל המשפיעין. שמוכרים בשפע הרבה ביחד: במדה גסה. לקמן מפ' כמה היא מדה גסה: רשאין למכור את הדמאי. דרך המוכרים הרבה ביחד להוסיף על המדה ולכן נקראו משפיעים שעושין מדה גדושה ומוסיפים על המדות. ומשום הכי לא הטילו עליהם להפריש את הדמאי אלא על הלוקח מהם: סיטונות. הם הסוחרים הגדולים הקונים תבואה מבעלי התבואה ומוכרים אותם לחנונים במדה גסה: ה את שדרכו להמרד ברקה ומרדו בגסה. גרסי': טפלה דקה לגסה. ופטור כשהוא מוכר

פירותיו לפניו: (ו) והא דתנן לעיל דאין חבר רשאי למכור לע"ה אפשר לומר דחבר דהכא לאו דוקא אלא נאמן למעשרות ועוד י"ל דאתי' אליבא דמ"ד דמותר לגרום טומאה כו': [ד] החנונים. ולק' בריש פ"ה מפ' הרב דהא במוכרי' במדה דקה אסקינן ומתרי טעמי דמפרש בחנונים הוא תוי"ט: [ה] סיטון. כלשון יון חטין ומשום דקונה הרבה חטין ביחד קורא לו סיטון רשב"ם וע"ז נקרא כל תגר גדול סיטון: [ו] בגסה. פי' כל הדברים שדרך בני אדם למכור בגסה מותר לו למוכרן דמאי אף על פי שהוא מודד בדקה וה"ש טפלה דקה לגסה. ואם הדבר נמכר נומה שדרך למדוד במדה דקה אינו מותר למוכרו דמאי אפי' למדוד במ"ג שר"מ הולך אחר

קְלֵיינֶע בְּהֵמוֹת אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זַייא זָאלִין נִיט אוֹיף עֶסִין דִיא תְּבוּאָה פוּן דִיא פֶעלְדֶער וְלֹא יְהֵא פָּרוּץ בִּנְדָרִים אוּנ עֶר זָאל נִיט זַיין גֶעוואוֹהְנְט אוֹיף יֶעדֶער זַאךְ אַנֶדֶר צוּ טָאהְן, וָוארוּם אַז עֶר וֶועט הָאבִּין אוֹיף זִיךְ פִיל נְדָרִים וֶועט זַיין דֶער סוֹף עֶר וֶועט נִיט מְקַיֵים זַיין וּבִשְׂחוֹק עֶר זָאל נִיט פִיל לַאכִין וְלֹא יְהֵא מְטַמֵא לַמֵתִים אוּנ עֶר זָאל זִיךְ נִיט מְטַמֵא זַיין צוּ מֵתִים וּמְשַׁמֵשׁ בְּבֵית הַמִדְרָשׁ אוּנ עֶר זָאל בֶּעדִינֶען דִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אִין בֵּית הַמִדְרָשׁ אַזוֹי זָאגְט אַלְץ רַבִּי יְהוּדָה אָמְרוּ לוֹ לֹא בָאוּ אֵלוּ לִכְלַל הָאבִּין דִי חֲכָמִים גִיזָאגְט צוּ רַבִּי יְהוּדָה דִי אַלֶע זַאכִין גִיהֶערִין דָאךְ נִיט צוּ טְהָרוֹת, דִיא מִשְׁנָה שְׁמוּעֶסְט דָאךְ נָאר פוּן אַזֶעלְכִין וָואס וִויל וֶוערִין אַחָבֵר צוּ טְהָרוֹת, דְרִיבֶּער וִויא בַּאלְד עֶר הִיט זִיךְ נָאר אִין טְהָרוֹת אֲפִילוּ אִין דִי אַלֶע זַאכִין וָואס רַבִּי יְהוּדָה רֶעכִינְט הִיט עֶר זִיךְ נִיט הֵייסְט עֶר אוֹיךְ אַחָבֵר צוּ טְהָרוֹת: ד הַנַחְתּוֹמִים לֹא חִיְיבוּ אוֹתָם חֲכָמִים לְהַפְרִישׁ אֶלָא כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְחַלָה אַבֶּעקֶער וָואס עֶר אִיז אַחָבֵר אוּנ הָאט גִיקוֹיפְט תְּבוּאָה פוּן אַיין עַם הָאָרֶץ הָאבִּין דִיא חֲכָמִים אִים נִיט מְחַיֵיב גִיוֶוען אָפּ צוּ שֵׁיידִין פוּן דִיא תְּבוּאָה נָאר תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר דָאס אִיז אֵיינְס פוּן הוּנְדֶערְט, אוּנ חַלָה דַארְף עֶר אוֹיךְ גֶעבִּין דֶעם כֹּהֵן, אָבֶּער מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הָאבִּין אִים דִיא חֲכָמִים נִיט מְחַיֵיב גִיוֶוען אָפּ צוּ שֵׁיידִין אוּנ פִירִין אִין יְרוּשָׁלַיִם, וַוייל מֶען פְלֶעגְט זֵיי גִייטִין פוּן מֶלֶךְ זַייא זָאלִין פַארְקוֹיפִין וָואלְוַויל, הָאבִּין זֵיי וַוייְנִיג פַאר דִינְט דְרִיבֶּער הָאבִּין דִי חֲכָמִים אוֹיף זֵיי גְרִינְג גֶעמַאכְט מִיט דֶעם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי זַייא זָאלִין נִיט אָפְּשֵׁיידִין אוּנ נִיט דַארְפִין פִירֶען אִין יְרוּשָׁלַיִם דָאס אִיז נָאר אַז דֶער בֶּעקֶער פַארְקוֹיפְט צוּ אַחָבֵר וֶועט דֶער חָבֵר אָפְּשֵׁיידִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, אָבֶּער אַז דֶער בֶּעקֶער פַארְקוֹיפְט צוּ אַיין עַם הָאָרֶץ מוּז דֶער בֶּעקֶער אָפְּשֵׁיידִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הַחֶנְוָנִים אֵינָן רַשָּׁאִין לִמְכּוֹר אֶת הַדְמַאי דִיא קְרֶעמֶער וָואס פַארְקוֹיפִין עֶסִינְוַוארְג אוּנ מַשְׁקֶה בִּיסְלַאכְוַוייז טָארִין נִיט פַארְקוֹיפִין דְמַאי פוּן אַעַם הָאָרֶץ נִיט גֶעמַעֲשֶׂרְת וַוייל זֵיי פַאר דִינֶען פִיל מוּזִין זַייא גֶעבִּין מַעֲשֵׂר כָּל הַמַשְׁפִּיעִין בְּמִדָה גַסָה רַשָּׁאִין לִמְכּוֹר אֶת הַדְמַאי אַלֶע קְרֶעמֶער וָואס פַארְקוֹיפִין מִיט אַגְרוֹיסֶע מָאס (דָאס הֵייסְט אַסַאךְ מִיט אַיין מָאהְל) מֶעגִין פַאר קוֹיפִין דְמַאי נִיט גֶעמַעֲשֶׂרְת, וָוארוּם דֶער שְׁטֵיינֶער אִיז דִי וָואס פַארְקוֹיפִין פִיל מִיט אַיין מָאהְל גֶעבִּין מֶער וִוי דִי מָאס אִיז, דְרִיבֶּער דֶער וָואס קוֹיפְט דַארְף גֶעבִּין מַעֲשֵׂר אוּנ נִיט דֶער וָואס פַארְקוֹיפְט אֵלוּ הֵן הַמַשְׁפִּיעִין בְּמִדָה גַסָה אוּנ דָאס זֶענֶען דִי מֶענְטְשִׁין וָואס פַארְקוֹיפִין מִיט אַגְרוֹיסֶע מָאס כְּגוֹן הַסִיטוֹנוֹת וּמוֹכְרֵי תְבוּאָה דְהַיְינוּ הַסִיטוֹנוֹת דִי וָואס הַאנְדְלֶען מִיט וַוייץ אָדֶער מִיט אַנְדֶערֶע תְּבוּאָה וַוייא קוֹיפִין צוּ זַאמֶען פִיל תְּבוּאָה פוּן בַּעֲלֵי בָּתִּים אוּנ פַארְקוֹיפִין מִיט אַיין מָאהְל זֵייעֶר פִיל) : ה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אֶת שֶׁדַרְכּוֹ לְהִמָדֵד בְּגַסָה וּמְדָדוֹ בְּדַקָה טְפֵלָה דַקָה לְגַסָה רַבִּי מֵאִיר זָאגְט דִי זַאךְ וָואס מֶען מֶעסְט אַלֶע מָאל מִיט אַגְרוֹיסֶע מָאס (אִיז מֶען דָאךְ פָּטוּר פוּן דְמַאי, אַזוֹי וִויא אִין יֶענֶער מִשְׁנָה אִיז גִישְׁטַאנֶען) אוּנ עֶר הָאט אָבֶּער אִיצְט דִי זַאךְ פַארְקוֹיפְט מִיט אַקְלֵיינֶע מָאס, אִיז דִיא גְרוֹיסֶע מָאס אַטְפֵל (וַוייא וֶוערְט בָּטֵל) צוּ דֶער

את שדרכו להמדד (בדקה ומדדו בגסה). טפלה גסה לדקה. איזו היא מדה גסה ביבש שלשת קבין. ובלח [ז] דינר. רבי יוסי אומר סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור:

בגסה ולא אמרי' כיון דדרכו למוד בדקה חייב אף כשמודד בגסה (ז): ובלח דינר. מדה שיש בה מה שהוא שוה דינר לפי שלא היתה מדה ידוע אלא שהשער משתנה תמיד לכך שיערו בדמים: אכסרה. לא במדה ולא במשקל אלא לפי האומד: פטור. דהוי כמוכר בגסה ואין הלכה כר' יוסי:

דבר הנמכר סר"מ והר"ב מפרש על פי נ"א: (ז) דר"מ הולך אחרי המדידה שילך בה ולא אחרי הדבר הנמכר מה שהוא: [ז] דינר. שיעורו שוה זוזים מכסף ומשקל כל זה שהם מער שעורים הר"מ וזה שכתב ר"ל מפס:

קליינער מאס, דאס הייסט איך רעכין ניט וויא ער פארקויפט אלע מאהל (אויף דער גרויסער מאס) נאר איך רעכין וויא ער האט איצט פאר קויפט, אויף דער קליינער מאס איצט איז זיא דער עיקר, אונ ער דארף געבין מעשר את שדרכו להמדד בדקה ומדד בגסה טפלה גסה לדקה אדער פאר קערט אז ער פארקויפט אלע מאהל מיט דער קליינער מאס אונ איז חייב צו געבין מעשר אונ איצט האט ער פארקויפט מיט דער גרויסער מאס, איז די קליינע מאס אטפל צו ווערט בטל צו דער גרויסער מאס אונ איך רעכין ניט וויא ער פארקויפט אלע מאהל מיט דער קליינער מאס נאר אזוי ווי ער האט איצט פארקויפט מיט דער גרויסער מאס אונ איז פטור פון מעשר. ווארום רבי מאיר גייט נאר נאך דער מאס וויא ער פארקויפט איצט, ואזוי איז נאך דער גירסא פון רע"ב עס איז דא נאך אגירסא מיט איין אנדער פשט שטייט אין תוי"ט) איזה הוא מדה גסה ביבש שלשת קבין ובלח דינר וואס ווערט גערופין אגרויסע מאס, ביי אטריקענע זאך הייסט אגרויסע מאס דרייא קבין, אונ פון נאסע זאכין (דהיינו אייל וויין) די מאס וואס ווערט פארקויפט פאר אגילדין דאס הייסט אגרויסע מאס רבי יוסי אומר סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור רבי יוסי זאגט קערב מיט פייגין אונ קערב מיט וויין טרויבין אונ קערב מיט ירק גרינוואר אז מען פארקויפט זייא אן אמאס נאר אויפין ביסיל וויא פיל מען גיט דער פאר דער וואס פארקויפט דארף ניט געבין מעשר ווארום געווים האט דער קויפער מער וויא פיל עס איז ווערט דריבער דארף דער קויפער געבין די מעשר ניט דער פארקויפער:

גמרא ברכות דף י' ע"ב

הלכה ה' כלה כלי החיצון דחסד דמלכות דבריאה אלף למד:

אמר אביי ואי תימא רבי יצחק הרוצה ליהנות יהנה כאלישע, ושאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ואמר רבי יוחנן שבכל מקום שהלך שם ביתו עמו. ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא אמר רבי יוסי ברבי חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחים יותר מן האיש קדוש הוא

רש"י

הרוצה ליהנות. משל אחרים יהנה ואין איסור בדבר: כאלישע. כמו שמצינו באלישע שנהנה: והרוצה שלא ליהנות. משל אחרים: אל יהנה.

רש"י

ואין בדבר לא משום גסות הרוח ולא משום שנאה: כשמואל הרמתי. כמו שמצינו בשמואל הרמתי שלא רצה ליהנות: כי שם ביתו. לעיל מיני' כתיב

אמר אביי ואי תימא רבי יצחק אביי האט געזאגט אונ אנדערע זאגין רבי יצחק האט געזאגט הרוצה ליהנות דער מענטש וואס וויל הנאה האבין פון פרעמדע מענטשין וואס געבין אים מתנות יהנה מעג ער הנאה האבין כאלישע אזוי וויא דער נביא אלישע פלעגט הנאה האבין פון פרעמדע מענטשין וואס האבין אים גיגעבין מתנות אונ עס איז קיין עבירה ושאינו רוצה ליהנות אונ דער מענטש וואס וויל ניט הנאה האבין פון פרעמדע מענטשין אל יהנה זאל ער ניט הנאה האבין, אונ דאס הייסט ניט אגרויסקייט כשמואל הרמתי אזוי ווי דער נביא שמואל הרמתי האט גיטאהן, ער האט אויך ניט גיוואלט הנאה האבין פון פרעמדע שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ער פלעגט צוריק קערין אין די שטאט הרמה, ווארום דארט איז גיוועהן זיין שטוב ואמר רבי יוחנן שבכל מקום שהלך שם ביתו עמו האט רבי יוחנן געזאגט אויף וועלכין ארט שמואל איז געגאנגען דארט איז גיוועהן זיין שטוב מיט אים. זיין אייגענע כלים צום גיטרינקען אונ זיין אייגענע עסין ער זאל ניט דארפין הנאה האבין פון פרעמדע, עס שטייט אין פסוק ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא די אשה שונמית האט געזאגט צו איר מאן איצט ווייס איך אז דער געטליכער מאן (דער נביא אלישע) איז הייליג אמר רבי יוסי ברבי חנינא רבי יוסי ברבי חנינא האט געזאגט מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש פון דאנען זעהן מיר אז א אשה דערקענט אגאסט בעסער וויא אמאנספערזאהן דערקענט, איר מאן האט ניט דערקענט אז אלישע איז הייליג, אונ דאס ווייב האט יא דערקענט אז אלישע איז הייליג קדוש הוא ער איז הייליג, דיא שונמית האט געזאגט אויף

אלישע

והיה מדי שנה בשנה וסבב בית אל והמלפה ושפט את ישראל וסמיך ליה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וכי איני יודע ששם ביתו אלא אכולהו מקומות דקרא דלעיל מיניה קאי שכל מקום שהי' הולך

מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שלחנו וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו. קדוש הוא אמר רבי יוסי ברבי חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש שנאמר ויגש גחזי להדפה אמר רבי יוסי ברבי חנינא שאחזה בהוד יפיה. עובר עלינו תמיד אמר רבי יוסי בר חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב

שם הי' נושא כל כלי תשמישי ביתו עמו שלא ליהנות מן אחרים: בהוד יפיה. בדדיה: תפלה לעני. דרך עניית: יכוין את רגליו זו אצל זו: ורגליהם רגל ישרה. נראין כרגל אחד:

כל המארח ת"ח בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב באלו מקריב תמידי'. ואמר ר' יוסי בר חנינא משום ר' אליעזר בן יעקב אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנאמר ממעמקים קראתיך ה'. תניא נמי הכי לא יעמוד אדם לא ע"ג כסא ולא ע"ג שרפרף ולא ע"ג מקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה' וכתיב תפלה לעני כי יעטוף ואמר ר"י ברבי חנינא משום ר"א בן יעקב המתפלל צריך שיכוין רגליו שנאמר ורגליהם רגל ישרה:

אלישע ער איז הייליג מנא ידעה פון וואנען האט זיא געוואסט אז ער איז הייליג רב ושמואל רב אונ שמואל קריגען חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שלחנו איינער זאגט ווייל זיא האט ניט געזעהן אפליג זאל גיין אויף זיין טיש וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מטתו אונ איינער זאגט זיא האט פארשפרייט אויף זיין בעט אליינוואנרענעם לייליך ולא ראתה קרי עליו אונ זיא האט ניט געזעהן קרי אויף דעם לייליך קדוש הוא ער איז הייליג אמר רבי יוסי ברבי חנינא רבי יוסי ברבי חנינא האט געזאגט זיא האט געמיינט הוא קדוש נאר ער אליין איז הייליג ומשרתו אינו קדוש אבער זיין בעדינער איז ניט הייליג שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ויגש גיחזי להדפה גיחזי דער בעדינער פון אלישע האט גענענט צו די שונמית איר אפ צו שטויסן פון אלישע אמר רבי יוסי ברבי חנינא רבי יוסי ברבי חנינא האט געזאגט שאחזה בהוד יפיה גיחזי האט אנגענומען דיא שונמית ביי איר שיינקייט (ביי אירע בריסט), עס שטייט אין פסוק דיא שונמית האט געזאגט צו איר מאן עובר עלינו תמיד דער הייליגער מענטש אלישע גייט שטענדיג פאר ביי אונז (ער קומט שטענדיג צו אונז) דריבער וועלין מיר מאכין פון זיינעטוועגין אבעזונדער שטיבול אונ מיר וועלין דארט אריין שטעלין אבעט אשטוהל אטיש אלייכטער, ווען ער וועט קומען צו אונז וועט ער וואהנען אין דעם שטיבול אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב רבי יוסי ברבי חנינא האט געזאגט פון רבי אליעזר בן יעקב'ס וועגין כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב תמידין דער מענטש וואס נעמט אריין אתלמיד חכם אין זיין שטוב אונ ער גיט אים הנאה צו האבין פון זיין פארמעגין, רעכונט אויף אים דער פסוק גלייך ווי ער וואלט מקריב גיוועזן קרבנות אין בית המקדש אלע טאג ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב נאך האט געזאגט רבי יוסי ברבי חנינא פון רבי אליעזר בן יעקב'ס וועגין אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אמענטש זאל ניט שטיין אויף אהויכין ארט ווען ער דאווינט אלא במקום נמוך ויתפלל נאר ער זאל שטיין אויף אנידעריגען ארט אונ דאווענען שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ממעמקים קראתיך ה' פון דיא טיפקייט האב איך דיך גאט גערופין תניא נמי הכי מיר האבין אויך אזוי גילערונט לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא על גבי שרפרף ולא על גבי מקום גבוה ויתפלל אמענטש זאל ניט שטיין אויף אשטוהל אונ ניט אויף אקליינעם בינקעלע אונ ניט אויף אהויכין ארט ווען ער דאווינט אלא במקום נמוך ויתפלל נאר ער זאל שטיין אויף אנידעריגען ארט אונ דאווענען לפי שאין גבהות לפני המקום ווייל עס איז ניט רא קיין גרויסקייט פאר גאט שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ממעמקים קראתיך ה' פון דיא טיפקייט האב איך דיך גאט גערופין וכתיב נאך שטייט אין פסוק תפלה לעני כי יעטוף עס איז אגיבעט צום ארעם מאן ווען ער וויקולט זיך איין אין זיין קלייד אונ שטייט מיט אונטערטעניגקייט פאר גאט אונ זאגט זיין תפלה ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב נאך האט געזאגט רבי יוסי ברבי חנינא פון רבי אליעזר בן יעקב'ס וועגין המתפלל צריך שיכוין רגליו דער מענטש וואס דאווינט שמונה עשרה זאל ער גלייך מאכין זיינע פים, ער זאל שטעלין איין פוס געגין אנדערין עס זאל אויסזעהן ווי איין פוס שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ורגליהם רגל ישרה זייערע פים זענען גיוועזן ווי איין פוס אגלייכע:

זוהר תרומה דף קל"א ע"א ת"ת לתלות יוד הא ואו הא

זכאה עמא קדישא דמאריהון בעי עלון וקרא לון לקרבא לון לגביה. כדין עמא קדישא בעאן לאתחברא ולאעלא בבי כנישתא. וכל מאן דאקדים בקדמיתא אתחבר בשכינתא בחבורא חדא. תא חזי ההוא קדמאה דאשתכח בבי

בבי כנישתא (ואוריך בבי כנישתא) זכאה חולקיה דאיהו קיימא בדרגא דצדיק בהדי שכינתא ודא איהו רזא (משלי ח) ומשחרי ימצאונני דא סליק בסליקו עלאה. ותא חזי הא תנינן בשעתא דקב"ה אתי לבי כנישתא ולא אשכח תמן עשרה מיד כועס. ואת אמרת ההוא חד דאקדים אתחבר בשכינתא וקיימא בדרגא דצדיק. אלא למלכא דשדר לכל בני מתא דישתכחון עמיה ביום פלן בדוך פלן. עד דהוו מזמני גרמייהו אינון בני מתא אקדים חד ואתא לההוא אתר בין כך ובין כך מלכא אשכח לההוא בר נש דאקדים תמן אמר ליה כלן בני מתא אן אינון. אמר ליה מארי אנא אקדימנא מנייהו והא אינון אתאן אבתראי לפקודא דמלכא. כדין טב בעיני מלכא ויתיב תמן בהדיה ואשתעי עמיה ואתעביד רחימא דמלכא. בין כך ובין כך אתו כל עמא ואתפייס מלכא עמהון ושדר לון לשלם. אבל אי אינון בני מתא לא אתיין וחד לא אקדים לאשתעי קמי מלכא לאחזאה בגינייהו דהא כלהו אתיין. מיד כעיס ורגיז מלכא. אוף הכא כיון דחד אקדים ואשתכח בבי כנישתא ושכינתא אתיא ואשכח ליה כדין אתחשיב כאילו כלהו אשתכחו תמן דהא דא אוריך לון תמן מיד אתחברת עמיה שכינתא ויתבי בזווגא חד ואשתמודע בהדיה ואותיב ליה בדרגא דצדיק. ואי חד לא אקדים ולא אשתכח תמן מה כתיב (ישעיה נ) מדוע באתי ואין איש. ואין עשרה לא כתיב אלא ואין איש לאתחברא בהדאי למהוי גבאי כד"א איש האלהים למהוי בדרגא דצדיק ולא עוד אלא דאשתמודע בהדיה ושאיל עלוי אי יומא חד לא אתי כמה דאוקימנא דכתיב (שם) מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו:

יוסף לחק

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד'

הגאוה הוא שורש להרבה עבירות אם בין אדם למקום ואם בין אדם לחבירו כי גורם להזיק לחבירו ולשנאתו ולדבר לשון הרע עליו וכאלה רבות ואם בינו למקום שכן כתיב ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך ואחז"ל כל שיש בו גסות הרוח נקרא תועבה שנאמר תועבת ה' כל גבה לב ואמרו בשמתא מאן דאית ביה וראוי לגדעו כאשירה ואין עפרו ננער ושכינתא מיללת עליו ושקול כעובד עבודה זרה וכופר בעיקר וכאלו בא על כל העריות כולן

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ב

(א) הקורא למפרע לא יצא בד"א בסדר הפסוקים אבל אם הקדים פרשה לפרשה אע"פ שאינו רשאי אני אומר שיצא לפי שאינה סמוכה לה בתורה. קרא פסוק וחזר וקראו פעם שניה ה"ז מגונה. קרא מלה אחת וכפלה

הגאוה הוא שורש להרבה עבירות דאס גרויסקייט איז אנווארציל צו פיל עבירות אם בין אדם למקום ואם בין אדם לחבירו סיי צו דיא עבירות וואס זענען נאר עבירות צו גאט, אונ סיי צו דיא עבירות וואס זענען עבירות צו מענטשין אויך כי גורם להזיק לחברו ולשנאותו ולדבר לשון הרע עליו וכאלה רבות דאס גרויסקייט ברייגגט ער זאל מאכין שאדין צו זיין חבר, אונ ער זאל אים פיינט האבין אונ זאל ריידין אויף אים לשון הרע אונ נאך פיל זאכין אזעלכע ואם בינו למקום אונ אויב ער איז גרויס ביי זיך זינדיגט ער צו גאט אויך שכן כתיב ווארום אזוי שטייט אין פסוק ורם לבבך אז דיין הארץ וועט הויך ווערין, דו וועסט גרויס ווערין ביא דיר אין הארצין ושכחת את ה' אלהיך וועסטו פארגעסין אין גאט ואמרו רבותינו זכרונם לברכה די רבנן האבין גיזאגט כי שיש בו גסות הרוח דער מענטש וואס אין אים איז דא גרויסקייט נקרא תועבה ווערט ער גערופין תועבה, פאר ביאוסת שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק תועבת ה' כל גבה לב אלע מענטשין וואס האבין גרויסקייט אין הארצין זענען פאר מיאוסת ביי גאט ואמרו בשמתא מאן דאית ביה דיא חכמים האבין גיזאגט אין חרם זאל זיין דער מענטש וואס האט אין זיך גרויסקייט וראוי לגדעו כאשרה אונ ער איז ווערט מען זאל אים אפשניידין פון דער וועלט אזוי וויא אלינדין בוים וואס מען האט גערינט צו אים פאר עבודה זרה ואין עפרו ננער אז ער וועט שטארבין אונ עס וועט ווערין פון אים ערד, וועט די ערד זיינע ניט אויפגיוועקט ווערין צו תחיית המתים ושכינתא מיללת עליו אונ די שכינה טרויערט אויף אים ושקול כעובד עבודה זרה וכופר בעיקר אונ ער איז גלייך וויא ער וואלט געדינט עבודה זרה אונ ווי ער וואלט געלייקנט אז אויף דער וועלט איז ניטא קיין גאט וכאלו בא על כל העריות כולן

(א) הקורא למפרע לא יצא אז ער לייענט קריאת שמע צוריק, האט ער ניט יוצא גיוועזן במה דברים אמורים ווען זענין די רייד גיזאגט גיווארין אז מען לייענט קריאת שמע צוריק איז מען ניט יוצא בסדר הפסוקים אז מען לייענט דיא פסוקים צוריק, ער הייבט אן צו לייענען פון לעצטין פסוק נאכדעם דעם פסוק וואס פאר דעם לעצטין אונ אזוי האט ער געלייענט אפסוק פאר אפסוק ביז דער לעצטער פסוק איז גיוועזן שמע ישראל, איז מען ניט יוצא אבל הקדים פרשה לפרשה אבער אז ער האט געלייענט פריער די פרשה ויאמר ביז אמת, נאכדעם האט ער געלייענט די פרשה והיה אם שמוע ביז ויאמר. נאכדעם האט ער געליינט פון שמע ישראל ביז והיה אם שמוע אף על פי שאינו רשאי אפילו ער טאר ניט, פון רעכטוועגין אני אומר שיצא זאג איך ער האט יוצא גיוועזן לפי שאינה סמוכה לה בתורה ווייל די פרשות שטייען ניט אין די תורה איינע נעבין די אנדערע ואונ שטייען ניט אין די תורה כסדר ווי זיי שטייען אין קריאת שמע) קרא פסוק וחזר וקראו פעם שניה הרי זה מגונה אז ער האט געלייענט אפסוק, אונ האט באלד דעם זעלבינען פסוק נאך אמאהל איבערגעזאגט, איז דאס ניט שיין קרא מלה אחת וכפלה אז ער האט געזאגט אייןווארט אונ האט באלד דעם זעלבינען ווארט נאך

אונ

כגון שקרא שמע משתקין אותו : (ב) קראה סירוגין יצא אפי' שהה בין סירוג לסירוג, כדי לגמור את כולה יצא והוא שיקרא על הסדר. קראה מתנמנם והוא מי שאינו ער ולא נרדם בשינה יצא ובלבד שיהיה ער בפסוק ראשון :

וכאלו בנה במה. ואפי' שיקנה להקב"ה שמים וארץ כאברהם אבינו לא ינקם מדינה של גיהנם וסופו מתמעט ונאסף מן העולם שלא בזמנו ואפי' ירבעם שכל חכמי דורו היו לפניו כעשבי השדה ולא היה בתורתו דופי והיה שונה ק"נ פנים בתורה לא נענש ונטרד מן העולם הזה והעולם הבא אלא מפני גסות הרוח :

אמאהל איבערגיזאגט כגון שקרא שמע משתקין אותו דהיינו ער האט גיזאגט צווייא מאהל דעם ווארט שמע, הייסט מען אים ער זאל שווייגין:

(ב) קראה סירוגין יצא אז ער האט גילייענט אביסול קריאת שמע אונ האט זיך אפגערוהט אין מיטען, אונ האט געלייענט נאך אביסול אונ האט אויך אפגערוהט אין מיטען אפילו שהה בין סירוג לסירוג כדי לגמור את כולה יצא אפילו ביוא יעדער מאהל וואס ער האט אפגערוהט האט ער געווארט אזוי לאנג וואס אין דיא צייט האט מען גיקענט אפלייענען דיא גאנצע קריאת שמע, פון דעם ארט וואס ער האט געהאלטין ביז צום סוף, פון דעסטוועגין האט ער יוצא גיוועןן והוא שיקרא על הסדר נאר ער זאל לייענען דיא פרשות אונ דיא פסוקים כסדר קראה מתנמנם אז ער האט געלייענט קריאת שמע שלעפערדיג והוא מי שאינו ער ולא נרדם בשינה יצא דאס מיינט מען ער איז ניט גיוועןן וואכעדיג אונ ניט שטארק גישלאפין נאר ער האט געדרימזעט! האט ער יוצא גיוועןן ובלבד שיהיה ער בפסוק ראשון נאר ווען ער זאגט דעם ערשטין פסוק דאס איז שמע ישראל. דאמאלס מוז ער זיין וואכעדיג, אונ אויב ער איז גיוועןן שלעפעריג ביוא דעם פסוק שמע ישראל. האט ער ניט יוצא גיוועןן:

אונ עס איז גלייך ווי ער וואלט מזנה גיוועןן מיט אלע ווייבער וואס זענען אסור צו אים וכאלו בנה במה אונ עס איז גלייך וויא ער וואלט גישטעלט אשטיין צו מקריב זיין אויף אים קרבנות חוץ דעם בית המקדש! ואפילו שיקנה להקדוש ברוך הוא שמים וארץ כאברהם אבינו לא ינקה מדינה של גיהנם אפילו ער איז אזוי אצדיק אז ער מאכט דער קענען אויף דער וועלט אז גאט האט בשאפין דיא הימעל אונ די ערד, אזוי וויא אברהם אבינו האט גיטאהן, פון דעסטוועגין אויב ער איז גרוים ביוא זיך וועט ער ניט ריין ווערין פון צו געמשפט ווערין אין גיהנם וסופו מתמעט ונאסף מן העולם שלא בזמנו דער סוף זייגער. וועט זיין ער וועט אלע מאהל ווערין ווייניגער ביז ער וועט פארלענדט ווערין פון דער וועלט פאר זיין צייט ואפילו ירבעם שכל חכמי דורו היו לפניו כעשבי השדה אונ אפילו ירבעם וואס אלע חכמים וואס זענען גיוועןן אין זיין צייט זענען גיוועןן געגין אים וויא דיא גראז פון פעלד ולא היה בתורתו דופי אונ אין זיין לערנען איז קיין פעלער והיה שונה ק"נ פנים בתורה אונ ער האט גילערנט אין דיא תורה הונדערט מיט פופציג טעמים אויף יעדער דין לא נענש ונטרד מן העולם הזה והעולם הבא אלא מפני גסות הרוח וואס ער איז גישטראפט גיווארין אונ פארווארפין גיווארין פון דיא וועלט אונ פון דיא אנדערע וועלט איז נאר גיוועןן דורך זיין גרויסקייט:

תרומה יום ב תורה

אונקלוס

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ד' רמילוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

ז אבני בורלא ואבני ז **אבני־שהם ואבני מלאים** אשלמותא לשקעא

רשב"ם

(ז) מלאים. שהאבן ממלא עומק המשבצות בעין אבני הטבעות :

רש"י

(ז) אבני שהם. שתים הוצרכו שם לצורך האפוד האמור בואתה תצוה: מלאים. על שם שעושין להם בזהב מושב

עניין חשן ואפוד

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ז) אבני שהם. לצורך אפוד וחשן כיצד אבני שהם לאפוד ולקחת את שתי אבני שהם וכתיב ושמת את שתי האבנים על כתפות האפוד ואבני מלואים לחשן כדכתיב ומלאת בו מלואת אבן וגו' וכי האי גונא מצינו הרבה מקראות מתפרשי' המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ ועוד אתה מוצא אבני שהם לצורך החושן דכתיב והטור הרביעי תרשיש שהם :

(ז) אבני שוהם ואבני מלואים לאפוד ולחשן. כתיב במוסר (ויקרא לט) רכי יהודה פתח והנשיאים הביאו את אבני

פירוש לתורת אלהים

(ז) אבני איר זאלט נעמען צווייא אבנים טובות וואס ווערט גערופען שוהם ואבני אונ איר זאלט נעמען

לְאֵפֹד וְלַחֹשֶׁן׃ ח וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ

בְּאֵיפוֹדָא וּבְחוּשְׁנָא׃
ח וְיַעְבְּדוּן קֳדָמַי מַקְדַּשׁ

תרגום ועשו לי מקדש. פירושו ב׳ מצות של עשות מן:

רשב״ם

(ח) מקדש. לשון מועד שמתקדש ומזומן אליהם לדבר מוכן כדכתיב ונועדתי שמה לבני ישראל:

שפתי חכמים

ע שלא תאמר אבני שוהם ואבני מלואים לאפוד וכן לחשן פולרך לפרש כן וכתב הרא״ם שאע״פ שהיו אבני שוהם גם בחשן כיון שתלת מלואים כוללת כל אבני החשן הנה גם השהם בכלל אם כן לא אמר אבני שהם רק בעבור אותם אבני שהם שבאפוד לבד: פ דק״ל למה כתיב לי הא בתחלה נמי של הקב״ה הוא ומתרץ ועשו לשמי והוסיף מלת בית לא אחז דבר מקודש סיפיה

רש״י

כמין גומא ונותנין האבן שם למלאות הגומא קרויים אבני מלואים ומקום המושב קרוי משבצות: לאפד ולחשן. אבני השהם לאפוד ואבני המלואים לחשן ע וחשן ואפוד מפורשים בואתה תצוה והם מיני תכשיט: (ח) ועשו לי מקדש. ועשו פ לשמי בית קדושה:

עניני חושן ואפוד

השהם ואת אבני המלואים לאפוד ולחשן מ״ש דמלין אלין אקריבו בפולים ולא כר גם אחרת וכא כתיב כל נדיב לב יביאה את תרומת ה׳ וכתיב ואבני שהם ואבני מלואים לאפוד ולחשן. אלא אמר הקדוש ברוך הוא אף על גב דכולהו אליא ככהוא כנכה סליקי אלו אבנים לנשיאים. מ״ט כגין דעל לבא דכהנא האהנא אמר הקדוש ברוך הוא ליתו נשיאים דלבייהו גם בה׳ וייתין אלין אבנין דאינון מסתכלו על לבא ויתכפר עלייהו מגסות לבייהו וכתיב והיה על לב אהרן בבואו לפני ה׳ ועל דא והנשיאים הביאו את אבני השהם ואבני מלואים לכפר עלייהו:

לקוטים על התורה

(ח) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם. דער מדרש זאגט ווען גאט האט גיזאגט צו משה זאג צו די יודין זיי זאלין מאכין פון מיינעטוועגין אמשכן וויל איך וויל רוהען צווישען זיי, האבין די מלאכים גיזאגט פאר גאט רבונו של עולם צו וואס ווילסטו אראפנידערין צו דיא מענשען וואס וואהנען אונטען, עס איז פאר דיר מער כבוד דו זאלסט רוהען הויבין אין הימעל צווישען אונז, האט גאט גיזאגט צו די מלאכים, אזוי ווי איר לעבט אז איך וואלט געדארפט מאהן ווי איר זאגט, נאר אז איך וועל וואהנען אונטען ביי די יודין וועט מיין לויב זיין פון אויף די גאנצע וועלט, ווייל די מלאכים פון די צייט וואס זיי זענען באשאפין גיווארין ביז אייביג, ווערין זייא ניט גיענדערט, ביי זייא איז קיין קראנקייט, זיי זענען ניט הונגעריג אונ ניט דארשטיג. אונ די אלע זאכין וואס מענשען דארף, דארפין זיי ניט, האבין זיי גאר ניט אויף וואס צו לויבין גאט, אין נאר זייער געזאנג פאר גאט איין מאהל אין טאג אדער איין. מאהל אין וואך אדער איין מאהל אין חדש ווי די גמרא זאגט אין די מסכת חולין פרק גיד הנשה), אבער ביי די מענטשען אז זייא נעמען טרינקען אדער זיי געסען עסין לויבין זיי גאט מיט פארשידענע ברכות אויף די פארשידענע עסיגווארג וואס זיי עסין אונ טרינקען, גיט אים גאט אמלבוש מאכט ער אברכה, פון די צייט וואס דער מענטש מאכט אויף דיא אויגין אין דער פריה ביז ער מאכט זיי צו. ווען ער גייט שלאפין, האט ער גאר צו זאגין ברכות אונ לויב צו גאט, דריבער האט גאט גיזאגט צו די מלאכים ווייל מיין לויב וועט זיין ביי די יודין זייער פיל דאס ברויסט איר דארפט ניט בייטיג מיין הילף, איר זענט באשאפין אן אפעלער אויף

פירוש לתורת אלהים

גֶעמֶען צְוֶעלְף אַנְדֶערֶע אֲבָנִים טובות וָואס זֵייא וֶוענֶען אוּיס גִירֶעכֶינְט מִיט זֵייעֶרֶע נֶעמֶען אִין פָּרָשַׁת וְאַתָּה תְּצַוֶּה דִּי שְׁטֵיינֶער רוּפְט דֶער פָּסוּק אַבְנֵי מִלּוּאִים לָאֵפוֹד דִיא אַבְנֵי שׁוֹהַם הָאט מֶען בֶּדַארְפְט צוּ דֶעם אֵפוֹד וְלַחוֹשֶׁן אוּנ דִיא אַבְנֵי מִלּוּאִים הָאט מֶען בֶּדַארְפְט צוּ דֶעם חוֹשֶׁן׃ (ח) וְעָשׂוּ לִי אוּנ פוּן דֶער תְּרוּמָה וָואס זֵייא וֶועלִין אָפּ שֵׁיידִין זָאלִין זֵיי מַאכִין דֶעם מִשְׁכָּן אוּנ אִיךְ

משלי חכמים

(ח) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם. גאט האט גיזאגט צו משה זאג צו די יודין זיי זאלין מאכין פון מיינעטוועגין אהייליגע שטוב וועל איך רוהען צווישען זיי אין דעם בית המקדש, איז דאך אקשיא צו וואס דארף הקדוש ברוך הוא די יודין זאלין מאכין פון זיינעטוועגין אמשכן, אז הקב״ה וויל האבין אמשכן קען ער דאך זאגין מיט זיין ווארט וועט ווערין אמשכן, אזוי ווי ער האט די גאנצע וועלט באשאפין מיט איין ווארט, נאר מיט דעם משל וועלין מיר וויסען דעם תירוץ, עס איז אמאהל געבליבען איתום אן פאטער אונ מוטער, אונ זיינע עלטערין זענען גיוועזען פון אשיינע פאמיליע, דער יתום איז געאדערעטם גיווארין ביי זיינע קרובים וואס זענען אלע גיוועזען בעלי מלאכות, אמייל פון זייא זענען גיוועזען שניידערס, נאלר ארבעטער, דער יתום האט אויפגעוואקסין אגרויסער למדן אונ זייער שיין, אונ מיט פיל מעלות אונ גוטע מעלות, אגרויסער גביר האט אמאהל גיזעהן דעם בחור איז ער אים גיפעלין ער זאל אים נעמען פאר אאיידים, דער גביר האט אים צו גיזאגט

מצות השם

(לה) [עשה לח] לבנות בית הבחירה ככניסתם לארץ שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם:

(ח) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. עס איז אמצוה מען זאל בּאהען אבית - קדש, ווי גאט האט גיזאגט צו משה די יודין זאלין מאכין פון מיינעטוועגין אמקדש, אונ מען מוז מאכין די אלע כלים וואס דארפין זיין אין בית המקדש, אמזבח צו מקריב זיין אויף אים קרבנות, אונ אמזבח צו ברייכערין אויף אים קטורת, אונ אמנורה, אונ אטיש וואס אויף אים זאל ליגען דער לחם הפנים, אונ דער ארון מיט די לוחות וואס דארף שטיין אין קדשי קדשים, אונ נאך כלים וואס האט געדארפט זיין אין בית המקדש, נאר טאמער וועלין מיר פרעגין ווי אזוי קען דאס זיין הקדוש ברוך הוא וואס זיין כבוד איז פוהל אויף די גאנצע וועלט, זאל זאגין אז ער וועט רוהען אין משכן אדער אין בית המקדש, דריבער האט גאט גיזאגט צו משה וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, איך וועל רוהען אין זיי, אין די יודין וועל איך רוהען, אונ צו שלמה המלך האט אויך גאט גיזאגט איך וועל רוהען אין די יודין האט גאט געמיינט מען זאל מאכין אמקדש, אין דעם מקדש וועלין אלע יודין קומען אונ בעטין ביי גאט אויף אלע זאכין וואס זיי וועלין דארפין, דיא שלמה המלך האט גיזאגט (אין ספר מלכים א קאפיטל ח) אונ אויב איינער וועט זינדיגען וועט ער ברייגגען

וְאַשְׁרֵי שְׁכִינְתִּי בֵּינֵיהוֹן : ט כְּכֹל דִּי אֲנָא מַחֲזֵי יָתָךְ יָת דְּמוּת מַשְׁכְּנָא

וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם : ט כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תַּבְנִית

תו"א ככל אשר אני מראה. סנהדרין יו שבועות טו מנחות כט :

בעל הטורים

(ח) ושכנתי. רמז לבית ראשון ושבן ת"י שנים וכן ואתה קדוש יושב תהלות ישראל קדוש עולה ת"י שמנין קדוש היה תהלות בישראל ויש בו אותיות ושני ת"כ רמז לת"כ שנים של בית שני : (ט) מראה. בגימטריא גבריאל מלמד שהיה תנור כמין פסיקיא של עור ומראה למשה תבנית המשכן ותבנית כל כליו : וכן תעשו. כ' הכא ואידך וכן תעשו לדעון שזכות אלו הכלים עמד לגדעון וכן כל תעשה לגדעון היה כנגד עבודת המשכן וכליו. נתן הלפידים בכדים להזכיר זכות אלו הכלים. וכראש האשמורה התיכונה להזכיר זכות עבודת המקדש שאז היו תורמין את המזבח

רשב"ם

(ט) ככל אשר אני מראה. ככל מראיות של כלים ושל בנינים הראה לו ה' למשה כמו שמצינו ביחזקאל בבנין ב' שהראהו בבבל בכל מראות אלקים וגם בריבור הראה לו ופי' לו כמה שכתוב וכן מוכית לפנינו ככל אשר אתה מראה בהר אם בויבור לבד

רש"י

(ט) ככל אשר אני מראה אותך. (מנחות כט) כאן את תבנית צ המשכן. המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה

שפתי חכמים

כי שם מקדש בכל מקום לא ימצא כי אם על הבית המקודש : צ דעת רש"י שלא תאמר ככל אשר אני מראה אותך ועשת עשית

ענין המנורה והארון

(ט) ככל אשר אני מראה אותך וגו'. הנה אם יראה לצורף כף אחת מלאכת ציור ורקמה אף שלא עשה כיוצא בה מימיו. עכ"ז לגודל בקיאותו במלאכה יעשה כמוה. אבל אם לא יראה כף של זהב ממש כ"א תבנית כף מצוייר ולא כדבר הנתפס ביד שלא תשתקע הצורה הנראית בה בלב הרואה כאשר בהיות לפניו כלי ממשי בעל הצורה ההיא. וכן אלו יצויר יראה האדם לבת. אם עשויה ציורים וכפתורים ופרחים. שלא תחתקה בלב הרואה אותם לעשות כיוצא בה כאשר כראותו אותה כגשם קשה שנתון לפניו. ואם יכא לעשותם יטעה בפתות ויתר בציוריה בפתוריה ופרחיה. ויותר מזה יהיה אם גם תבנית הציור הבלתי ממשי ההוא לא ראהו הצורף כ"א זולתו והוא יגיד לו את אשר יעשה. כי אז לא יוכל לצורף כלי אשר ראה תבני' זולתו ולא יעשה כמעשהו. כי המגיד לצורף את אשר ראה יפתות ויעדיף כלך מה מתכונת הצורה. וגם מאשר יאמר אליו ישמיט הצורף. כי לא ידע זולתי ע"פ המגיד. וגם אשר הגיד לו לא ראה הצורה ההיא כי אם כדבר בלתי ממשי. הבלתי נתפס ומצטייר בשכלו להגיד לצורף. וככן לא יבצר מהתחמן לבב אנוש כאמת כאמרו היתכן כי בהראותו ית' אל משה תבנית מנורה משכן וכלים כי לא ראה עצמותם כדבר גשמי רק תבנית של אש. ובכללא במלאכתו לא ידע ציורי הדברים זולתי ע"פ הגדתו של משה. ואיך יוכל עשות ממש כאשר הראה הקב"ה למשה. ע"כ הבטיחו הוא ית' ואמר ככל אשר אני מראה אותך. כלומר שאני מראה אותך ולא את עושה המלאכה. וגם את תבנית וגו' ולא כלים ממשיים לתפוס הציורים. אף על פי כן אני מבטיחך שכן תעשו ממש בלי פחת וייתור. כאלו הם בעצמם ראו ציורם כדבר ממשי :

פירוש לתורת אלהים

וועל רוהען צווישען זיי: (ט) אונ דאס משכן זאל גימאכט ווערין כּכֹל אֲשֶׁר אזוי ווי איך ווייז דיר דא אויף דעם בארג סיני אוים פייער אֶת תַּבְנִית דאס

לקוטים על התורה

אייביג, אבער די יודין דארפין אלע מנוח מיין הילף, דריבער מוז איך וואהנען נעבין זיי :

(ט) כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ וגו'. דער ילקוט ראובני שרייבט דער מנהג איז אז מען קריצט אחתימה,

ווערט אויף די חתימה געקריצט די אותיות פאר קערט, אונ אז מען חתמת מיט די חתימה אויף אפאפיר אדער אויף איין אנדער זאך, זענען די אותיות אויף דעם פאפיר גלייך, ווען גאט האט געוויזען צו משה ווי דער משכן זאל געמאכט ווערין, האט ער איהם אויך געוויזען ווי אחתימה, פארקערט, אונ משה האט ניט געוואסט אז מען האט איהם געוויזען פארקערט, האט ער געמיינט אז דער משכן דארף געמאכט ווערין ווי מען האט איהם געוויזען, אונ בצלאל האט איהם גיזאגט דעם סוד אז דער משכן דארף געמאכט ווערין פארקערט ווי מען האט געוויזען צו משה, דריבער האט משה גיזאגט צו בצלאל דו ביזט גיוועזן אין דעם שאטען פון גאט, אזוי ווי דער שאטען איז פארקערט פון דעם מענטש, די רעכטע האנט פון מענטש איז די לינקע פון שאטען אונ די לינקע האנט פון מענטש איז די רעכטע פון שאטען אזוי ווייסטו אז דער משכן איז צו מיר געוויזען גיווארין פארקערט וויא ער דארף געמאכט ווערין '

משלי חכמים

צו געבין פיל גדן אונ צו בעקליידין די מאכטער מיט טייערע קליידער אונ צירונג, פון די קרובים פון דעם חתן האט דער מחותן פערלאנגט זיי זאלין אים מאכין אפאר קליידער ער זאל האבין צו דעם טאג פון דער חתונה, די קרובים זענען גיוועזן ארעמע לייט אונ האבין ניט גיקענט מאכין אזוי אפאר קליידער, זענען אלע קרובים צו זאמען געקומען אין ביא זייא געבליבען אעצה מיר וועלין צו זאגין דעם מחותן דיא פאר קליידער צו מאכין, נאר מיר זענען דאך די גרעסטע, שניידער פון שטאט אונ די בעסטע נאלד ארבעטער, אונ די טייערע קליידער אונ דיא טייערע צירונג וואס דער מחותן וועט מאכין פאר זיין טאכטער וועט מען דאך אונז געבין צו ארבעטין פון די ארבעט געלט וועלין מיר מאכין פאר דעם חתן די פאר קליידער, דאס זעלביגע איז גיוועזן ביי דעם משכן, גאט האט גיוואלט וואהנען צווישען די יודין, ווי דער מדרש זאגט, אמלך האט געהאט א איינציגע טאכטער האט ער זיא חתונה געמאכט מיט אזוהן פון אמלך, נאך דער חתונה האט דער מאן געוואלט געמען זיין

מצות השם

ברייגען אקרבן אין דעם בית המקדש וועט גאט אים מוחל זיין די עבירות וואס ער האט גיטאהן, אונ ווייל אין בית המקדש וועלין זיין אלע תפלות אונ קרבנות פון אלע יודין, דריבער וועט דער בית המקדש אינווייניג געהייליגט ווערין, אונ די יודין וועלין געהייליגט ווערין, ווען די יודין וועלין היטען די תורה אונ מצות וואס גאט האט זייא גיבאטין, וועט זיך בהעפטין די הייליגקייט פון גאט מיט די הייליגקייט פון בית המקדש אונ מיט די הייליגקייט פון די יודין, דאס מיינט מען גאט וועט רוהען אין מקדש אונ אויף די יודין, אונ ווען די יודין האבין אויפגיהערט צו היטען תורה אונ מצות, איז אוועק געגאנגען פון זיי זייער הייליגקייט, אונ אז זיי זענען געקומען אין בית המקדש

הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל־כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: ס י וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי

אונקלוס

וְיַת דְּמוּת כָּל מָנוֹהִי וְכֵן תַּעְבְּדוּן: י וְיַעְבְּדוּן אֲרוֹנָא דְאָעֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין

ת"וא ועשו ארון. יומא ג ע"ב שטם ס:

רשב"ם

היה אומר אשר אתה מראה למה הוצרך לומר בהר: (י) ועשו ארון עצי שטים. לפי שהוא דבוק ארון של שטים נקוד חטף פת"ח. ואע"פ שבמעשה בצלאל מצינו שעשה החלה משכן ואח"כ כלים ארון ומנורה ושלחן. שהיכן יכניס את הארון והשלחן כל זמן

בעל הטורים

והיא העבודה הראשונה שהיו עושים כהם כיום: (י) ועשו ארון. בכולם כתיב ועשית חוץ מהארון דכתיב ועשו שכל הכלים עשה

שפתי חכמים / רש"י

המשכן אלא אשר אני מראה אותך כאן דאל"כ אראך מבעי"ל: הימנו ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו (סנהדרין טז שבועות יד) לדורות אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה כתבנית אלו תעשו אותם (תוספתא שבת לח) ואם לא היה המקרא מחובר למעלה הימנו לא היה לו לכתוב וכן תעשו אלא כן תעשו והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו: (י) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים עשוים כמין ארגז שקורין אישקרי"ן (שריין שראנק) יושב על שוליו:

ענין המנורה והארון

(י) ועשו ארון עצי שטים וגו'. בכל הכלים נאמר ועשית. ועשית כפרת. ועשית שלחן. ועשית מנורת. וכאן כתיב ועשו. ודרשו רז"ל בזה אמר רבי יהודה בר שלום אמר הקב"ה יבואו הכל ויעסקו בארון כדי שיזכו הכל בתורה והעסק הזה הוא שיתנדבו בלן נארון. ומפני שהתורה היא ראשית לכך קדם הארון לשאר כלים. ומה שנקרא ארון הוא מלשון אורה. על שהתורה שבתוכו נקראת אור. והרב כ"י כתב לפי שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה. ללומדיה לא נאמר. אלא. למחזיקים בה. רמז למחזיקים ידי לומדי תורה. וכהיות שלא כל אדם מוכן ללמוד תורה אבל יש לו בכל אדם שיוכל להיות שיהיה חלקו בתורה. כי אף אם אינו מוכן ללמוד מ"מ יכול הוא להחזיק ידי לומדים ונחשב לו כאלו הוא למדה. כיששכר וזבולן. לכן נאמר ועשו ארון עצי שטים כי מצד היות בארון העץ המרמז על כי עץ חיים היא למחזיקים בה ע"כ הכל יכולין לעשותה לכך נאמר ועשו כי זה דבר שהכל יכולין לעשותו. ואח"כ אמר וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו. בעשיית עצי שטים אמר ועשו וכיפוי הזהב

דעת זקנים מבעלי התוספות

(י) ועשו ארון. בכלהו כתיב ועשית וכאן כתיב ועשו לפי שהכל חייבין להתעסק בו מפני כבוד התורה שבתוכו וק"ו לתלמידי חכמים שבני עירם מצווים לעשות מלאכתן כדי לכבדם והכי איתא ביומא פרק בא לו ועשו ארון מכאן לת"ח וכו' מבית ומחוץ תצפנו אמר רבא כל ת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח ועוד צוה הקדוש ב"ה להתעסק בו כדי שיהו כלן מקבלין שכר התורה המונחת בו שם:

לקוטים על התורה

(י) וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וגו'. ביי אלע כלים האט גאט געזאגט צו משה דו זאלסט מאכין, און ביי דעם ארון האט גאט געזאגט צו משה זיי זאלין מאכין דעם ארון, ווייל אין דעם ארון וועגען געלעגין די לוחות און די ספר תורה און צו די ספר תורה געהערין אלע יודין, און דריבער איז געווען דער ארון מיט געבראכענע איילין, צוויי איילין מיט אהאלבע די לייגג פון ארון און איין אייל מיט אהאלבע די ברייט און איין אייל מיט אהאלבע די הייך, צו ווייזין אז די תורה קען מען נאר לערנען אז מען האט אצובראכין הארץ, ניט דער מענטש וואס איז גרויס ביי זיך, ווי די גמרא זאגט פאר וואס איז די תורה געגליכען צו וואסער, אזוי ווי וואסער לויפין נאר אין די נידעריגע ארטער, אזוי די תורה לויפט נאר צו די מענטשין וואס זענען נידעריג ביי זיך. דער ספר כלי יקר שרייבט דריבער שטייט ביי דעם ארון ועשו ארון עצי שטים, ווייל אין די תורה קענען אלע יודין האבין אחלק, אפילו דער עם הארץ וואס קען ניט לערנען קען אויך האבין אחלק אין די תורה, דהיינו ער וועט געבין פרנסה צו תלמידי חכמים וואס לערנען תורה, וועט ער האבין אחלק אין זייער תורה, ווי דער פסוק זאגט עץ חיים היא למחזיקים בה. די תורה איז אבוים פון לעבין צו די מענטשין וואס האלטין זיא, אפילו זיי לערנען ניט נאר זיי דערהאלטין די תורה איין אנדערער זאל לערנען, דריבער זאגט דער פסוק ארון עצי שטים. דער ארון זאל זיין געמאכט פון שטים בוימער, צו ווייזין אז די תורה איז דער בוים פון לעבין, דריבער שטייט ועשו. זיי זאלין

פירוש לתורת אלהים

געשטאלט פון דעם משכן ואת תבנית און דאס געשטאלט פון אלע זיינע כלים וכן תעשו און אז עס וועט עפיס פאר לארין ווערין פון דיא כלים. אדער אז איר וועט באהען אבית המקדש זאלט איר אזעלכע כלים מאכין אזוי וויא דיא כלים וואס איך וויז דיר דא אויף דעם בארג: (י) ועשו און זיי זאלין מאכין אקאסטען פון טענען האלץ

משלי חכמים

שרייב און פארין מיט איר אין זיין לאנד, האט דער מלך געזאגט וואס זאל איך טאהן, די טאכטער איז ביי מיר א איינציגע, איך זאל זיא ביי דיר צוריק נעמען, איך האב זיא דאך איין מאהל דיר געגעבין פאר אווייב, איך זאל דיך אויך שיקען מיט איר, קען איך גוט זיין אן איר, נאר איך וועל מיט אייך מיט פארין, ווא איר וועט וואהנען וועט איר דארט מאכין פאר מיר אקליינע שטיבעלע וועל איך וואהנען מיט אייך, דאס זעלבינע איז געווען מיט די תורה, גאט האט געגעבין די תורה צו משה ער זאל זיא געבין צו די יודין, איידער משה איז אראפ געגאנגען מיט די תורה אויף דיא ערד, האט גאט געזאגט, וואס זאל איצט זיין, איך זאל ביי דיר די תורה צוריק נעמען, איך האב זיא דיר איין מאהל געגעבין, דו זאלסט נעמען די תורה און מיט

מצות השם

מיט תפלה, איז זייער תפלה ניט געווען הייליג, איז אוועק געגאנגען די הייליגקייט פון בית המקדש אויך, און אז די הייליגקייט פון דיא יודין און פון בית המקדש איז אוועק געגאנגען, מיט וועמען וועט זיך בהעפטין דיא הייליגקייט פון גאט, דריבער איז די שכינה אויך אוועק געגאנגען פון בית המקדש און פון די יודין, און אז דיא שכינה איז אוועק געגאנגען פון בית המקדש, איז דער בית המקדש חרוב געווארין, און אז די שכינה איז אוועק געגאנגען

אונקלוס

אמין ופלגא ארכיה ואמתא ופלגא פותייה ואמתא ופלגא רומיה:

שתים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו:

תו"א אמתים וחצי. סנהדרין כט:

בעל הטורים

שלמה כיולא כהן חוץ מארון: ארון. אותיות אורן שיש בה אורן של ישראל ואותיות נורא כי הוא אש אוכלה: ארון בגימטריא נזר שכתר תורה עולה על כל הכתרים לכן כתיב ועשית עליו זר זהב ובשלחן כתיב ועשית לו לומר שכתר תורה עולם על שאר הכתרים: אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו. כל מדותיו היו שבורות כחצאי אמות ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו: ועשו ארון. י' פרשיות מתחילין בעשייה כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם:

רשבים

שאין משכן עשוי אלא בצווי הוצרך תח"ת לפרש עשיית הארון והשלחן שבשביל הארון שהוא עיקר של ועשו לי מקדש הוצרך לעשות משכן:

ענין המנורה והארון

אמר ולפית כי הכל יכולין להחזיק ידי לומדי התורה הרמוז כעץ אבל אין הכל יכולין לעמוד על הנגלה והנסתר שבתורה הרמוז באמרו מבית ומחוץ תצפנה וכן אין הכל תוכם כברם ומה שנאמר אמתים וחצי ארכו וגו' והיו כל אמות הארון שבורות כדי שכל אדם ידמה בנפשו כאלו הוא חסר ולא בא עד תכלית החכמה. ועוד מרמזים האמות שבורות על לב נשבר ונדכה. כמ"ש חז"ל למה נמשלה תורה למים מה מים מניחים מקום גבוה ויורדים למקום נמוך אף דברי תורה מניחים את גסי הרוח ויורדים למי שרוחו שפלה עליו כמי שהוא שייף עיל ושייף נפיק והוא עגו ושפל ברך. והרב אה"ח כתב לכך נאמר בארון ועשו לשון רבים לרמז בזה שגופה של תורה אין יכול להתקיים אלא בכללות ישראל [ואיש אחד ישראלי אין יכול בשום אופן לקיים כל התורה. כי יש כמה מצות בתורה שישראל אסור לעשותם. כמו אכילת תרומה והקרבת קרבנות ולא לכל אדם תבא מצות יבום. ואף לכהן גדול אין שייכות בכל המצות כי אף אם יהיה לו נחלת שדה וכרם פטור מליתן תרומה ומעשר. ועוד כמו אלה. רק כל ישראל בכלל מקיימים כל התורה. זה מקיים המצות השייכים לו וזה מקיים המצות השייכים לו ובצירופם מקיימים כל התרי"ג מצות]:

פירוש לתורת אלהים

און דיא מאס פון דעם ארון זאל אזוי זיין אמתים וחצי ארכו צוויא איילין מיט אהאלבע זיין לענג ואמה וחצי רחבו און אאייל מיט אהאלבע זיין ברייט ואמה און אאייל מיט אהאלבע זיין הויך:

לקוטים על התורה

מאכין, אלע זאלין מאכין דעם ארון, אבער ביי דעם בדעקין דעם ארון מיט גאלד פון אינוויינינג און אויסוויינינג דאס האט גאט גיזאגט צו משה ועשית. דו זאלסט מאכין ווייל לערנען תורה אויסווייניג, דעם פשט פון די תורה, און אינווייניג דאס מיינט מען די סודות פון די תורה, דאס קען שוין ניט יעדער מענטש לערנען, נאר איינציגע מענטשין, דריבער שטייט ועשית, דו זאלסט דאס מאכן, און יעדער יוד וואס וויל לערנען תורה מוז ער זיין ריין ווי גאלד אינווייניג און אויסווייניג, דריבער זאגין ספרי מוסר איידער דער מענטש הייבט אן לערנען תורה מוז ער פריער טאהן תשובה, ער זאל קיין רשע זיין, ווארום צום רשע האט גאט גיזאגט ווי קומסטו צו לערנען מיין תורה, דריבער האט מען בקלעבט דעם ארון מיט גאלד אינווייניג און אויסווייניג, און אויף דעם ארון האט מען געמאכט אדעק דאס איז דער כפורת, צו ווייזין אז די סודות פון די תורה זאלין זיין בדעקט. מען זאל דאס ניט זאגין נאר פאר דעם מענטש וואס מען ווייס אז ער איז אירא שמים. אויף דעם כפורת זענען גיוועזען צוויי כרובים, צו ווייזין דער מענטש זאל זיין ריין פון עבירות ווי אקינד, און די כרובים האבין געוועזען מען זאל זיין קינדער, צו ווייזין דער מענטש זאל זיין ריין פון עבירות ווי אקינד, דריבער האבין זיי פארשפרייט די פליגול אין דערהויך, צו גאט, און מיט דעם פרום צו גאט און גוט צו מענטשין, דריבער האבין זיי געקוקט איינער צום אנדערין ווי ברידער פנים האבין זיי געקוקט איינער צום אנדערין ווי ברידער:

משלי חכמים

איר אראפגיין אויף דיא ערד, קען איך ניט זיין אן די תורה, נאר באלד ווי דו וועסט קומען אויף די ערד זאל מען מאכין פאר מיר אקליינעם וואהנונג, אמשכן, און אין דעם וואהנונג וועל איך וואהנען מיט די תורה, די יודין זענען אבער דאמאלס גיוועזען ארעם אין מצות און האבין געזינדיגט מיט דעם עגל, און האבין קיין כח נעהאט צו פארנעמען דיא היילינגקייט פון גאט ער זאל וואהנען צווישען זיי, דריבער האט גאט גיזאגט צו משה זאג צו די יודין זיי זאלין מאכין דעם משכן, מיט זייער ליבשאפט און מיט זייערע נדבות וואס זיי וועלין געבין אויף דעם משכן ער זאל געמאכט ווערין, און דעם גרויסין חשק וואס זייא וועלין האבין אז איך זאל וואהנען ביי זיי, וועלין זיי פארדינען ביי מיר אז איך זאל ביי זיי וואהנען, דאס זאגט דער פסוק ועשו לי מקדש. ווייל די יודין וועלין מאכין פאר מיר דעם מקדש, דריבער ושכנתי בתוכם, וועל איך וואהנען צווישען זייא:

מצות השם

נענאנגען פון די יודין, זענען די יודין פארטריבען גיווארין פון ארץ ישראל, און ווייל די יודין אליין זענען שולדיג אין דעם וואס דער בית המקדש איז חרוב גיווארין, און וואס זיי זענען פארטריבען גיווארין פון ארץ ישראל, דריבער מוזין די יודין שטענדיג טרויערין אויף דעם חורבן בית המקדש, און זיי האבין גישווארין זיי זאלין אין ירושלים ניט פארגעסין, ביז גאט וועט אויף די יודין רחמנות האבין און וועט דערוועקין זייערע הארצער צו תשובה, דאמאלס וועט דער ביהמ"ק גיבויעט ווערין און די יודין וועלין אויסגעלייזט ווערין פון גלות און וועלין צוריק קומען אין ארץ ישראל:

להמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה
יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א ויפסלו בני שלמה ובני חירום והגבלים ויכינו
העצים והאבנים לבנות הבית: ב ויהי בשמונים
שנה וארבע מאות שנה לצאת בני־ישראל מארץ־
מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש
השני למלך שלמה על־ישראל ויבן הבית ליהוה:
ג והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים־
אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו:
ד והאולם על־פני היכל הבית עשרים אמה ארכו
על־פני רחב הבית עשר באמה רחבו על־פני הבית:

א ופסלו ארדיכלי שלמה וארדיכלי דחירום וארגובליא ואתקינו אעיא ואבניא למבני ביתא: ב והות בארבע מאה ותמנין שנין למפק בני ישראל מארעא דמצרים בשתא רביעתא בירח זיו ניצניא הוא ירחא תנינא למלך שלמה על ישראל ובנא ביתא קדם יי: ג וביתא די בנא מלכא שלמה קדם יי שתין אמין אורכיה ועסרין פותיה ותלתין אמין רומיה: ד ואולמא על אפי היכלא דביתא עסרין אמין אורכיה על אפי פותיא דביתא עסר אמין פותיא על אפי ביתא:

מצודת דוד

(א) ובוני חירם. כי גם חירם שלח אליו אומנים מארצו וכמ"ש למטה ובד"ה: (ב) למלך שלמה. חוזר הוא על שנה הרביעית: ויבן. התחיל לבנות: (ג) והבית. בא כלול ההיכל עם בית קדש הקדשים: ארכו. ממזרח למערב: (ד) על פני היכל. למזרחו של ההיכל: ארכו. מדה המרובה נקרא אורך עם שהיא מצפון לדרום: על פני רוחב. אורך האולם מול רוחב ההיכל עשרים מול עשרים: על פני הבית. כמסך לפני המזרח:

רש"י

(א) ויפסלו. ויהלכו בוזרים: (ב) בחודש זיו. הוא הוא חודש אייר: החודש השני. ניסן ר"ה לחדשים: (ג) על פני. לפני ההיכל לצד מזרח:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך

כתובים משלי כא

תרגום

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה
דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א עבד משכיל ימשל בבן־מביש ובתוך אחים יחלק נחלה:
ב מצרף לכסף וכור לזהב ובחן לבות יהוה: ג מרע

א עבדא סוכלתנא ישתלט בברא מבהתנא ובינת אחי נפליג ירותתא: ב צרפא נקי לסאמא וכורא לדהבא ואלהא בדיק לביא: ג גברא

מצודת דוד

(א) בבן מביש. כבן האדון אשר הוא מלא מדברי בושת: יחלוק נחלה. העבד הזה יקח חלק נחלה בתוך האחים כאלו היה אחד מהם: (ב) מצרף. הכסף והזהב כאשר מי ירלה לדעת כמה יש בהם מן הסוגים יקח ממנו במשקל ידוע וישימו בכור והסוגים יפרף ונשאר הכסף והזהב נקי וכזה יבחן הכל. אבל לבות בני אדם יבחנם ה' הטובה היא אם רעה: (ג) מרע. איש רע מקשיב לשמוע דברי און ושקר וכן בהפוך כי איש שקרן מאזין לשמוע לשון הווה לשבור בני אדם ולהרע

רש"י

(א) עבד משכיל. נבוכדנאצר על שהשכיל לפסוע ג' פסיעות לכבודו של הקב"ה משל בישראל שהוביש מעשיהם וחלק נחלתם לעיניהם: (ב) מצרף. הוא כלי שצורפין בו כסף: בוחן. יודע מחשבותם: (ג) מרע.

פירוש ע"ט

(א) עבד משכיל ימשול בבן מביש דער קלוגער קנעכט גיוועלטיגט אויף דעם זוהן פון זיין בעל הבית אויב ער איז אנאר אונ פארשפעטיגט צו שאהן וואס ער דארף טאהן ובתוך אחים יחלוק נחלה אונ דער קלוגער קנעכט וועט נעמען אחלק ירושה גלייך מיט אלע קינדער פון זיין בעל הבית: (ב) מצרף לכסף וכור לזהב צו פרובין זילבער אונ גאלד אויב זייא זענען גוטע אדער פאלשע זענען דא אזעלכע כלים וואס יעדער מענטש קען מיט זייא פרובין ובוחן לבות ה' אבער פרובין דיא הארצער פון מענטשין אויב זיי זענען אמת אדער פאלש. דאס קען נאר גאט פרובין: (ג) מרע מקשיב על שפת און דער שלעכטער מענטש האט ליב צו הערין אלע אומרעכטע אונ פאלשע

בישא ציית לספוותא מקשיב על־שפת־און שקר מזין על־לשון הות: ה לעג
דעאתא שקרא ורגלותא על לרש חרף עשהו שמח לאיד לא ינקה:
לישנא דעאתא : ה דמעדי
במסכינא מרגיז לבריה ודחדי לתברא דחבריה לא מזדכי :

רש"י

דטע : מקשיב וגו'. מקבל ל"ה : מזין . מאזין ושומע : (ד) לאיד . לצרת חבירו :

מצודת דוד

לאס . ור"ל אהובים המה זה לזה ולא יתפרדו : חרף עושהו . כי כלעגו כאלו יאמר שלמסרון דעתו העני לא ה' פעל כל זאת : שמח לאיד . השמח על תקלת חבירו לא ינקה מן התקלה ההיא כי תבוא גם עליו :

פירוש ע"ט

בייד שקר מזין על לשון הות דער פאלשער מענטש פארנעמט צו הערין די בייד וואס מיט זיי וועט ער קענען צוברעכין מענטשין : (ה) לועג לרש חרף עושהו דער מענטש וואס לאכט פון אארעם מאן פארשעמט ער הקב"ה, ווארום ארעמקייט נעמט מען ניט אליין, נאר הקב"ה מאכט א מענטשין ארעם. לאכט ער דאך פון הקב"ה ער קען ניט געבין דעם מענטשין רייכקייט שמח לאיד לא ינקה דער מענטש וואס פרייט זיך אויף זיין חברס בראך, וועט ער ניט ריין בלייבין איםבעשטראפט. נאר עס וועט אויף אים אויך קומען א שטראף :

עיקר תוי"ט | **משנה** שבת פרק יט | **ברטנורא**

(א) וקאי אמתני' דסליק מניה וכל צרכי מילה עושין בשבת : [א] מביאו בשבה . וא"ת ויביאו התינוק אצל הכלי דליכא איסור דהמי נושא א"ע . וי"ל דלאחר המילה היה צריך להחזירו לאמו ואז הוה מולה והוה כפות דאינו נושא עצמו וגם אמו מסוכנת ולא תוכל לבא אללו ועי"ל כיון דבקל יביא הכלי מטיבא התינוק שרי ר"א למהר המלוה תו' : [ב] עדים . בגמ' איבעיא אי עדים שנים או אפילו אחד שראוי להעיד במקום אחר וא"ל דא"ה ליתני ע"פ א'. דאיצטריך גומר שהוא ומד יהיו עדים כשרים יחד כמ"א : [ג] עושין כל צרכי . לאתויי הא דת"ר המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר כין על ציצין המעכבין כו' גמרא ואע"ג דכס"פ דלעיל קתני לה הכא עיקר והתם אגב תו' :

כלי אמלעי דגבורה דמלכות דיליה אלהים

פרק יט א רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש [א] מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו ע"פ [ב] עדים ועוד אר"א כורתין עצים לעשות פחמין ולעשות (ס"א כלי) ברזל. כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת, ושא"א לעשותה מערב שבת דוחה את השבת : **ב** [ג] עושין כל צרכי מילה בשבת . מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה אספלנית וכמון •

פרק יט א ר' אליעזר אומר . אם לא הביא כלי . אזמל . למול את התינוק (א) : מביאו בשבת מגולה. להודיע שחביבה מצוה זו שמחללים עליה את השבת : ובסכנה . שגזרו שמד על המילה : מכסהו על פי עדים . שיעידו שאזמל של מצוה הוא מכיא ולא יחשדוהו שהוא נושא שאר חפציו : ולעשות ברזל . כדי לעשות אזמל למילה : כל מלאכה שאפשר לעשותה . כגון מכשירי מילה הואיל ואפשר לעשותן מערב שבת. אין דוחין את השבת ופליג אדר"א : ושאי אפשר לעשותם מערב שבת. כגון מילה עצמה שא"א לה לעשות דזמנה בח' : דוחה שבת . והלכה כרבי עקיבא : ב מוהלין . חותך את הערל' : ופורעין . העור המכסה ראש הגיד : ומוצצין . את הדם ואף על פי שהוא עושה חבורה שאין הדם ניתק מחיבורו אלא ע"י מציצה : אספלנית . תחבושת :

פרק יט א רבי אליעזר אומר רבי אליעזר זאגט אם לא הביא כלי מערב שבת אויב מען דארף מל זיין אקינד אום שבת און מען האט ניט גיבראכט דעם מוהל מעסער ערב שבת מביאו בשבת מען מעג אים ברייגנען אום שבת מגולה אפ גידעקט אלע זאלין זעהן אז ער טראגט אמוהל מעסער און מען מעג פון וועגין מילה מחלל שבת זיין ובסכנה ווען עס איז גיוועזן אגזרה מען זאל ניט מל זיין מכסהו על פי עדים מעג מען טראגין דעם מוהל מעסער צו גידעקט. נאר עדות זאלין זעהן אז ער טראגט אמוהל מעסער מען זאל אים ניט חושד זיין אז ער טראגט איין אנדער זאך ועוד אמר רבי אליעזר נאך האט רבי אליעזר גיזאגט כורתים עצים לעשות פחמין מען מעג האקין האלץ און מאכין קוילין אום שבת ולעשות כלי ברזל און מאכין איין אייזערנעם מעסער צו מל זיין אום שבת כלל אמר רבי עקיבא אבּער האט רבי עקיבא גיזאגט כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אלע מלאכות ודהיינו צו מאכין דעם מוהל מעסער וואס מען קען דאס מאכין ערב שבת אינה דוחה את השבת טאר מען דאס ניט טאהן אום שבת ושאי אפשר לעשותה מערב שבת און וואס מען קען ניט טאהן ערב שבת ומל זיין פאר שבת קען מען דאך ניט אויב דער אכטער טאג איז שבת) דוחה את השבת מעג מען מל זיין אום שבת : ב עושין כל צרכי מילה בשבת מעג מען מאכין אום שבת אלץ וואס מען דארף צו דעם מל זיין מוהלין מען איז מל אום שבת ופורעין מען רייסט איבער די הויט וואס דעקט צו דיא מילה אום שבת ומוצצין מען ציהט אויס דיא בלוט פון דיא מילה אום שבת ונותנין עליה איספלנית וכמון מען לייגט אויף די מילה אפלאסטער און מען בעשיט מיט צו שטויסענע קיממעל

לועס בשיניו. דכל מה דאפשר לשנות משנה: **אם לא טרף יין ושמן.** רגילים היו שהיו טורפין בקערה יין ושמן ומערבין אותן יחד לרפואה על המילה כדרך שטורפין בצים בקערה: **חלוק.** חתיכה של בגד נקובה ומכניסין המילה בתוכו הנקב כדי שלא יחזור העור ויכסה את הגיד: **לא התקין.** לא הזמין: **כורך על אצבעו.** דרך מלבוש לשנותו מדרך הוצאה בחול: **אפילו מחצר אחרת.** לא מבעיא מבית לבית בתוכו חצר אף על פי שלא ערבו אלא אפילו לחצר אחרת שאינה מעורבת עמהם: **ג מרחיצין את הקטן.** האי מרחיצין לאו כדרכו הוא דתנא סיפא לפרושי רישא כיצד מרחיצין כגון לזלף ביד אבל בכלי אפילו לזלף אסור וכ"ש לרחוץ כדרכו: **רבי אלעזר בן עזריה וכו'.** פליג אתנא קמא וסבר מרחיצין את הקטן כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה וביום השלישי למילה נמי בין בחמין שהוחמו בערב שבת ובין בחמין שהוחמו בשבת עצמו דסכנת נפשות הוא. והלכה כר"א בן עזריה: **ספק** בן ח' הדשים ספק בן ט' דאי בן ח' כאבן בעלמא הוא ואין מילתו דוחה שבת: **ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס.** מדכתיב המול לכם כל זכר לרבות אנדרוגינוס. ותנא קמא ערלתו כתיב מי שהוא כלו ערל יצא זה שאליו נקבה ואין הלכה כרבי יהודה: **ד מי שהיו לו שתי תנוקות וכו'.** פליגי אמוראי בש"ס בגירסת משנה זו והגירסא שתפסו רבותי עיקר כך הוא מי שהיו לו ב' תינוקו' אחד למול אחר שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר

אם לא שחק מערב שבת. לועס בשיניו ונותן. אם לא טרף יין ושמן מערב שבת ינתן זה בעצמו וזה בעצמו. ואין עושין לה חלוק לכתחלה. אבל כורך עליה סמרטוט. אם לא התקין מערב שבת כורך על אצבעו ומביא ואפילו מחצר אחרת: ג מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה. [ד] ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי. רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת. ור' יהודה מתיר באנדרוגינוס: ד מי שהיו לו ב' תנוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת. ושכח ומל את של אחר השבת בשבת [ה] חייב

[ד] ומזלפין. הזילוף הוא זריקת המים או כל משקה. הר"מ והוא מלשון יזוקו מטר מתורגם יזלפון מטרא: [ה] חייב. ואינו מקלקל דהיה פטור וכן אמרו לגבי מילה מתקן הוא. הר"מ:

קימעל אום שבת אם לא שחק מערב שבת אויב ער האט די קימעל ניט צו שטויסן ערב שבת לועס בשיניו ונותן צו קייט ער די קימעל מיט די ציין אום שבת און לייגט ארויף אויף די מילה אם לא טרף יין ושמן מערב שבת אויב ער האט ניט צו מישט ווין מיט אייל ערב שבת ארויף צו גיסען אויף די מילה אום שבת, זאל ער ניט צו מישען אום שבת, נאר ינתן זה בעצמו וזה בעצמו ער זאל ארויף גיסען די ווין בזונדער און די אייל בזונדער ואין עושין לה חלוק לכתחלה און מען טאר ניט מאכין אום שבת אזוי ווי אהעמדיל ארויף צו ציהען אויף די מילה די הויט זאל ניט צוריק ארויף וואקסין אבל כורך עליה סמרטוט אבער ער מעג פארוויקלען אטיכול אויף די מילה אם לא התקין מערב שבת אויב ער האט ניט אן גיברייט די טיכול ערב שבת און אום שבת טאר מען ניט טראגין פון גאס אין שטוב כורך על אצבעו זאל ער ארום וויקלען דיא טיכול אויף זיין פינגער מביא אפילו מחצר אחרת און ער מעג ברייגען דיא טיכול אפילו פון איין אנדער הויף: ג מרחיצין את הקטן מען מעג ארום וואשין דאס קינד אום שבת בין לפני המילה ובין לאחר המילה סאיי פאר דעם מל זיין און סאיי נאך דעם מל זיין ומזלפין עליו ביד ווי אזוי זאל מען אים וואשין, זאגט די משנה מען מעג אויף דעם קינד ארויף שפריצען וואסער מיט די הענט אבל לא בכלי אבער ניט מיט אכלי, און וואשין אזוי וויא מען וואשט אום דער וואכין טאר מען גאר נישט אום שבת רבי אליעזר בן עזריה אומר רבי אליעזר בן עזריה זאגט מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת מען מעג ארום וואשין דאס קינד אום שבת

ואזוי ווי דער שמייגער איז צו וואשין פאר דעם מל זיין און נאך דעם מל זיין און אפילו דעם דריטען טאג נאך דעם מל זיין אפילו דאס איז אום שבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ווארום עס שטייט אין פסוק עס איז גיוועזען דעם דריטען טאג ווי זייא האבין גיהאט שמערצין, וויל מען האט דעם דריטען טאג אויך שמערצין דריבער מעג מען דעם קינד ארום וואשין דעם דריטען טאג אפילו אום שבת ספק אויב עס איז אויף אקינד אספק צו ער איז גיבארין צו זיבען חדשים וועט ער לעבין מעג מען אים מל זיין אום שבת. אדער ער איז גיבארין צו אכט חדשים וועט ער ניט לעבין טאר מען אים ניט מל זיין אום שבת ואנדרוגינוס און אקינד וואס מען ווייס ניט צו ער איז אזכר צו אנקבה אין מחללין עליו את השבת טאר מען ניט מחלל שבת זיין פון זיינעטוועגין מען זאל אים מל זיין אום שבת ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס רבי יהודה זאגט מען מעג מחלל שבת זיין צו מל זיין איין אנדרוגינוס: ד מי שהיו לו שתי תינוקות ווען איינער האט געהאט צוויי קינדער מל צו זיין אחד למול אחר השבת איין קינד האט מען גידארפט מל זיין נאך שבת ואחד למול בשבת און איין קינד האט מען גידארפט מל זיין אום שבת ושכח און ער האט פארגעסין וועלכין קינד ער דארף מל זיין נאך שבת און וועלכין קינד ער דארף מל זיין אום שבת ומל את של אחר השבת בשבת חייב און ער האט גימלט אום שבת דעם קינד וואס ער האט גידארפט מל זיין נאך שבת. האלטין אלע אז ער איז חייב, ווארום מיט דעם מל זיין האט ער גאר קיין מצוה

גיטאהן

אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר: ה קטן נימול לשמונה ולתשעה ולעשרה ולאחד עשר ולשנים עשר. לא פחות ולא יותר. הא כיצד, כדרכו לח'. נולד לבין השמשות נימול לתשעה. בין השמשות של ע"ש נימול לעשרה. [ו] יו"ט לאחר השבת נימול לאחד עשר. שני ימים טובים של [ז] ראש השנה נימול לשנים עשר. קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא: ו אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה ואינו אוכל בתרומה

שבת בשבת חייב אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר והכי פירושה שכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב לדברי הכל שהרי טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה כשהקדים ומל את של אחר השבת בשבת ובהא אפילו רבי יהושע מודה אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ואע"ג דטעה בדבר מצוה שהיה טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת סבירא ליה לרבי אליעזר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאינו דוחה את השבת חייב. ורבי יהושע פוטר דס"ל טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאינו דוחה את השבת פטור כיון דסבר הי׳ שברשות ב"ד הוא עושה והלכה כר"י: ה נולד בין השמשו' נימול לתשעה. שהרי יום ח' של מחר הוא נמול וספק ביה"ש יום הוא ונמול לט': היה היום ערב שבת. א"א למולו בשבת הבא דספק תשיעי הוא והויא לה מילה שלא בזמנה ואינו דוחה שבת וצריך להמתין עד לאחר השבת שהיא י': חל י"ט להיות אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לי"א: שני ימים טובים של ראש השנה. דקדושה אחת הן ואין מילה שלא בזמנה דוחה את י"ט הב' של ר"ה נימול לי"ב: עד שיבריא. ויעברו עליו ז' ימים שלמים מעת לעת מיום שהבריא ואחר כך מלין אותו: ו ציצין. כמין נימין של בשר שנשאר מן הערלה: עטרה. היא שפה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לראשו. ובשר החופה את רוב העטרה דקתני מתני' לא תימא רוב הקיפה אלא אפילו רוב גבהה במקום אחד: אינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא דכהן ערל אסור לאכול בתרומ' נאמר בפסח

[ו] י"ט כו' ומילה שלא בזמנה אינה דוחה י"ט כי המילה מ"ע וי"ט עשה ול"ת כי השם הוא"לוה לשבות בו והוא אמרו שבתון והמ:ע בו מן המלאכה והעיקר אצלנו לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה. הר"מ: [ז] ראש השנה. וכ"ד סי' רמ"ו פוסק כהרא"ש דאפי' י"ט שני של גליות אינה דוחה (והאי תנא כא"י קאי) וע"ש בש"ך

גיטאהן אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת אבער אז ער האט גידארפט איין קינד מל זיין פאר שבת אונ איין קינד האט ער גידארפט מל זיין אום שבת, אונ ער האט פאר שבת ניט מל גיוועזן ושכח אונ אום שבת האט ער פארגעסין וועלכין קינד מען האט גידארפט מל זיין פאר שבת אונ וועלכין קינד מען דארף היינט מל זיין ומל את של ערב שבת בשבת אונ ער האט מל גיוועזן אום שבת דעם קינד וואס ער האט גידארפט מל זיין פאר שבת רבי אליעזר מחייב חטאת רבי אליעזר זאגט ער איז חייב אחטאת, ווייל דעם קינד וואס מען האט גידארפט מל זיין פאר שבת האט מען ניט גיטארט מל זיין אום שבת ורבי יהושע פוטר אונ רבי יהושע זאגט ער איז פטור פון אחטאת ווייל דעם קינד וואס ער האט מל גיוועזן אום שבת האט מען דאך אים גידארפט מל זיין האט ער דאך גיטאהן אמצוה: ה קטן נמול לשמונה אקינד ווערט גימלת אמאהל דעם אכטין טאג פון זיין גיבארין ווערין ולתשעה אמאהל דעם ניינטין טאג ולעשרה אונ אמאהל דעם צעהנטין טאג ולאחד עשר אונ אמאהל דעם עלפטין טאג ולשנים עשר אונ אמאהל דעם צוועלפטין טאג לא פחות ניט ווייניגער וויא דעם אכטין טאג ולא יותר אונ ניט מער וויא דעם צוועלפטין טאג הא כיצד ווי אזוי כדרכו לשמונה וויא דער שטייגער איז בייא אלע קינדער ווערט ער גימלת דעם אכטין טאג נולד לבין השמשות נמול לתשעה אויב דער קינד איז גיבארין צווישען טאג אונ נאכט, למשל פון זונטאג צו מאנטאג אונ מען מלת אים מאנטאג. טאמער ווען ער איז גיבארין גיווארין איז גיוועזן טאג, איז ער דאך גיבארין גיווארין זונטאג אונ אז מען מלת אים מאנטאג איז דאך דאס דער ניינטער טאג בין השמשות של ערב שבת נמול לעשרה אויב ער איז גיבארין גיווארין פרייטאג פארין נאכט צווישען טאג אונ נאכט אונ מען מלת אים זונטאג קען זיין דאס איז דער צעהנטער טאג יום טוב לאחר שבת נמול לאחר עשר אויב זונטאג איז יום טוב מלת מען אים מאנטאג איז דער עלפטער טאג שני ימים טובים של ראש השנה אויב זונטאג אונ מאנטאג איז ראש השנה מלת מען אים דינסטאג נימול לשנים עשר ווערט ער גימלת דעם צוועלפטין טאג קטן החולה אויב אקינד איז קראנק גיווארין פאר דעם מל זיין אין מוהלין אותו עד שיבריא טאר מען אים ניט מל זיין ביז ער ווערט געזונד, אונ דער נאך ווי ער איז געזונד גיווארין זאל מען ווארטין זיבען מעת לעת דער נאך מעג מען אים מל זיין: ו אלו הן ציצין המעכבין את המילה דאס זענען דיא שטיקלאך הויט אויב זייא זענען געבליבען פון דער ערלה, איז גלייך וויא מען וואלט גאר ניט גימלת בשר החופה את רוב העטרה אויב מען האט ניט אפגעשניטען די גאנצע ערלה (דיא אריבער געוואקסענע הויט) נאר עס איז געבליבען אשטיקול הויט וואס בארעקט דאס מערהרסטע טייל פון דעם ארט ווא די ערלה איז גיוועזן, איז גלייך וויא מען וואלט אים ניט גימלת ואינו אוכל בתרומה אונ אויב ער איז אכהן טאר ער ניט עסין

תושב ושכיר לא יאכל בו ונאמר בתרומה תושב כהן ושכיר לא יאכל בו מה פסח אסור לערל (ב) אף תרומה אסורה לערל: ואם היה בעל בשר. שהיה שמן ונראה בשר שלמטלה מערלתו לאחר שניטלה הערלה כולה כאלו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד: מתקנו ומספע באזמל מאותו עובי: מפני מראית העין. שלא יהיה נראה בערל: ולא פרע. לא גילה: באלו לא מל. ויטוב ויפרע אפי' סלק ידו ממנה וכל זמן שהוא מתעסק במילה בשבת חותך בין ציצין המעכבין בין ציצין שאין מעכבין. לאחר שסלק ידו על ציצין המעכבין חוזר על ציצין שאינן מעכבין אינו חוזר:

ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין. [ח] מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל:

תי"ט: (ב) דכתי' כיה וכל ערל לא יאכל בו: [ח] מל ולא פרע. תימה אמאי איצטריך למתני האי דכיון דכבר תני דבשר החופה כו' מעכב וכו' לא פרע עדיין רוב העטרה מכוסה תוי. ולמ"ד שלא ניתנה פריעה לאברהם אבינו עוכא קמ"ל דל"ת כיון דאי"ת נלטוי במילה לבדה אף שאנחנו כשלמ"ת נלטוינו אף בפריע' מ"מ כי מל ולא פרע לא הוי כאלו לא מל לגמרי קמ"ל דכך נתחדשה ההלכה דאם לא פרע כאלו לא מל לגמרי תוי"ט וזת"ח מישב דקמ"ל דאף דהקרום סרך מכסה עליו דבחורה לא נאמר רק ימול בשר ערלתו ומשלמ"ם נאמר לנו ספריעה:

תְּרוּמָה בִּיז מֶען וֶועט דִיא שְׁטִיקוּל הוֹיט אַרָאפּ נֶעמֶען וְאִם הָיָה בַּעַל בָּשָׂר אוּנ אוֹיבּ עֶס אִיז אֵין אֶמֶת קֵיין הוֹיט גֶעבְּלִיבֶּען נָאר וַוייל דָאס קִינְד אִיז פֶעט זֶעהְט אוֹיס וִויא דִיא הוֹיט בֵּייגְט זִיךְ אַרוֹיף מְתַקְּנוֹ מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן דַארְף מֶען דָאס פַארְרִיכְטֶען עֶס זָאל נִיט גִיזֶעהְן וֶוערִין אַז עֶר אִיז נִיט גוּט גִימָלְתְּ מָל וְלֹא פָרַע אֶת הַמִּילָה אוֹיבּ מֶען הָאט גִימָלְתְּ אוּנ מֶען הָאט נִיט אַרִיבֶּער גִיבּוֹיגֶין דִי הוֹיט אוֹיף דִי אַנְדֶערֶע זַייט כְּאִילּוּ לֹא מָל אִיז גְלַייךְ וִויא מֶען וָואלְט גָאר נִיט גִימָלְתְּ:

רש"י גמרא שבת דף קל"ז ע"א רש"י

הלכה כי כלה כלי כחיצון דגבורה דמלטות דכריאס אבדפום מל ולא פרע וכו' א"ר אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב בשר החופה את רוב גובהה של עטרה. ואם היה בעל בשר וכו' אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למול ואם לאו צריך למול במתניתא תנא רשב"ג אומר קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אינו צריך למולו מאי בינייהו איכא בינייהו נראה ואינו נראה

רוב גובהה. לא תימא רוב העטר' דקתני מתניתין רוב היקיפה אלא אפי' רוב גובהה במקום אחד: קטן המסורבל בבשר. פלמר"י בלע"ז שמן ועב ולאחר שנימול דאה כמכסהו: כל זמן

שמתקשה. ומתוך הקשוי מתפשט בשרו. כדשמואל גרסינן ונראה מהול במתניתא גרסי' ואינו נראה מהול: איכא בינייהו נראה ואינו נראה. לשמואל נראה מהול הוא דאין צריך למולו הא נראה ואינו נראה

מָל וְלֹא פָרַע אֶת הַמִּילָה כְּאִלּוּ לֹא מָל אַז דֶער מוֹהֵל הָאט מָל גִיוֶועְן אַקִינְד אוּנ עֶר הָאט נִיט אַרִיבֶּער גִיבּוֹיגֶין דָאס הֵייטִיל דִיא מִילָה זָאל גִיזֶעהְן וֶוערִין, אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט אִים גָאר נִיט גֶעמָלְתְּ. וָוארוּם דִי הוֹיט וֶועט צוּרִיק אַרִיבֶּער וָואקְסִין אָמַר רַבִּי אֲבִינָא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב רַבִּי אֲבִינָא הָאט גִיזָאגְט רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא הָאט גִיזָאגְט פוּן רַב'ס וֶועגִין בָּשָׂר הַחוֹפָה אֶת רוֹב גוֹבְהָהּ שֶׁל עֲטָרָה דִיא הוֹיט וָואס בַּדֶעקְט דָאס מֶערְסְטֶע הֵייךְ פוּן דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטִין אָרְט פוּן דִי מִילָה, דָאס מוּז מֶען אַרָאפּ נֶעמֶען וֶוען מֶען אִיז מָל דָאס קִינְד וְאִם הָיָה בַּעַל בָּשָׂר אוּנ אוֹיבּ דָאס קִינְד אִיז פֶעט, אוּנ נָאכְדֶעם וִוי מֶען הָאט שׁוֹין מָל גִיוֶועְן זֶעהְט נָאךְ אוֹיס אַזוֹי וִויא עֶס וָואלְט נָאךְ גִיוֶועְן הוֹיט פוּן דִיא עָרְלָה, מוּז מֶען דָאס אוֹיךְ אַרָאפְּשְׁנֵיידִין אָמַר שְׁמוּאֵל קָטָן הַמְסוּרְבָּל בְּבָשָׂר שְׁמוּאֵל זָאגְט אַקִינְד וָואס אִיז בַּדֶעקְט מִיט פְלֵייש, עֶר אִיז פֶעט רוֹאִין אוֹתוֹ כָּל זְמַן שֶׁמִּתְקַשֶּׁה נִרְאֶה מָהוּל אֵינוֹ צָרִיךְ לָמוּל זֶעהְט מֶען אַז דֶער גְלִיד וֶוערְט הַארְט דֶערְקֶענְט מֶען עֶר אִיז גֶעמָלְתְּ, דַארְף מֶען שׁוֹין נִיט מֶער מָל זַיין וְאִם לָאו אוּנ אוֹיבּ וֶוען דֶער גְלִיד וֶוערְט הַארְט דֶערְקֶענְט מֶען נִיט אַז עֶר אִיז גֶעמָלְתְּ צָרִיךְ לְמוּלוֹ דַארְף מֶען אִים מָל זַיין וְאִם לָאו אוּנ אוֹיבּ וֶוען דֶער גְלִיד וֶוערְט הַארְט דֶערְקֶענְט מֶען אַז עֶר אִיז יָא גֶעמָלְתְּ אֵינוֹ צָרִיךְ לְמוּלוֹ דַארְף מֶען אִים נִיט מָל זַיין, פְרֶעגְט דִיא גְמָרָא מַאי בֵּינַיְיהוּ וָואס אִיז דֶער חִילוּק צְווִישֶׁען שְׁמוּאֵל אוּנ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל, זֵיי זָאגִין דָאךְ בֵּיידֶע גְלַייךְ, עֶנְטְפֶערְט דִיא גְמָרָא אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ נִרְאֶה וְאֵינוֹ נִרְאֶה שְׁמוּאֵל מִיט רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל קְרִיגְען וִויא עֶס וֶוערְט יָא גִיזֶעהְן אוּנ נִיט גִיזֶעהְן, דָאס הֵייסְט פוּן וַוייטִין זֶעהְט אוֹיס אַז עֶר אִיז נִיט גֶעמָלְתְּ אַז מֶען וֶועט גוּט זֶעהְן זֶעהְט מֶען עֶר אִיז יָא גֶעמָלְתְּ, שְׁמוּאֵל הַאלְט אַז מֶען זֶעהְט פוּן וַוייטִין עֶר אִיז גֶעמָלְתְּ דַארְף מֶען אִים נִיט מָל זַיין, אָבֶּער אַז פוּן וַוייטִין זֶעהְט מֶען נִיט עֶר אִיז גֶעמָלְתְּ, נָאר אַז מֶען קוּקְט גוּט זֶעהְט מֶען

אז

ת"ר המל אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה אבי הבן אומר אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו העומדי' אומרי' כשם שנכנס לברית כך יכנס להורה ולחופה ולמעשי' טובים והמברך אומר אשר קידש ידיד מבטן וחוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש על כן בשכר זאת אל חי חלקינו צוה להציל ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו ברוך אתה ה' כורת הברית. המל את הגרים אומר אקב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהן דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה' כורת הברית. המל את העבדים אומר אשר קב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית חוקות שמים וארץ לא נתקיימו שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה' כורת הברית:

צריך. ולמתניתא איט נראה הוא דצריך הא נראה ואינו נראה אין צריך: אשר קידש ידיד מבטן. יצחק קרי ידיד על שם אשר אהבת: מבטן. דקודם שנולד נתקדש למצוה זו דכתיב אבל שרה אשתך וגו' וכתיב והקימותי את

בריתי אתו היינו מילה: בשארו. בבשרו: שם. חוק של מילה: וצאצאיו. ישראל: חתם באות. זו של ברית קדש: צוה להציל ידידות שארנו משחת. מגיהנס דכתיב גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו:

אַז עֶר אִיז גֶעמַלְת, מוּז מֶען אִים מַל זַיין, אוּנ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הָאלְט אַז מֶען זֶעהְט נָאר נִיט אַז עֶר אִיז גֶעמַלְת, דַארְף מֶען אִים מַל זַיין, אָבֶּער אַז מֶען זֶעהְט עֶר אִיז גֶעמַלְת, אֲפִילוּ פוּן נוייטְן זֶעהְט מֶען נִיט אַז עֶר אִיז גֶעמַלְת, אוֹיבּ מֶען זֶעהְט פוּן נָאנְטְן אַז עֶר אִיז גֶעמַלְת אִיז אוֹיךְ גֶענוּג דַארְף מֶען אִים נִיט מַל זַיין תָּנוּ רַבָּנָן דִי רַבָּנָן הָאבִּין גִילֶערוּנְט הַמַּל אוֹמֵר אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה דֶער מוֹהֵל וָואס מַלְת דָאס קִינְד זָאל עֶר זָאגִין בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה אֲבִי הַבֵּן אוֹמֵר דֶער פָאטֶער פוּן דֶעם קִינְד זָאגְט בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ הָעוֹמְדִים אוֹמְרִים דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס זֶענֶען גִיבֶּעטִין אוֹיף דֶעם בְּרִית זָאגִין כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנַס לַבְּרִית כֵּן יִכָּנֵס לְתוֹרָה וּלְחוּפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים וְהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר דֶער וָואס זָאגְט דִי בְּרָכָה אוֹיף דֶעם כּוֹס זָאל עֶר זָאגִין בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִידֵּשׁ יְדִיד מִבֶּטֶן בִּיז בָּרוּךְ אַתָּה ה' כּוֹרֵת הַבְּרִית הַמַּל אֶת הַגֵּרִים אוֹמֵר דֶער וָואס אִיז מַל אַגֵר זָאל עֶר זָאגִין בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה וְהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר אוּנ דֶער וָואס זָאגְט דִיא בְּרָכָה אוֹף דֶעם כּוֹס זָאל עֶר זָאגִין בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הַגֵּרִים בִּיז בָּרוּךְ אַתָּה ה' כּוֹרֵת הַבְּרִית הַמַּל אֶת הָעֲבָדִים אוֹמֵר דֶער וָואס אִיז מַל בְּנַעֲנִישֶׁע קְנֶעכְט זָאל עֶר זָאגִין בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה וְהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר אוּנ דֶער וָואס זָאגְט דִיא בְּרָכָה אוֹיף דֶעם כּוֹס זָאל עֶר זָאגִין בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הָעֲבָדִים בִּיז בָּרוּךְ אַתָּה ה' כּוֹרֵת הַבְּרִית:

זוה"ר תרומה דף קל"א ע"ב ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

כד אתי צפרא וצבורא אשתכחו בבי כנישתא בעי לאשתכחא בשירין ותושבחן דדוד והא אוקימנא דסדורא איהו לאתערא רחימו לעילא ותתא לאתתקנא תקונין ולאתערא חדוה דהא בגין דא ליואי מתערי לאתערא רחימו וחדוא לעילא באינון שירין ותשבחן. ומאן דמשתעי בבי כנישתא במילין דחול ווי ליה דאחזי פרודא ווי ליה דגרע מהימנותא. ווי ליה דלית לי' חולקא באלהא דישראל דאחזי דהא לית (ליה) אלהא ולא אשתכח (תמן ולית ליה חולקא ביה) ולא דחיל מניה ואנהיג קלנא בתקונא (ס"א בתקיפא) עלאה דלעילא. דהא בשעתא דישראל מסדרי בבי כנישתא סדורא דשירין ותושבחן וסדורא דצלותא. כדין מתכנשי תלת משריין דמלאכי עלאי. משרייתא חדא אינון מלאכין קדישין (עלאין) דקא משבחין לקב"ה ביממא בגין דאית אחרנין דקא משבחן לקב"ה בליליא. ואחרנין (ס"א ואלין) אינון דקא משבחן לקב"ה ואמרין שירין ותושבחן בהדייהו דישראל ביממא. משרייתא תניינא אינון מלאכין קדישין דמשתכחי בכל קדושה וקדושה דישראל מקדשי לתתא ובשלטנא דלהון כל אינון דמתערין בכל אינון רקיעין (ס"א היכלין) בההיא צלותא דישראל (ס"א דמיושב) משרייתא תליתאה אינון עולמתן עלאין דקא מתתקני עם מטרוניתא ומתקני לה לאעלא לה קמי מלכא. ואלין אינון משריין עלאין על כלהו. וכלהו מתתקני בסדורי דישראל דמתתקני לתתא באינון שירין ותושבחן ובההיא צלותא דקא מצלו ישראל. כיון דאלין תלת משריין מזמנן כדין ישראל פתחי שירתא וזמרי קמי מאריהון וההיא משרייתא הדא די ממנא לשבחא למאריהון ביממא אזדמנן עלייהו וזמרי עמהון כחדא באינון שבחי דדוד מלכא והא אוקימנא מלי:

משער קדושה ח"ב שער ד'

הגאוה כאלו דוחק רגלי השכינה ומסתלקת מן העולם ואומרת אין אני והוא יכולין לדור יחד בעולם ומורד על מלכות שמים ומתעטף בטליתו של ממ"ה הקב"ה שנאמר בו ה' מלך גאות לבש וכמה יתגאה האדם והיותו מטיפה סרוחה ויצירתו בדם נדה ובחייו טנוף וסרחון ואחר מותו רמה ותולעה ואחרית גופו גוש עפר ונפשו יורדת לגיהנם אמנם הענוה והשפלות אין מדה גדולה הימנה כי משרע"ה רבן של כל הנביאים בתורה ובמצות וביראת חטא לא נשתבח אלא בענוה והאיש משה עניו מאד לא ולמד מן הקב"ה שהניח שמי מרום וירד לשכון אצל השפלים שנ' מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח וכתיב קרוב ה' לנשברי לב

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ב

(א) ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה אבל אם ידע שקרא ונסתפק לו אם בירך לפניה ולאחריה או לא בירך אינו חוזר ומברך קרא וטעה יחזור למקום שטעה נעלם ממנו בין פרשה לפרשה ואינו יודע אי זו פרשה השלים ואי זו צריך להתחיל חוזר לפרשה ראשונה שהוא ואהבת את ה' אלהיך וגו': (ב) טעה באמצע הפרק ואינו יודע להיכן פסק חוזר לראש הפרק, היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם הוא בוכתבתם של שמע או בוכתבתם של והיה אם שמוע

הגאוה כאלו דוחק רגלי השכינה ומסתלקת מן העולם דער מענטש וואס איז גרויס ביי זיך איז גלייך ווי ער וואלט אוועק געשטויסן די פיס פון די שכינה, און די שכינה ווערט אפגעטאהן פון דער וועלט ואומרת אין אני והוא יכולין לדור יחד בעולם און די שכינה זאגט איך און ער קענען מיר ניט וואהנען צו זאמען אויף דער וועלט ומורד על מלכות שמים און ער איז אמורד (אפערברעכער) אין די מלוכה פון גאט ומתעטף בטליתו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא און ער וויקולט זיך איין אין די קלייד פון הקדוש ברוך הוא שנאמר בו ה' מלך גאות לבש ביי הקדוש ברוך הוא שטייט אין פסוק גאט האט געקיניגט האט ער זיך בעקליידט מיט גרויסקייט ובמה יתגאה האדם מיט וואס זאל דער מענטש זיך גרויס האלטן והיותו מטיפה סרוחה און ער איז פון אפארשטונקענעם טראפן ויצירתו בדם נדה און ער איז בשאפן פון די נדה בלוט ובחייו טנוף וסרחון ווען ער לעבט איז ער פארמיאוסט און פארשטונקען ואחר מותו רמה ותולעה און נאך זיין שטארבן איז ער ווערים ואחריה גופו גוש עפר דער סוף פון זיין גוף ווערט אשטיק ערד ונפשו יורדת לגיהנם און זיין נשמה נידערט אין גיהנם אמנם הענוה והשפלות אין מדה גדולה הימנה באמת דאס נידערגקייט וואס דער מענטש איז ביי זיך, איז גיטא קיין בעסערע מדה ווי דאס איז כי משה רבינו עליו השלום רבן של כל הנביאים בתורה ובמצות וביראת חטא לא נשתבח אלא בענוה ווארום משה רבינו וואס ער איז גיוועזן דער רבי פון אלע נביאים, און איז גיוועזן דער גרעסטער אין תורה און מצות און אין מורא האבן צו זינדיגען. פון דעסטוועגין איז ער נאר געלויבט גיווארין מיט זיין נידעריג-קייט, ווי עס שטייט אין פסוק והאיש משה ענו מאד און דער מענטש משה איז גיוועזן ביי זיך זייער נידעריג צא ולמד מן הקדוש ברוך הוא גיי לערין דיך פון הקדוש ברוך הוא שהניח שמי מרום ער האט אוועק גילאזין די הויכע הימלען וירד לשכון אצל השפלים און ער האט אראפגענידערט צו רוהען ביי די נידעריגע שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק מרום וקדוש אשכון איך טוה רוהען אין דער הייך און הייליג פון דעסטוועגין ואת דכא ושפל רוח בין איך מיט דעם צו שטויסענעם און מיט דעם נידעריגען. מיט דעם מענטש וואס איז ביי זיך צו שטויסין און האט אנידעריגען מוהט וכתיב און עס שטייט אין פסוק קרוב ה' לנשברי לב גאט איז נאנט צו די מענטשין וואס האבין צובראכענע

(א) ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אויב ער געדיינקט ניט צו ער האט געלייענט קריאת שמע אדער ניין חוזר וקורא זאל ער לייענען קריאת שמע נאך אמאהל ומברך לפניה ולאחריה און ער זאל זאגין די ברכות וואס פאר קריאת שמע און וואס נאך קריאת שמע אבל אם ידע שקרא ונסתפק לו אם בירך לפניה ולאחריה או לא בירך אבער אז ער וויס געוויס אז ער האט גילייענט קריאת שמע נאר אים איז אספק אויף די ברכות, ער וויס ניט צו ער האט גיזאגט די ברכות וואס פאר קריאת שמע און נאך קריאת שמע אדער ער האט ניט גיזאגט אינו חוזר ומברך זאל ער ניט זאגין די ברכות קרא וטעה ער האט געלייענט קריאת שמע און אין מיטען קריאת שמע איז ער געבליבען שטיל און וויס ניט ווא ער האלט יחזור למקום שטעה זאל ער צוריק אנהייבין צו לייענען קריאת שמע פון דעם ארט וואס ער האט געהאט דעם טעות, דהיינו נעלם ממנו בין פרשה לפרשה ואינו יודע איזה פרשה השלים ואיזה צריך להתחיל ער האט אפגיזאגט אפרשה און איז שטיל געבליבען, און ער געדיינקט ניט וועלכע פרשה ער האט אפגיזאגט און וועלכע פרשה ער דארף אנהייבין חוזר לפרשה ראשונה שהוא ואהבת את ה' אלהיך זאל ער אנהייבין פון די ערשטע פרשה פון ואהבת: (ב) טעה באמצע הפרק ואינו יודע להיכן פסק דהיינו ער האט אנגעהויבין די פרשה והיה אם שמוע. און אין מיטען פרשה איז ער שטיל געבליבען און וויס ניט ווא ער האלט חוזר לראש הפרק זאל ער אנהייבין פון אנהייב פרשה, פון והיה אם שמוע היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם הוא בוכתבתם של שמע או בוכתבתם של והיה אם שמוע ער האט גיזאגט דעם ווארט וכתבתם און ער וויים

חוזר לוכתבתם של שמע ואם נסתפק לו אחר שקרא למען ירבו ימיכם אינו חוזר שעל הרגל לשונו הוא הולך :

וכתיב מי יגור באהלך וכו' נבזה בעיניו נמאס :

ניט וועלכין וכתבתם ער האט געזאגט, דעם וכתבתם פון די ערשטע פרשה, פון שמע ישראל, אדער דעם וכתבתם פון די אנדערע פרשה פון והיה אם שמוע חוזר לוכתבתם של שמע זאל ער אנהייבין פון דעם וכתבתם פון די ערשטע פרשה ואם נסתפק לו אחר שקרא למען ירבו ימיכם אויב נאכדעם ווי ער האט שוין אנגעהויבין למען ירבו ימיכם, איז אים געווארין אספק וועלכע פרשה ער האט אפגיזאגט. די ערשטע פרשה אדער די אנדערע פרשה אינו חוזר זאל ער ניט צוריק אנהייבין, נאר ער זאגט ווייטער פון ווא ער האלט ביז צום סוף קריאת שמע שעל הרגל לשונו הוא הולך וואריום ער גייט נאך די געוואהנהייט פון זיין צונג, אונ דער צונג איז געוואהנט אנ-צו-הייבין וויאמר נאך די אנדערע פרשה. ניט נאך די ערשטע פרשה :

הארצער וכתיב אונ עס שטייט אין פסוק מי יגור באהלך ווער קען וואהנען אין דעם געצעהלט פון גאט נבזה בעיניו נמאס דער מענטש וואס איז פאר-שעמט אונ פארמיאוסט ביי זיך אליין :

תרומה יום ג תורה　　אונקלוס

להמשיך מת"ת ח"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ה' דמילוי ה"ה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

יא וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֵר זָהָב סָבִיב : יב וְיָצַקְתָּ לּוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת

יא וְתַחֲפֵי יָתֵיהּ דְהַב דְכֵי מִגָּיו וּמִבָּרָא תַּחְפִּינֵיהּ וְתַעְבֵּיד עֲלוֹהִי דֵיר דִּדְהַב סְחוֹר סְחוֹר : יב וְתַתִּיךְ לֵיהּ אַרְבַּע עִיזְקָן דִּדְהַב

תו"א זר. יומא עב :

רשב"ם

(יא) זהב טהור. מזוקק : (יב) ויצקת לו. בולטין מגוף הארון ולא מחוברות : ושתי טבעות. מן הארבע טבעות :

רש"י

(יא) מבית ומחוץ תצפנו. (יומא עב) שלשה ארונות עשה בצלאל ב' של זהב וא' של עץ ד' כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה. נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה שפתו העליונה ק' בזהב נמצא מצופה מבית ומחוץ (שם תנחומא שמות רבה) : זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב למעלה משפתו שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא והוא סימן לכתר תורה : (יב) ויצקת. ל' התכה כתרגומו :

שפתי חכמים

ק ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא לא היה רק אחד והיה מלופף מבית ומחוץ כזהב כדרך שהצורפים עושים (מהר"ן) וי"ל דכפ' זו של עשיית הארון שהיו מונחין בו הלוחות יש בו כל אותיות של אל"ף בי"ת לפי שבלוחות יש כל התורה ולכך רומז כפ' זו שאל"ף בי"ת שהוא כל התורה לבד מן הגימ"ל שאין בו ומ"ט אין בו גימ"ל אלא ודאי לא צריך לרמז הג' לפי שהארון עצמו היה ג' א"כ לכן כתב הקרא תצפנו יתירה שא"כ תצפה שפתו העליונה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) וצפית. ראוי היה הארון להיות זהב כולו אלא לפי שיהית נשא בכתף ויכביד יותר מדאי ואע"ג דאמרי' נושאיו נושא לפי שעה היה וקשיא לי א"כ למה נענש עוזא רצ"ע וכן מצינו במזבח הזהב שצוה הקב"ה לעשות מעצי שטים ולחפות כזהב וכן מזבח הנחשת לפי שהיו נושאין בכתף ולא יכבד על הנושאים : ועשית עליו זר זהב. נראה שאינו אלא לנוי כמין כתר והוא רמז לכתר תורה וכן משמע ביומא פרק בא לו שלש זרין הן זר ארון שהוא סי' לכתר התורה זר השלחן סימן לכתר מלכות וזר המזבח רמז לכתר כהונה כתר כהונה בא אהרן ונטלה כתר מלכות בא דוד ונטלה כתר תורה מונח ועומד וכל מי שרוצה ליטול יבא ויטול :

פירוש לתורת אלהים

(יא) וְצִפִּיתָ אונ זאלסט בדעקין דעם ארון מיט ריין גאלד מִבַּיִת וּמִחוּץ פון אונגווייניג אונ פון אויסין וועייניג תְּצַפֶּנּוּ זאלסטו אים בדעקין אונ דער ארון קודש איז אזוי גימאכט געווארין איין ארון איז געוועזן פון טענען האלץ אונ צווייא ארונות. זענען געוועזן פון גאלד האט מען דעם הילצערנים ארון אריין גיטאהן אין דעם גילדענעם ארון הקודש אונ גילדענים ארון הקודש האט מען אריין גילייגט אין דעם הילצערנים ארון קודש אונ הויבין האט מען צו גידעקט מיט גאלד איז דער הילצענער ארון גיוועזן בדעקט אויסין וועייניג אונ אין וועייניג מיט גאלד וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין ארום דעם ארון אגילדען קריינגדעל דהיינו דער גילדענער ארון וואס איז געוועזן אויסין וועייניג איז געוועזן העכער פון דיא צווייא קאסטענס וואס אין וועייניג איז דאס געוועזן אזוי וויא אקריינגדעל ארום דעם ארון : (יב) וְיָצַקְתָּ אונ דו זאלסט גיסין פון דעם ארון וועגין פיר רינגען

פון

זהב ונתתה על ארבע פעמתיו
ושתי טבעת על־צלעו האחת
ושתי טבעת על־צלעו השנית׃
יג ועשית בדי עצי שטים וצפית
אתם זהב׃ יד והבאת את־הבדים
בטבעת על צלעת הארן לשאת
את־הארן בהם׃ טו בטבעת
הארן יהיו הבדים לא יסרו ממנו׃

אונקלוס

ותתן על ארבע זויתיה ותרתין עזקן על סטריה חד ותרתין עזקן על סיטריה תנינא׃
יג ותעביד אריחי דאעי שטין ותחפי יתהון דהבא׃
יד ותעיל ית אריחיא בעזקתא על סטרי ארונא למיטל ית ארונא בהון׃
טו בעיזקת ארונא יהון אריחיא לא יעדון מניה׃

תו"א בטבעת. יומא עב: לא יסרו. עם מצות כב:

רשב"ם

על צלעו האחת. מצד רחבו שהרי בולטין היו הבדים לצד ההיכל. ובע"כ ארכו של ארון מצפון לדרום והבדים ממזרח למערב:

רש"י

פעמתיו. כתרגומו זויתיה. ובזוית העליונות סמוך לכפרת היו נתונים שתים מכאן ושתים מכאן לרחבו של ארון והבדים נתונים בהם וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין בד לבד שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם וכן מפורש במנחות בפ' שתי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן הד' טבעות שבתחלת המקרא ופירש לך היכן היו והוי"ו זו יתירה היא ופתרונו כמו שתי טבעות ויש לך ליסבה כן ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. לדו: (יג) בדי. מוטות: (טו) לא יסרו ממנו. (יומא שם) ש לעולם:

שפתי חכמים

כלו' ג' ארונות היו והי' נותנן זה לתוך זה וממילא הי' מצופה מבית ומבחוץ לכך שפה העליונה ואחר כך היה מלפה את שפתו: ר אבל אי הוה ב' מכאן וכ' מכאן לארכו של ארון לא היו יכולין שני בני אדם הנושאין. לילך זה בלד זה לפי שלא יהיה ביניהם אלא אמה וחצי: ש מדכתיב בתחלה בטבעות הארון יהיו הבדים למה ליה למכתב אחר כך לא יסורו ממנו:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) לא יסורו ממנו. מפני קדושת הארון לא רצה הקב"ה שימשמשו בו להסיר הבדים ולהכניסם בטבעות אבל כשבאין לנושאו מחזיקין בראשי הבדים ונושאין וכשמניחין אותו הולכין להם מיד מחמת אימת הקדושה וה"פ דקרא בטבעות הארון יהיו הבדים שישים משה ויקבעם שם כדכתיב בפ' ותכל וכשיושמו שם לא יסורו ממנו:

פירוש לתורת אלהים

פון גאלד ונתתה אונ זאלסט געבין די רינגען אויף זיינע פיר ווינקלען איז דער פסוק מפורש ושתי טבעות צוויא רינגען פון דיא פיר זאלסטו טאהן אויף איין זייט דהיינו אין דער בּרייט פון דעם ארון זאל זיין איין רינג אין איין ווינקעל אונ דעם אנדערין רינג אין דעם אנדערין ווינקעל ושתי אונ די אנדערע צוויי רינגען זאלין זיין על צלעו אויף דער אנדערער זייט אין דער בּרייט פון דעם ארון אין איטליכען ווינקעל זאל זיין איין רינג אונ דיא לענג פון דעם ארון איז גיוועזן צווישען די רינגען בּדי אז צוויי מענטשין זאלין זיך קענען שטעלין אין דער לענג פון דעם ארון אונ זאלין טראגין דעם ארון בּייא דיא שטאנגען וואס מען וועט אריין טאהן אין דיא רינגען: (יג) ועשית אונ דו זאלסט מאכין שטאנגען (שטעקינס) פון טענען האלץ וצפית אונ זאלסט זיי בּדעקין מיט גאלד: (יד) והבאת אונ דו זאלסט אריין בּרענגען די שטאנגען אין די רינגען אריין על צלעות בּיי די זייטין פון דעם ארון לשאת צו טראגין דעם ארון בהם מיט דיא שטאנגען: (טו) בטבעות די שטאנגען זאלין זיין שטענדיג אין דיא רינגען לא יסורו ממנו אונ זייא זאלין ניט אפּ גיטאהן ווערין דאס הייסט מען זאל קיין מאהל ניט ארויס נעמען די בּדים פון דעם ארון:

מצות השם

(נו) [לאו נח] שלא להוציא בדי הארון (בשאת אותו) שנאמר בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו:

(טו) בטבעות הארון יהיו הבדים וגו'. הקדוש ברוך הוא האט גיזאגט צו משה די שטעקינס פון ארון זאלין זיין אייביג אין ארון. מען זאל זיי קיין מאהל פון ארון ניט ארויס נעמען, אונ אז מען נעמט זא ארויס די שטעקינס פון ארון קומט מען זאל דעם מענטש שלאגין מלקות:

ויעש

להמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אד'ני נשמת דהוד יְהֹוָה חיה
יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה :

תרגום

א וַעֲבַד לְבֵיתָא כַּוִין פְּתִיחַן
מִלְגָיו וּסְתִימַן מִלְבָרָא
וְחַפְיָין כְּלוּנְסָא בֵּית אַנְחַת
רֵישֵׁי שִׁירְיַית אַרְזַיָא : ב וּבְנָא
עַל כָּתְלֵי בֵיתָא זִיוָא סְחוֹר
סְחוֹר לְהֵיכְלָא וּלְבֵית כַּפּוּרֵי
וַעֲבַד מְחִיצָיָא סְחוֹר סְחוֹר :
ג מְחִיצָתָא אַרְעִיתָא חֲמֵשׁ
אַמִין פּוּתְיַהּ וּמְצִיעֲתָא שִׁית
אַמִין פּוּתְיַהּ וּתְלִיתֵיתָא שְׁבַע
אַמִין פּוּתְיַהּ אֲרֵי נִפְקְתָא עֲבַד
לְבֵיתָא סְחוֹר סְחוֹר לְבָרָא מִן
מְחִי״א לְמֶהֱוֵי רֵישֵׁי שִׁרְיָתָא
נָיחִין זִיוַיָא וְלָא יְהֶוְיָן
שִׁרְיָתָא מְעַבְּרִין בְּכָתְלֵי
בֵיתָא : ד וּבֵיתָא בְּאִתְבְּנְיוּתֵיהּ
אַבְנִין שַׁלְמִין מְתַקַּם אִתְבְּנֵי וְאַרְזוּבִין וְחוּלִילִין כָּל מָן דְבַרְזֶל לָא אִשְׁתְּמַע בְּבֵיתָא בְּאִתְבְּנְיוּתֵיהּ :
ה תַּרְעָא דִמְחִיצְתָא אַרְעִיתָא פְּתִיחַ לְעִבַּר בֵּיתָא מִימִינָא וּבִמְסִבְּתָא סָלְקִין מִן אַרְעִיתָא
לְעִילִיתָא בְּאוֹרַח מְצִיעֵיתָא :

א וַיַּעַשׂ לַבָּיִת חַלּוֹנֵי שְׁקֻפִים אֲטֻמִים : ב וַיִּבֶן עַל־
קִיר הַבַּיִת יָצוּעַ סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לַהֵיכָל וְלַדְּבִיר וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת סָבִיב : ג הַיָּצוּעַ
הַתַּחְתֹּנָה חָמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכֹנָה שֵׁשׁ
בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ
כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחֹז
בְּקִירוֹת הַבָּיִת : ד וְהַבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה
מַסָּע נִבְנָה וּמַקָּבוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל־כְּלִי בַרְזֶל
לֹא־נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ : ה פֶּתַח הַצֵּלָע
הַתִּיכֹנָה אֶל־כֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִים
יַעֲלוּ עַל־הַתִּיכֹנָה וּמִן־הַתִּיכֹנָה אֶל־הַשְּׁלִשִׁים :

°יציע קרי °היציע קרי

רש"י

(א) שקופים . לשון ראיה שקופים פתוחים בחוץ : אטומים . קצרים מבפנים להראות שאינו צריך לאורה : (ב) יציע . חדרי' עשה סביב לג' רוחות ובכל רוח ג' זה על זה : (ג) מגרעו' . עשה לבית סביב חוצה כשעלה כותל ההיכל ה' אמות לגובה התא גרע את עוביו וכנס אמה לפנים והניח על אותה כניסה ראשי קורות עליות התא וכן לתא האמצעית : לבלתי אחוז בקירות . דרך נקבים בקירות הבית שמקלקל החומה : (ד) מסע . כמו שהסיעוה מהר : (ה) התיכונה . התחתונה : ובלולים . בל"א שווינדיל שטיג : על התיכונה . האמצעית :

מצודת דוד

(א) שקופים אטומים . ר"ל סתומים בתחלה בהירה כזכוכית וכיונא להשקיף דרך שם ואמו כי היו סתומים : (ב) על קיר הבית . ר"ל נסמכת ונשענת אל קיר הבית : יציע סביב . וחוזר ומפרש לקירות הבית אשר המה סביב ההיכל מצפון ומדרום ואשר המה סביב הדביר מצפון וממערב ומדרום אליהם סמך מעשה הצלעות בכל סביבה : (ג) היציע התחתונה . היציעים שהם אשר היו סביב בשלשת הרוחות היו משולשים תחתים ושנים ושלישים תקרות התחתים היו רצפות השנים ותקרות השנים היו רצפות השלישים וכאשר בנו בנין כותלי הבית פחתו אמה מעובי הכותל בכלות חמש אמות מהארץ ועל כניסת האמה ההוא הניחו קורות תקרת התחתים שהם רצפת השנים א"כ נתרחבו השנים אמה אחת של כניסת הכותל וכ"כ פחתו אמה בכלות עשר אמות ועל כניסת האמה ההוא הניחו קורות תקרות השנים שהם רצפות השלישים אם כן נתרחבו השלישים עוד אמה על השנים וכן פחתו אמה בכלות חמש עשרה אמות להניח על כניסת האמה קורות תקרות השלישים וז"ש כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה ור"ל לכותלי הבית מצד החוץ היה מגרע מן העובי מול כלות גובהי כל שורה מסורות היציעי' כדי להניח קורות תקרת היצועים על כניסת האמה האמור : לבלתי אחוז . ר"ל לבל עשות כדרך הבנאים הבונים בנין סמוך נשען לגבוה ממנו אשר דרכם לעשות חורים ונקבים בבנין הגבוה להכנים ולאחוז בו קורות תקרת בנין הסמוך : (ד) והבית בהבנותו . בא ליתן טעם למה עשה המגרעות ולא בנה כדרך הבנאים ואמר שהבית במקום שבנאו נבנה מאבן שלמה כמו שהסיעה והביאה מההר כי לא חפץ להביא במקום הבנין דבר בלתי נשלם ולזה נחצב כל אבן בהר בשלימותם ובמדה הגדלה ולא נעשה בהם עוד מלאכה במקום הבנין ולא הי' אם כן נשמע שם קול מקבות וגרזן כי לא נעשה שם דבר כי אם הנחה לבדם ואם היו בונים כדרך הבנאים לעשות נקבים. הי' אם כן בהכרח לעשות מלאכה במקום הבנין : (ה) פתח הצלע התיכונה . אשר עלו דרך בה אליה מן התחתונה עמדה לרוח הדרומי מהבית ר"ל בהצלע אשר עמדה בעבר הדרומי : ובלולים . כדרך מדרגות עמוד אשר עמדה בחלל התחתונה עלו להפתח היא : וכן התיכונה . כדרך זה עלו מן התיכונה אל השלישים כי עמדה עמוד בחלל התיכונה ובה עלו אל הפתח הפתוח מהתיכונה להשלישית :

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך :

עטרת

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם כ"ן שבעשיה

א עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם: ב לא־
נאוה לנבל שפת־יתר אף כי־לנדיב שפת־שקר: ג אבן־
חן השחד בעיני בעליו אל־כל אשר יפנה ישכיל: ד מכסה־
פשע מבקש אהבה ושנה בדבר מפריד אלוף: ה תחת
גערה במבין מהכות כסיל מאה:

א כלילא דסבי בני בניא ושיבהורהון דבניא אבהתיהון: ב לא יאי לטפשא שפותא יתירתא אף לא לשליטא שפותא דשקרא: ג כיפא דשוחדא חסידא היא באפי מן דשקיל לה לכל אתר דמתפני שיכולא: ד דמכסי חובה בעי רחימותא ודשני מלתא מפרק רחמא: ה עאלא בעתא במאן דמתביין טב מן דלממחי לסכלא מאה חוטרין:

מצודת דוד

(א) בני בנים. אף בני הבנים יחשבו עטרה לראשם להתפאר בהם אם הבנים הם אבי הבנים אין דרכם כי אם להתפאר באבותם כי יותר מחויבים בכבוד אביהם מכבוד אבי אביהם ולזה עיקר התפארם באביהם: (ב) לא נאוה. לא נאה בעיני הנבל דברי מעלה ויתרון ולא יחפוץ בהם וכ"ש שלא נאה שפת שקר בעיני מי שנדבה לבו בחכמה כי יותר ימאס החכם בשקר משימאס הנבל בדברי מעלה: (ג) אבן חן וגו'. השוחד הוא בעיני בעליו המקבלם כאבן המסוגל להרבות חן הנושאו כי כמו כן ישא הנושאו חן בעיני המקבל ואל כל אשר יפנה ישכיל למצוא טעם וראיה להצדיק את הנותן: (ד) מכסה. אם יחטא איש לאיש והוא מכסה על פשעו ולא יזכירם הנה בזה תבקש אהבה ר"ל היא סבה להיות מתאהב על הבריות: ושונה בדבר. המספר פשעו ושונה בה לספרה שנית לבל ישכחה מפריד מעצמו אלופו של עולם כי יעבור על לא תטור: (ה) תחת. גערת המוכיח היא מעלת אימה בלב המבין יותר ממה שיחרד הכסיל אם יוכה מאה מכות:

רש"י

(א) בני בנים. כשהולכין בדרך טובה: (ב) שפת יתר. דברי גאוה: אף כי. כל שכן בשוחד שאדם משחד להקדוש ברוך הוא בדברים ושב לו: (ג) ישכיל. יצליח: (ד) מכסה פשע. שחטא איש לאיש: ושונה בדבר. שנוטר איבה ומזכירו מפריד ממנו אלופו של עולם: (ה) תחת גערה במבין. הכנעת גערה נכרת במבין יותר ממאה מכות שמכין את הכסיל:

פירוש ע"ם

(א) עטרת זקנים בני בנים דער מענטש וואס האט איינציקליך פרומע אונ גוטע בעשיינען זייא אים וויא עס וואלט גיוועזן אקרוין אויף זיין קאפ ותפארת בנים אבותם אונ די פרומע אונ גוטע אלטערן בעשיינען זייערע קינדער: (ב) לא נאוה לנבל שפת יתר אפילו דעם שלעכטין מענטש געפעלט ניט אז מען רעט איבעריגע רייד אף כי לנדיב שפת שקר דעם ארענטליכען אונ גוטען מענטש פאסט געוויס ניט ער זאל הערין פאלשע רייד: (ג) אבן חן השוחד בעיני בעליו עס איז דא אזוי אשטיין דער מענטש וואס טראגט ביי זיך דעם שטיין האט ער חן ביי אלע מענטשין, אונ דער מענטש וואס גיט שוחד האט אויך חן ביי דעם מענטש וואס האט דעם שוחד גענומען אל כל אשר יפנה ישכיל וואהין דער מענטש וועט זיך קערין וועט ער בעגליקען, ווארום דער מענטש וואס האט גענומען פון אים דעם שוחד וועט שוין זעהן אים צו טאהן טובות: (ד) מכסה פשע מבקש אהבה אויב ראובן האט געזינדיגט צו שמעון, אונ שמעון פארדעקט די זינד, ער דערמאנט ניט צו ראובן דיא זינד וואס ער האט געגין אים געזינדיגט, וועט שמעון האבין געזוכט ואונ געפונען ליבשאפט ביי ראובן, וועט ראובן אליין חרטה האבין אויף זיין זינד אונ וועט ליב האבין זיין חבר שמעון ושונה בדבר מפריד אלוף אויב שמעון דערמאנט פאר ראובן די זינד וואס ער האט געגין אים געזינדיגט, האט שמעון אפגעשיידט פון זיך אפריינד, ווארום אז ראובן זעהט שמעון געדיינקט די זינד האט דאך שמעון אים פיינד האט ער פיינד שמעון, ווערין זיי ביידע שונאים: (ה) תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה דעם פארשטאנדיגן מענטש צוברעכט אגעשריי מער ווי הונדערט מלקות צו ברעכין דעם נאר, אז אפאטער טוהט אגעשריי אויף זיין קלוגען קינד וועט דער געשריי אויף אים ווירקען ער זאל פאלגין דעם פאטער מער ווי עס ווירקט אויף דעם נארעשען קינד הונדערט מלקות וואס דער פאטער שלאגט אים:

ברטנורא · משנה כתובות פרק ג · עיקר תוי"ט

כלי אמלאי דת"ת דמלכות דילירה צבאות

פרק ג א אלו נערות. שאע"פ שהן פסולות (א): יש להן קנס.

פרק ג א אלו נערות שיש להם קנס. הבא על הממזרת

(א) דרכינן להו מקראי בגמרא:

פרק ג א אלו נערות שיש להן קנס דיא נערות אויב מיט זיי מזנה גיוועזן דארף ער געבין קנס פופציג אינער האט זייא גענייט אונ האט טאלער הבא על הממזרת אויב ער האט גענייט

ממזרת

ועל הנתינה ועל הכותית. הבא על הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג' שנים ויום אחד הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה יש להן קנס. אע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת ב"ד: ב ואלו שאין להם קנס. הבא על הגיורת ועל [א] השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד. ר' יהודה אומר שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה אע"פ שגדולה.

(ב) אם אנס אדם אחת מהן נותן לאביה נ' כסף: הנתינה. מן הגבעונים ועל שם שנתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים נקראים נתינים והם אסורים לבוא בקהל: ועל הכותית. האי תנא סבר כותים גרי אריות הם וכעכו"ם הם חשובים (ג): פחותות מבת שלש שנים. דבחזקת בתולות הן אע"פ שנבעלו נשבי' או בגיותן בתוליהן חוזרים: ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו. שנתקדשה לא' מהן ונתגרשה (ד) מן האירוסין ועדיין בתולה היא: שאע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת בית דין. וכרת אינו פוטר מן התשלומין. וה"מ שלא היתה שם התראה אבל אם היתה שם התראה פטור מן הקנס דקי"ל כל חייבי כריתות שהתרו בהן לוקין ואין אדם לוקה ומשלם (ה): ב יתירות על בנות שלש שנים. דכיון דראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בגיותן והשבויה בשבייתה (ו): הרי היא בקדושתה. ואינ' בחזקת בעול' אע"פ

(ב) כלומר וכ"ש כשרות: (ג) ותימה דאם כן עכו"ם נמי ולתני לה דהוי רבותא טפי כו' אלא אף ע"ג דגרי אמת הן אילטריך דסד"א דלקנסינהו שלא יהא להם קנס שלא יטמעו כהן ישראל אבל עכו"ם אין לקנוס. תוס': (ד) משום אשת אחיו צריך לפ' ונתגרשה דאי נתאלמנה יבמה היא לו וזקוקה לו והתו' כתבו דמיירי ביש לה בנים ובנתאלמנה או דמיירי באשת אחיו מאמו. ת"ת: (ה) בגמ' ילפינן ליה מקרא: [א] השבויה. אע"ג דמדאו' שבויה לא הויא בחזקת בעולה כדאיתא בכל דוכתי בשבוים הקילו ת"ת אין לה קנס דמשום גזירה שלא תנשא לכהן עשאו' כבעולה לכל דבריה. תו': (ו) וה"ה לשפחה בעודה שפחה שגם היא כהפקר כדאיתא בגמרא

אַמְמֶזֶרֶת אונ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן וְעַל הַנְתִינָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אַנְתִינָה (פוּן דיא גִבְעוֹנִים וָואס שְׁטֵייט אִין סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ) אונ עֶר הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן וְעַל הַכּוּתִית אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אַכּוּתִית אונ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן הַבָּא עַל הַגִיוֹרֶת אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אַנֶעֲרָה וָואס הָאט זִיךְ מְגַיֵיר גִיוֶועֶן אונ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן וְעַל הַשְּׁבוּיָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אַזֶעלְכֶע וָואס אִיז גֶעפַאנְגֶען גִיוָוארִין אונ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן וְעַל הַשִּׁפְחָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אַשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית אונ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן שֶׁנִפְדוּ וְשֶׁנִתְגַיְירוּ וְשֶׁנִשְׁתַּחְרְרוּ אונ דיא גֶעפַאנְגֶענֶע וָואס אִיז אויסְגֶעלֵייזְט גִיוָוארִין פוּן גֶעפֵיינְקְנִים אונ די וָואס הָאט זִיךְ מְגַיֵיר גִיוֶועֶן אונ די דִינְסְט וָואס אִיז פְרַיי גִיוָוארִין פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד זֶענֶען אַלְט גִיוֶועֶן ווייניגֶער ווי דְרַיי יָאהְר מִיט אַטָאג ווען זֵיי זֶענֶען אויסְגֶעלֵייזְט גִיוָוארִין אָדֶער מְגַיֵיר גִיוֶועֶן אָדֶער פְרַיי גִיוָוארִין נָאכְדֶעם הָאט עֶר מִיט זֵייא מְזַנֶה גִיוֶועֶן הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט זַיין שְׁוֶועסְטֶער אַנֶעֲרָה אונ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן וְעַל אֲחוֹת אָבִיו אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט זַיין פָאטֶערְס שְׁוֶועסְטֶער אונ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן וְעַל אֲחוֹת אִמּוֹ אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט זַיין מוּטֶערְס שְׁוֶועסְטֶער אונ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן וְעַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט זַיין ווייבְּס שְׁוֶועסְטֶער אונ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן וְעַל אֵשֶׁת אָחִיו אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט זַיין בְּרוּדֶערְס ווייבּ וָואס זַיין בְּרוּדֶער הָאט אִיר גֶעגֶעבְּן נָאךְ דיא קִידוּשִׁין פַאר דֶער חֲתוּנָה אונ זִיא אִיז גִיוֶועֶן אַנֶעֲרָה בְּתוּלָה אונ עֶר הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן וְעַל אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט זַיין

פָאטֶערְס בְּרוּדֶערְס ווייבּ וָואס עֶר הָאט אִיר גֶעגֶעבְּן נָאךְ דיא קִידוּשִׁין פַאר דֶער חֲתוּנָה אונ זִיא אִיז גִיוֶועֶן אַנֶעֲרָה בְּתוּלָה אונ עֶר הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן וְעַל הַנִדָּה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אַנֶעֲרָה וָואס זִיא אִיז גִיוֶועֶן אַנִדָּה אונ עֶר הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן, די אַלֶע יֵשׁ לָהֶן קְנָס וֶועלְכֶע פוּן זֵיי עֶר הָאט גֶעגֵייט אונ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן דַארְף עֶר צָאהְלִין קְנָס אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּהַכָּרֵת אֲפִילוּ עֶס קוּמְט אִים אויף זֵיי כָּרֵת אֵין בָּהֶם מִיתַת בֵּית דִין אָבֶּער עֶס אִיז נִיט דָא בַּיי זֵיי מִיתַת בֵּית דִין, דְרִיבֶּער צָאהְלְט עֶר קְנָס: ב וְאֵלּוּ שֶׁאֵין לָהֶם קְנָס אונ אויף די נְעָרוֹת אַז עֶר גֵייט זֵייא אונ אִיז מִיט זֵייא מְזַנֶה קוּמְט נִיט קְנָס, וֶועלְכֶע הַבָּא עַל הַגִיוֹרֶת אַז עֶר הָאט גֶעגֵייט אונ הָאט מְזַנֶה גִיוֶועֶן מִיט אַזֶעלְכֶע וָואס הָאט זִיךְ מְגַיֵיר גִיוֶועֶן וְעַל הַשְּׁבוּיָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אונ הָאט מְזַנֶה גִיוֶועֶן מִיט אַגֶעפַאנְגֶענֶע וְעַל הַשִּׁפְחָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אונ הָאט מְזַנֶה גִיוֶועֶן מִיט אַשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שֶׁנִפְדוּ זֵייא זֶענֶען אויסְגֶעלֵייזְט גִיוָוארִין פוּן זֵייעֶר גֶעפֵיינְקְנִים וְשֶׁנִתְגַיְירוּ זֵייא הָאבִּין זִיךְ מְגַיֵיר גִיוֶועֶן וְשֶׁנִשְׁתַּחְרְרוּ זֵייא זֶענֶען פְרַיי גִיוָוארִין פוּן זֵייעֶר דִינוּנְג יְתֵרוֹת עַל בְּנוֹת שָׁלשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד ווען זֵיי זֶענֶען גִיוֶועֶן עֶלְטֶער ווי דְרַיי יָאהְר מִיט אַטָאג נָאכְדֶעם הָאט עֶר אֵיינֶע פוּן זֵייא גֶעגֵייט אונ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גִיוֶועֶן דַארְף עֶר נִיט צָאהְלִין די פוּפְצִיג טָאלֶער, וָוארוּם גֶעווִים הָאבִּין זֵיי נָאךְ פְרִיעֶר מְזַנֶה גִיוֶועֶן, זֶענֶען זֵיי שׁוֹין נִיט גִיוֶועֶן בְּתוּלוֹת, דְרִיבֶּער קוּמְט נִיט צוּ צָאהְלִין קְנָס רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט שְׁבוּיָה שֶׁנִפְדֵית אַגֶעפַאנְגֶענֶע וָואס אִיז אויסְגֶעלֵייזְט גִיוָוארִין הֲרֵי הִיא בִּקְדוּשָׁתָהּ אִיז זִיא אִין אִיר הֵיילִיגְקֵייט זִיא הָאט גֶעווִים נִיט מְזַנֶה גִיוֶועֶן אַף עַל פִּי שֶׁגְדוֹלָה אֲפִילוּ זִיא

אִיז

הבא על בתו. על בת בתו. על בת בנו. [ב] על בת אשתו. על בת בנה. על בת בתה אין להם קנס מפני שמתחייב בנפשו שמיתתו בידי ב"ד וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון. שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש: ג נערה שנתארסה [ג] ונתגרשה, ר' יוסי הגלילי אומר [ד] אין לה קנס. ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה [ה] לעצמה: ד המפתה נותן שלשה דברים. והאונס ארבעה. המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס (מ"א חנותן) שנותן את הצער. מה בין אונס למפתה. האונס נותן את הצער. המפתה אינו נותן את הצער. האונס נותן

משבית כשהיא גדולה ואין הלכה כר' יהודה: ולא יהיה אסון ענוש יענש. הא אם יהיה אסון בא' מב' אלו האנשים המריבין שנהרג אחד מהן לא יענש ההורג בממון שהרי הוא חייב מיתת בית דין כיון שהרגו לזה. ואין הפרש בעבירה שחייבין עליה מיתת בית דין בין בשוגג למזיד לעולם פטור מתשלומין (ז) אבל בעבירה שחייבין עליה כרת או מלקות (ח) אינו פטור מן התשלומין עד שיהיו שם עדים והתראה וילקה ואז אינו משלם: ג רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס. דאמר קרא אשר לא אורשה הא אורשה פ"א שוב אין לה קנס: ר' עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. דדרשי' אשר לא אורשה לאביה הא אורשה לעצמה והלכה כרבי עקיבא: ד האונס נותן את הצער. שאינו דומה נבעלת באונס לנבעלה ברצון: המפותה. אין לה צער (ט) שהרי נאמר עינוי בתורה אצל אונס ולא נאמר עינוי אצל מפותה: האונס נותן

די"א: [ב] על בת אשתו. ה"ה למיתני אשת אביו וכלתו דהא משיב כמי עריות דע"י קידושין אלא תנא ושייר. תוס': (ז) עיקר דרשא ממכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת (ויקרא כד) הקישן הכ' מה מכה בהמה לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד כו' גמרא דל"ם ועתוי"ט: (ח) פירש מלקות. בלא כרת אבל כרת בלא מלקות לא משכחת דכל חייבי כריתות לוקין: [ג] ונתגרשה. דאלו לא נתגרשה חייב מיתה ואין שם קנס רש"י ודוקא נתארסה אבל נשאת שנכנסה לחופה הע"פ שלא נבעלה אין לה קנס טור. ונתגרשה לאו דוקא וה"ה נתאלמנה: [ד] אין כו'. וכר"פ דקתני אשת אחיו כו' יש לה קנס. ר"ע היא רש"י: [ה] לעצמה. משמע אבל צער ובשת ופגם לאביה כר"מ וטעמא דבקרא לא כתוב בהדיא אלא קנס. ועתוי"ט: (ט) ה"ק שאינו דומה כו'

איז אנרויסע דריבער אז איינער האט איר גענייט אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן דארף ער צאהלין קנס פופציג טאלער הבא על בתו אז ער האט מזנה גיוועזן מיט זיין טאכטער וואס איז גיוועזן א נערה אבתולה אונ ער האט איר גענייט על בת בתו אדער ער האט גענייט זיין טאכטערס טאכטער אנערה אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן על בת בנו אדער ער האט גענייט זיין זוהנס טאכטער אנערה אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן על בת אשתו אדער ער האט גענייט זיין ווייבס אטאכטער (וואס זיא האט פון איין אנדער מאן) אונ ער האט מיט איר מזנה גיוועזן על בת בנה אדער ער האט גענייט זיין ווייבס זוהנס אטאכטער אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן על בת בתה אדער ער האט גענייט זיין ווייבס טאכטערס אטאכטער אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן, ביי דיא אלע אין להם קנס דארף מען ניט געבין קנס מפני שמתחייב בנפשו ווייל ער האט פארשולדיגט זיין לעבין שמיתתו בידי בית דין וואורום אים קומט מיתה דורך בית דין וכל המתחייב בנפשו אונ ווער עס האט פארשולדיגט זיין לעבין וועמען עס קומט מיתה אין משלם ממון צאהלט קיין געלט שנאמר ולא יהיה אסון וואורום עס שטייט אין דער תורה אויב אין דעם מענטש וועט ניט זיין קיין מארד ער האט דעם מענטש ניט גיהרגת ענוש יענש זאל ער גישטראפט ווערין צו בצאהלין, אבער אז ער האט דעם מענטש געהרגת, ווייל עס קומט אים מיתה, דארף ער ניט בצאהלין: ג נערה שנתארסה אנערה וואס מען האט איר מקדש גיוועזן ונתגרשה אונ זיא איז גיגט גיווארין נאך די קידושין פאר די חתונה, דער נאך האט מען איר גענייט אונ מען האט מיט איר מזנה גיוועזן רבי יוסי הגלילי אומר רבי יוסי הגלילי זאגט אין לה קנס עס קומט איר ניט צו בצאהלין קנס רבי עקיבא אומר רבי עקיבא זאגט יש לה קנס עס קומט איר צו בצאהלין קנס וקנסה לעצמה אונ דער קנס גיהער צו איר אליין ניט צום פאטער: ד המפתה אז מען רעט איבער אנערה אונ מען איז מיט איר מזנה מיט איר ווילען נותן שלשה דברים דארף ער געבין דרייא זאכין האונס אז ער נייט אנערה אונ איז מיט איר מזנה ניט מיט איר ווילען ארבעה דארף ער געבין פיר זאכין המפתה אז ער רעט איבער אנערה אונ איז מיט איר מזנה נותן דארף ער געבין בושת פאר וואס ער האט איר פארשעמט ופגם אונ ער דארף געבין פאר וואס זיא איז איצט וויינגער ווערט וויא פריער ווען זיא איז גוועזן אבתולה וקנס אונ ער דארף געבין קנס פופציג טאלער מוסיף עליו אונס דער וואס האט גענייט אבתולה אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן ניט מער וויא דער וואס האט איר איבער גירעט שנותן את הצער ער דארף בצאהלין פאר וואס ער האט איר מצער גיוועזן ווען ער האט איר בועל גיוועזן מה בין אונס למפתה וואס איז דער חילוק צו ער נייט צו ער רעט איבער האונס אז ער האט איר גענייט נותן את הצער דארף ער בצאהלין פאר דעם צער וואס דיא נערה האט גיהאט ביי דעם ערשטין מאהל וואס ער האט איר בועל גיוועזן והמפתה אונ דער וואס רעט איבער אבתולה אונ איז מיט איר מזנה אינו נותן את הצער דארף ניט בצאהלין פאר דעם צער, וואורום ווייל זיא האט גיוואלט מזנה זיין איז דאס ביי איר קיין שמערצין האונס דער וואס נייט אבתולה אונ איז מיט איר מזנה נותן

מיד והמפתה לכשיוציא. האונס שותה בעציצו. והמפתה אם רצה להוציא מוציא: ה כיצד שותה בעציצו. אפי' היא חגרת אפילו היא סומא. ואפי' (ס"א היתה) היא מוכת שחין. [ו] נמצא בה דבר ערוה או שאינו ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו: ו יתומה שנתארסה ונתגרשה. רבי אלעזר אומר המפתה פטור והאונס חייב: ז איזה בושת הכל לפי המבייש והמתבייש. פגם רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת כמה היתה יפה וכמה היא יפה.

מיד. לאביה אע"פ שכנסה: לכשיוציא. כגומר כשלא יכנוס שאם יכנוס אינו נותן קנס (י) כדכתיב מהר ימהרנה ואם מאן ימאן כסף ישקול אבל גבי אונס כתיב ונתן נ' כסף ולו תהיה לאשה: שותה בעציצו. בכלי מאוס שכתב בו כלומר על כרחו ישאנה (יא): ה מוכת שחין. מצורעת: ו יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפתה פטור. דכיון דיתומה היא וקנסה שלה הוא הא אחילתי' גביה דמדעתה נתפתתה לו ופטור. ולא יתומה בלבד אלא כל נערה שנתארסה ונתגרש' אונס חייב ומפתה פטור כיתומה (יב) דהא קנסה לעצמה כדקאמר ר' עקיבא לעיל וכן הלכה: ז הכל לפי המבייש. אדם בינוני המבייש בשתו קשה מאדם בזוי ומאדם חשוב כך מצאתי בפירושי רבותי. ובפ' החובל מצאתי דאדם קל שבייש בשתו מרובה וכן עיקר: והמתבייש. לפי חשיבותו בשתו: כאלו היא שפחה. אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה (יג) בתולה לשפח' בעולה להשיאה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימנו (יד) ובגמ' פריך מנלן דנותן בושת ופגם ולעד אימא נ' כסף אמר רחמנא לכל מילי ומתרץ אמר קרא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה נ' כסף הנאת שכיבה

והמפותה אין לה צער. והכי איתא בגמרא אין דומה כו' לפי שפקחות שבהן אומרות מפות' אין לה צער: (י) כאלו בושת ופגם עותן מיד גמרא: (יא) כדכתיב לא יוכל לשלחה. רש"י: [ו] נמצא בך. אחר שכנסה הר"מ דאלו זנתה קודם שכנסה עדיין אשה שראויה לו היא שהרי כל שלא כנסה לאו אשתו היא: (יב) ומכאן מוכיח הרא"ש דלא כהר"מ שכתב במ"ג דקנסא דוקא לעצמה אבל בושת ופגם לאבי'. דא"ה לא ה"ל למתני דמפת' פטור בסתם כיון דחייב בושת ופגם ועתוי"ט: (יג) תימה דמה שוטה היא וכי אשה חשובה ממשפחה גדולה אינה נפסדת בפגמה אלא שוה שפחה הנישאת לעבד וי"ל. דכל אשה שמין לפי מה שהיא כענין זה כמה אדם רוצה ליתן בין בתולה לבעולה להשיא לעבדו אשה כזאת הנפגמה והא דנקט שפחה אורחא דמלתא נקט דאין דרך להשיא לעבדו בת מלכים תו': (יד) פירש רש"י שזהיר בעבודתו ואף הוא רוצה לעשות לו נחת רוח להטעימו

מיר מוז באלד בצאהלין דעם קנס וְהַמְפַתֶּה אונ דער וואס רעט איבער אבתולה אונ איז מיט איר מזנה לִכְשֶׁיוֹצִיא אז ער ציהט איר אוים פון זיך, ער וויל זיא ניט נעמען פאר אווייב בצאהלט ער דעם קנס, אבער אז ער נעמט זיא פאר אווייב דארף ער ניט געבין דעם קנס הָאוֹנֵס דער וואס גייט אבתולה אונ איז מיט איר מזנה שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ טרינקט פון זיין מיאוסע כלי וואס ער האט אוים גיקליבען, אפילו זיא איז מיאוס מוז ער איר אויך נעמען פאר אווייב וְהַמְפַתֶּה אונ דער וואס רעט איבער אבתולה אונ איז מיט איר מזנה אִם רָצָה לְהוֹצִיא אויב ער וויל איר אוים ציהען פון זיך, ער וויל איר ניט נעמען פאר אווייב מוֹצִיא קען איר אוים ציהען, נעמט ער זיא ניט פאר אווייב: ה כֵּיצַד שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ ווי מיינט מען ער טרינקט אין זיין מיאוסע כלי אֲפִילוּ הִיא חִגֶּרֶת אפילו זיא איז לאם אֲפִילוּ הִיא סוּמָא אפילו זיא איז בלינד אֲפִילוּ הָיְתָה מֻכַּת שְׁחִין אפילו זיא איז מצורע מוז ער איר אויך נעמען פאר אווייב, אבער נִמְצָא בָהּ דְּבַר עֶרְוָה אז זיא האט מזנה גיוועזן נאך דעם ווי ער האט מיט איר חתונה געהאט אוֹ שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָבוֹא בְּיִשְׂרָאֵל אדער זיא טאר ניט גענומען ווערין פאר אווייב צו א יוד אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמָהּ טאר ער איר ניט האלטין פאר אווייב שֶׁנֶּאֱמַר ווארום עס שטייט אין דער תורה וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה צו אים צו דעם מענטש וואס האט איר גענייט אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן זאל זיא זיין אווייב אִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ נאר אזוי אווייב וואס זיא מעג זיין אווייב צו אים [צו אישראלו: ו יְתוֹמָה שֶׁנִּתְאָרְסָה איתומה וואס מען האט איר מקדש גיוועזן וְנִתְגָּרְשָׁה אונ זיא איז גיגט גיווארין נאך די קידושין פאר דיא חתונה וועז זיא איז נאך גיוועזן אנערה בתולה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זאגט הַמְפַתֶּה אוב מען האט איר איבר גרעט אונ מען האט מיט איר מזנה גיוועזן, ווייל זיא איז איתומה גיהער דאך דער קנס צו איר, אונ זיא האט דאך מזנה גיוועזן מיט איר ווילען האט זיא מוחל גיוועזן דעם קנס, דריבער פָּטוּר דארף ער ניט געבין דעם קנס וְהָאוֹנֵס חַיָּיב אבער אז ער האט איר גענייט אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן דארף ער געבין קנס ועיין בהרע"ב: ז אֵיזֶהוּ בּוֹשֶׁת ווי בצאהלט מען פאר וואס ער האט איר פאר שעמט הַכֹּל לְפִי הַמְבַיֵּישׁ וְהַמִּתְבַּיֵּישׁ דאס דארף בית דין זעהן וואס פאר אמענטש ער איז אונ ווער זיא איז, אזוי זאלין זיי שאצין, ווארום ניט אלע מענטשין זענען גלייך ביי דעם פארשעמונג פְּגַם וויא צאהלט מען וואס זיא איז ווייניגער ווערט רוֹאִין אוֹתָהּ מען זעהט איר כְּאִילּוּ הִיא שִׁפְחָה גלייך וויא זיא וואלט גיוועזן אשפחה כנענית נִמְכֶּרֶת וואס זיא דארף פארקויפט ווערין צו אבעל הבית כַּמָּה הָיְתָה יָפָה ווי פיל זיא איז ווערט גיוועזן ווען זיא איז גיוועזן אבתולה וְכַמָּה הִיא יָפָה אונ ווי פיל זיא איז איצט ווערט אז זיא איז שוין ניט אבתולה וויא פיל זיא איז איצט ווערט ווייניגער ווי פריער דאס זאל ער בצאהלין ונאר וואס איז דעם בעל הבית די נפקא מינה צו די שפחה איז אבתולה צו זיא איז גיט אבתולה, נאר מען מיינט אז דער בעל הבית קויפט דיא שפחה ער זאל איר געבין פאר אווייב צו זיינעם אקנעכט וואס ער האט אים ליב, אונ ער וויל אים געבין אבתולה פאר אווייב. וויא פיל דער בעל הבית

וויל

קנס שוה בכל אדם. וכל שיש לו קצבה מן התורה שוה בכל אדם: **ח** כל מקום שיש מכר אין קנס, וכל מקום שיש קנס אין מכר. קטנה יש לה [ז] מכר ואין לה קנס. נערה יש לה קנס ואין לה מכר, הבוגרת [ח] אין לה לא מכר ולא קנס: **ט** האומר פתיתי את בתו של פלוני, משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ואינו משלם קנס. האומר גנבתי (וטבחתי ומכרתי) משלם את הקרן ע"פ עצמו ואינו משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. המית שורי את פלוני או שורו של פלוני. הרי זה משלם על פי עצמו. המית שורי עבדו של פלוני

לבד היא נ' כסף (טו) חוץ מהבושת והפגם והצער: **ח** כל מקום שיש מכר. לאב בבתו דהיינו בקטנותה: אין לו בה קנס. דאין קנס לקטנה ולית הלכתא כהא מתני' דהא מתני' ר' מאיר הוא דאמר קטנה אין לה קנס אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס (טז) והלכה כחכמים. וקטנה לענין זה היא מבת ג' עד בת י"ב שנה ויום א' ותביא ב' שערות: וב"מ שיש קנס. משהיא נערה. והוא כשתהי' בת י"ב שנה ויום א' והביאה ב' שערות שאז יש לה קנס: אין מכר. שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה: הבוגרת. מבת י"ב שנה וששה חדשים ויום א' והביאה ב' שערות היא הנקראת בוגרת (יז) ואין אביה יכול למוכרה ואין לה קנס: **ט** האומר פתיתי את בתו של פלוני. לא מבעיא האומר אנסתי שאינו פוגם אותה כל כך שאין לעז של אנוסה גדול כל כך דפשיטא דמשלם בושת ופגם ע"פ עצמו אלא אפי' האומר פתיתי דפגים לה טפי שלעז של מפותה גדול וסד"א דלא מהימני' ליה להחזיק הלעז קמ"ל דניחא לה לדידה להחזיק הלעז כדי להשתכר הממון (יח): ואינו משלם קנס. דמודה בקנס פטור דא"ק אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע א"ע: המית שורי את פלוני. והאי חייב כופר: משלם ע"פ עצמו דקסבר כופרא ממונא (יט): עבדו של פלוני. והאי חייב ל' סלע:

טעם בתולה: (טו) והאי קרא באונס כתיב מפתה מנלן וכו"ל דכיון דאשכחן דבשת ופגם לאו בכלל קנס לאונס נכתו ונכתו שקלים דכתיבי במפתה ילפי' בג"ש מפני דנגזי אונס. א"כ אנכו דמפת' נמי לאו בכלל קנס נכסו: (טז) בגמרא, מפי' טעמייהו מקראי: [ז] מכר. דתניא יכול ימכור אדם בתו כשהיא נערה תלמוד לומר מכרה בכל יוצאת עבדים סימנים מכורים אינו דין שלא תמכר. רש"י: (יז) אית ספיר תרגום ירושלמי גבר גבר: [ח] אין לה כו'. דייקי' מינה הא בשת ופגם אית לה ודוקא אנוסה אבל מפותה אין לה כלום פרי"ף דהא בוגר' אין לאבי' כלום זאי מפותה מחלה: (יח) ותמסני הפינה במקום שכבותה ופגם לעצמו אבל מסנה בתמא תנן וכי הוי לאבי' מאי נייחא איכא לה כו' ובגמרא ליתא אלא קמ"ל וכ"ל דס"ק קמ"ל דלא איכפת לן בחזקת הלעז אלא כל שהוא מודה בממון מחייבין ליה לשלם: (יט) ובאומר גנבתי קמ"ל

וויל געבן טייערער פאר אבתולה וויא פאר ניט אבתולה אזוי פיל זאל געבן דער וואס האט מיט איר מזנה גיוועין קנס שוה בכל אדם די פופציג טאלער דאס איז גלייך ביא אלע מענטשין ניט מער אונ ניט ווייניגער וכל שיש לו קצבה מן התורה אונ אלע געלט וואס די תורה האט אוים גיזעצט ווי פיל מען זאל געבן שוה בכל אדם איז דאס גלייך ביא אלע מענטשין רייך אונ ארעם: **ח** כל מקום שיש מכר וואו דער פאטער קען פאר קויפין זיין טאכטער פאר אדינסט, דהיינו ווען זיא איז אקטנה, פאר צוועלף יאהר מיט אטאג אין קנס איז ניט דא קיין קנס. ווארום אז מען נייט אדער מען רעט איבער אקטנה [אבתולה וואס איז נאך ניט אלט צוועלף יאהר] אונ מען איז מיט איר מזנה קומט ניט צו בצאהלין קנס וכל מקום שיש קנס אונ וואו עס קומט קנס, דהיינו ער האט מזנה גיוועין מיט אנערה פון צוועלף יאהר מיט אטאג אונ עלטער אין מכר טאר איר דער פאטער ניט פארקויפין קטנה יש לה מכר אקטנה וואס איז נאך ניט אלט צוועלף יאהר מעג איר דער פאטער פארקויפין ואין לה קנס אונ אז מען האט מיט איר מזנה גיוועין קומט איר ניט צו בצאהלין קנס נערה יש לה קנס אנערה אז זיא איז שוין עלטער פון צוועלף יאהר אונ מען האט מיט איר מזנה גיוועין קומט צו בצאהלין קנס ואין לה מכר אונ דער פאטער קען איר ניט פארקויפין בוגרת אז זיא איז אלט צוועלף יאהר מיט זעקס חדשים מיט אטאג אין לה לא מכר ולא קנס קען איר דער פאטער ניט פארקויפין אונ אז מען האט מיט איר מזנה גיוועין קומט איר ניט צו בצאהלין קנס: **ט** האומר פתיתי את בתו של פלוני ווען איינער איז אליין מודה אונ זאגט איך האב איבער גירעט אדער ער זאגט איך האב געגייט יענעמס טאכטער אונ האב מיט איר מזנה גיוועין משלם בושת ופגם על פי עצמו דארף ער בצאהלין וואס ער האט איר פארשעמט אונ וואס זיא איז איצט ווייניגער ווערט ווי פריער, דורך זיך אליין ווייל ער האט מודה גיוועין ואינו משלם קנס אבער די פופציג טאלער קנס בצאהלט ער ניט, ווארום קנס צאהלט מען נאר דורך עדות אבער ניט דורך זיך אליין ניט ווען מען איז אליין מודה האומר גנבתי ווען איינער איז אליין מודה אונ זאגט איך האב גענבת וטבחתי ומכרתי אדער ער איז מודה אז ער האט גישאכטין אדער פאר-קויפט די בהמה וואס ער האט גענבת משלם את הקרן בצאהלט ער דעם קרן וואס ער האט גענבת על פי עצמו דורך זיך אליין ווייל ער האט מודה גיוועין ואינו משלם תשלומי כפל אונ ער בצאהלט ניט טאפעל ותשלומי ארבעה וחמשה אונ בצאהלט ניט פיר אדער פינף מאהל אזוי פיל, ווארום דאס איז קנס אונ דער וואס איז אליין מודה צאהלט ניט קנס המית שורי את פלוני ווען איינער איז מודה אונ זאגט מיין אקס האט געהרגת אמענטש או אדער ער זאגט מיין אקס האט געהרגת שורו של פלוני דעם אקס פון יענעם מענטש הרי זה משלם על פי עצמו דארף ער בצאהלין דורך זיך אליין ווייל ער האט מודה גיוועין המית שורי עבדו של פלוני אז ער איז מודה אונ זאגט מיי אקס האט געהרגת דעם עבד כנעני פון יענעם

מענטש

דאע"ג דבכלל הכפל יש בו קרן וה"א דאגב דחייב בקרן ישלם גם כן הקנס קמ"ל דלא וריבא אשמעינן דלא חיישינן להחזקת לעז דה"א אפי' מקרן ליפטר :

אינו משלם ע"פ עצמו זה [ט] הכלל כל המשלם [י] יתר על מה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו :

פטור דקנס ניהו שאפי' אינו שוה סלע נותן ל' :

[ט] הכלל. מוליא שם רע ויולא כשן ועין דלא תני אילא למימר דאתיא כזה הכלל תו' : [י] יתר כו'. פחות כמי משכחת לה דקיימא לן פלגא נזקא קנסא ועיין בגמרא :

מענטש אינו משלם על פי עצמו דארף ער ניט באצאהלין דורך זיך אליין, ווארום דאס איז קנס אונ דער וואס איז אליין מודה צאהלט ניט קנס זה הכלל דאס איז דער כלל כל המשלם יותר על מה שהזיק ווער עס דארף באצאהלין מער ווי ער האט שאדין גימאכט, איז דאך דאס קנס אינו משלם על פי עצמו צאהלט ער ניט דורך זיך אליין אז ער איז אליין מודה נאר דורך עדות אז ער האט אליין ניט מודה גיוועזן נאר עדות האבין אים בעשולדיגט דארף ער באצאהלין :

רש"י

אשתו הוא. וכי אשתו היא כבר דקאמר לכשיוציא: לכשלא יכנוס. שתמאן

גמרא כתובות דף ל"ט ע"ב.

הלכה הי' כלה כלי התילון דת"ת דמלכות דבריאה השתפא

האונס נותן מיד המפתה לכשיוציא וכו' לכשיוציא אשתו היא אמר אביי אימא לכשלא יכנוס תניא נמי הכי אע"פ שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנוס בושת ופגם נותן מיד ואחד האונס וא' המפתה בין היא ובין אביה יכולים לעכב בשלמא מפתה כתיב אם מאן ימאן אביה אין לי אלא אביה היא עצמה מניין ת"ל ימאן מ"מ אלא אונס בשלמא איהי כתיב ולו תהיה מדעתה אלא אביה מנלן אמר אביי שלא יהא חוטא נשכר

רש"י

שתמאן היא או אביה או המפתה עצמו : יכולין לעכב שלא יכניסנה : תהיה. משמע היא מהוה

האונס נותן מיד אז איינער האט גענייט אבתולה אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן, דארף ער איר באלד געבין דיא פופציג טאלער המפתה אונ אויב ער האט איבערגירעט אבתולה אונ זיא האט איינגעווילינגט ער זאל מיט איר מזנה זיין לכשיוציא אז ער וועט זיא נעמין וועט ער איר געבין דיא פופציג טאלער, פרעגט די גמרא לכשיוציא אז ער וועט זיא נעמין אשתו היא איז זיא דען זיין ווייב וואס דו זאגסט ער וועט זיא נעמין אמר אביי אימא לכשלא יכנוס האט אביי גיזאגט מען מיינט אויב ער וועט איר ניט נעמען פאר אווייב, וועט ער איר געבין פופציג טאלער, אבער אז ער וויל זיא נעמען פאר אווייב דארף ער איר די פופציג טאלער ניט געבין תניא נמי הכי מיר האבין אויך אזוי גילערנט אף על פי שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנוס אפילו מען האט גיזאגט אז צו המפותה (וואיבערגירעטע בתולה) גיט מען נאר די פופציג טאלער ווען ער וויל זיא ניט נעמען פאר אווייב, אדער דער פאטער וויל זיא אים ניט געבין פאר אווייב, פון דעסטוועגין בושת ופגם נותן מיד פאר דעם פארשעמען וואס ער האט איר פארשעמט אונ וואס זיא איז איצט וועלנוועלער גיווארין פון פריער דאס מוז ער באלד באצאהלין ואחד האונס ואחד המפתה סיי ער האט גענייט אבתולה אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן, אונ סיי ער האט איבערגירעט אבתולה אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן בין היא ובין אביה יכולים לעכב סיי זיא אונ סיי איר פאטער קענען פארהאלטין (זיא קען זאגין זיא וויל ניט זיין זיינע אווייב אונ איר פאטער קען אויך זאגין ער וויל ניט דער מענטש זאל חתונה האבין מיט זיין טאכטער), פרעגט דיא גמרא בשלמא מפתה כתיב אם מאן ימאן אביה אויב ער האט איבערגירעט אבתולה אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן, שטייט אין פסוק אויב דער פאטער וועט ניט וועלין ער זאל זיא אים געבין פאר אווייב מוז ער איר געבין פופציג טאלער אין לי אלא אביה ווייסין מיר נאר אז דער פאטער קען שטערין זיין טאכטער זאל ניט חתונה האבין מיט אים היא עצמה מנין פון וואנען ווייסין מיר אז זיא קען אויך זאגין איך וויל ניט חתונה האבין מיט אים אונ ער מוז איר געבין פופציג טאלער תלמוד לומר ימאן מכל מקום שטייט אין פסוק אם מאן ימאן. צו וואס שטייט צוויי מאהל דער ווארט ניט וועלין, נאר איין מאהל ווייזט מיר אויב דער פאטער וועט ניט וועלין, דאס אנדערע מאהל ווייזט מיר אויב זיא וועט ניט וועלין, דארף ער געבין די פופציג טאלער אלא אונס אבער אז ער האט גענייט אבתולה אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן בשלמא איהי כתיב ולו תהיה מדעתה אויב זיא וויל ניט זיין זיינע אווייב שטייט אין דיא תורה, אז ער קען זיא ניט גייטין, ווארום עס שטייט אין פסוק צו אים (צו דעם מענטש וואס האט זיא גענייט) זאל זיא זיין אווייב, אויב זיא וויל וועט זיא ווערין זיין ווייב, אבער אז זיא וויל ניט ווערין זיין ווייב, קען ער זיא ניט גייטין אלא אביה מנלן אבער פון וואנען ווייסין מיר אז דער פאטער קען אויך זאגין ער וויל ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב אמר אביי שלא יהא חוטא נשכר

אבוי

את עלמה לו: מצי מעכב. שאם רוצה אינו כונס כדאמרי' לקמן ימהרנה לו מדעתו: אביה נמי לא מצי מעכב. אי לאו שלא יהא חוטא נשכר: אף על פי שאמרו אונס נותן מיד כשיוציאנ' אין לה עליו כלום. ולא אמרינן אין קנסה תחת כתובתה

רבא אמר ק"ו ומה מפתה שלא עבר אלא על דעת אביה בלבד בין היא ובין אביה יכולים לעכב אונס שעבר על דעת אביה ועל דעת עצמה לא כ"ש רבא לא אמר כאביי כיון דקא משלם קנס לאו חוטא נשכר הוא אביי לא אמר כרבא מפתה דאיהו מצי מעכב אביה נמי מצי מעכב אונס דאיהו לא מצי מעכב אביה נמי לא מצי מעכב. תניא אידך אע"פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציא הוא אין לה עליו כלום כשיוציא מי מצי מפיק לה אימא כשתוציא היא

שהרי לאביה נותן מיד אלא כסף קנסה היא כתובתה וכן אם מת יצא כסף קנסה בכתובתה: מי מצי מפיק לה. לא יוכל לשלחה כתיב: כשתצא היא. אם יצאת מאליה ותבעה הימנו גט: טעמא מאי תקינו רבנן כתובה. לאשר נשים:

אין לה עליו כלום. מת יצא כסף קנסה בכתובתה רבי יוסי בר' יהודה אומר יש לה כתובה מנה במאי קמיפלגי רבנן סברי טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא· תהא קלה בעיניו להוציאה

אביי זאגט דער זינדיגער זאל ניט פארדינען ווייל ער האט געזינדיגט און האט זיא גענויט און האט מיט איר מזנה געוועזן, זאל ער זיא נאך נעמען פאר אווייב אויך. דאס זאל ניט זיין, דריבער אויב זיא וויל ניט אדער דער פאטער וויל ניט, קען ער זיא ניט נעמען פאר אווייב. סיידין ביידע ווילען רבא אמר קל וחומר רבא זאגט עס איז אפ צו לערנען מיט אקל וחומר ומה מפתה שלא עבר אלא על דעת אביה בלבד מאראך אז איינער האט איבערגערעט אבתולה און ער האט מיט איר מזנה געוועזן, האט ער דאך נאר געזינדיגט צום פאטער אליין, ווארום זיא האט דאך איינגעווילגט, פון דעסטוועגן איז דער דין בין היא ובין אביה יכולין לעכב סיי זיא אליין און סיי איר פאטער אליין קענען זאגן זייא ווילען ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב אונס שעבר על דעת אביה ועל דעת עצמה אבער אז ער האט גענויט אבתולה און האט מיט איר מזנה געוועזן האט ער דאך געזינדיגט צום פאטער און צו איר לא כל שכן איז דען ניט געוויס אז סיי זיא אליין און סיי דער פאטער אליין זאלין קענען זאגין זייא ווילען ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב רבא לא אמר כאביי רבא וויל ניט זאגין ווי אביי דריבער זאל דער פאטער אליין קענען זאגין ער וויל ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב ווייל דער זינדיגער זאל ניט פארדינען כיון דקא משלם קנס לאו חוטא נשכר הוא ווייל ער מוז בצאהלין דיא פופציג טאלער פארדינט ער דאך שוין ניט פון די עבירה אביי לא אמר כרבא אביי וויל ניט זאגין ווי רבא, מיר זאלין אפלערנען אונס פון מפתה, ווייל עס איז ניט גלייך אונס צו מפתה מפתה דאיהו מצי מעכב אז איינער רעט איבער אבתולה און איז מיט איר מזנה און ער זאגט נאכדעם ער וויל זיא ניט נעמען פאר אווייב, קען מען אים ניט נייטין ער זאל זיא יא נעמען אביה נמי מצי מעכב קען דער פאטער אויך זאגין ער וויל זיא אים ניט געבין פאר אווייב אזוי ווי דער פאטער קען אים ניט נייטין ער זאל זיא נעמען פאר אווייב, אזוי קען ער ניט נייטין

דעם פאטער ער זאל זיא אים געבין פאר אווייב אונס דאיהו לא מצי מעכב אבער אז איינער האט גענויט אבתולה און האט מיט איר מזנה געוועזן, וואס ער קען ניט זאגין ער וויל זיא ניט נעמען פאר אווייב, נאר ער מוז זיא נעמען פאר אווייב אביה נמי לא מצי מעכב דער פאטער קען אויך ניט זאגין ער וויל ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב, נאר ער מוז זיא געבין פאר אווייב. אזוי גוט ווי דער פאטער קען אים נייטין ער זאל זיא נעמען פאר אווייב, אזוי קען ער נייטין דעם פאטער ער זאל זיא אים געבין פאר אווייב תניא אידך נאך אין אברייתא האבין מיר גילערנט אף על פי שאמרו אונס נותן מיד אפילו מען האט גיזאגט אז איינער נויט אבתולה און איז מיט איר מזנה מוז ער איר באלד געבין די פופציג טאלער כשיוציא הוא אין לה עליו כלום אז ער האט זיא גענומען פאר אווייב און האט זיא גיגט האט זיא נאר ניט צו מאנען ביי אים, זיא האט ניט צו מאנען די כתובה, פרעגט די גמרא כשיוציא אז ער וועט זיא גטין מי מצי מפיק לה מעג ער זיא דען גטין, ענטפערט דיא גמרא אימא כשתוציא היא מען מיינט אז זיא גייט אוועק פון אים, זיא וויל זיר זאל איר גטין, מעג ער זיא גטין אין לה עליו כלום נאר זיא האט אויף אים גאר נישט, כתובה דארף ער איר ניט געבין מת אויב ער איז גישטארבין נאך דער חתונה יצא כסף קנסה בכתובתה איז אפגירעכונט דאס געלט פון די כתובה אויף דעם קנס וואס זיא האט גענומען ודי פופציג טאלער קנס וואס זיא האט גענומען, דאס איז איר כתובה רבי יוסי ברבי יהודה אומר יש לה כתובה מנה רבי יוסי ברבי יהודה זאגט זיא נעמט פון זיין פארמעגין הונדערט גילדין פאר איר כתובה במאי קמיפלגי אין וואס קריגען די רבנן מיט רבי יוסי רבנן סברי טעמא מאי תקינו רבנן כתובה די רבנן האלטין פאר וואס האט מען גיזאגט מען זאל געבין אווייב כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה עס זאל אים ניט גרינג זיין איר צו גטין, אז דער מאן וועט אמאהל בייז ווערין אויף זיין ווייב און וועט איר וועלין גטין וועט ער ניט

קעגען

והא לא מצי מפיק לה ורבי יוסי בר יהודה סבר הא נמי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך:

קענען וייל ער וועט איר דארפן געבן כתובה, אמאהל וועט ער נים האבן צו געבן כתובה, און אמאהל וועט אים אשאד זיין צו געבן כתובה, דערוועייל וועט ווערין שלום ביי זיי והא לא מצי מפיק לה אבער די אשה וואס ער האט איר גענייט ווען זיא איז געוועז אבתולה און האט מיט איר מזנה געוועז און האט איר געמוזט נעמען פאר אווייב, טאר ער זיא נים געמין, דריבער פון אירעטוועגין האט מען גאר נים געמאכט אכתובה, און אז זיא וויל דער מאן זאל זיא געטין, אדער דער מאן איז געשטארבין קומט איר קיין כתובה ורבי יוסי ברבי יהודה סבר און רבי יוסי ברבי יהודה האלט הא נמי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך אויב דיא אשה וואס האט מזנה געוועז וועט נים האבין אכתובה, וועט דער מאן איר שטארק פייניגען ביז זיא וועט נים קענען אויס האלטין און זיא וועט נעמען פון אים גט, אבער אז ער וועט איר דארף געבין כתובה וועט ער זיא נים פייניגען:

זוהר תרומה דף קל״א ע״ב ת״ת דהלילות יוד הא ואו הא

בההוא זמנא דמסיימי ישראל שבחי דאינון תושבחן דדוד כדין תושבחתא דשירתא דימא כמה דאוקימנא. ואי תימא האי תושבחתא אמאי איהי בתקונא בתרייתא בתר שבחי דדוד והא תורה שבכתב אקדימת לתורה שבעל פה ואקדימת לנביאים ואקדימת לכתובים וכמה דאקדימת הכי אצטריך לאקדמא (כ״א בשירתא). אלא מגו דכ״י לא אתתקנת אלא מתורה שבכתב משום הכי אצטריך לומר לה בשירותא דתקונא והאי תושבחתא מעליא מכל שאר תושבחן דעלמא. ואיהי לא אתתקנת מכלהו כמה דאתתקנת מתושבחתא דא. ובגין דא איהי סמוך לצלותא דמיושב כמה דאוקימנא. בה שעתא כד שירתא דימא אתאמר מתעטרת כנ״י בההוא כתרא דזמין קב״ה לאעטרא למלכא משיחא. וההוא כתרא גליפא מחקקא בשמהן קדישין כמה דאתעטר קב״ה ההוא יומא דאעברו ישראל ית ימא ואטבע לכל משריין דפרעה ופרשוהי. בג״ד בעי ב״נ לשווא רעותיה בהאי שירתא. וכל מאן דזכי לה בהאי עלמא זכי למחמי למלכא משיחא בתקוני ההוא כתרא ובחגירו דזייניה וזכי לשבחא האי שירתא תמן והא אוקימנא מלי. כיון דמטי ב״נ לישתבח נטל קב״ה ההוא כתרא ושוי לי׳ קמיה וכ״י שריאת לאתתקנא למיתי קמי מלכא עלאה. ואצטריך לאכללא לה בתליסר מכילן דרחמי עלאי דמנהון אתברכא. ואינון תליסר בוסמין עלאין כד״א נרד וכרכום קנה וקנמון וגו׳ והכא אינון. שיר. ושבחה. הלל. וזמרה. עוז. וממשלה. נצח. גדולה. וגבורה. תהלה. ותפארת. קדושה. הא תריסר. ולבתר לחברא לה בהדייהו ולימר ומלכות והוו תליסר בגין דאיהי מתברכא מנייהו. ועל דא אצטריך בשעתא דאתכלילא ביניהו לשווא לבא ורעותא בהאי ולא לישתעי כלל דלא לפסוק ביניהו. ואי פסיק בינייהו. מתחות גדפי כרוביא נפיק חד שלהובא ואקרי בחילא ואמר פלניא די פסיק גאותא דקב״ה ישתצי ויתפסק דלא יחמי גאותא דמלכא קדישא כד״א וכל ירחה גאות ה׳ בגין דאלין תליסר אינון גאות ה׳. מכאן ולהלאה אל ההודאות כו׳ דא מלכא עלאה דשלמא כלא דיליה בגין דכל הני שבחי אינון לגבה דכ״י כד משתבחא במשרייתא דלתתא כד״א שיר השירים אשר לשלמה למלכא דשלמא דיליה. מתמן ולהלאה יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל והא אתערנא ביה ואתערו חבריא דהני אינון תיקונין דעלמא עלאה:

יוסף לחק

הלכה פסוקה

הרמב״ם הל׳ ק״ש פרק ג׳

(א) היה קורא ופגע באחרים או פגעו בו אחרים אם היה בין פרק לפרק פוסק ומתחיל ושואל בשלום מי שהוא חייב בכבודו כגון שפגע באביו או רבו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה ומשיב שלום לכל אדם שנתן לו שלום:

(א) הָיָה קוֹרֵא וּפָגַע בַּאֲחֵרִים אוֹ פָּגְעוּ בוֹ אֲחֵרִים אויב ער האט געלייענט קריאת שמע און ער האט בגעגינט מענטשין אדער מענטשין האבן אים בגעגינט אִם הָיָה בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק אויב דאס איז געוועזן צווישען איין פרק און דעם אנדערין פרק ווער האט אויסגילאזין איין פרק און דארף אנהייבין נאך אפרק) פּוֹסֵק וּמַתְחִיל וְשׁוֹאֵל שָׁלוֹם מִי שֶׁהוּא חַיָּיב בִּכְבוֹדוֹ מעג ער אויסריידין און פרעגין שלום צו דעם מענטש וואס ער דארף אים געבין כבוד כְּגוֹן שֶׁפָּגַע בְּאָבִיו אוֹ רַבּוֹ אוֹ מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה דהיינו ער האט בגעגינט זיין פאטער אדער זיין רבי אדער אזעלכין וואס איז אנגעזעענער למדן פון אים וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם שֶׁנָּתַן לוֹ שָׁלוֹם און ער מעג ענטפערן שלום צו יעדער מענטש וואס האט אים

מוסר

מספר שערי הקדושה ח״ב שער ד׳

אע״פ שהיראה כתיב בה הן יראת ה׳ היא חכמה וכתיב יראת ה׳ היא אוצרו ארז״ל כי עקב היא אל הענוה כמ״ש עקב ענוה יראת ה׳

אַף עַל פִּי שֶׁהַיִּרְאָה כְּתִיב בָּהּ הֵן יִרְאַת ה׳ הִיא חָכְמָה אפילו עס שטייט אין פסוק ביי מורא פאר גאט אז נאר מורא האבין פאר גאט איז אחכמה וּכְתִיב יִרְאַת ה׳ הִיא אוֹצָרוֹ און עס שטייט אין פסוק די מורא פאר גאט דאס איז זיין אוצר (דער אוצר פון גאט), פון דעסטוועגין אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה האבין די רבנן גיזאגט כִּי עֵקֶב הִיא אֶל הָעֲנָוָה מורא פאר גאט איז דער טריט (די פאדעשוועל) פון ענוה (נידעריגקייט), וואס דער מענטש איז נידעריג ביי זיך, דאס איז אנגעזעענע מעלה ווי מורא פאר גאט כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת ה׳

ומי שדעתו שפלה עליו כאלו הקריב כל הקרבנות שנא' זבחי אלהים רוח נשברה ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת וכו' ואין תפלתו של אדם נשמעת אלא א"כ משים עצמו כבשר שנאמר והיה מדי חדש בחדשו וגומר יבא כל בשר להשתחות וגו' וכתיב ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וכל מי שהוא עניו גורם להשרות שכינה על האדם בארץ ונאמר ומשה נגש אל הערפל וגומר מי גרם לו זה ענותנותו שנאמר והאיש משה ענו מאד ותאני רבי פנחס בן יאיר אומר זהירות מביא לידי זריזות זריזות מביאה לידי נקיות ונקיות מביאה לידי טהרה וטהרה מביאה לידי פרישות ופרישות לידי קדושה וקדושה לידי ענוה כו'

(ב) היה קורא באמצע הפרשה אינו פוסק ומתחיל לשאול אלא בשלום מי שהוא מתירא ממנו כגון מלך או אנס וכיוצא בהן אבל מי שהוא חייב בכבודו כגון אביו או רבו אם נתן לו שלום תחילה פוסק ומשיב לו שלום: (ג) ואלו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר בין הפרקים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אבל בין ויאמר לאמת ויציב הרי זה באמצע הפרק ולא יפסיק

ווי דער פסוק זאגט דער טריט פון ענוה איז דיא מורא פאר גאט, פריער איז ענוה. פון ענוה קומט מען צו די מורא פאר גאט ומי שדעתו שפלה עליו און דער מענטש וואס איז ביי זיך נידעריג כאלו הקריב כל הקרבנות איז גלייך וויא ער וואלט מקריב געוועזן אלע קרבנות שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה ווארום עס שטייט אין פסוק דער צובראכענער מוהט פון דעם מענטש דאס זענען די קרבנות פון גאט ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת נאך מער איז דא ביי אים זיין תפלה ווערט ניט פארמיאוסט ביי גאט ואין תפלתו של אדם נשמעת די תפלה פון מענטש ווערט אנדערש ניט געהערט אין הימעל אלא אם כן משים עצמו כבשר סיידען ער איז ביי זיך ווייך וויא פלייש שנאמר והיה מדי חדש בחדשו וגו' יבא כל בשר להשתחות וגו' ווארום עס שטייט אין פסוק (ישעיה סו) אין יעדער חדש וועט קומען יעדער מענטש (וואס איז ביי זיך ווייך ווי פלייש) ער זאל זיך איינבייגען פאר גאט וכתיב נאך שטייט (דארט) אין פסוק גאט זאגט ואל זה אביט אל עני ונכה רוח צו דעם מענטש וועל איך קוקען, צו דעם מענטש וואס איז ביי זיך ארעם און האט אצובראכענעם מוהט וכל מי שהוא עניו גורם להשרות שכינה על האדם בארץ און דער מענטש וואס איז ביי זיך נידעריג וועט ער ברענגען די שכינה זאל רוהען אויף דעם מענטש ווען ער איז דא אויף די ערד ונאמר ומשה נגש אל הערפל און עס שטייט אין פסוק משה האט גענעהנט צום וואלקין ערפל וואס דארט איז געוועזן גאט מי גרם לו זה ווער האט געברענגט משה'ן צו אזוי א גרויסקייט ענותנותו זיין נידריגקייט שנאמר והאיש משה ענו מאד ווארום עס שטייט אין פסוק און דער מענטש משה איז ביי זיך געוועזן זייער נידעריג ותני רבי פנחס בן יאיר אומר און מיר האבן געלערנט רבי פנחס בן יאיר זאגט זהירות מביא לידי זריזות וואס דער מענטש איז אפגעהיט פון א עבירה דאס ברענגט אים צו די געשווינדקייט צו טאהן מצות זריזות מביאה לידי נקיות און דער מענטש וואס איז געשווינד צו טאהן מצות דאס ברענגט אים ער זאל זיין ריין פון שלעכטע מדות ונקיות מביאה לידי טהרה און דער מענטש וואס איז ריין פון שלעכטע מדות דאס ברענגט אים ער זאל זיין ריין פון טומאה אויך וטהרה מביאה לידי פרישות און דער מענטש וואס היט זיך ער זאל זיין אייביג ריין פון טומאה. דאס וועט אים ברענגען ער זאל זיין אפ-געשיידט פון די תענוגים פון דיא וועלט ופרישות לידי קדושה אז ער וועט זיין אפגעשיידט פון פער-גניגונס וועט דאס אים ברענגען צו הייליגקייט וקדושה לידי ענוה און הייליגקייט וועט אים

אים פריער געגעבן שלום: (ב) היה קורא באמצע הפרשה אויב ער האט געלייענט אין מיטען פרשה אינו פוסק ומתחיל לשאול אלא בשלום מי שהוא מתירא ממנו זאל ער ניט אויפהערן לייענען און אנהייבן פרעגן שלום, סיידען צו אזוי א מענטש וואס ער האט מורא פאר אים ער זאל אים ניט הרגנן כגון מלך או אנס וכיוצא בהן דהיינו א מלך אדער א גזלן און נאך אנדערע מענטשין אזעלכע אבל מי שהוא חייב בכבודו אבער צו אזוי א מענטש וואס ער דארף אים געבן כבוד און מורא האט ער ניט פאר אים כגון אביו או רבו דהיינו ער איז זיין פאטער אדער זיין רבי אם נתן לו שלום תחלה אויב דער פאטער אדער דער רבי האבן אים פריער געגעבן שלום פוסק ומשיב לו שלום מעג ער אויס-ריידן און אים ענטפערן שלום: (ג) ואלו הן בין הפרקים דאס הייסט צווישען דיא פרקים בין ברכה ראשונה לשניה צווישען די ערשטע ברכה און דיא אנדערע ברכה, צווישען יוצר המאורות און אהבה רבה בין שניה לשמע צווישען די אנדערע ברכה און שמע ישראל. צווישען הבוחר בעמו ישראל באהבה און שמע ישראל בין שמע לוהיה אם שמוע צווישען שמע ישראל און והיה אם שמוע. צווישען ובשעריך און והיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר צווישען והיה אם שמוע און ויאמר. צווישען על הארץ און ויאמר בין הפרקים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם צווישען די פרקים זאל ער פרעגן שלום צו דעם מענטש וואס ער דארף אים געבן כבוד, און ענטפערן שלום צו דעם מענטש וואס האט אים פריער געגעבן שלום, מעג ער צו יעדער מענטש אבל בין ויאמר לאמת ויציב אבער צווישען ויאמר און אמת ויציב הרי זה באמצע הפרק דאס האט דעם דין אזוי ווי אין מיטען פרק ולא יפסיק און ער טאר ניט אויסריידן

ברייגגען

אלא לשאול מפני תיראת ולהשיב מפני הכבוד : וענוה גדולה מכולן שמביאה לידי רה"ק שנאמר רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים :

אֶלָּא לִשְׁאוֹל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּלְהָשִׁיב מִפְּנֵי הַכָּבוֹד נָאר צוּ פְרֶעגִין שָׁלוֹם צוּ אַזוֹי אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר הָאט מוֹרָא פַאר אִים עֶר זָאל אִים נִיט הַרְגֶנֶן, אוּנ עֶנְטְפֶערִין שָׁלוֹם (אוֹיבּ מֶען הָאט צוּ אִים פְרִיעֶר גִיזָאגְט שָׁלוֹם) צוּ אַזוֹי אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר דַארְף אִים גֶעבִּין כָּבוֹד, רָאס מֶעג מֶען ; בְּרֵיינְגֶען עֶר זָאל זַיין בַּיי זִיךְ נִידְרֶערִיג וַעֲנָוָה גְדוֹלָה מִכּוּלָּן דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז בַּיי זִיךְ נִידְרֶערִיג דָאס אִיז דִיא גְרֶעסְטֶע מַדָּה פוּן אַלֶץ שֶׁמְּבִיאָה לִידֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ דָאס בְּרֵיינְגְט אִים צוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דֶער נָבִיא יְשַׁעְיָה הָאט גִיזָאגְט רוּחַ ה' אֱלֹהִים עָלַי יַעַן מָשַׁח ה' אוֹתִי לְבַשֵּׂר עֲנָוִים דִי נְבוּאָה פוּן גָאט אִיז אוֹיף מִיר, ווייל גָאט הָאט מִיךְ גֶעוָואלְבְּט אָנְ-צוּ-זָאגִין אַגוּטֶע בְּשׂוֹרָה צוּ דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס זֶענֶען בַּייא זִיךְ נִידְרֶערִיג :

אונקלוס · תרומה יום ד תורה

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו' דמילוי ו"ו אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

טז וְנָתַתָּ אֶל־הָאָרֹן אֵת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ׃ שני יז וְעָשִׂיתָ כַפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכָּהּ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבָּהּ׃ יח וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם

טז וְתִתֵּן בַּאֲרוֹנָא יָת סַהֲדוּתָא דִּי אֶתֵּן לָךְ׃ יז וְתַעְבֵּיד כַּפּוּרְתָּא דִדְהַב דְּכֵי תַּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָא אוּרְכַּהּ וְאַמְּתָא וּפַלְגָא פּוּתְיַהּ׃ יח וְתַעְבֵּיד תְּרֵין

בעל הטורים

(יח) שנים כרובים. ופניהם איש אל אחיו כמו שני חברים

רשבם

(טז) את העדת. הלוחות שהם עדות וברית בין הקב"ה לישראל ולכך נקראו לוחות הברית: (יז) כפרת. לשון כיסוי: אמתים וחצי ארכה וגו'. כמדת ארכו

רש"י

(טז) ונתת אל הארון. כמו בארון: העדות. התורה שהיא לעדות ביני וביניכם שצויתי את אתכם מצות הכתובות בה: (יז) כפרת. כסוי על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון ורחבה כרחבו של ארון ומונחת על עובי הכתלים ארבעתן ואע"פ שלא נתן שיעור לעוביה פירשו רבותינו

שפתי חכמים

ת הקשה הרא"ם דהא בסיפור הקמת המשכן בפרשת פקודי כתיב ויתן את העדות אל הארון ושם פי' את העדות הלוחות ועוד והלא לא נכתב ספר תורה אלא עד סוף הארבעים שנה וכו'. וי"ל מדכתיב אשר אתן אליך שהוא לשון עתיד והא עשרת

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טז) ונתת אל הארון. אין זה עקר הצווי דהא כתיב למטה ואל הארון תתן את העדות אלא ליתן טעם מפני מה לא יסודו מטנו כדי שלא ישתמשו בו כי צריך ליתן בו את העדות ויהיה קדוש :

ענין הכפורת

(יז) ועשית כפורת זהב טהור וגו'. הכפרת היא כסוי על הארון לכסות התורה והלוחות המונחים בתוכו ולרמז שצריך לכסות סודות התורה שלא לגלותם ברבים כי דברים שכסה עתיק יומין אל תגלה אותם וכמ"ש ונאמן רוח מכסה דבר וכתיב כבוד אלהים הסתר דבר. והיה זר זהב על הכפרת להגיד שהכתר והעטרה האמתית היא בתורה כי היא תכבד את האדם תשים לראשו עטרת פז בהללתו. והונחו על הארון שני הכרובים לרמוז שהתורה האלהית נתונה מה' ית' כאמצעות השכלים הנבדלים כי המלאכים נקראים כרובים. ולכן היו פורשי כנפים למעלה להודיע כי מן הגבוה מעל גבוה היה השפע התוריי מגיע. וכמו שאמר משה רבינו ע"ה ה' מסיני בא וגו' ואתה מרבבות קדש מימינו אש דת למו. והיו פניהם איש אל אחיו לרמוז היותם כלם אהובים כלם ברורים כמו שאמרו הקדושים עליהם. ואפשר עוד לומר שהיו הכרובים ההם על הארון כדמות שני ילדים קטנים אשר אין בהם כל מום ולא טעמו חטא. האי' כצורת זכר והב' כצורת נקבה. לרמוז וללמד שכל איש ואשה אשר מבני ישראל ראוי שמילדותם יתמידו ויכלו ימיהם על תורת האלהים ויהגו בה יומם ולילה אם בקריאתה ואם בקיום מצותיה כי בזה יקנו שלמותם ואשרם. וזהו אמר המשורר במה יזכה נער את ארחו לשמור כדבריך כי כאשר יהיו מילדותם נקיים מעון דבקים בתורת ה' יהיו פורשי כנפים למעלה מפני שהמה סוככים בכנפיהם על הכפרת ר"ל דבקים ומעיינים בתורה אשר תחתיו וידבקו בעליונים היושבים ראשונה במלכות עילאה. והיו פניהם איש אל אחיו לרמוז שכל אשר בשם ישראל יכונה ראוי שיהיו ראשונה כנפיו ומחשבתו פרושות למעלה כלומר לעבוד את

פירוש להורת אלהים

(טז) וְנָתַתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט גֶעבִּין אִין דֶעם אָרוֹן אֶת הָעֵדוּת דִי תּוֹרָה וָואס אִיךְ וָועל צוּ דִיר גֶעבִּין אוּנ פַאר וָואס הֵייסְט דִיא תּוֹרָה עֵדוּת ווייל זִיא אִיז אַיין עֵדוּת צְווִישֶׁען מִיר אוּנ צְווִישֶׁען אַייךְ אַז אִיךְ הָאבּ אַייךְ גִיבָּאטִין דִיא מִצְוֹת וָואס אִין אִיר שְׁטֵייט : (יז) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין אַדֶעק צוּם אָרוֹן אַמָּתַיִם צְווֵיי אֵיילִין מִיט אַהאַלְבִּין זָאל זַיין אִיר לֶענְג וְאַמָּה אוּנ אַנְדֶער הַאלְבִּין אֵיילִין זָאל זַיין אִיר בְּרֵייט אוּנ דִי גְרֶעבּ זָאל זַיין אַטְפַח : (יח) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין אַזוֹ וִויא פוֹיגְלִין

פון

כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְּׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת: יט וַעֲשֵׂה כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה וּכְרוּב־אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת

אונקלוס: כְּרוּבִין דִּדְהַב נְגִיד תַּעֲבֵיד יָתְהוֹן מִתְּרֵין סִטְרֵי כַּפּוּרְתָּא: יט וַעֲבֵיד כְּרוּבָא חַד מִסִּטְרָא מִכָּא וּכְרוּבָא חַד מִסִּטְרָא מִכָּא מִן

רשב"ם

ורחבו של ארון: (יח) כרובים. עופות כדכתיב (יחזקאל כח) את כרוב ממשח הסוכך. עוף גדול בעל כנפים. וחכמים פירשו פני תינוק: מקשה. מעובי זהב הכפורת הקשו בקורנס להבליט במגו כרוב ולא נתחבר שם: (יט) מקצה. מאמצעות גבול רחבו של

בעל הטורים

שנושאין ונותנין בדברי תורה: כרובים. בגימ' מראה כבוד כרבים כרביא. כי נער ישראל ואוהבהו: שני כרובים. בגימטריא אברהם יצחק יעקב שהיו שם כדי להזכיר זכות אבות:

רש"י

א שהיה עוביה טפח (סוכה ה): (יח) כרובים. דמות ב פרצוף תינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשם בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשייתם כמעשה צורפים שקורין שולדירי"ן אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפרת והכה בפטיש ובקורנס באמצע וראשין בולטין למעלה וצייר הכרובים בבליטת קצותיו: מקשה. בטדי"ן בלעז (געהאממערט). כמו (דניאל ה' ו') דא לדא נקשן: קצות הכפרת. ראשי ג הכפרת: (יט) ועשה כרוב אחד מקצה: שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפרת. עצמה תעשה את הכרובים זהו פירושו של מקשה תעשה אותם שלא תעשם בפני עצמם ותחברם לכפרת:

שפתי חכמים

הדברות כבר נתן ואף אם נשתברו הלוחות מסתמא היה משה כהגן או היה התפלל שיחזור הלוחות כמו שהיו אלא ודאי על התורה כולה קאי שהוא עתיד לכתוב: א מג"ש דכתיב בפרשת אחרי פני הכפורת וכתיב על פני יצחק וכל פנים לכל הפחות טפח גמ': ב מדכתיב כרובים קרינן כרביא פי' כנער כי תרגום תינוק הוא רביא וכ"ף של כרובים הוא כ"ף הדמיון: ג שהם קצות האורך ולא קצות הרוחב כי אז יתחייב שיהי' אחורי הכרוב הא' נגד אהל מועד ואין זה נכון ושוד כי כתיב ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים ואם יהי' אחורי הכרוב הא' אל אהל מועד יהיה גופו מבדיל בין מקום יציאת הדיבור ובין

ענין הכפורת

קונהו יתברך בדברים שבינו למקום. וג"כ יהיו פניהם איש אל אחיו לרמוז על אהבת הרעים במה שבינו לחבירו. ואמר שהית אל הכפרת יהיו פני הכרובים לסגיד כי בב' הדברים האלה. ר"ל במצות שבינו למקום ובמצות שבין אדם לחבירו בכלם יתנהג כפי התורה אשר בארון ובה יהיה פנותו ומגמתו וגלה עוד בזה שבאמצעות התורה תגיע הנבואה שע"י הארון תהיה כינוס הנבואה. ולכן כשנגנז הארון נתתמה הנבואה ואין עוד נביא כי באמצעות התורה יזכו לנבואה ולזה לא חלתה נבואה באומה אחרת וזה הוא את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. והפרוכת היה מבדיל בין הקדש ובין קודש הקדשים. וחוץ לפרוכת היה ההיכל והיה בו ג' כלים והם השלחן והמנורה ומזבח הקטרת לרמוז שהשומר התורה והמצות ומקיים אותם לשמה אע"פ שהוא לא יעבוד מפני השכר אבל הקב"ה לא יקפח שכר פעולותיו וג' מיני שכר יוספו עליו מאת בעל החסד והרחמים. הא' השכר הגופני העושר והכבוד. כמו שאמר שלמה המלך ע"ה על התורה אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. וע"ז הי' רומז השלחן ועליו לחם הפנים ונאמר בו לחם פנים לפני תמיד. ר"ל שהכבוד ועשרו יהי' עליו תמיד בהשגחתו ית'. והשלחן היה זהב טהור לרמוז אל העושר והכבוד. והיה על השלחן י"ב חלות לרמוז לי"ב שבטי יה שיזכו בזה או לשנים עשר חדשי השנה שכן יהיה תמיד. או לרמוז לי"ב מזלות שיתייבו כן תמיד ברכות ה'. הרי לך מבואר שהכלי האחד מן ההיכל שהוא השלחן היה לרמוז המין האחד מהשכר. והשכר הב' אשר יתן ה' לאוהבי שמו הוא החכמה והמדע. כי אם בתורת ה' חפצו יחכם ויבין דבר מתוך דבר ויתגלו לו תעלומות חכמה. שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. ובשמירת מצותיו חכמתו מתקיימת. והמנורה היתה רומזת לזה המין הב' מהשכר המתחייב משמירת התורה שהוא

השכר הנפשיי לפי שנר ה' נשמת אדם. והיו שבעת הנרות שבמנורה רומזים אל שבע החכמות שכלם ימצאו בתורת האלהים. והיו הנרות כלם פונות אל הנר האמצעי שנקרא נר מערבי והוא היה פונה אל קדש הקדשים לרמוז שהחכמה האמתית היא אשר תסכים עם שרשי התורה שהיתה בארון והיתה המנורה זהב כולה. להורות על מעלת החכמה וקיומה לעד ושלא ימצאו בה דעות זרות ובלתי מסכימות אל הדת כי היא כלה זהב טהור. ולזה היה מעריך אותם אהרן ובניו מערב עד בקר לפני ה' לרמוז שהם ילמדו את העם להועיל כי הם אנשי חיל יראי אלהים ויערכו וילמדו את החכמות לפני ה'. ר"ל מסכימות לדעת התורה. והיו במנורה גביעים כפתורים ופרחים לרמוז אל הסתעפות החכמות והידיעות כלם אלו מאלו והיות זאת החכמה הכנה לזאת. והיתה המנורה מקשה כלה וככר זהב טהור יעשה אותה. לפי שהחכמות בלד מה יתאחדו כלם להיותו כפי הנמצא והנמצא כולו כאיש אחד. ולכך אמר שלמה חכמות בחוץ תרונה וגו' חכמות נשים בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה. כי החכמה כולה אחת היא כמו שהבית הוא בנין אחד כללי. אלא שנחלקה לשבעה חלקים למספר תלופי הנושאים אשר התחלקה אליהם מלך דרושיה עד שלזה נקראו שבע חכמות. וזה ענין המנורה בעצמה שהיתה כלה מקשה אחת ונחלקה לשבעה קנים היוצאים ממנה. וזה הוא רמזי הכלי הב' שהוא המנורה כנגד המין הב' מהשכר המגיע מהתורה. והשכר הג' האחרון הנמשך משמירת התורה הוא ההשארת הנפשיי הבא לאדם אחר המות לאור באור החיים. ולרמוז לזה היה מזבח הקטרת בהיכל שהיה ענינו העלות העשן למעלה רמז לנפש הצדיק העולה היא למעלה. והיה המזבח הזה מכוון נכח קדש הקדשים ולא מדובק עם השלחן ולא עם המנור' לרמוז שההשארות הנפשיי אינו נקנה ברבוי העושר והכבוד

פירוש לתורת אלהים

פון גאלד נאר דער פנים איז געוועזן אזוי ווי פון אקינד מקשה דיא פויגלין זאלסטו מאכין אויס גיקלאפט משני פון ביידע עקין פון דעם כפורת מען זאל ניט מאכין דיא כרובים באזונדער אונ דער נאך מחבר זיין צום כפורת נאר ווען מען האט דאס כפורת געמאכט האט מען גענומען אגרויסע שטיק גאלד אונ מען האט אין מיטען גישלאגין מיט אהאמער איז ארויס געקומען צוויא שטיקער גאלד פון דעם כפורת העכער האט מען אין דעם אויס גימאלט דיא כרובים: (יט) ועשה איין כרוב פון די צווי כרובים זאלסטו מאכין אין איין עק כפורת וכרוב אונ דעם אנדערין כרוב זאלסטו מאכין אין דעם אנדערין עק פון הכפורת פון דעם כפורת אליין זאלט איר מאכין

תַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִים עַל־שְׁנֵי
קְצוֹתָיו: כ וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי
כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם
עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־
אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי
הַכְּרֻבִים: כא וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת
עַל־הָאָרֹן מִלְמָעְלָה וְאֶל־הָאָרֹן
תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:

אונקלוס

כַּפּוּרְתָּא תַּעְבְּדוּן יָת
כְּרוּבַיָּא עַל תְּרֵין
סִיטְרוֹהִי: כ וִיהוֹן כְּרוּבַיָּא
פְּרִיסַן גַּדְפֵיהוֹן לְעֵילָּא
מְטַלִּין בְּגַדְפֵיהוֹן עַל
כַּפּוּרְתָּא וְאַפֵּיהוֹן חַד
לָקֳבֵל חַד לָקֳבֵיל
כַּפּוּרְתָּא יְהוֹן אַפֵּי
כְרוּבַיָּא: כא וְתִתֵּן יָת
כַּפּוּרְתָּא עַל אֲרוֹנָא
מִלְעֵילָּא וּבַאֲרוֹנָא תִּתֵּן
יָת סַהֲדוּתָא דִּי אֶתֵּן לָךְ:

תו"א כרובים. חגיגה יג: והיו הכרובים. סוכה ה: ופניהם איש. בתרא צט: אל הכפורת. סוכה ה:

בעל הטורים

(יט) הכרובים. ג' כתב ג' אבות:

(כ) למעלה. לצד ראשיהם: ופניהם איש אל אחיו. שזה הוא אל אמצעות הכפורת יהיו פני הכרובים:

רשב"ם

כפורת שיהיו פני שכינה הנראה אליו לצד ההיכל:

רש"י

(כ) פרשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכבים אלא פרושים וגבוהים למעלה אצל ראשיהם שיהא י' טפחים בחלל שבין הכנפים לכפרת כדאיתא בסוכה (דף ה): (כא) ואל הארן תתן את הערת. לא ידעתי למה נכפל שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואח"כ יתן את הכפרת עליו וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר (שמות מ) ויתן את העדות אל הארן ואח"כ ויתן את הכפרת על הארן מלמעלה:

שפתי חכמים

האהל: ד ויהיה פורשי כמו פרושי כי אינם בעלי חיים והיה די לו' פורשי כמו פרושי אלא מפני נופי' פורשי שב אל הכרובים ופי' פרושי שב אל הכנפים לפיכך הוצרך לומר שלא יעשה כנפיהם שוכבים שישוב אל הכנפים: ה לפי שהיו עושין המשכן כשליש המקדש ומקדש הי' גבהו ל' אמות והכרובים מגיעו' עד שליש שהוא י' אמות והמשכן גובה י' אמות שהן ששים טפחים לכן צריכין הכרובים להגיע עד שליש המשכן שהוא עשרים טפחים והארון גובהו אמה וחצי שהוא תשעה טפחים וטפח של כפורת הרי י':

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) פורשי כנפים למעלה. מראשיהם דרך ענוה ויראה אל הכפרת שפניהם היו כפופין למטה לצד הכפרת:

ענין הכפורת

הנרמז בשלחן ולא בקנין התכמות המתקריות כי אם באמצעות התורה. והוא ההתאחדות האמתי עם הכרובים פורשי כנפים למעלה. ולהיות השכר הזה יותר יקר ועליון היה הכהן הגדול ביום הלום הנזכר בהכנסו לקודש הקדשים מביא שם הקטרת ומניתו לפני הארון והכרובים כאומר שובי נפשי למנותייכי. והי' הקטרת עוצר המגפה כי השארות הנפשיי הנצחי יבזה המיתה הגופנית ויעצור לערה ולזה היה הכה"ג מקטיר קטרת בבקר ובערב במזבח זה ונאמר בו קטרת תמיד לפני ה' קדש קדשים הוא לה'. כי הבקר והערב הם ימז לחיים ולמות. והיה קדש קדשים להיותו דבר אלהים רוחני ושכר טהור ועליון בשכלים הנבדלים. ולכך לא נאמר כזה לא בשלחן ולא במנורה. והנה היה מזבח זה זהב להורות על מעלתו ונצחיותו. והיה מצופה על עץ לרמוז שבאמצעות המעשים הגשמי ם שהם דברים נפסדים כעץ יגיע האדם אל ההשארות הנצחיי שנרמז בזהב. והיה אחריהם המסך כדי להבדיל את היכל הקדש מהחצר. ובחצר היה רק שני כלים. המזבח הנחשת הוא מזבח העולה. והכיור וכנו. והמזבח היה נחשת ולא זהב. לפי שעניינו השחתה וכליון. והיה לו מכבר מעשה רשת לפי שהמות הוא רשת פרושה על כל החיים. ולא היו עולים במעלות על המזבח. לפי שאין שלטון ולא מעלה ביום המות:

פירוש לתורת אלהים

די כְּרוּבִים אויף בֵּיידֶע עֶקִין אָבֶער נִיט בֵּזוּנְדֶער: (כ) וְהָיוּ אוּנ דִי פְלִיגִיל פוּן דִיא כְּרוּבִים זָאלִין זַיין פַאר שְׁפְּרֵייט אִין דֶער הוֹיךְ גְלַייךְ מִיט זַייעֶרֶע קֶעפּ סוֹכְכִים זַייא זָאלִין בְּדֶעקִין מִיט דִיא פְלִיגִיל אִיבֶּער דֶעם כַּפּוֹרֶת וּפְנֵיהֶם אוּנ זַייעֶר פָּנִים זָאל זַיין אֵיינֶער אַקֶעגֶען אַנְדֶערְן אֶל הַכַּפֹּרֶת צוּם כַּפּוֹרֶת זָאל זַיין דֶער פָּנִים פוּן דִיא כְּרוּבִים: (כא) וְנָתַתָּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרֹן מִלְמָעְלָה אוּנ דוּ זָאלְסְט גֶעבִּין דֶעם כַּפּוֹרֶת אויף דֶעם אָרוֹן פוּן אוֹיבִּין וָוארְ נָאר אֵיידֶער דוּ וֶועסְט אַרוֹיף לֵייגִין דֶעם כַּפּוֹרֶת אויף דֶעם אָרוֹן זָאלְסְטוּ פְרִיעֶר אַרַיין לֵייגִין אִין דֶעם אָרוֹן דִי תּוֹרָה וָואס אִיךְ וֶועל צוּ דִיר גֶעבִּין:

להמשיך מנ"ה חו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה :

א ויבן את־הבית ויכלהו ויספן את־הבית גבים
ושדרת בארזים : ב ויבן את־היצוע° על־כל־הבית
חמש אמות קומתו ויאחז את־הבית בעצי ארזים :
ג ויהי דבר־יהוה אל־שלמה לאמר : ד הבית הזה
אשר־אתה בנה אם־תלך בחקתי ואת־משפטי
תעשה ושמרת את־כל־מצותי ללכת בהם
והקמתי את־דברי אתך אשר דברתי אל־דוד
אביך : ה ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב
את־עמי ישראל : ו ויבן שלמה את־הבית ויכלהו :

°היציע קרי

א ובנא ית ביתא ושכליליה וטליל ית ביתא בהנתוכין ועילא מנהון סדרא דריכפת רישי שירתא ארזיא : ב ובנא ית היקא על כל ביתא חמש אמין רומיה וטליל ית ביתא באעי ארזיא : ג והוה פתגם נבואה מן קדם יי עם שלמה למימר : ד ביתא הדין די את בני אם תהך בקימי וית דיני תעביד ותטר ית כל פקודי למהך בהון ואקים ית פתגמי עמך די מלילית עם דוד אבוך : ה ואשרי שכנתי בגו בני ישראל ולא ארחיק ית עמי ישראל : ו ובנא שלמה ית ביתא ושכלליה :

מצודת דוד

(א) את הבית. את קירות ההיכל : ויספן. כסה את הבית בתקרה חקוקה ומצויירת גבים לנוי ולפאר וממעל לה עשה עוד תקרה מארזים סדורות להיות מחוזק לדריסת רגלים העולים לראות בדקי הבית : (ב) על כל הבית. נשען אליו בכל שלש הרוחות : קומתו. קומתו של כל אחד ואחד : ויאחז את הבית. היציעים ההם אחז עם הבית בעצי ארזים והם קורות התקרות אשר סומכו על המגרעות : (ד) הבית הזה וגו'. ר"ל עם היותך בונה אותה בהיפה שבהבנינים מ"מ לא ישרה בו שכינתי כי אם תלך בחקותיו וכו' : והקמותי. אז אקיים דברי שהבטחתי להשרות בה השכינה : (ו) ויכלהו. למעלה אמר שכלה קורות הבית וכאן אמר שכלה התקרה :

רש"י

(א) ויספן. לשון כסוי תקרה : גבים. כמו כיפות : ושדרות. שורות : (ב) ויאחז את הבית. הוא הגג העליון והוא תקרת העלייה :

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך :

להמשיך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה :

א אך מרי יבקש־רע ומלאך אכזרי ישלח־בו : ב פגוש דב
שכול באיש ואל־כסיל באולתו : ג משיב רעה תחת
טובה לא־תמיש° רעה מביתו : ד פוטר מים ראשית מדון

°תמוש קרי

א ברם גברא מרידא בעי בישתא ומלאכא נוכריא ישתדר עליה : ב פגיע דוב ורתיתא בגברא חכימא לא מתזיע וסכלא בשטיותיה נפל : ג דפריע בישתא חלף טבתא לא תפסוק בישתא מן ביתיה : ד אשיד דמא היך

מצודת דוד

(א) אך מרי. מי שכל דבריו אך למרות בה' הוא מבקש רעה לעצמו כעוה"ז : ומלאך אכזרי ישלח בו. לדונו אחר מותו : (ב) פגוש. מוטב יפגוש באיש דוב שכל מבניו אשר דרכו להרוג אשר יפגוש בעבור מריר' הלב ועכ"ז יותר טוב שיפגוש הוא בו משיפגוש בו איש כסיל בעת ידבר אולתו להסית למעבירה : (ג) תחת טובה. במקום הטובה שעשה לו לא תמוש וגו' כי לא ימלא מי מתחלל לפניו מהרעה הואיל ואינו משלם כמו הגמול : (ד) פוטר מים וגו'. תחלת המריב' הוא כפותח חור בגדר אמת המים והמים יוצאין דרך בו והפור הולך ומתרחב

רש"י

(א) אך מרי. מי שכל דבריו מרי : (ב) פגוש דוב שכול. טוב לאדם שיפגע בו דוב משכל ואל יפגע בו כסיל : (ד) פוטר מים וגו'. המתחיל במריבה הוא

פירוש ע"ט

(א) אַךְ מְרִי יְבַקֶּשׁ רָע דער מענטש וואס איז מורד אין הקב"ה אונ ווידערט, פארלאנגט ער דאס שלעכטס זאל אויף אים קומען וּמַלְאָךְ אַכְזָרִי יְשֻׁלַּח בּוֹ אונ עם וועט אויף אים געשיקט ווערין פון הקב"ה א אומדערבארעמדיגער שליח זאל אים שטראפין : (ב) פָּגוֹשׁ דֹּב שַׁכּוּל בְּאִישׁ עס איז בעסער צו בגעגענען אבער וואס מען האט אוועק גענומען פון אים זיינע קינדער וואס ער איז דאמאלס אין דיא גרעסטע רציחה וְאַל כְּסִיל בְּאִוַּלְתּוֹ אונ ניט צו בגעגענען אנאר מיט זיינע נארעשקייט. דאס מיינט מען ניט צו בגעגענען ארשע וואס וויל אים אנרעדין צו עבירות : (ג) מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה דער מענטש וואס טוהט רעות ושלעכטס צו דיא מענטשין וואס האבין אים גיטאהן גוטס לֹא תָמִישׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ וועט זיך קיין שלעכטס אפטאהן פון זיין שטוב, וועלין

מיא מגרי תגרי וקדם קריא מטעי רינא: ח דמזכי לרשיעא ומחייב לצדיקא מרחקתיה דאלהא אף תרויהון: ו למה דין אוכלא ליה תיגרותא לסכלא דלית ליה לביה וחכמתא:

ולפני התגלע הריב נטוש: ח מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת יהוה גם־שניהם: ו למה־זה מחיר ביד־כסיל לקנות חכמה ולב־אין:

רש"י

כפותח נקב בגדרי אמת המים: ולפני התגלע. קודם שתתגלע הרפתך: נטוש. את הריב: (ו) לקנות חכמה. ללמוד תורה: ולב אין. ואין בלבו לקיימה:

מצודת דוד

כי כן דרך המדון שהולך וגדל: ולפני. עד לא נתגלה המדון לבני אדם נטוש את הריב כי אחר שתתגלה ימלאו מחרחרים ולא במהרה תשקט: (ח) מצדיק וגו'. ואף רק בדברים כי מהראוי לגנות מעשה הרשע ולשבח מעשה הצדיק: (ו) למה זה. ר"ל הכסיל המוליך המחיר כסף למורים לקנות חכמה למה לו זה המחיר ומה הועיל בה ואם לקנות חכמה נעלמו הלא אין לו לב משיג דברים מושכלים:

פירוש ע"ט

מענטשין אים טאהן נאר שלעכטס. ווייל ער איז שלעכט וועט מען אים טאהן שלעכטס: (ד) פוטר מים ראשית מדון דער אנהייב פון אקריג איז אזוי וויא אעפענונג פון וואסער, אז מען מאכט אקליינעם עפענונג נעבין אקוואל דיא וואסער זאל גיין דורך דעם עפענונג אפילו אין אנהייב איז דער עפענונג קליין, רייסט שוין די וואסער אליין דעם עפענונג דיא לאך זאל דערברייטערט ווערין, ביי אקריג איז אויך אזוי פון אקליינע קריג קען ווערין אגרויסע קריג ולפני התגלע הריב נטוש רריבער איידער דיא קריג וועט זיך פארשפרייטין אונ פארגרעסערין זאלסטו זיא פארלאזין, זאלסטו מאכין פרידען: (ה) מצדיק רשע ומרשיע צדיק אז מען מאכט גירעכט דעם רשע אונ מען בעשולדיגט דעם צדיק תועבת ה' גם שניהם ביידע זענען פארמיאוסת ביא הקב"ה. אזוי וויא הקב"ה וויל נים מען זאל בעשולדיגען דעם צדיק אזוי וויל ער נים מען זאל גערעכט מאכין דעם רשע: (ו) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין צו וואס האלט דר נאר געלט אין האנט צו געבין דעם חכם ער זאל פון אים קויפין חכמה, אז ער האט קיין הארץ צו פארשטיין די חכמה:

עיקר תוי"ט

[א] לקצור כו'. דלפניהם יש קפידא דאם המקבל רוצה לעקור במקום שנהגו לקצור יכול בעל הקרקע לו' בעינא דתודכל ארעאי מהקש שישאר בו אחר הקציר ואם הבעל קרקע רוצה לעקור יאמר המקבל לא מלינ' דאטנית שהקציר' נוחה ובשהמנהג לעקור והמקבל רוצה לקצור יאמר הבע"ה בעינא דתינקר ארעאי ואם הבע"ה רוצה לקצור. יאמר המקבל בעינא לקושא הקש לבהמותי. גמרא ועתוי"ט: [ב] יחרוש. פשיטא ל"ל כאתרא דלא מנכשי. ואזיל איהו וניכש מ"ד מלי א"ל האי דנכישנא אדעתא דלא כרכינא ליה. קמ"ל דאכעי ליה לפרושי ליה. גמרא: [ג] הכל כו'. לאתויי הא דא"ר מקום שנהגו להשכיר אילנות על גבי קרקע. שיטול האריס חלקו בפירות האילן. אע"פ שאינו טורח כהן שאינן צריכין לעבודה משכירן. כלומר מסתמא הם מושכרין וקמ"ל דאע"ג דכ"ע נותנים קרקע לאחרים ע"מ שיקחו הן שליש ואחרים ב' חלקים ואזיל איהו ויהיב כריבעא מ"ד דא"ל האי דכלר' לך אדעתא דלא יהיבנא לך כאילנות קמ"ל דאכפי ליי'

משנה

כלי אמלפי דגלה דמלכות דילרס א אל

פרק ט א המקבל שדה מחבירו מקום שנהגו [א] לקצור יקצור. לעקור יעקור לחרוש אחריו [ב] יחרוש. [ג] הכל כמנהג המרינה.

ברטנורא

פרק ט א המקבל שדה. באריסות למחצה ולשליש ולרביע או בחכירות כך וכך כורין לשנה: לחרוש אחריו. אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבו וימותו:

פרק ט א המקבל שדה מחבירו ראובן האט גענומען אפעלר פון שמעון ער זאל איר אקערין אונ זייען אונ שניידין דיא תבואה אונ אנדערע ארבעט טאהן וואס מען דארף נאר צו די תבואה, אונ ווי פיל תבואה מען וועט אראפ נעמען פון פעלד זאלין זיך ביידע טיילין, אונ ראובן זאל נעמען פאר זיין ארבעט פון די תבואה העלפט אדער אדריטול אדער אפערטיל, דאס הייסט אאריס, אונ אויב ראובן גיט צו שמעון פאר די ערד גיין געלט ודאס הייסט ער דינגט ביא אים דיא ערדו פאר צעהן קארץ תבואה איאהר ומער ווי צעהן אדער וויינינער פון צעהן), אויב עס וועט זיין פיל תבואה פון פעלר וועט ער אים נים מער געבין, אונ אויב עס וועט וויינינ וואקסין. מוז ער אים אויך געבין דיא תבואה וואס ער האט אים צו גיזאגט צו געבין, דאס הייסט אחוכר, זאגט די משנה סיי ראובן האט אן גענומען אפעלר פון שמעון צו זיין אין איר אאריס, אונ סיי ער זאל זיין אחוכר, איז אלץ דער דין מקום שנהגו לקצור ווא דער מנהג איז דער אריס אדער דער חוכר זאל שניידין די תבואה יקצור מוז ער אויך שניידין לעקור אונ אויב דער מנהג איז מען זאל אוים רייסין די תבואה יעקור מוז ער אויך אוים רייסין לחרוש אחריו אויב דער מנהג איז מען זאל אקערין דיא פעלד נאך דעם שניידין אדער נאך דעם אוים רייסין יחרוש מוז דער אריס אדער דער חוכר אויך אקערין נאך דעם שניידין אדער נאך דעם אוים רייסין הכל כמנהג המדינה אזוי וויא אלע אריסים אונ חוכרים פון דיא מדינה טוהען, אזוי זאל דער אריס אונ

דער

[ד] כשם שחולקין בתבואה, כך חולקין [ה] בתבן ובקש כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות. ובקנים ושניהם מספקין את הקנים: ב המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחים. או בית האילן. יבש המעין ונקצץ האילן. אינו מנכה לו מן חכורו. אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה. או שדה בית האילן זה. יבש המעין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכירו: ג המקבל שדה מחבירו והובירה. שמין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו. [ו] שכך כותב לו. אם אוביר [ז] ולא אעביד אשלם במיטבא:

בקנים. המעמידים את הגפנים: ושניהם מספקים את הקנים. מ"ע קאמר מ"ע חולקים בקנים לפי ששניהם מספקים את הקנים החדשים בכל שנה: ב בית השלחין. קרקע יבשה שאין די לה מי גשמים: או בית האילן. ובשביל האילן היא חכירה על האחרים שנוטל חלק בפירות בלא טורח: יבש המעין. שכה (א) שממנו משקין אותה: מן חכורו. אם קבלה בחכירות כך וכך כורין לשנה (ב) דמעיקרא לא גלי דעתי' דמשום מעין או אילן קפי ליה בחכירותה: חכור לי בית השלחין זו. גלי דעתיה דבשביל שהיא בית השלחין קפי ליה וחכרה ממנו (ג): ג המקבל שדה. למחצה לשליש ולרביע (ד): והובירה. שלא חרש בה ולא זרעה: אם אוביר. אעשנה בורה: ולא אעביד. ולא אעשה בה פעולה הראויה לה: אשלם במיטבא. כפי מה שהיתה ראויה לעשות אם היתה חרושה וזרועה כראוי:

לפרושי לי'. גמרא: [ד] כשם כו'. ליתא אלא בקבלנו' דאי בחכרנו' לא שייכא חלוקה. רש"י: [ה] בתבן ובקש אותו שנקלן עם השבולי' קרוי תבן והנשאר בארץ קרוי קש. ועתוי"ט: (א) כלומר שנמשך בה מן הנהר הגדול דאלו יבש הנהר הגדול הוי מכת מדינ' דמנכין מחכורו כדתנן במ"ו. גמ': (ב) רש"י ומשום דמתני' בחכירו'. נקטי להו נמי בקבלם חכורו תנן אבל בבדיא איתא בגמרא דמתני' בין בחכירו' בין בקבלנו' (ועפמ"ש דכלים). ועתוי"ט: (ג) רש"י. ולישנא דגמרא הכי הוא מדקאמר זה מכלל דקאי בגויה עסקי' בית השלחין נ"ל דקא"ל בית השלחין כדקיימא השתא משמע דלישנא יתירא דבית השלחין דייק וכרי"ף וכר"מ משמע דמזה דייק: (ד) אבל בחכירות לא שייך דמאי שנין איכא. חכירתו יתן רש"י: [ו] שכך כו'. דאל"כ פטור. וכלומר שכך רגילים לכתוב ולפיכך אע"פ שלא כתב כמו שכתב דמי דאי דוקא שכתב פשיטא שיש לו לקיים כמו שהתנה דהא לא גזים. אלא משלם במיטבא תחלם תו': [ז] ולא כו'. ופי' במקום

דער חוכר אויך טאהן כשם שחולקין בתבואה אזוי ווי דער בעל הבית טיילט זיך מיט דעם ארים מיט די תבואה כך חולקין בתבן ובקש אזוי זאלין זיי זיך טיילין מיט דיא שטרוי אויך כשם שחולקין ביין אזוי וויא דער בעל הבית מיט דעם ארים טיילין זיך מיט די וויין כך חולקין בזמורות ובקנים אזוי זאלין זיי זיך טיילין מיט די צווייגין אונ מיט די שטעקלאך וואס מען שטעלט אונטער די וויינשטאקין וויא זאלין ניט ליגען אויף דיא ערד, פאר וואס זאלין זייא זיך טיילין מיט די שטעקלאך ושניהם מספקין את הקנים (ווייל ביידע ודער בעל הבית אונ דער ארים) מוזין געבין דיא שטעקלאך אויף-צו-הייבין די וויינשטאקין זיי זאלין ניט ליגען אויף די ערד דריבער נאכדעם ווי מען נעמט אראפ דיא וויינ-טרויבין נעמט דער בעל הבית זיינע שטעקלאך וואס ער האט גינעבין אונ דער ארים נעמט זיינע שטעקלאך וואס ער האט גינעבין: ב המקבל שדה מחברו ראובן האט אנגענומען א פעלד פון שמעון, ער זאל אין איר אקערין אונ זייען אונ די תבואה זאל ער אראפ נעמען פון פעלד פאר זיך אונ ער זאל געבין צו שמעון צעהן קארץ תבואה איאהר והיא בית השלחין אונ די פעלד איז טרוקענע ערד וואס רעגינוואסער איז פאר איר ווייניג, מען מוז איר בגיסין מיט וואסער, אונ ווען ער האט אנגענומען די פעלד איז אין איר גיוועזן אקוואל וואסער, איז גרינג גיוועזן צו בגיסין דיא פעלד או בית האילן אדער אין דיא פעלד איז געשטאנען אבוים וואס דער חוכר האט פון אים גענומען פירות אן ארבעט יבש המעין אונ דער קוואל איז אויסגעטריקנט גיווארין ונקצץ האילן אונ דער בוים איז אפ געהאקט גיווארין אינו מנכה לו מן חכורו פון דעסטוועגין טאר ניט ראובן אפ רעכענען צו שמעון פון די חכירות, נאר ער מוז אים געבין די צעהן קארץ תבואה אזוי ווי זיי האבין גירעט, ווייל דער חוכר ווען ער האט געדונגען, האט ער נאר ניט גירעט פון דעם קוואל אונ ניט פון דעם בוים אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה אויב דער חוכר האט גיזאגט צום בעל הבית פאר דינג מיר דעם בית השלחין (די טרוקענע פעלד) וועל איך דיר געבין צעהן קארץ תבואה איאהר האט ער געמיינט אויב זיא וועט זיין וויא זיא איז איצט מיט דעם קוואל, וועט ער אים געבין צעהן כורין תבואה איאהר או שדה בית האילן זה אדער דער חוכר האט גיזאגט צום בעל הבית פאר דינג מיר די פעלד וואס אין איר איז דא דער בוים וועל איך דיר געבין צעהן כור תבואה איאהר, האט ער געמיינט ווייל אין דיא פעלד איז דא דער בוים, דריבער וועט ער אים געבין צעהן כורין תבואה איאהר יבש המעין אז דער קוואל איז טרוקען גיווארין ונקצץ האילן אדער דער בוים איז אפ געהאקט גיווארין מנכה לו מן חכורו זאל ער אים אפ רעכענען פון די חכירות, זאל ער אים געבין ווייניגער וויא צעהן כור, ווי פיל מען וועט אפ שאצין (ועתוי"ט): ג המקבל שדה מחברו ראובן האט אנגענומען א פעלד פון שמעון. ער זאל זיין א ארים והובירה אונ ער האט געלאזט ליידיג דיא פעלד, ער האט ניט גיזייט אין איר שמין אותה כמה ראויה לעשות שאצט מען וויא פיל עס וואלט גיוואקסין אין די פעלד דעם יאהר אז מען וואלט אין איר גיזייט ונותן לו אונ דער ארים זאל געבין דעם בעל הבית זיין חלק, וויא ער האט מיט אים בדונגען שכך כותב לו ווארום אזוי שרייבט דער ארים צום בעל הבית. אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא אויב איך וועל ליידיג לאזין די פעלד אונ

וועל

ד המקבל שדה מחבירו. ולא רצה לנכש ואמר לו מה איכפת לך הואיל ואני [ח] נותן לך חיכורך אין שומעין לו. מפני שיכול לומר לו. למחר אתה יוצא ממנה. [ט] ומעלה לפני עשבים: ה המקבל שדה מחבירו ולא עשתה. אם יש בה כרי להעמיד כרי. [י] חייב לטפל בה. א"ר יהודה מה קצבה בכרי. אלא אם יש בה כדי נפילה: ו המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או [יא] נשדפה. אם מכת מרינה היא [יב] מנכה לו מן חיבורו. אם אינה מכת מרינה.

שאין שם מנהג ידוע שלא לנכש אבל אם נהגו שלא לנכש הכל הולך אחר המנהג: [ח] נותן כו'. והא ליתא אלא בחכירותא דאי בקבלנות פשיטא מי מצי א"ל מאי אכפת לך רש"י: [ט] ומעלה כו'. כלומר אפי' א"ל באחרונה אני חורש אותה מצי א"ל שמעלה לפני עשבין ע"י הזרע שנופל מהן לארץ ויצמחו לשנה הבאה ולזו לא תועיל חרישה. גמרא: (ה) דאי בחכרנות' מה לו לבעל השדה אם יחדל לו. סוף סוף חכורו הוא נותן לו. רש"י: [י] חייב כו'. מפרש בברייתא שכך כותב לו. אנא איקום ואכור ואזרע וכו' ואיקום כריא קדמך וכ"ל דלהכי לא תני ליה תנא דידן לאשמעי' דאפי' לא כתב וכמ"ש לעיל [במ"ג]: (ו) ולפי פירש"י זרע שמפזרין במפולת יד: (ז) דאי בקבלנות מאי מנכס אינא מאי שימלאהו יחלוקו רש"י: [יא] נשדפה. לשון שדפון: [יב] מנכה. הכל לפי ההפסד שארעו הר"מ ור"ל דאזלי' בתר שדה שלו פין להקל בין להחמיר אם אין לקוי השדות כולן שוות

ד ולא רצה לנכש. לנקות התבואה מעשבים רעים שמתישים כח הקרקע ומעכבין התבואה מלעלות: מה איכפת לך. אם יחסר חלקי. שהעשבים מכחישין השבלים אתן לך חכורך כך וכך כורים שפסקתי עמך: ה המקבל שדה מחבירו. למחצה לשליש ולרביע כארים (ה): ולא עשתה. תבואה אלא מעט ובא לו האריס למנוע מלהתעסק בה עוד שאין בה כדי טרחו: אם יש בה כרי. לעשות מתבואתה: כרי. שיש בו כדי לכסות הרחת שזורים בה התבואה והוא קרוב לסאתים: חייב לטפל בה. בע"כ: מה קצבה בכרי. אין קצבה זו ראיה שתהיה שדה גדולה כשעור כרי ושדה קטנה כשעור כרי ואינו דומה טפולה של שדה גדולה לטפולה של שדה קטנה: אלא אם יש בה כדי נפילה. כלו' כשיעור מה שזורע בה (ו) חייב לטפל בה ואין הל' כר"י: ו המקבל שדה. בחכירות כך וכך כורין (ז): מבת מרינה. שאכלה חגב או נשתדפו רוב שדות של אותה מדינה או

נועל ניט ארבעטין אין איר, זאל איך דיר בצאהלין דיין חלק מיט דיא בעסטע תבואה: ד המקבל שדה מחבירו ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון אויף חכירות ולא רצה לנכש און ראובן האט ניט געוואלט אוים רייסין די שלעכטע גראז וואס וואקסט צווישען דיא תבואה ואומר לו מה אכפת לך און ראובן זאגט צו שמעון וואס הארט דיך וואס איך רייס ניט אוים די שלעכטע גראז הואיל ואני נותן לך חכורך איך גיב דאך דיר דיינע חכירות אין שומעין לו פאלגט מען ניט דעם ארים נאר ער מוז אוים רייסין דיא גראז מפני שיכול לומר לו ווייל שמעון קען זאגין צו ראובן למחר אתה יוצא ממנה ומעלה לפני עשבים מארגין (אדער איין אנדער טאג) וועסטו ארוים גיין פון די פעלד דו וועסט ניט וועלין זיין אין איר אחוכר וועט דיא גראז אויף וואקסין פאר מיר, איך זאל זיא מוזין אוים רייסין: ה המקבל שדה מחבירו ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון, ער זאל זיין אין איר אאריס ולא עשתה און עס האט ניט געוואקסין נאר אביסול תבואה, זאגט ראובן פאר דעם ביסול תבואה לוינט אים ניט צו ארבעטין אין דיא פעלד אם יש בה כדי להעמיד כרי אויב עס איז דא אזוי פיל תבואה אז מען קען פון די תבואה אויף שיטען אבארג, אז מען וועט ארויין שטעלין די שופלע וואס מען שופלעוועט מיט איר דיא תבואה) אין דעם בארג תבואה וועט מען זיא ניט ארוים זעהן, דאס איז נאנט פון צוויי סאה תבואה חייב לטפל בה מוז דער ארים זיך מטריח זיין צו ארבעטין ביי די תבואה אבער אז עס איז ניטא אין פעלד צווייא סאה תבואה איז דער ארים ניט מחויב זיך מטריח צו זיין אין דיא פעלד אמר רבי יהודה האט רבי יהודה גיזאגט מה קצבה בכרי וויא אזוי קען מען זאגין א אויסגיזעצטע מאס ביי אלע פעלדער גלייך, אויב עס איז דא אבארג תבואה פון צוויי סאה מוז דער ארים ארבעטין בייא דיא תבואה, און אויב עס איז ניטא צוויי סאה תבואה דארף ניט דער ארים ארבעטין אין פעלד, עס איז דא אגרויסע פעלד און אקליינע פעלד, ביי אקליינע פעלד קען לוינען צו ארבעטין בייא דיא גאנצע פעלד פאר די צוויי סאה, אבער ביי אגרויסע פעלד קען געווים ניט לוינען צו ארבעטין בייא דיא גאנצע פעלד פאר דיא צווייא סאה תבואה אלא אם יש בו כדי נפילה נאר אויב עס איז דא אראפ צו נעמען פון פעלד אזוי פיל תבואה ווי פיל מען האט פארזייט, מוז דער ארים ארבעטין אין די פעלד, און אויב עס איז דא ווייניגער וויא מען האט פארזייט, קען מען ניט גייטין דעם ארים ער זאל ארבעטין אין דיא פעלד: ו המקבל שדה מחברו ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון אויף חכירות ואכלה חגב און אהיישעריק האט אויף גיגעסין דיא תבואה פון פעלד או נשדפה אדער דיא תבואה איז אויסגעקלאפט גיווארין פון אהאגיל אדער פון אווינט אם מכת מדינה היא אויב די מכה איז גיוועזן אין דיא מדינה ביי פיל מענטשין, די היישעריקען האבין אויף גיגעסין תבואה פון נאך אנדערע פעלדער אויך אדער דיא תבואה פון אנדערע פעלדער זענען אויך אויסגעקלאפט גיווארין מנכה לו מן חכורו זאל ער מינערין פון דיא חכירות, זאל ער אים געבין ווייניגער וויא ער האט אים צו גיזאגט אם אינו מכת מדינה אויב די מכה איז ניט גיוועזן אין דיא מדינה. דיא היישעריקען האבין נאר גיגעסין די

אין מנבה לו מן חיכורו. רבי יהודה אומר אם קיבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנבה לו מחיכורו: ז המקבל שדה מחבירו [יג] בעשרה כור חטים לשנה לקתה נותן לו מתוכה. היו חיטיה יפות. לא יאמר לו הריני ליקח לך מן השוק. אלא נותן לו מתוכה: ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים. לא יזרענה חטים חטים יזרענה שעורים. רשב"ג אוסר. תבואה [יד] לא יזרענה קטנית. קטנית יזרענה תבואה. (נ"א בהיפך). רשב"ג אוסר: ט המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות לא יזרענה פשתן ואין לו בקורת שקמה. קיבלה הימנו לשבע שנים שנה ראשונה יזרענה פשתן. ויש לו בקורת שקמה:

אותה בקעה: אינו מנבה. דאמר לו מזלך גרם: בין כך ובין כך. אפי' הוא מכת מדינה: אינו מנבה. שאל המעות לא נגזרה גזרה: ז ולקתה. שהיו חטים שדופית: נותן לו. עשרה כורים שפסק עמו מחטים שדופית הללו ולא מצי היאך למימר ליה חטים יפות קא בעינא מינך: ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים. בחכירות כך וכך שעורים או חטים או מעות (ח): לא יזרענה חטים. שהחטים מכחישות הקרקע יותר מן השעורים: רשב"ג אומר שקש' לקרקע כשזורעי' אותה שנה ממין זה ושנה ממין אחר (ס). ולענין פסק הלכה הכל לפי הקרקע ולפי המקום אם התנה עמו כדבר שמכחיש הקרקע מעט אינו יכול לשנות לזרוע דבר שמכחיש הרבה ואיפכא שרי: ט לשנים מועטות. פחות מז' שנים: לא יזרענה פשתן. שזרע פשתן מכחיש הארץ הרבה (י) ושרשיו נשארים בקרקע עד שבע שנים: ואין לו בקורת שקמה. עץ תאנה של יער

סמ"ע: [יג] בעשרה כו'. דאי בקבלנות פשיטא דכל אחד זוכה ומתחייב בחלקו רש"י: (ח) דאי בקבלנות הא אמרינן תכתוב ארפ' ולא תכתוש מרה וכרי הוא נסנה בשינוי של זה רש"י מפני שסשבח יהיה מפתה בכיסו והוא טוב לו משיסאר אותו שבח עלמו בקרקע נ"י והמגיד בשם הרמב"ן כתב דאדרבה בקבלנו' לא ישנה שיכול לומר בזו אני רולה ועתוי"ט: (ט) ה"נ פסק עמו חטין שמא הוא זרע חטין בשנה שעברה ואם יזרענה זה שעורים נמלא זה מקלקלה. רש"י: [יד] לא כו'. פרש"י שהקטנית מכחש' הקרקע יותר מן התבואה ועתוי"ט: (י) והא לא מתוקמא

תבואה פון די פעלד, און ניט פון אנדערע פעלדער. אדער דער האגיל האט נאר אוים־געקלאפט דיא תבואה פון די פעלד אליין און ניט פון דיא אנדערע פעלדער אין מנבה לו מן חכורו זאל ער ניט מינערין פון די חכירות. ווארום מען זעהט אז דאס איז נאר דער שלעכטער מזל פון ראובן, פאר וואס זאל שמעון שאדין האבין דורך ראובן רבי יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות רבי יהודה זאגט אויב ראובן האט געדונגען די פעלד פון שמעון ער זאל אים בצאהלין געלט בין כך ובין כך סיי אזוי און סיי אזוי סיי דער היישעריק האט אויפגינגעסין די תבואה פון אלע פעלדער און סיי ער האט נאר גינגעסין די תבואה פון דיא פעלד אינו מנבה לו מן חכורו טאר ער אים ניט אפ רעכענען פון דיא חכירות: ז המקבל שדה מחברו בעשרה כור חטים לשנה ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון, ער זאל אים געבין צעהן כור ווייץ איאהר גיטין געלט פון די פעלד ולקתה און דיא תבואה איז אויסגיקלאפט גיווארין, דיא קערנער ווענען דין און קליין נותן לו מתוכה גיט ער אים צעהן כור ווייץ פון דיא ווייץ וואס האט געוואקסין אין דיא פעלד היו חטים יפות אויב אין דיא פעלד האט געוואקסין גוטע ווייץ, בעסערע ווי אין אנדערע פעלדער לא יאמר הריני ליקח מן השוק טאר ניט ראובן זאגין צו שמעון איך וועל קויפין צעהן כור ווייץ פון גאס און וועל דיר געבין אלא נותן לו מתוכה נאר ער מוז אים געבין צעהן כור ווייץ פון די ווייץ וואס האט געוואקסין אין דיא פעלד: ח המקבל שדה מחברו ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון ער זאל זיין אחוכר ער זאל געבין צו שמעון צעהן כור תבואה פון די תבואה וואס ער וועט אראפ נעמען פון די פעלד און ער האט גיזאגט צו שמעון לזרעה שעורים ער וועט זייען אין די פעלד גערשטין לא יזרענה חטים טאר ער ניט זייען אין דיא פעלד ווייץ חטים אז ראובן האט אויס גירעדט מיט שמעון ער זאל אין די פעלד זייען ווייץ יזרענה שעורים מעג ער אין איר זייען גערשטין, ווארום ווייץ מאכט מער מאגער די ערד ווי גערשטין רבן שמעון בן גמליאל אוסר רבן שמעון בן גמליאל זאגט ער טאר ניט זייען גערשטין אויב ער האט אויס גירעדט ער זאל זייען ווייץ תבואה אז ער האט אויס גירעדט ער זאל זייען אין די פעלד תבואה לא יזרענה קטנית טאר ער ניט זייען אין דיא פעלד ארבעס קטנית אז ער האט אויס גירעדט ער זאל זייען אין די פעלד ארבעס יזרענה תבואה מעג ער אין דיא פעלד זייען תבואה רבן שמעון בן גמליאל אוסר רבן שמעון בן גמליאל זאגט אויב ער האט אויס גירעדט ער זאל זייען ארבעס טאר ער ניט זייען תבואה: ט המקבל שדה מחברו לשנים מעטות אז ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון אויף ווייניג יאהרין ווייניגער ווי זיבען יאהר) לא יזרענה פשתן טאר ער ניט זייען אין די פעלד פלאקס ואין לו בקורת שקמה און אויב אין דיא פעלד שטייט אבוים וואס אויף אים וואקסט ווילדע פייגין טאר ער ניט אפ האקין פון אים די צווייגין, ווארום די ווארצלין פון די פלאקס בלייבין אין די ערד ביז זיבען יאהר און מאכין מאגער דיא ערד און די צווייגין פון דיא שקמה דארערט אויך זיבען יאהר ביז זיי וואקסין אויף צוריק ווי זייא זענען גיוועזען קבלה הימנו לשבע שנים אז ער האט אנגענומען די פעלד אויף זיבען יאהר שנה הראשונה יזרענה פשתן ויש לו בקורת שקמה דעם ערשטין יאהר מעג ער זייען אין די פעלד פלאקס און מעג אפ האקין די צווייגין פון דעם

אלא בחכירות דאי בקבלנות מאי דבעי ליזרע שהרי בחכורות מולקים כו רש"י. כלומר ולכחוש ארעא ולא לכחוש מרה נ"י והרמב"ן חולק כדלעיל (אות ח') ועתוי"ט : [טו] מן המנין. כלומר חייב ליתן לו הז' מאות ואע"פ שאין שנה שביעית שוה לשאר שנים לפירות מ"מ שבוע קאמר ולא תלה השכר לפי השנה כמו כשיפא נ"י: (יא) רש"י וז"ל הטור קוצץ קורת שקמה בין אם ירד לתוכה בסוף שבע משנקצצ' בין אם ירד לתוכה בשנה שלישית או רביעית קוצצ' כי שלימו לה שבע שהרי יגדל לבשילא. עד שיחזרו לכמו שהיתה כשירד לתוכה : (יב) לשון רש"י העתיק דקאי אבריי' דסיימא בשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר ביומו תתן שכרו כלומר וסיפא לא תבא וגו' ופתח רש"י בלא תבא דסיים : (יג) דשאני של יום מבל לילה משום דאין לילה הולך אחר היום והיום הולך אחר הלילה כששכירתו נמשך בלילה. ולא דמי לשכיר יום דאתמול שאינו גובה אלא כל

י המקבל שדה מחבירו לשבוע אחת. בשבע מאות זוז השביעית [טו] מן המנין. קיבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין : יא שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה. שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה. שכיר שבוע. יצא ביום גובה כל היום. יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום : יב אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלי:

הוא וקוצצים ענפיו לקורות הבנין והן חוזרים וגדלי' ופחות משבע שנים אינן נעשית קורות הלכך קבלה לפחות מז' שנים לא יקוץ קורות שבה דלאו אדעת' דקורות נחית דבשני' מועטות אינם חוזרים לקורות אבל קבלה לשבע שנים שנה ראשונה זורעה פשתן. וקוצץ שקמה שבה (יא) : יא שכיר יום גובה כל הלילה. שלאחריו. שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר ואי אפשר לומר שבשכיר לילה הכתוב מדבר שהרי אין שכירות משתלמת אלא בסופה דכתיב כשכיר שנה בשנה ודרשינן מניה שכירות של שנה משתלמת בתחלת שנה אחרת אלמא לא הוה משתעבד ליה לשכיר יום עד שקיעת החמה וכי כתיב לא תבא ע"כ (יב) בשכיר לילה תוקמיה שנשתעבד לו לבוקר משכלה שכירתו וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה דהא לא משתעבד ליה עד הבקר (יג) : **שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה**. הכי קאמר שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה : **שכיר שבוע**. שמיטה : **יצא ביום**. שכלתה שכירתו בבקר או ביום : **גובה כל היום**. וכיון ששקעה חמה עובר עליו : **יצא בלילה**. שכלתה שכירתו בלילה : **גובה כל הלילה וכל היום**. כיון דמשלם פעולתו מתחשך הו"ל שכיר לילה ואינו עובר עליו בבקר עד למחרת בשקיעת החמה : **יב אחד שכר בהמה וא' שכר כלים**. דכתיב לא תלין פעלת שכיר אתך. כל שפעולתו אתך ואפילו

בוים שקמה : י הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לִשְׁבוּעַ אַחַת בְּשֶׁבַע מֵאוֹת זוּז ראובן האט גיזאגט צו שמעון איך דינג בייא דיר דיין פעלד אויף אשמטה פאר זיבען הונדערט גילדין הַשְּׁבִיעִית מִן הַמִּנְיָן איז דער זיבעטער יאהר נדער שמטהו אויך אין צאהל פון די יאהרין, אפילו די פעלד איז דאך ליידיג דעם יאהר שמטה, וואָרום שמטה טאר מען דאך ניט זייען, פון דעסטוועגין מה ראובן בצאהלין צו שמעון דיא גאנצע זיבען הונדערט גילדין, ווייל ער האט גיזאגט ער דינגט אויף אשמטה, אונ אלע ווייסין אז אין אשמטה זייעט מען זעקס יאהר, אונ וואס עס וואקסט פון זיך אליין דעם זיבעטין יאהר מוז מען דאס מפקיר זיין צו אלע מענטשין קִבְּלָה הֵימֶנּוּ שֶׁבַע שָׁנִים בְּשֶׁבַע מֵאוֹת זוּז אָבער אז ראובן האט גיזאגט צו שמעון איך דינג ביי דיר די פעלד אויף זיבען יאהר פאר זיבען הונדערט גילדין אֵין הַשְּׁבִיעִית מִן הַמִּנְיָן איז דער זיבעטער יאהר ושמטה נִיט אין חשבון פון די גֶעדוּנגֶענע זיבען יאהר וואָרום גֶעווים האט ראובן גֶעמיינט זיבען יאהר וואס מען ארבעט אין (זיי אין פעלד) נאר ער האלט די פעלד זיבען יאהר אויסער דעם יאהר שמטה : יא שָׂכִיר יוֹם גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה אז איינער דינגט א ארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין אגאנצע טאג, האט דער בעל הבית צייט אגאנצע נאכט נאכדעם טאג צו בצאהלין זיינע שכירות שְׂכִיר לַיְלָה גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם אז איינער דינגט א ארבעטער ער זאל בייא אים ארבעטין אגאנצע נאכט, האט דער בעל הבית צייט מארגין אגאנצע טאג צו בצאהלין זיינע שכירות שְׂכִיר שָׁעוֹת גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם אז איינער דינגט א ארבעטער ער זאל בייא אים ארבעטין ביי טאג אויף אשעה אדער אויף עטליכע שעה, מוז ער אים בצאהלין דעם זעלביגען טאג איידער עס ווערט נאכט, אונ אויב ער דינגט דעם ארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין ביי נאכט אויף אשעה אדער אויף עטליכע שעה, מוז ער אים בצאהלין דיא זעלביגע נאכט איידער עס ווערט טאג שְׂכִיר שַׁבָּת שְׂכִיר חוֹדֶשׁ שְׂכִיר שָׁנָה שְׂכִיר שָׁבוּעַ אז איינער דינגט א ארבעטער אויף אוואך אדער אויף אחודש אדער אויף איאהר אדער אויף אשמטה יָצָא בַּיּוֹם אז דער ארבעטער גייט אוועק פון די ארבעט ביי טאג, די צייט ביז ווי לאנג ער איז גיוועז פאר דונגען האט זיך אוים גילאזט ביי טאג גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם מוז אים דער בעל הבית בצאהלין זיינע שכירות דעם זעלביגען טאג איידער עס ווערט נאכט יָצָא בַּלַּיְלָה אז דער ארבעטער גייט אוועק פון די ארבעט ביי נאכט, די צייט ביז ווי לאנג ער איז גיוועז פאר דונגען האט זיך אוים גילאזט ביי נאכט גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם האט דער בעל הבית צייט אים צו בצאהלין זיינע שכירות די גאנצע נאכט אונ אויף מארגין דעם גאנצין טאג ביז פארין נאכט : יב אֶחָד שְׂכַר אָדָם וְאֶחָד שְׂכַר בְּהֵמָה וְאֶחָד שְׂכַר כֵּלִים סאיי דער בעל הבית האט געדונגען אמענטש ער זאל ביי אים ארבעטין, אונ סאיי ער האט געדונגען אבהמה זיא זאל ביי אים ארבעטין, אונ סאיי ער האט געדונגען אכלי ער זאל מיט איר ארבעטין, אויב ער האט זיי געדונגען זייא זאלין ארבעטין בייא

יש בו משום [טו] ביומו תתן שכרו ויש בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר. אימתי בזמן שתבעו אבל לא תבעו אינו עובר עליו המחהו אצל חנוני. או אצל שלחני. אינו עובר עליו. שכיר בזמנו. נשבע ונוטל. עבר זמנו. אינו נשבע ונוטל. אם יש [יז] עדים שתבעו ה"ז נשבע ונוטל. גר תושב

בבהמה וכלים: לא תבעו אינו עובר עליו. דכתיב אתך לדעתך ולא מדעתו: המחהו. נתקו (יד) מאללו והעמידו אצל חנוני ואמר לו תן לפועל זה כדינר פירות ואני אשלם. או אמר לשולחני תן לו בדינר מעות: אינו עובר עליו. דכתיב אתך ולא שהמחהו אצל חנוני: שכיר בזמנו נשבע ונוטל. משום דבעל הבית טרוד בפועליו (טו) ולפעמים סבר שנתן והוא לא נתן שקלוה לשבועה מבע"ה (טז) ושדיוה אשכיר: שלא בזמנו. ואע"ג דבעל הבית טרוד בפועליו כי מטא זמן מיזכא רמי אנפשיה ומדכר ולא חשוד בע"ה שהוא עובר על כל תלין: גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבלות אין בו משום לא תלין דכתיב

שלילה והא סיפא אתאן לר"ש וס"ל ס"נ בשכיר שעות, דרישא ורישא אתאן כר"י ולדלין קתני (וכמו שפי' הר"ב) וס"ל נמי הכי בסיפא ול"ע על הר"ב והר"מ דס"ל לפי כ"ז ודבסיפא אינה כלי ועוד דלא תקשי רישא לסיפא ועתוי"ט: [טו] ביומו. כלומר משום כולם קרא דביומו דלית ביה עשה דותן ול"ת דלא תבא וגו': (יד) וכ"ל שבוא מל' ומה' על כתף ים כנרת דפ' מספי שעניטו הביט: (טו) גמרא ולאו דוקא פועליו דאפילו אין לו אלא פועל זה דינא הכא אלא טרוד בעסקיו קאמרי'. כ"י: (טז) פי' אי מודה מקלת הוא דחייב שבועה מדאורייתא. ואפי' היכא דכופר הכל מפי הו"ל לחיובי לבעה"ב שעליו לשלם שהרי אם מודה מקלת הוא נשבע ולפי שפיתה ראוי להיות על בעה"ב קאמר דשקלוה. תו': [יז] עדים בר'. בגמרא והא קא תבע ליה

נאכט יש בו משום ביומו תתן שכרו מוז ער בצאהלין פאר זייער ארבעט מארגענדיגען טאג, און אויב עס איז שוין געווארין נאכט און ער האט ניט בצאהלט איז ער עובר אמצוה ביומו תתן שכרו אין דעם זעלבינגען טאג זאלסטו געבין זיינע שכירות. (עתוי"ט), און אויב ער האט זייא געדונגען זייא זאלין ארבעטין ביי טאג, מוז ער בצאהלין פאר זייער ארבעט די נאכט וואס נאך דעם טאג ביז אין דער פריה, און אויב עס איז שוין געווארין טאג און ער האט ניט בצאהלט ויש בו משום לא תלין פעלת שכיר אתך עד בוקר איז ער עובר אויף אלאו דיא געלט פון דיין ארבעטער טאר ניט נעכטיגען בייא דיר ביז אין דער פריה אימתי ווען איז ער עובר אויף אלאו אז ער צאהלט ניט דעם ארבעטער צו דיא צייט בזמן שתבעו אז דער ארבעטער האט אים גימאהנט, אבער לא תבעו אז דער ארבעטער האט אים ניט גימאהנט, און ער האט ניט ניצאהלט אינו עובר עליו איז ער ניט עובר אויף דעם לאו המחהו אצל חנוני או דער בעל הבית איז געגאנגען מיט דעם ארבעטער צו אקרעמער, און האט גיזאגט צום קרעמער גיב דעם ארבעטער סחורה אדער אנדערע זאכין פאר זיינע שכירות, און איך וועל דיר בצאהלין, און דער ארבעטער האט אזוי גיוואלט או אצל שולחני אדער דער בעל הבית איז געגאנגען מיט דעם ארבעטער צו אוועלכין וואס טאהשט געלט און ער האט גיזאגט צו אים גיב דעם ארבעטער קליין געלט פאר זיינע שכירות, און איך וועל דיר בצאהלין, און דער ארבעטער האט אזוי גיוואלט, אפילו דער קרעמער און דער וואס טאהשט דיא געלט האבין ניט גינעבין דעם ארבעטער פאר זיינע שכירות צו דיא צייט, פון דעסטוועגין אינו עובר עליו איז דער בעל הבית ניט עובר אויף אלאו ווארום וויא באלד דער ארבעטער האט איין געווילגט צו נעמען זיין געלט פון קרעמער איז גלייך ווי דער בעל הבית האט אים שוין בצאהלט שכיר בזמנו נשבע ונוטל אפועל וואס קומט מאנען ביי דעם בעל הבית זיין ארבעט געלט, און דער בעל הבית זאגט איך האב דיר בצאהלט, איז דער דין אזוי. אז דער פועל קומט צו דיא צייט (דהיינו ער האט געארבעט ביי נאכט און ער קומט מאנען בייא טאג, אדער ער האט געארבעט ביי טאג און ער קומט מאנען ביי נאכט), דארף דער ארבעטער שווערין אז דער בעל הבית האט אים נאך ניט בצאהלט זיין ארבעט געלט, און דער בעל הבית מוז אים בצאהלין עבר זמנו אבער אז דיא צייט איז שוין אריבער גענאנגען, ווער איז געקומען מאנען זיין ארבעט געלט נאך דיא צייט וואס פריער שטייט), און אין די צייט האט ער ניט גימאהנט אינו נשבע ונוטל זאל דער ארבעטער ניט שווערין און ניט נעמען אם יש עדים שתבעו בזמנו אויב דער ארבעטער האט עדות אז ער האט גימאהנט דעם בעל הבית צו דער צייט און ער האט אים ניט גינעבין, און איצט נאך דער צייט איז ער געקומען מיט דעם בעל הבית צו דין תורה הרי זה נשבע ונוטל זאל דער ארבעטער שווערין אז דער בעל הבית האט אים נאך ניט בצאהלט, און דער בעל הבית מוז אים בצאהלין (עתוי"ט) גר תושב אז איינער האט געדונגען איין ארבעטער אין ארץ ישראל וואס ער איז גיוועזן אבגעטער און ער האט אויף זיך גענומען ער זאל ניט דינען צו קיין אנדערין נאר צו גאט, אבער דיא מצות וואס שטייט אין דיא תורה האלט ער ניט, און מען רופט אים גר תושב, ווייל ער האט זיך נאר מגייר גיוועזן ער זאל מעגין וואהנען אין ארץ ישראל צווישען יודין אויב מען האט דעם גר תושב געדונגען ער זאל ארבעטין בייא נאכט, דארף מען אים בצאהלין זיינע שכירות מארגענדיגען טאג, אויב עס איז

אויעק

יש בו . משום ביומו תתן שכרו . ואין בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר: יג המלוה את חבירו . לא ימשכננו אלא בב"ד . ולא יכנס לביתו ליטול משכונו . שנאמר בחוץ תעמוד . היו לו שני כלים . נוטל אחד [יח] ומניח אחד . ומחזיר את הכר בלילה ואת [יט] המחרישה ביום . ואם מת [כ] אינו מחזיר ליורשיו . רבי שמעון בן גמליאל אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום . ומשלשים יום ולהלן . מוכרן בב"ד . אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה .

ברישא דקרא רעך . רעך ולא גר תושב : יג המלוה את חבירו . והגיע זמן ולא פרעו : לא ימשכננו . ליקח ממנו משכון בעל כרחו אפי' בשוק (יז) אלא ע"י שליח ב"ד שיקח ממנו ברשות ב"ד : ולא יכנס לביתו . אפי' שליח ב"ד (יח) לא יכנס לביתו וכ"ש ב"ח עצמו (יט) : היו לו ב' כלים . וחובו כנגד שניהם ומשכנו בשניהם : נוטל אחד ומחזיר אחד . בשעה שהוא צריך לזה יחזירנו ויעכב השני אצלו כדמפרש ואזיל מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום : מת . הלוה אין משיב העבוט ליורשים שאין כאן מצות השבת העבוט דהשב תשיב לו את העבוט כתיב לו ולא ליורש : עד ל' יום . זמן ב"ד . ואין הלכה כר"ש בן גמליאל : בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה וכו' . משום דאיכא למ"ד ענייה הוא

קמן ומסיק דיש עדים שתבע כל זמנו ופי' הרא"ש כגון שכיר יום בסוף הלילה ושכיר לילה בסוף היום ופריך לעולם כו' וכי שכיר משהה שכרו כ"כ זמן ארוך ומסיק אינו נשבע ונוטל אלא למתר בלבד כנגד אותו יום של תביעה אבל מכאן ואילך הממע"ה ; (יז) אף' ר"י דמדרבנן היא כדאמרי' בגמרא תו' וכ"י והסמ"ע כתב דהר"מ והטור ס"ל דמן התורה עובר אפי' בחוץ . עתוי"ט : (יח) דתניא ממשמע שנאמר בחוץ תעמוד וגו' איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא אלא מה ת"ל והאיש לרבות שליח ב"ד : (יט) ותימא ואם לא ימלא בידו היאך יכפוהו לפרוע מלותו ור"ת מפרש דלא איירי במשכנו לפרעון אלא שרולה להיות בטוח במעותיו (ר"ל כמ"ש בסמוך . ודוק כדבר) אבל כשרולה ליפרע ממנו שליח ב"ד נכנס לביתו הרא"ש : [יח] ומניח אחד . כלומר אחר שנוטל שניהם למשכון מניח את שהוא צריך לו והדר מפרש איזהו מניח ונקט ליה כל' תורה והר"ב העתיק ומחזיר וניחא טפי : [יט] המחרישה . הקשה המפ' והלא כלי שעושין בו אוכל נפש הוא ואין ממשכנין אותה . ותירלו במשכנו בלילה שאינו זמן מלאכת החרישה ולא אסרה תורה אלא שלא למשכנו בשעה שהיא ראוי לעשות מלאכה וכ"י תי' דמיירי כאס עבר וחבל ועתוי"ט : [כ] אינו כו'. אלא ימכרנו ויגבה

אוועק געגאנגען דער טאג און מען האט ניט בצאהלט זיינע שכירות יש בו משום ביומו תתן שכרו איז דער בעל הבית עובר אויף דיא מצות עשה וואס שטייט אין די תורה "ביומו תתן שכרו" אין דעם זעלביגען טאג וואס נאך די נאכט פון זיין ארבעט זאלסטו בצאהלין זיינע שכירות, און אויב מען האט אים געדונגען ער זאל ארבעטין ביי טאג, דארף מען אים בצאהלין זיינע שכירות דיא נאכט וואס נאך דעם טאג. אויב עס איז אוועק געגאנגען די נאכט און מען האט אים ניט בצאהלט זיינע שכירות איז דער בעל הבית ניט עובר אויף דעם לאו פון "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר" דיא ארבעט געלט פון דעם ארבעטער וואס האט ביי דיר געארבעט בייא טאג זאל ניט גענעכטיגען בייא דיר ביז אין דער פריה, ווייל אין דעם פסוק שטייט דער ווארט רעך. אויב דער פועל איז אזוי איוד ווי דו ביזט, טאר ניט דאס געלט פון זיין ארבעט וואס ער האט ביי דיר געארבעט ביי טאג גענעכטיגען בייא דיר ביז אין דער פריה נאר ביי נאכט מוזטו אים בצאהלין זיין ארבעט געלט, אבער אז ער איז געוועזן אכנעני און איצט איז ער אגר תושב, מעגסטו אים שפעטער בצאהלין: יג המלוה את חבירו ראובן האט פאר בארגט געלט צו שמעון, און עס איז געקומען די צייט שמעון זאל בצאהלין און ער האט ניט בצאהלט לא ימשכננו אלא בבית דין טאר ניט ראובן נעמען א משכון ביי שמעון, נאר דורך בית דין, בית דין שיקען זייער שליח צו שמעון און דער שליח נעמט ביי שמעון א משכון ולא יכנס לביתו ליטול משכונו און דער שליח פון בית דין טאר ניט אריין גיין צו שמעון אין שטוב

נעמען ביי אים א משכון שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק בחוץ תעמוד דו זאלסט שטיין אויסער די שטוב. און דער וואס איז שולדיג דאס געלט זאל דיר ארויס טראגין דעם משכון היו שני כלים אויב שמעון האט געהאט צוויי כלים, און דער חוב איז אזוי פיל ווי די ביידע כלים זענען ווערט, טאר מען ניט נעמען ביידע כלים נוטל אחד ומניח אחד איין כלי נעמט ער ביי שמעון און איין כלי לאזט ער ביי שמעון. ווען שמעון דארף די ערשטע כלי ניט ער דעם מלוה די אנדערע כלי, און נעמט ביי אים די ערשטע כלי און ווען שמעון דארף די אנדערע כלי, גיט ער דעם מלוה די ערשטע כלי און נעמט ביי אים די אנדערע כלי ומחזיר את הכר בלילה אויב דער מלוה האט גענומען ביי שמעון אקישין מוז ער אוועק געבין די קישין צו שמעון ביי נאכט, און דעם אקער האלט דער מלוה ביי זיך אגאנצע נאכט ואת המחרישה ביום און דעם אקער גיט דער מלוה אוועק צו שמעון ביי טאג, און די קישין נעמט דער מלוה צו זיך אויף דעם גאנצין טאג ואם מת און אויב דער לוה (שמעון) איז געשטארבין אינו מחזיר ליורשיו דארף ניט דער מלוה צוריק געבין דעם משכון צו זיינע יורשים, נאר ער האלט דעם משכון ביי זיך ביז מען בצאהלט אים זיין חוב רבי שמעון בן גמליאל אומר רבי שמעון בן גמליאל זאגט אף עצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום אפילו צו דעם לוה אליין דארף דער מלוה צוריק געבין דעם משכון נאר ביז דרייסיג טעג ומשלשים יום ולהלן און פון דרייסיג טעג און ווייטער מוכרן בבית דין פארקויפט דער מלוה די משכנות דורך בית דין און נעמט אפ זיין חוב אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה

א אלמנה

חוכו רב"י. אבל כחייו לעולם הם בתורת חורה כו' וממשכנין מעיקרא שלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אלא כתו - נמרא. ובפעם אחד די ותוזרין וממשכנין כדי שלא יוכל לכפור ועוד כדי שיתביים וימכר לפרוע תר': (כ) דהא ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו הוא דכתיב: [כח] ולא כו'. אפי' לאדם אחר הוא אסור למשכן מכיתו אלא לעבור עליה שני לאוין ודעת הר"מ דבאלמנה אפילו כחוץ ובב"ד אסור. ועתוי"ט: [כג] החובל כו'. דעת הר"מ שאפי' בשעת שלוה אסור (וכן דעתו באלמנה) ואינו מתוור ל"י: [כג] רחים.

דאין ממשכנין שמתוך שאתה צריך להחזיר לה והיא נכנסת ויוצאת אצלך אתה משיאה שם רע בשכנותיה אבל עשירה דליכא למימר (כ) הכי אימא ממשכן. קמ"ל האי תנא דלא דכתיב לא תחבול בגד אלמנה אי' עניה ואחד עשירה במשמע: משום שני בלים. העליונה רכב והתחתונה ריחים:

שנאמר [כח] ולא תחבול בגד אלמנה. [כב] החובל את [כג] הריחים עובר בלא תעשה. וחייב [כד] משום שני בלים. [כה] שנאמר לא יחבול ריחים ורכב. [כו] ולא ריחים ורכב בלבד אמרו אלא. כל דבר שעושין בו אוכל נפש. שנאמר כי נפש הוא חובל:

פי' של יד שהוא מטלטלין ושייך ביה משכון. אבל כתי רחיים של מים. הרי הם כקרקע ולא שייך ביה משכון אלא בוביינא כשאר קרקעות דלא שייך ביה משכון אלא במטלטלים שאין ממשכנין ליקח קרקע למשכון עוד: [כד] משום ב'. פי' בפתראה אחת אם חבל בפעם א' רחים ורכב לוקה שתים דלאו בשתי התראות אפילו רחים ורכב חייב. עתוי"ט: [כה] שנאמר כו'. כלומר וכיון דקרא פי' תרווייהו וכל אחד הם בפ"ע הוא פתראותיהן חלוקים לא הוו לאו שבכללו': [כו] ולא כו' אמרו כלומר מה שאמרו חכמים דחייב משום ב' בלים ואע"פ שהם למלאכה א' לא כו'. ועתוי"ט:

א אלמנה אז זיא איז שולדיג געלט אונ באצאהלט ניט, סאיי זיא איז ארעם אונ סאיי זיא איז רייך, טאר מען ניט נעמען בייא איר אמשכון שנאמר וואָרום עס שטייט אין פסוק ולא תחבול בגד אלמנה די קלייד פון א אלמנה זאלסטו ניט נעמען פאר אמשכון, אונ ניט נאר די קלייד טאר מען ניט נעמען בייא די אלמנה, נאר איין אנדער משכון טאר מען אויך ניט נעמען בייא איר החובל את הריחים אז דער מלוה נעמט אמשכון אמיהל שטיין עובר בלא תעשה איז ער עובר אויף אלאו וחייב משום שני כלים אונ אים קומט צווייא מאהל מלקות, אויף דיא ביידע שטיינער פון דעם מיהל שטיין וואס ער האט גענומען שנאמר וואָרום עס שטייט אין פסוק (דברים קאפיטול כד פסוק ו) לא יחבול רחים ורכב מען זאל ניט נעמען אמשכון אמיהל שטיין ניט דעם אונטערשטען שטיין אונ ניט דעם אויבערשטען שטיין, אונ אז ער נעמט ביידע שטיינער קומט אים צווייא מאהל מלקות ולא רחים ורכב בלבד אמרו אונ ניט נאר אמיהל שטיין אליין האט מען גיזאגט אז מען טאר ניט נעמען פאר אמשכון אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש נאר יעדער זאך וואס דער לוה פארדינט מיט דער זאך צום עסין, אונ אז מען וועט די זאך ביי אים צו נעמען פאר אמשכון וועט ער ניט האבין פון וואנען צו לעבין, טאר מען ניט נעמען די כלי פאר אמשכון שנאמר וואָרום עס שטייט אין פסוק אטעם פאר וואס טאר מען ניט נעמען דעם מיהל שטיין כי נפש הוא חובל וואָרום ער נעמט ביי אים דעם נפש. ער וועט ניט האבין פון וואנען צו לעבין וועט ער שטארבין פאר הונגער. אזוי יעדער זאך וואס דער מענטש לעבט דער פון טאר מען דאס ניט נעמען ביי אים פאר אמשכון:

רש"י גמרא ב"מ דף ק"ז ע"א רש"י

לא תזבין. לא תקנה שדה הסמוכה לעיר שעין בני הלכה פי' כלה כלי החיצון דומה דמלכות דכריתה בם אדם שולטת בה תמיד: אסור לאדם וכו'. שלא

אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב נחמן רבין אחי לא תזבין ארעא דסמיכא למתא

דא"ר אבהו אמר רב הונא אמר רב אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה. איני והא אשכחינהו ר' אבא לתלמידי דרב אמר להו מאי אמר רב בהני קראי ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך ואמרו ליה

אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב נחמן רב יהודה האט גיזאגט צו רבין דער זוהן פון רב נחמן רבין אחי רבין מיין ברודער לא תזבין ארעא דסמיכא למתא זאלסט ניט קויפין אפעלד וואס זיא איז נאנט צו אשטאט, דיא מענטשין פון שטאט זאלין ניט קענען קוקען אויף דיא תבואה פון דיין פעלד וועלין זייא דיר קיין עין הרע געבין, פון וואנען ווייסין מיר אז מען קען געבין אעין הרע דאמר רבי אבהו אמר רב הונא אמר רב וואָרום רבי אבהו האט גיזאגט רב הונא האט גיזאגט פון רב'ס וועגין אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה אמענטש טאר ניט שטיין געבין זיין חבר'ס פעלד ווען אין די פעלד שטייט פערטיגע תבואה צום אפשניידין, ער זאל ניט געבין אעין הרע, פרעגט דיא גמרא איני עס איז דאך ניט אזוי והא אשכחינהו רבי אבא לתלמידי דרב רבי אבא האט גיטראפין די תלמידים פון רב אמר ליה האט רבי אבא גיזאגט צו דיא תלמידים מאי אמר רב בהני קראי וואס האט רב גיזאגט ביי די פסוקים ברוך אתה בעיר גיבענטשט וועסטו זיין אין שטאט וברוך אתה בשדה אונ גיבענטשט וועסטו זיין אין פעלד ברוך אתה בבואך גיבענטשט וועסט זיין ווען דו וועסט קומען וברוך אתה בצאתך אונ גיבענטשט וועסטו זיין ווען דו וועסט ארויס גיין ואמרו ליה

יפסידנה כעין הרע : קרובין לעיר. שלא יהא טורח להכניס פירות : ספק נדה. וכל שכן ודאי : ואמר להו. רבי אבא ר' יוחנן לא אמר הכי : סמוך לשולחנך. כלומר סמוך לביתך שלא תצטרך להרחיק בשדות והא דנקט שולחנך שתוכל לבדוק עצמך לפני אכילה ולאחר אכילה כדאמרינן בשבת כדתניא הצריך לנקביו ואוכל דומ' לתנור שהסיקוהו על גבי אפר' ואחר אכילה שהמאכל דוחק ומוליא את המעוכל ואם יהא צריך להרחיק

הכי אמר רב ברוך אתה בעיר שיהא ביתך סמוך לביהכ"נ ברוך אתה בשדה שיהא נכסיך קרובים לעיר ברוך אתה בבואך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ברוך אתה בצאתך שיהיו צאצאי מעיך כמותך ואמר להו רבי יוחנן לא אמר הכי אלא ברוך אתה בעיר שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך אבל בהכ"נ לא ורבי יוחנן לטעמיה דאמר שכר פסיעות יש. ברוך אתה בשדה שיהיו נכסיך משולשים שליש בתבואה שליש בזתים שליש בגפנים. ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם מה ביאתך לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא ל"ק הא דמהדר לי' שורא ורתקא. הא דלא

פעמים שהעמוד חוזר וכא לידי הדרוקן אבל בית הכנסת סמוך לביתו לר' יוחנן לאו מעליותא הוא רבי יוחנן לטעמיה דאמר במסכת סוטה שכר פסיעות יש דאמר למדנו יראת חטא מבתולה וקבול שכר מאלמנה שאמרה לו ולא שכר פסיעות יש אם יש בית הכנסת בשכונה ואני באה לבית מדרשך להתפלל : משולשין. שיש שנה שלוקה בגפנים ובזתים ואין לוקה בתבואה ויש שנה שלוקה בזו ולא בזו ותהי לו פליטה : לא קשיא. דרב אדרב : שורא ורתקא

האבין די תלמידים געזאגט צו רבי אבא הכי אמר רב אזוי האט רב געזאגט ברוך אתה בעיר דו וועסט זיין געבענטשט אין שטאט שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת דיין שטוב וועט זיין נאנט צו דיא שוהל ברוך אתה בשדה דו וועסט זיין געבענטשט אין פעלד שיהא נכסיך קרובים לעיר דיינע פעלדער וועלין זיין נאנט צו דיא שטאט, וועסטו קענען אויף זיי אכטונג געבין ברוך אתה בבואך דו וועסט זיין געבענטשט ווען דו וועסט קומען אהיים שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ווען דו וועסט קומען פון וועג צו זיך אהיים וועסטו ניט טרעפין פון דיין ווייב אז ביי איר וועט זיין אספק צו זיא איז אנדה אדער ניין. נאר דו וועסט איר טרעפין זיא איז געוויס אנדה, אדער געוויס קיין נדה, ווארום אויב ער וועט איר טרעפין געוויס קיין נדה, איז געוויס גוט, אונ אפילו ער וועט איר טרעפין געוויס אנדה, וועט ער אויך קיין צער האבין אונ וועט אויף איר ניט זיין בייז, ווארום ער ווייס אז יעדער אשה זעהט דם נדות, אונ ער וויים אז אנדה האט דיא תורה געאסרת צום מאן, אבער אז ער טרעפט זיא איז אספק נדה, ערשטונס וועט ער זיין בייז אויף זיין ווייב פאר וואס האט זיא ניט אכטונג גינעבין זיא זאל וויסען געוויס אויב זיא איז טהור אבער ניין, צווייטינס טאמער וועט ער אנהייבין קלערין ער זאל איר קענען טהור מאכין, ווייל די תאוה וועט אים פארבלענדין דיא אויגין, קען זיין ער וועט לערנען אפאלשין דין אונ וועט זאגין זיא איז טהור אונ אין אמת האט ער אטעות אין דין, זיא איז טמא ברוך אתה בצאתך דו וועסט זיין געבענטשט מיט דיא וואס וועלין ארויס גיין פון דיר שיהיו צאצאי מעיך כמותיך דיא קינדער וואס וועלין ארויס גיין פון דיינע גידערים וועלין זיין ווייא דו ביזט ואמר להו האט רבי אבא גיזאגט צו די תלמידים רבי יוחנן לא אמר הכי רבי יוחנן האט ניט אזוי גיזאגט אלא נאר אזוי האט רבי יוחנן גיזאגט ברוך אתה בעיר געבענטשט וועסטו זיין אין שטאט שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך דו וועסט האבין אבית הכסא נאנט נעבין דיין טיש אבל בית הכנסת לא אבער אשוהל וועסטו ניט האבין נאנט צו דיין שטוב ורבי יוחנן לטעמיה אונ רבי יוחנן לערונט וויא זיין מיינונג איז דאמר שכר פסיעות יש וואס ער זאגט מען גיט שכר פאר דיא טריט וואס דער מענטש גייט צו טאהן אמצוה, וואס מער טריט ער האט צו גיין צו דיא מצוה האט ער מער שכר, דריבער אז די שוהל איז וויטער איז בעסער ברוך אתה בשדה געבענטשט וועסטו זיין אין פעלד שיהיו נכסיך משולשים דיינע פעלדער וועלין זיין געטיילט אין דריי טייל שליש בתבואה אויף אדריטיל וועט וואקסין תבואה שליש בזיתים אויף אדריטיל וועט וואקסין איילבירטען שליש בגפנים אויף אדריטיל וועט וואקסין ווייןשטאקין וברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך געבענטשט וועסטו קומען אונ געבענטשט וועסטו זיין ווען דו וועסט ארויס גיין, דאס מיינט מען שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם דיין ארויס גיין פון דער וועלט וועט זיין אזוי וויא דיין קומען אויף דער וועלט מה ביאתך לעולם בלא חטא אזוי וויא דיין קומען אויף דער וועלט איז דאך אן אזינד אף יציאתך מן העולם בלא חטא אזוי וועט זיין דיין ארויס גיין פון דיא וועלט אן אזינד סיי וויא איז דאך אקשיא, רב הונא זאגט פון רבס וועגין מען דארף מורא האבין פאר עין הרע, אונ רב זאגט עס איז אברכה אז אפעלד איז נאנט צו דיא שטאט, אונ מען האט ניט מורא פאר עין הרע, ענטפערט די גמרא לא קשיא עס איז קיין קשיא הא דמהדר ליה שורא ורתקא אויב עס איז דא ארום דיא פעלד אמאהער אדער אהויכער פארקאן, מען זאל ניט קענען אריבער קוקען ביז אין פעלד, איז גוט אז אפעלד איז נאנט צו שטאט הא דלא

מהדר

תוספות

תשעין וט' מתו בעין הרע וא' בדרך ארץ. וא"ת א"כ בני יוסף שלא שלטה בהן עין הרע היה נכון לחיות הרבה מכל השבטים וי"ל שמתו כדרך ארץ יותר מאחרי' כשהקדוש ברוך הוא היה רוצה להמיתן סיבב שולח לפס חלאים אחרים :

גמרא

מהדר ליה שורא ורתקא . והסיר ה' ממך כל חולי אמר רב זו עין רעה רב לטעמיה דרב סליק לבי קברי עבד מאי דעבד אמר תשעים ותשע בעין רעה ואחד בדרך ארץ ושמואל אמר זה הרוח שמואל לטעמיה דאמר שמואל הכל ברוח ולשמואל הא איכא הרוגי מלכות הנך נמי אי לאו זיקא עבדו להו סמא וחיי :

רש״י

חומה ורתוקת גדר של גלרים כמו חיל וחומה : כל חולי. דבר שכל החלאים תלוים בו וזו עין רעה : עבד מה דעבד. יודע היה ללחוש על הקברות ולהבין על כל קבר וקבר באיזו מיתה מת אם מת בזמנו או בעין רעה : הכל ברוח. כל החולאים ותולאות מיתה על נשיבת הרוח באים הכל לפי השעה והאדם יש לך אדם שרוח פלוני קשה לו ובשעה פלוני : והאיכא הרוגי מלכות. הרוגי חרב : אי לאו זיקא. שנכנס במכה : עבדי סמא וחיו. סם המחבר בשר חתוכה ומין העשבים הוא כדאמר בהמוכר את הספינה :

מְהַדֵר לֵיהּ שׁוּרָא וְרִתְקָא אונ אַרוּם אַרוּם דִיא פֶעלְד איז נִיטָא אָפְאהֶער אונ נִיט אָפְּאָרְקָאן אונ יֶעדֶער קֶען זֶעהֶן דִי תְּבוּאָה פוּן פֶעלְד, אִיז נִיט נוּר אַז דִיא פֶעלְד אִיז נֶעבִּין שְׁטָאט, עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְהֵסִיר ה' מִמְּךָ כָּל חוֹלִי נָאט וֶועט אָפְּטָאהֶן פוּן דִיר אַלֶע קְרַאנְקַייט אָמַר רַב זוּ עַיִן הָאט רַב גִיזָאגְט דָאס מֵיינְט מֶען דִיא קְרַאנְקַייט פוּן עַיִן הָרָע וֶועט גָאט אָפְּטָאהֶן רַב לְטַעְמֵיהּ רַב זָאגְט נָאךְ זַיין מֵיינוּנְג דְּרַב סָלִיק לְבֵי קִבְרֵי רַב אִיז אַמָאהְל גִיוֶוען אוֹיף אַבֵּית הַקְּבָרוֹת עֲבַד מַאי דַּעֲבַד עֶר הָאט דָארְט גִיטָאהְן וָואס עֶר הָאט גִיטָאהְן, רַב הָאט גֶעקֶענְט ווִיסֶען אוֹיף יֶעדֶער קֶבֶר דוּרְךְ וֶועלְכֶע קְרַאנְקַייט דֶער מֶענְטְשׁ אִיז גִישְׁטָארְבִּין אָמַר צִ"ט בְּעַיִן רָעָה וְאֶחָד בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ הָאט רַב גִיזָאגְט נַיין אוּנ נֵיינְצִיג מֶענְטְשִׁין זֶענֶען גִישְׁטָארְבִּין פוּן עַיִן הָרָע אוּנ אֵיינֶער אִיז גִישְׁטָארְבִּין פוּן אַנְגֶעווֵיינְלִיכֶע קְרַאנְקַייט, אָדֶער מִיט זַיין עֶלְטֶער וּשְׁמוּאֵל אָמַר זֶה הָרוּחַ שְׁמוּאֵל זָאגְט דִי אַלֶע קְרַאנְקַייט וָואס גָאט וֶועט אָפְּטָאהֶן מֵיינְט מֶען עֶר וֶועט אָפְּטָאהֶן דִיא שְׁלֶעכְטֶע ווִינְטֶען שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ שְׁמוּאֵל זָאגְט נָאךְ זַיין מֵיינוּנְג דְּאָמַר שְׁמוּאֵל הַכֹּל בְּרוּחַ וָוארוּם שְׁמוּאֵל הָאט גִיזָאגְט אַלֶע קְרַאנְקַייטִין אוּנ אַלֶע מֶענְטְשִׁין וָואס שְׁטַארְבִּין) קוּמֶען פוּן שְׁלֶעכְטֶע ווִינְטֶען, פְרֶעגְט דִי גְמָרָא וְלִשְׁמוּאֵל הָא אִיכָּא הֲרוּגֵי מַלְכוּת ווִי אַזוֹי קֶען שְׁמוּאֵל זָאגִין אַז אַלֶע שְׁטַארְבִּין נָאר פוּן ווִינְט, עֶס זֶענֶען דָאךְ דָא מֶענְטְשִׁין ווָאס וֶוערִין גֶעהַרְגֶעט ווייל זֵייא הָאבִּין פַארְזִינְדִיגְט צוּם מֶלֶךְ, הָט שְׁמוּאֵל גִיזָאגְט הָנָךְ נַמִּי דִי שְׁטַארְבִּין אוֹיךְ פוּן ווִינְט אִי לָאו זִיקָא וָוארוּם וֶוען נִיט דֶער ווִינְט וָואס גֵייט אַרַיין אִין דִי מַכָּה עָבְדֵי לְהוּ סַמָּא וְחָיֵי וָואלְט מֶען גֶעקֶענְט מַאכִין אַרְפוּאָה עֶר זָאל בְּלֵייבִּין לֶעבִּין :

זוהר תרומה דף קל"ב ע"ב ת"ת דאגלות יוד הא ואו הא

אל ברוך דא סדורן דאתוון זעירין ותקוני כנסת ישראל בכל יומא בגלותא . ובגין דאינון אתוון זעירין לית רוותא בינייהו ואינון תקוני שלימתן דאתיין עם מטרוניתא לגבי מלכא עלאה. קדושה דא דקא מקדשי מלאכי עלאי לאו איהו ביחיד והא אוקימנא כל קדושה דאיהו בלשון הקודש יחיד אסור ליה למימר. תרגום לעולם ביחיד ולא בסגיאין ויחיד איהו תקונא דיליה ודאי ולא סגיאין . וסימן לרזא דא שנים מקרא ואחד תרגום . שנים ליסנא דסגיאין איהו דודאי קדושה דלשון הקדש אסור איהי ביחיד . קדושת תרגום אסור איהי בסגיאין אלא ביחיד לעולם. אחד תרגום תנינן ולא תרין ולא יתיר . תרגום אתיא למיעוטא והכי אצטריך . לשון הקדש אתיא לרבוייא והכי אצטריך. דמעלין בקדש ולא מורידין . ובתרגום מורידין ולא מעלין . אחד תנינן ולא יתיר ולא מעלין כלל . קדושה דא קדושתא דאתקדשת שכינתא וכל אינון רתיכין דילה לאתתקנא לגבי מלכא עלאה . ובגין דאיהי קדושת עלמא תתאה איהי מיושב ולא בעמידה . קדושה אחרא דאהדורי צלותא איהו קדושתא דעלמא עלאה ובגין כך איהי בעמידה בגין לאמשכא לה לתתא וכל מלוי דעלמא עלאה איהי בעמידה ולא מיושב . ובכל הני קדושתי ישראל מתקדשי בהו לתתא. וע"ד ישראל מתקדשי בקדושא דרתיכא תתאה מיושב ובקדושה דרתיכא עלאה מעומד . קדושה אחרא איהי תוספת קדושה בגיני כך איהי כתר צלותא . ובגין דאיהי תוספת קדושה על קדושן אחרנין איהי לבתר צלותא . ובגין דכל חד וחד בעי לאמשכא עליה מההוא תוספת אתתקן לכל יחיד ויחיד קדושת תרגום . ואי תימא הא אית בה קדושת לשון הקדש. ההוא לגבור לאתקדשא כלהו בכלל בההוא תוספת קדושה . ובגין דיחיד לית ליה רשות לאומרה בלשון הקדש ולאתקדשה יחידאי אתקינו לה בלשון תרגום ואיהו ביחיד לאתקדשא כל חד וחד בההוא תוספת לאמשכא עליה קדושה יתיר . זכאה חולקיהון דישראל דקא מתקדשי בקדושי עלאי בגין דאינון דבקין לעילא דכתיב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום :

הלכה פסוקה

תרמב"ם הלכות ק"ש פרק ג

(א) הקורא את שמע רוחץ ידיו במים קודם שיקרא הגיע זמן קריאתה ולא מצא מים קודם שיקרא לא יאחר קריאתה וילך לבקש מים אלא מקנח ידיו בעפר או בצרור או בקורה וביוצא בהן וקורא: (ב) אין קורין לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא אע"פ שאין בו צואה ולא בבית הקברות ולא בצד המת עצמו ואם הרחיק ארבע אמות מן הקבר או מן המת מותר לקרות וכל מי שקרא במקום שאין קורין בו חוזר וקורא: (ג) בית הכסא החדש שהוכן ועדיין לא נשתמש בו מותר לקרות ק"ש כנגדו אבל לא בתוכו מרחץ החדש מותר לקרות בתוכו היו שני בתים

יוסף לחק

מוסר

משער קדושה ח"ב שער ד'

שלחו מתם איזהו בן העולם הבא ענותן ושפל ברך שייף עייל שייף נפיק וגריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה ועתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וכו' יכול לכל ת"ל ולשאר עמו למי שמשים עצמו כשירי' ובספר הזוהר פרשת שלח הכי פתח רב מתיבתא זכאה איהו מאן דאזעיר גרמי' בהאי עלמא כמה איהו רב בההוא עלמא מאן דאיהו זעיר איהו רב ומאן דאיהו רב איהו זעיר כו'. עוד שם פרשת תרומה אמאי אקרי יחזקאל בן בוזי דהוה מבזה גרמיה לגבי מאן דגדול מיני' וע"ד זכה למקרי בן אדם מה דלא איקרי הכי בר נש אחרא ואקרי רם כדכתיב

(א) הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע רוֹחֵץ יָדָיו בְּמַיִם קוֹדֶם שֶׁיִּקְרָא דֶער מֶענְטְשׁ וָואס וויל לייֶענֶען קְרִיאַת שְׁמַע, זָאל עֶר וַואשְׁין דִיא הֶענְט מִיט וַואסֶער אֵייְדֶער עֶר לייֶענְט הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאָתָהּ וְלֹא מָצָא מַיִם קוֹדֶם שֶׁיִּקְרָא אוֹיבּ עֶס אִיז גֶעקוּמֶען דִי צַייט צוּ לייֶענֶען קְרִיאַת שְׁמַע אוּנ עֶר הָאט נִיט גֶעפוּנֶען וַואסֶער אֵיידֶער עֶר הָאט גֶעלֵייֶענְט לֹא יְאַחֵר קְרִיאָתָהּ וְיֵלֵךְ לְבַקֵּשׁ מַיִם זָאל עֶר נִיט פַארְשְׁפֶּעטִיגֶען דָאס לייֶענֶען אוּנ גֵיין זוּכֶען וַואסֶער אֶלָּא מְקַנֵּחַ יָדָיו בֶּעָפָר אוֹ בִּצְרוֹר אוֹ בְּקוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן וְקוֹרֵא נָאר עֶר ווִישְׁט אָפּ דִיא הֶענְט אוֹיף דִי עֶרְד אָדֶער אוֹיף שְׁפֶּענְדְלִיךְ אָדֶער אוֹיף אַבֶּעלֶעק אָדֶער אוֹיף נָאךְ אַזעלְכֶע זַאכֶין אוּנ לייֶענְט קְרִיאַת שְׁמַע: (ב) אֵין קוֹרִין לֹא בְּבֵית הַמֶּרְחָץ וְלֹא בְּבֵית הַכִּסֵּא אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ צוֹאָה מֶען טָאר נִיט לייֶענֶען קְרִיאַת שְׁמַע אִין אַבָּאד, אוּנ נִיט אִין אַבֵּית הַכִּסֵּא אֲפִילוּ עֶס אִיז נִיטָא אִינְוֶוייְנִיג צוֹאָה וְלֹא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת אוּנ נִיט אִין אַבֵּית הַקְּבָרוֹת וְלֹא בְּצַד הַמֵּת עַצְמוֹ אוּנ נִיט נֶעבְּין אַמֵת וְאִם הִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַקֶּבֶר אוֹ מִן הַמֵּת מוּתָּר לִקְרוֹת אוֹיבּ עֶר הָאט זִיךְ דֶערְוַוייטֶערְט פִיר אֵיילִין פוּן קֶבֶר אָדֶער פוּן מֵת מֶעג עֶר לייֶענֶען קְרִיאַת שְׁמַע וְכָל מִי שֶׁקָּרָא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין קוֹרִין בּוֹ חוֹזֵר וְקוֹרֵא אוּנ דֶער וָואס הָאט גֶעלֵייֶענְט קְרִיאַת שְׁמַע אוֹיף אַזוֹי אַאָרְט וָואס מֶען טָאר נִיט לייֶענֶען, מוּז עֶר נָאךְ אַמָאהְל לייֶענֶען קְרִיאַת שְׁמַע אוֹיף אַזוֹי אַאָרְט וָואס מֶען מֶעג לייֶענֶען: (ג) בֵּית הַכִּסֵּא הֶחָדָשׁ שֶׁהוּכַן וַעֲדַיִין לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אַנַייעֶ בֵּית הַכִּסֵּא. וָואס זִיא אִיז נָאר אָנְגֶעגְרֵייט גֶעוָוארִין צוּ זַיין אַבֵּית הַכִּסֵּא, אוּנ מֶען הָאט נָאךְ נִיט גֶענִיצְט אִין אִיר מוּתָּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגְדּוֹ אוֹיבּ מֶען שְׁטֵייט אוֹיסְוֶוייְנִיג גֶעגֶען דִי בֵּית הַכִּסֵּא מֶעג מֶען לייֶענֶען קְרִיאַת שְׁמַע אֲבָל לֹא בְּתוֹכוֹ אָבֶּער אִין דֶעם בֵּית הַכִּסֵּא טָאר מֶען נִיט לייֶענֶען קְרִיאַת שְׁמַע מֶרְחָץ הֶחָדָשׁ אַנַייעֶ בָּאד וָואס מֶען הָאט זִיא נָאךְ נִיט גֶענִיצְט מוּתָּר לִקְרוֹת בְּתוֹכוֹ מֶעג מֶען לייֶענֶען קְרִיאַת שְׁמַע אִין דִי בָּאד הָיוּ שְׁנֵי בָתִּים אוֹיבּ עֶס זֶענֶען גֶעוֶוען צְווֵיי שְׁטוּבִּין

שָׁלְחוּ מִתָּם אֵיזֶהוּ בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא מֶען הָאט גֶעשִׁיקְט פוּן דָארְט זָאגִין וֶועלְכֶער מֶענְטְשׁ וֶועט הָאבִּין עוֹלָם הַבָּא עַנְוְתָן וּשְׁפַל בֶּרֶךְ דֶער וָואס אִיז נִידֶערִיג בַּיי זִיךְ שַׁיְיף עַיֵּיל שַׁיְיף וְנָפִיק עֶר גֵייט אַרַיין אַייְנְגֶעבּוֹיגִין אוּנ גֵייט אַרוֹיס אַייְנְגֶעבּוֹיגִין וְגָרִיס בְּאוֹרַיְיתָא תְּדִירָא אוּנ עֶר לֶערְנְט תּוֹרָה שְׁטֶענְדִיג וְלָא מַחֲזִיק טִיבוּתָא לְנַפְשֵׁיהּ אוּנ עֶר הַאלְט נִיט בַּיי זִיךְ אַז דָאס אִיז אַגוּטֶס פוּן אִים אַז עֶר טוּהְט אַזוֹי וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִהְיוֹת עֲטָרָה בְּרֹאשׁ כָּל צַדִּיק אוּנ גָאט אִיז אָנְגֶעבְּרֵייט צוּ זַיין אַקְרוֹין אוֹיף דִי קָאפּ פוּן יֶעדֶער צַדִּיק יָכוֹל לְכָל אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען צוּ אַלֶע צַדִּיקִים וֶועט גָאט זַיין אַקְרוֹין תַּלְמוּד לוֹמַר וְלִשְׁאָר עַמּוֹ זָאגְט דֶער פָּסוּק צוּ דִי אִיבֶּערְבְּלַייבּוּנְג פוּן זַיין פָאלְק לְמִי שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם גָאט וֶועט זַיין אַקְרוֹין צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס הַאלְט זִיךְ פַאר גָאר נִישְׁט וּבְסֵפֶר הַזּוֹהַר פָּרָשַׁת שְׁלַח אִין זוֹהַר אִין דִי סִדְרָה שְׁלַח שְׁטֵייט אַזוֹי הָכִי פָּתַח רַב מְתִיבְתָּא אַזוֹי הָאט אָנְגֶעהוֹיבִּין דֶער גְרֶעסְטֶער פוּן דִיא יְשִׁיבָה זַכָּאָה אִיהוּ מַאן דְּאַזְעִיר גַּרְמֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא וְואוֹהְל דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס מַאכְט זִיךְ קְלֵיין אוֹיף דִיא וֶועלְט כַּמָּה אִיהוּ רַם בְּהַהוּא עָלְמָא וִויא דֶער הוֹיבִּין אִיז עֶר אוֹיף יֶענֶע וֶועלְט מַאן דְּאִיהוּ זְעֵיר אִיהוּ רַב דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז בַּיי זִיךְ קְלֵיין אוֹיף דִיא וֶועלְט וֶועט עֶר זַיין גְרוֹיס אוֹיף יֶענֶע וֶועלְט וּמַאן דְּאִיהוּ רַב אִיהוּ זְעֵיר אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז בַּיי זִיךְ גְרוֹיס אוֹיף דִיא וֶועלְט וֶועט עֶר זַיין קְלֵיין אוֹיף יֶענֶע וֶועלְט עוֹד בְּסֵפֶר תְּרוּמָה נָאךְ שְׁטֵייט אִין סֵפֶר הַתְּרוּמָה אַמַּאי אִקְרֵי יְחֶזְקֵאל בֶּן בּוּזִי פַאר וָואס הָאט מֶען גֶערוּפִין דֶעם נָבִיא יְחֶזְקֵאל "בֶּן בּוּזִי" עַל דַּהֲוָה מְבַזֶּה גַּרְמֵיהּ לְגַבֵּי מַאן דְּגָדוֹל מִנֵּיהּ ווייל עֶר פְלֶעגְט זִיךְ פַארְשֶׁעמֶען אוּנ פְלֶעגְט בֶּעדִינֶען דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס אִיז גְרֶעסֶער פַאר אִים אִין תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת וְעַל דָּא זָכָה לְמִקְרֵי בֶּן אָדָם דֶערִיבֶּער הָאט עֶר זוֹכֶה גֶעוֶוען מֶען זָאל אִים רוּפִין בֶּן אָדָם מַה דְּלָא אִקְרֵי הָכִי בַּר נַשׁ אַחֲרָא וָואס קֵיין מֶענְטְשׁ אִיז אַזוֹי גֶערוּפִין גֶעוָוארִין וְאִקְרֵי רָם אוּנ עֶר אִיז גֶערוּפִין גֶעוָוארִין רָם כִּדְכְתִיב ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק בְּרַכְאֵל הַבּוּזִי מִמִּשְׁפַּחַת רָם. בְּרַכְאֵל מֵיינְט מֶען דֶעם נָבִיא יְחֶזְקֵאל, עֶר וֶוערְט גֶערוּפִין בּוּזִי. ווייל עֶר הָאט

זיך

ברכה׳ סבווי מתפפחת רם וכו׳ והמרו רבותינו ז״ל למה נמשלה התורה למים מה המים אין הולכין אלא למקום נמוך כך אין התורה שורה אלא במי שרוחו נמוכה :

זימן אחת מהם לבית הכסא ואמר על השני זה הרי השני ספק אם הזמינו לכך אם לא לפיכך אין קורין בו לכתחילה ואם קרא יצא אמר גם זה הרי שניהם מזומנין ואין קורין בהם . חצר המרחץ והוא המקום שבני אדם עומדין בו לבושין מותר לקרות בו ק״ש :

זיך קליין געהאלטין, אונ ווערט גערופין רם, ווייל ביי גאט איז ער גרויס געוועזן ואמרו רבותינו זכרונם לברכה אונ די רבנן האבין געזאגט למה נמשלה התורה למים פאר וואס איז די תורה געגליכען צו וואסער מה המים אין הולכין אלא למקום נמוך אזוי ווי וואסער גייט נאר אין אנידעריגען ארט כך אין התורה שורה אלא במי שרוחו נמוכה אזוי די תורה רוהט נאר ביי דעם מענטש וואס איז ביי זיך נידעריג :

זימן אחת מהן לבית הכסא איין שטוב האט ער אנגעגרייט צו אבית הכסא ואמר על השני זה אויף די אנדערע שטוב האט ער געזאגט אונ די שטוב הרי השני ספק אם הזמינו לכך אם לא איז אויף דיא אנדערע שטוב אספק, אויב ער האט זיא אויך אנגעברייט צו אבית הכסא אדער ניין לפיכך אין קורין בו לכתחלה דריבער זאל מען ניט לייענען קריאת שמע אין דיא אנדערע שטוב. טאמער האט מען זיא אויך אנגעברייט צו אבית הכסא ואם קרא יצא אונ אויב ער האט געלייענט קריאת שמע אין די אנדערע שטוב, איז אויך גוט אמר גם זה אבער אז ער האט געזאגט אונ דיא שטוב אויך הרי שניהם מזומנים זענען ביידע שטובין אנ־געברייט געווארין צו אבית הכסא ואין קורין בהם אונ מען טאר ניט לייענען קריאת שמע אין ביידע שטובין חצר המרחץ דער הויף פון מרחץ והוא המקום שבני אדם עומדין בו לבושין מותר לקרות בו קריאת שמע דאס איז דער ארט וואס די מענטשין שטייען דארט אנגעקליידט אין דיא קליידער דארט מעג מען לייענען קריאת שמע :

תרומה יום ה תורה

אונקלוס

להמשיך מת״ת דז״א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה הד דמילוי ה״ה אל שם ב״ן שבעשיה בניקוד חולם :

כב ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על־ארון העדת את כל אשר אצוה אותך אל־בני ישראל:

כב ואיזמן מימרי לך תמן ואמליל עמך מעילוי כפורתא מבין תרין כרוביא די על ארונא דסהדותא ית כל די אפקיד יתך לות בני ישראל:

ת״א ונועדתי לך. ר״ה השנה לא סנהדרין ז הוריות יב :

בעל הטורים

(כב) ונועדתי. ב׳ במסורה ונועדתי לך . ונועדתי שמה לבני ישראל . זהו שדרשו אשר דבר דבר ה׳ לאמר בקרובי אקדש והיכן דבר ונקדש בכבודי אמר משה לאהרן יודע הייתי שיתקדש המשכן בקרוביו של מקום והייתי סבור שיתקדש בנו ומהיכן ידע מכאן שאמר לו ונועדתי לך פי׳ על ידך על כן כאן כתיב ונועדתי לך ולקמן ונועדתי שמה לבני ישראל : מבין שני הכרובים. ר״ת משה :

שפתי חכמים

ך אע״פ שאין כתיב ואת בוא״ו בס״ת של רש״י היה כתיב בוא״ו :

רש״י

(כב) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך : ודברתי אתך מעל הכפרת. ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא א) וידבר ה׳ אליו מאהל מועד לאמר זה המשכן מחוץ לפרכת נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (במדבר ז) ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו׳ משה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד : ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי״ו זו ך יתירה וטפלה וכמהו הרבה במקרא וכה

פירוש לתורת אלהים

(כב) ונועדתי אז איך וועל בעשטימען אציים לך צו ביידין מיט דיר שם דארטין וועט זיין דאס ארט איך זאל מיט דיר דארט ביידין ודברתי אונ איך וועל מיט דיר ביידין פון דעם כפורת מבין שני פון צווישען די צוויי כרובים אשר וואס דער כפורת ליגט אויף דעם ארון וואס דיא תורה ליגט אין אים וואס וועל איך מיט דיר ביידין את אלדונג וואס איך וועל דיך געביטען צו דיא ישראל :

ועשית

פ כג ועשית שלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו: כד וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב: כה ועשית לו מסגרת טפח סביב ועשית זר־זהב למסגרתו סביב: כו ועשית לו ארבע טבעת זהב

תו"א ופסים ט׳ טוכם ס:

אונקלוס

ישראל: כג ותעביד פתורא דאעי שיטין תרתין אמין אורכיה ואמתא פותיה ואמתא ופלגא רומיה: כד ותחפי יתיה דהב דכי ותעביד ליה דיר דדהב סחור סחור: כה ותעביד ליה גדנפא רומיה פושכא סחור סחור ותעביד לגדנפיה דיר דדהב סחור סחור: כו ותעביד ליה ארבע עיזקן דדהב ותתן

בעל הטורים

(כד) ועשית לו זר זהב. זהב בגי׳ דוד שהוא יזכה לזר של מלכים: (כה) מסגרת כעין לבזבזין שעושין לשלחנות

רשב"ם

ויש מרבותינו שאומרים מסגרתו למטה היתה:

רש"י

תפתר זאת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הוא: (כג) קמתו. גובה רגליו עם עובי השלחן (ספתים קט): (כד) זר זהב. סימן לכתר מלכות שהשלחן שם עושר וגדולה כמו שאומרים שלחן מלכים: (כה) מסגרת. כתרגומו גדנפא ונחלקו חכמי ישראל בדבר י"א למעלה היתה סביב לשולחן כמו לבזבזין שבשפת שלחן שרים וי"א למטה היתה תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השולחן ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו הוא זר האמור למעלה ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה:

ענין השלחן

(כג) ועשית שלחן וגו׳. כתב הרב כמ"ת מעשה השלחן ותכונותיו הכל רומז על שלחנו של אדם בעת אכילתו באופן שיסי׳ בזה השלחן אשר לפני ה׳. ושלחנו יכפר עליו כמו המזבח כמאמר חז"ל רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו בזמן שהיה הבית המקדש קיים היה המזבח מכפר ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו. ולפיכך היה השלחן מצפה זהב ע"ש הצדקה לעניים שאדם צריך ליתן קודם אכילתו ובשעת אכילתו ובאורחים שעל שלחנו. כמאמרם ז"ל אמר רב יהודה אמר רב שלשה דברים מאריכין ימיו ושנותיו של אדם ואחד מהם הוא המאריך על שלחנו. ופי׳ רש"י ז"ל שמתוך כך עניים באים ומתפרנסים והוא נחשב כהקרבת קרבן במזבח ואך באופן שיתן להעני תאכלו בכל לבו באהבה ושמחה בפנים שוחקות יפות ומסבירות ויתן לו מנה מהמובחר והטוב והיפה שבשלחנו כמ"ש בזה הרמב"ם ז"ל וז"ל בכל דבר שהוא לשם האל הטוב יהא מן הנאה והטוב שיש לו. בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו. האכיל רעב יאכילנו מן המתוק והטוב שבשלחנו. כסה ערום יכסהו מן היפה שבכסותו. הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו. וכן הוא אומר כל חלב לה׳. וכן הוא כדברי הרב הגדול המקובל בעל תולדות יעקב ז"ל וז"ל כשאדם מאכיל לעניים על שלחנו הנה קרבנו זבח שלמים לפ׳ לפיכך צריך להאכילם המשובח שעל השלחן שכן חלב ודם קרב לגבוה ועוד כתיב בהרימכם את חלבו ממנו. וזהו עיקר גדול בשלחנו של אדם שיהיו עניים ואורחים על שלחנו. ובפתיחת האלה שהאדם טרוד יומם ולילה על עסקי פרנסתו על שמחים ועל הכלכלה. ואין לבו מתעורר לעבודת ה׳ בכל היום כי אם מעט מזעיר. אפשר שלא ימצא בעוה"ב מכל טרחותיו ויגיעותיו שטרח בעוה"ז יומם ולילה ביום אכלהו חורב וקרח בלילה ותדד שנתו מעיניו. כי אם מעט זה התחיבה לחם ותזון שמאכיל לרעבים והשקה לצמאים. כי מן התורה והמצות שלו זעיר שם זעיר שם שנמצאו בעוה"ב. וע"כ כל אדם אל זה יביט אל רעב ולמא ורוח נכאה בלב נשבר ונדכה להחיותו בכל אשר יוכל במאכל ומשקה בלבוש וכסות וצדקה. ולעזרו במו"מ בכל אשר יוכל ובזה יבא למקום אשר נלקח משם וזה יתן דין וחשבון בעדו. חסו וצפית אותו זהב טהור ממש בתשוקתיו וחפציו ליתנם לרעבים ולצמאים. גם התורה הקדושה נקראת ע"ש הזהב כמו שאמרו ז"ל במדרש רבה [בראשית פ׳ טז בפסוק אשר שם הזהב אלו דברי תורה] ודוד המלך ע"ה אמר הנחמדים מזהב ומפז רב. ע"כ גם זה מחיובי השלחן לומר ולהרהר עליו בדברי תורה כמאמר חז"ל שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו מזבחי מתים. וע"כ צריך לצפות ולכסות השלחן בשניהם בזהב ממש בצדקה ובתורה. ואז יקרא זה השלחן אשר

פירוש לתורת אלהים

(כג) ועשית אונ דו זאלסט מאכין שלחן א טיש עצי שטים פון טענען האלץ אמתים צווייא איילין ארכו זיין לענג ואמה וחצי אונ א אייל מיט א האלבע רחבו זיין ברייט ואמה וחצי אונ א אייל מיט א האלבע קמתו זיין הויך: (כד) וצפית אותו אונ דו זאלסט בדעקין אים זהב טהור מיט ריין גאלד ועשית לו אונ דו זאלסט מאכין צום טיש זר זהב א גילדען קריינדעל סביב ארום: (כה) ועשית לו אונ דו זאלסט מאכין צום טיש מסגרת א לייסטעל טפח דיא הויך פון דעם לייסטעל זאל זיין א טפח סביב ארום ועשית אונ דו זאלסט מאכין זר זהב א גילדען קריינדעל למסגרתו סביב צום לייסטעל ארום. ורש"י שרייבט דאס איז דאס אייגענע קריינדעל וואס פריער איז געשטאנען ביים שלחן נאר איצט זאגט מען ווא זאל זיין דאס קריינדעל אויף דיא לייסט זאל עס זיין: (כו) ועשית לו אונ דו זאלסט מאכין צום טיש ארבע טבעות פיר ריגגען [צו יעדער זייט פון טיש זאל זיין איין רינג] זהב פון

גאלד

וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבָּעֹת עַל אַרְבַּע הַפֵּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו׃

יָת עִזְקָתָא עַל אַרְבַּע זָוְיָתָא דִּי לְאַרְבַּע רַגְלוֹהִי׃

ענין השלחן

לפני ה' וברך את לחמך ומימך. והאדם צריך לישב על שלחנו באימה ויראה ובהכנעה ובושה באהבה ושמחה. כי זה השלחן אשר לפני ה'. השמחה בלב על שעושה מצותיו ב"ה ועובד עבודתו וגורם לו תענוג וכ"ר שהוא שמחה לאין הד. והתורה בגלוי כיושב לפני המלך. ועי"ז רמז הזר זהב שסובב לשלחן, והמסגרת שסביב השלחן לרמז שצריך לסגיר תאותו שלא יאכל מצד התאוה רק להבריא את גופו שיוכל לעבוד ה'. והארבע טבעות זהב באו לרמז על הארבעה דברים שצריך להיות באכילתו על שלחנו. נטילת ידים וברכתו. ברכת המזון. עניים על שלחנו. ודברי תורה. ואלו הארבעה דברים נושאים את השלחן לפני ה'. ועי"ז יזכה שיהי' על שלחנו לחם הפנים תמיד שלא יחסר לו פרנסתו ומזונו. ובפנים להוכית יזמין לו הקדוש ברוך הוא פרנסתו כביתר גמור אשר לפניו יהיה קרוי לפני ה':

פירוש לתורת אלהים

נאלד וְנָתַתָּ און דו זאלסט געבין דיא רינגען עַל אויף די פיר ווינקלען אֲשֶׁר וואס בייא די פיר פיס׃

נביאים מלכים א ו — תרגום

להמשיך מנ"ה רז"א צבאות נש"ו צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה רנצח אדני נשמה דהוד יְהוָה חיה יחידה רנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה׃

א וַיִּבֶן אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת מִבַּיְתָה בְּצַלְעוֹת אֲרָזִים
מִקַּרְקַע הַבַּיִת עַד־קִירוֹת הַסִּפֻּן צִפָּה עֵץ מִבָּיִת
וַיְצַף אֶת־קַרְקַע הַבַּיִת בְּצַלְעוֹת בְּרוֹשִׁים׃ ב וַיִּבֶן
אֶת־עֶשְׂרִים אַמָּה מִיַּרְכּוֹתֵי הַבַּיִת בְּצַלְעוֹת אֲרָזִים
מִן־הַקַּרְקַע עַד־הַקִּירוֹת וַיִּבֶן לוֹ מִבַּיִת לִדְבִיר
לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃ ג וְאַרְבָּעִים בָּאַמָּה הָיָה הַבָּיִת
הוּא הַהֵיכָל לִפְנָי׃ ד וְאֶרֶז אֶל־הַבַּיִת פְּנִימָה
מִקְלַעַת פְּקָעִים וּפְטוּרֵי צִצִּים הַכֹּל אֶרֶז אֵין אֶבֶן
נִרְאָה׃ ה וּדְבִיר בְּתוֹךְ־הַבַּיִת מִפְּנִימָה הֵכִין לְתִתֵּן
שָׁם אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה׃
סותיר ר'

א וּבְנָא יָת כּוֹתְלֵי בֵיתָא מִלְּגִיו
בִּמְחִיצַת אַרְזַיָּא מֵאַרְעִית
בֵּיתָא עַד כּוֹתְלַיָּא עַד סְמֵי
שְׁמֵי שָׁרִיתָא חֲפָא נְסָרִין
דְאַרְזָא מִלְּגִיו וַחֲפָא יָת אוּשֵׁי
בֵיתָא בִּמְחִיצַת בִּירוֹן׃
ב וּבְנָא יָת עֶשְׂרִין אַמִּין מִסְּיָפֵי
בֵיתָא בִּמְחִיצַת אַרְזַיָּא מִן
אוּשַׁיָּא עַד כּוֹתְלַיָּא וּבְנָא לֵיהּ
מִגָּיו לְבֵית כַּפּוּרֵי לְקוֹדֶשׁ
קוּדְשַׁיָּא׃ ג וְאַרְבְּעִין אַמִּין הֲוֵי
בֵיתָא הוּא הֵיכְלָא לְקִבְלֵיהּ׃
ד וּנְסָרִין דְאַרְזָא חֲפֵי בֵיתָא
מִלְּגִיו וּגְלַף חֵזוּ בְעִין וְאַטּוּנִין
שׁוֹשַׁנִּין כֹּל בֵּיתָא חֲפֵי נְסָרִין דְאַרְזָא לֵית אַבְנָא מִתַּחֲזָא׃ ה וּבֵית כַּפּוּרֵי מִגּוֹ בֵיתָא
מִלְּגִיו אַתְקֵין לְמִתַּן תַּמָּן יָת אֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ׃

רש"י

(א) קירות הספן. קורות העליה של ההיכל: (ג) לפני. לצד חוץ: (ד) מקלעת פקעים. מצויר הי' מצוירי נקעים כמין כפתורים: ופטורי ציצים. צורות פתוחי פרחי': (ו) ודביר בתוך הבית. מחיצת אמה טרקסין:

מצודת דוד

(א) ויבן את קירות וגו'. לפי שכל הבית היה בה טוח זהב מכפנים וא"א לטוח הזהב על האבנים ולזה חפה את הקירות מכפנים בצלעות ארזים ועליהם טפח את הזהב: קירות הספן. הוא התקרה העשוי גבים גבים: את קרקע הבית. להיות לה לרצפה: (ב) ויבן את עשרים אמה. ר"ל חלל העשרים אמה שהיה בסוף הבית למערבה בנה גם אותה בצלעות ארזים מהקרקע עד קירות הספן כמו ההיכל: ויבן לו מבית לדביר. ר"ל מכפנים להמחיצה בנה להיות קודש הקדשים: (ג) לפני. פניו בא לומר מה היה משמש אותו החלל ואמר שהבית לדביר היה צורות למזרחו של בית קודש הקדשים: (ד) וארז וגו'. ר"ל צלעות הארז אשר היו מחפים את הבית מכפנים מלאכת ציורה היה צורות פקעים ופטורי צצים: הכל ארז. כל הבית חפה ארז על האבנים של הכותלים: (ה) ודביר בתוך הבית. בחלל הבית עשה מחיצה מפסקת ומכפנים לאותה מחיצה הכין לתת שם את הארון והוא בית קה"ק:

להמשיך מיסוד ומלכות רו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
אדנ אדני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה
דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א בְּכָל־עֵת אֹהֵב הָרֵעַ וְאָח לְצָרָה יִוָּלֵד: ב אָדָם חֲסַר־לֵב
תֹּקֵעַ כָּף עֹרֵב עֲרֻבָּה לִפְנֵי רֵעֵהוּ: ג אֹהֵב פֶּשַׁע אֹהֵב
מַצָּה מַגְבִּיהַּ פִּתְחוֹ מְבַקֶּשׁ־שָׁבֶר: ד עִקֶּשׁ־לֵב לֹא יִמְצָא־
טוֹב וְנֶהְפָּךְ בִּלְשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה: ה יֹלֵד כְּסִיל לְתוּגָה לוֹ
וְלֹא יִשְׂמַח אֲבִי נָבָל:

א בְּכָל עִדָּן נִבְרָא רָחֵים הוּא
וְאַחָא לְעָקְתָא מִתְיְלִיד:
ב בַּר נָשׁ חָסִיר רַעְיָנָא
מְשַׁלֵּים יְדֵיהּ וְעָרֵיב עָרְבוּתָא
עַל חַבְרֵיהּ: ג דְּרָחֵים
חוֹבָא רָחֵים מַצּוּתָא וּמוּרִים
תַּרְעֵיהּ בָּעֵי תְּבָרָא: ד מַאן
דְּעָקִים לִבֵּיהּ לָא מַשְׁכַּח טַבְתָא וּדְמִתְהַפִּיךְ בְּלִישָׁנֵיהּ נָפֵיל בְּבִישְׁתָא: ה דְּמוֹלִיד סִכְלָא
תִּימוּצָא דִּילֵיהּ וְלָא חָדֵי אָבוּי דְּטַפְשָׁא:

רש"י

(א) אוהב הרע. אהוב להיות לך רעים: יולד. הרע הלז: (ב) תוקע כף. ערבות ממון: ערב ערובה. ובכר ערב ערובה לפני הקב"ה לשמור מצותיו: (ג) מגביה פתחו. מדבר בגאוה:

מצודת דוד

(א) אוהב הרע. ר"ל אהבת הרעים היא בכל עת בין ביום טובה בין בעת צרה אבל אהבת האח אינה תמידה כ"כ ורק כבוא צרה על אחיו אז ישוב להשתדל בו כי עצמו ובשר הוא וא"כ הרי הוא כאלו האח נולד לתועלת צרה: (ב) תוקע כף. ר"ל בעבור חסר לב לתקוע כף בערבות ממון: לפני רעהו. ר"ל בשביל רעהו: (ג) אוהב. מי שאוהב לפשוע בחבירו הלא יאהב מלס פי יעסס מריבס עמו: מגביה. המרים קול פתחי פיו כדרך גסי הרוח הוא מבקש שבר כי מעוונדת לבא עליו בעבור הגאוס: (ד) עקש לב. המחשב עקשות: ונהפך בלשונו. המהפך עצמו בלשונו לדבר תמימות ובקרבו ישים ארבו הוא עצמו יפול ברעה אשר חשב לזולת: (ה) לתוגה לו. יולד דבר להיות לו לתוגה:

פירוש ע"ט

(א) בְּכָל עֵת אוֹהֵב הָרֵעַ צו יעדער צייט זאלסטו ליב האבין זיין צו זאמען מיט גוטע פריינד וְאָח לְצָרָה יִוָּלֵד טאמער חס ושלום וועט אויף דיר קומען אצרה וועט צו דיר גיבארין ווערין א גוטער פריינד ווי אברודער ער זאל דיר העלפין: (ב) אָדָם חֲסַר לֵב תּוֹקֵעַ כַּף עוֹרֵב עֲרוּבָּה לִפְנֵי רֵעֵהוּ דער מענטש וואס אים פעלט די הארץ ודאס איז דער פאר־שטאנד) גיט ער תקיעת כף אונ איז אערב (ער שטייט גוט) צו בצאהלין זיין חבר'ס חוב אויב דער חבר וועט ניט בעצאהלין, אונ אקלוגער מענטש דארף דאס ניט טאהן: (ג) אוֹהֵב פֶּשַׁע אוֹהֵב מַצָּה דער מענטש וואס האט ליב צו זינדיגען צו גאט אונ האט ליב צו קריגען מיט מענטשין מַגְבִּיהַּ פִּתְחוֹ אונ הייבט־אויף אהויכע שטובע, ער רעט מיט גרויסקייט מְבַקֵּשׁ שָׁבֶר דער מענטש זוכט אליין עס זאל אויף אים קומען אבראך: (ד) עִקֵּשׁ לֵב לֹא יִמְצָא טוֹב דער מענטש וואס דיא טראכטונג פון זיין הארצין זענען קרום, גיט מיט דעם גלייכין פאר שטאנד, ער וועט קיין גוטס געפינען וְנֶהְפָּךְ בִּלְשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה אונ דער מענטש וואס רעט מיט זיין צונג פארקערט ווי עס איז אין זיין הארץ, וועט ער אריין פאלין אין אשלעכטס: (ה) יוֹלֵד כְּסִיל לְתוּגָה לוֹ דער מענטש וואס גיבארט אקינד וואס איז אנאר, וועט דער קינד זיין צו אטרויערקייט פאר אים, דער קינד וועט אים פארטרויערין זיין לעבין וְלֹא יִשְׂמַח אֲבִי נָבָל אונ דער פאטער וואס האט אקינד ארשע וועט קיין מאהל קיין נחת אונ קיין פרייד האבין, גיט אויף דיא וועלט אונ ניט אויף יענע וועלט:

עיקר תוי"ט

[א] חוץ כו'. שתי הלחם ניחא דכ"ל בכדי שאר מנחות דאקרו מנחה שנאמר בהקריבכם מנחה חדשה לה'. אבל לחמי תודה אמרינן בגמרא דלא אקרי מנחה ומ"מ ניחא לאשמועי' דינא: [ב] בודה. בדל"ת גר' ופי' לי' הוצאה כמו במדע אשר

משנה מנחות פרק ה

כלי אמלאי דסוד דמלכות דילירס א יאל אלה אלהי אלהים

פרק ה א כל המנחות באות מצה [א] חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהן באות חמץ. רמ"א שאור [ב] בודה להן מתוכן ומחמצן.

ברטנורא

פרק ה א כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה. דכתיב על חלות לחם חמץ: ושתי הלחם. דכתיב חמץ תאפינה: שאור היה בודה להם מתוכן. מתוך עשרון לתודה ושתי לחם היה מוציא שאור שהיה לש מן הסולת מעט לאחר שנמדד וסומכו בסלת ומתחמץ מאליו וממנו מחמץ השאר

פרק ה א כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת מַצָּה אלע מנחות ווערין גיבאקט מצה חוּץ מֵחָמֵץ שֶׁבַּתּוֹדָה נאר ביא אתודה איז דא צעהן חלות וואס ווערין געבאקט חמץ וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהֵן בָּאוֹת חָמֵץ אונ דיא צוויא ברויט פון שבועות ווערין אויך גיבאקט חמץ רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר רבי מאיר זאגט שְׂאוֹר בּוֹדֶה לָהֶן מִתּוֹכָן וּמְחַמְּצָן פריער האט מען אפ גימאסטין דיא מאס מעהל וואס מען דארף צו דיא צעהן חלות חמץ פון אתודה, אונ מען האט אפ גימאסטין די מאס מעהל וואס מען דארף צו די צוייא חלות

פון

שממקום אחר לא היה יכול להביא שלא תהא המנחה יתירה: היא אינה מן המובחר. שאינה מחמלת יפה לפי שאין לה שאור מחומץ יפה: אלא מביא. שאור שמחומץ יפה מתוך ביתו: ונותן לתוך. העשרון ומוסיף וממלא סלת: אף היא היתה חסירה או יתירה. כגון אם השאור עבה ומגובל בקושי עם מעט מים אינו מחזיק נפח גדול כאלו היה קמח. נמצא העשרון יותר לפי שאם לא היה שאור מגובל היה נפחו גדול מעכשיו. ואם אינו מגובל יפה שנתן בו מים הרבה נמצא נפחו גדול משאלו היה קמח ונמצא עשרון חסר שאם לא בשביל המים לא יהיה מלא והלכה כר' יהודה: ב שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. אריש' קאי דקתני ומשמרן שלא יחמיצו וקודם קמיצה משתעי ושיריה ילפינן מקרא אחרינא דכתיב לא תאפה חמץ חלקם אף חלקם של כהנים שהם שירי המנחה שנשארו מן הקומץ אף זו לא תאפה חמץ ובחמץ דוקא הוזהרו על השירים אבל מותר ללוש אותו בדבש ולטגנן בו (א): עריכתה. שמתעסק בה בידים אחר לישה וחייבין על כל א' וא' לפי שנאמר לא תעשה חמץ יכול לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא תאפה אפייה בכלל היתה (ב) ולמה יצאת להקיש אליה מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפ"ע אף אני אביא לישה ועריכתה וכל מעשי יחידי שבה לאתויי

רבי יהודה אומר אף היא אינה מן המובחר אלא מביא את השאור ונותן לתוך המדה וממלא את המדה אמרו לו אף היא היתה חסירה או יתירה: ב כל המנחות נילושות [ג] בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו ואם החמיצו שיריה עובר בל"ת שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. וחייבים על לישתה ועל עריכתה

כדא מלנו. תוס': [ג] בפושרין. אע"ג דפושרין ממחמילין הואיל ולישתן ואפייתן מכפנים בעזרה אנשי פנים זריזין: (א) דאלו בקומץ הא כתיב כל שאור וכל דבש לא הקטירו: (ב) ואימא לחלקה אילטריך א"כ

פון שבועות, אונ מען האט גענומען פון דיא מאס אביסול מעהל אונ מען האט גיקנעטין אטייג אונ מען האט גילאזט ליגען דיא טייג ביז עס איז זאהער גיווארין, אונ מיט דיא שטיקול זאהערע טייג האט מען זאהער גימאכט דיא צעהן חלות פון אתודה, אונ אזוי האט מען זאהער געמאכט די צווי חלות פון שבועות רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט אף היא אינה מן המובחר אז מען וועט אזוי מאהן וועלין די חלות ניט זיין גוט זאהער ווייל דיא שטיקול טייג איז ניט גוט זאהער אלא מביא את השאור ונותן לתוך המדה נאר ער זאל ברייניגען זאהערע טייג וואס איז גוט גיזייערט, אונ זאל אריין לייגין די זאהערע טייג אין דיא מאס וממלא את המדה אונ זאל אן שיטען דיא מאס פול מעהל אונ וועט קנעטין די מעהל צו זאמען מיט דיא זאהערע טייג אמרו לו האבין די חכמים גיזאגט צו רבי יהודה אף היא היתה חסירה או יתירה אויב מען וועט אזוי מאהן וועט דאך זיין אין די מנחה מעהל אמאהל ווייניגער ווי א עשרון אונ אמאהל מער ווי א עשרון, אויב די שטיקול זאהערע טייג איז געדיכט אונ הארט גיקנעטין מיט ווייניג וואסער, איז אין דיא שטיקול זאהערע טייג דא פיל מעהל, אונ זיא פאר נעמט ווייניגער ארט וויא דאס וואלט גיוועזין מעהל, אונ אז מען שיט אריין מעהל אין דיא מאס אויף דיא שטיקול זאהערע טייג ביז פול, איז דאך דא אין די מאס מעהל (צו זאמען מיט די מעהל וואס איז איין גיקנעטין אין די שטיקול זאהערע טייג) מער וויא א עשרון, אונ אויב די שטיקול זאהערע טייג איז שיטער גיקנעטין, מיט פיל וואסער, איז דיא שטיקול זאהערע טייג אויף גיבלאזין אונ אין איר איז דא ווייניג מעהל, אונ זיא פאר נעמט אגרעסערין ארט וויא דאס וואלט גיוועזן מעהל. אונ אז מען שיט אריין מעהל אין דיא מאס אויף דיא שטיקול זאהערע טייג ביז פול, איז דאך דא אין די מאס מעהל (צו זאמען מיט די מעהל וואס איז איין גיקנעטין אין די שטיקול זאהערע טייג) ווייניגער וויא אעשרון, ווארום ווען דיא שטיקול זאהערע טייג וואלט ניט גיוועזן אויף גיבלאזין פון דיא וואסער וואלט אריין גיגאנגען אין די מאס מעהר מעהל: ב כל המנחות נילושות בפושרין אלע מנחות קנעט מען מיט ווארעמע וואסער ומשמרן שלא יחמיצו אונ מען היט די טייג זאל ניט זאהער ווערין ואם החמיצו שיריה אונ אויב דיא נעבליבענע מעהל, וואס איז געבליבען דער נאך ווי מען האט אראפ גענומען דעם קומץ, וואס מען האט גיקנעטין מיט די ווארעמע וואסער, איז זאהער גיווארין, אויב מען וועט דיא טייג באקין עובר בלא תעשה איז מען עובר אויף אלאו לא תאפה חמץ חלקם דעם חלק וואס גיהער צו דיא כהנים, דאס איז דיא געבליבענע מעהל נאכדעם וויא מען האט אראפ גענומען דעם קומץ, טאר מען ניט באקין אויב די טייג איז זאהער גיווארין, אונ אויב די טייג איז זאהער גיווארין איידער מען האט אראפ גענומען דעם קומץ, אז מען וועט אראפ נעמען דעם קומץ אונ מען וועט אים מקריב זיין וועט מען עובר זיין אויף אלאו שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ אלע מנחות וואס איר וועט מקריב זיין צו גאט זאלט איר ניט מאכין חמץ, אונ ניט נאר באקין אמנחה וואס איז חמץ טאר מען ניט וחייבים על לישתה אז מען קנעט די מנחה וואס איז חמץ איז מען אויך עובר אויף אלאו ועל עריכתה אז מען וועלגערט דיא מנחה וואס איז חמץ איז מען אויך עובר אויף אלאו, ווייל עס שטייט אין דיא תורה לא תעשה חמץ דו זאלסט ניט מאכין די מנחה וואס איז חמץ, דאס מיינט מען אז דיא

טייג

קמוץ שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה. וקטוף הוא שמהליך פניה במים ואף על גב דלא מהני כ״כ מעשה.
ג מנחת סלת. המתנדב מנחה סתם מביא סלת ושמן ולבונה וגוללה וקומצה כמות שהיא קודם אפייתה ובדיד׳ כתיב שמן ולבונה וכל הני אחריני גמרי ממנחת סלת דכתיב בה נפש דמשמע דכל מנחת יחיד טעונה שמן ולבונה: והחלות והרקיקין. למנחת מאפה תנור קרי החלות והרקיקין דאי בעי חלות מייתי ואי בעי רקיקין מייתי:

ועל אפייתה: ג יש טעונות שמן ולבונה. שמן ולא לבונה. לבונה ולא שמן. לא שמן ולא לבונה. ואלו טעונות שמן ולבונה. מנחת הסולת והמחבת. והמרחשת והחלות והרקיקין מנחת כהנים ומנחת כהן משיח. ומנחת נכרי ומנחת נשים. ומנחת [ד] העומר. מנחת נסכין טעונה שמן ואינה טעונה לבונה. לחם הפנים טעון לבונה ואין טעון שמן. שתי הלחם ומנחת חוטא ומנחת קנאות לא שמן ולא לבונה: ד וחייב על השמן בפני עצמו. ועל הלבונה בפני עצמה. נתן עליה שמן פסלה. לבונה [ה] ילקטנה. נתן שמן על שיריה

ומנחת כהנים כהן שהתנדב אחת מחמשה מנחות הללו: מנחת כהן משיח. מנחת חביתין: נכרי. מתנדב מנחה כדילפינן מאיש איש מלמד שהנכרים מביאין נדרים ונדבות כישראל: ומנחת נשים. אשה שהתנדבה מנחה: ומנחת נסכים. לא בעי לבונה דשמן נאמר בה ולא לבונה: ולחם הפנים. כתיב ביה ונתת על המערכת לבונה זכה ולא כתיב ביה שמן: ב׳ חלות, של עצרת לא הוזכר בהן לא שמן ולא לבונה: מנחת חוטא ומנחת קנאות. בהדיא כתיב בהו לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה: ד וחייב על השמן. אם נתנו על מנחת חוטא או על מנחת קנאות (ג): נתן. כלי שיש בו שמן:

לכתוב חלקם לא תאפה חמץ מאי לא תאפה חמץ חלקם ס״מ פרתי. גמרא: [ד] העומר. בה נמי כתיב שמן ולבונה כדכתיב ואם תקריב מנחת בכורים והיא מנחת העומר. רש״י: (ג) דבהו כתיב לאו. משא״כ באינך: [ה] ילקטנה.

~~~~~~

טייג פון דיא מנחה איז געווארין חמץ זאלסטו בייא איר גאר ניט טאהן וְעַל אֲפִיָּתָהּ אונ אז מען באקט דיא מנחה וואס איז חמץ איז מען עובר אויף אלאו "לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ, דו זאלסט ניט באקין חמץ [ועיין בהרע״ב ותי״ט:] ג יֵשׁ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה עס איז דא מנחות וואס דארפין בוימאייל אונ בשמים שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה אונ עס איז דא מנחות וואס דארפין בוימאייל, אונ בשמים דארפין זיי ניט לְבוֹנָה וְלֹא שֶׁמֶן אונ עס איז דא מנחות וואס דארפין בשמים, אונ זייא דארפין ניט בוימאייל לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה אונ עס איז דא מנחות וואס דארפין ניט בוימאייל אונ דארפין ניט בשמים וְאֵלּוּ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה אונ דיא מנחות דארפין בוימאייל אונ דארפין בשמים מִנְחַת הַסּוֹלֶת אז איינער זאגט איך וועל ברייננגען אמנחה, דארף ער ברייננגען מעהל מיט בוימאייל מיט בשמים אונ מען מישט אוים דיא אלע דרייא זאכין צו זאמען, אונ מען נעמט אראפ אקומץ פאר דעם באקין וְהַמַּחֲבַת אונ אמנחה וואס איז הארט געבאקט אין אפלאכע כלי מיט בוימאייל וְהַמַּרְחֶשֶׁת אונ אמנחה וואס איז שיטער געבאקט אין אטיפע כלי מיט בוימאייל וְהַחַלּוֹת חלות וואס זענען געבאקט אין אהויבין וְהָרְקִיקִין אונ קיכלאך וואס זענען געבאקט אין אהויבין מִנְחַת כֹּהֲנִים אויב אכהן האט געבראכט אמנחה (פון דיא פינף ערלייא מנחות) וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ אונ דיא מנחה פון כהן גדול וואס מען איז מקריב אלע טאג, אין דער פריא אונ פארין נאכט וּמִנְחַת עוֹבֵד גִּלּוּלִים אויב אגעצענדינער האט געבראכט אמנחה (פון דיא פינף ערלייא מנחות) וּמִנְחַת נָשִׁים אויב אאשה האט געבראכט אמנחה (פון דיא פינף ערלייא מנחות) וּמִנְחַת הָעוֹמֶר אונ דער עומר וואס מען האט אים מקריב געוועען דעם אנדערין טאג פסח, אין די אלע מנחות דארף מען אריין גיסען בוימאייל אונ אריין שיטען בשמים וּמִנְחַת נְסָכִים דיא מנחה וואס מען ברייננגט מיט אקרבן טְעוּנָה שֶׁמֶן וְאֵין טְעוּנָה לְבוֹנָה אין די מנחה דארף מען אריין גיסען בוימאייל, אונ מען דארף ניט אריין שיטען בשמים לֶחֶם הַפָּנִים צו דעם לחם הפנים טָעוּן לְבוֹנָה וְאֵין טָעוּן שֶׁמֶן דארף מען האבין בשמים אונ מען דארף ניט אריין גיסען בוימאייל אין דיא חלות שְׁתֵּי הַלֶּחֶם די צוויי ברויט פון שבועות מִנְחַת חוֹטֵא די מנחה וואס אחוטא ברייננגט אזוי עס שטייט אין ויקרא ה׳ וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמִנְחַת קְנָאוֹת אונ די מנחה פון אסוטה, ביי די דריי זאכין לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה דארף מען ניט אריין גיסען בוימאייל אונ מען דארף ניט אריין שיטען בשמים: ד וְחַיָּב עַל הַשֶּׁמֶן בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְעַל הַלְּבוֹנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ אויב מען האט אריין געגאסין בוימאייל, אונ אריין געשאטין בשמים, אין אמנחה פון אחוטא אדער אין אמנחה פון אסוטה, איז מען עובר אויף דיא בוימאייל אריין גיסען אבאזונדער לאו אונ אויף די בשמים אריין שיטען אבאזונדער לאו נָתַן עָלֶיהָ שֶׁמֶן פְּסָלָהּ אויב ער האט אריין געגאסין בוימאייל אין אמנחה פון אחוטא אדער ער האט אריין געגאסין בוימאייל אין די מנחה פון אסוטה, איז דיא מנחה פסול לְבוֹנָה יִלְקְטֶנָּה אבער אז ער האט אריין געשאטין בשמים אין די מנחה פון אחוטא אדער אין דיא מנחה פון אסוטה, זאל ער אוים קלויבין די בשמים פון די מנחה, אונ דיא מנחה איז כשר נָתַן שֶׁמֶן עַל שִׁירֶיהָ אויב ער האט אריין געגאסין בוימאייל אין דיא איבעריגע מעהל פון די מנחת חוטא אדער פון די מנחת סוטה, דער נאך וויא דער כהן האט שוין אראפ גענומען

דעם
~~~~~~

ע"ג כלי. של מנחת חוטא (ד): לא פסלה. ולא אמרינן הרי עבר על מה שכתוב בתורה לא ישים עליה שמן שלא הזהירה תורה אלא שלא יתן השמן לתוך הסולת או לתוך הקמח (ה): ה טעונות הגשה. כתודה של קרן דרומית מערבית כדכתיב והגישה אל המזבח: והחלות והרקיקין. מנחת מאפה תנור: מנחת כהנים. שהיא כליל כליל: וכל שאין בהן קמיצה. להתיר השירים מן המנחה לכהנים אין בהם הגשה. ואין הלכה כר"ש: ו לוג ואשם מצורע. כתיב בהו והניף: והבכורים כדר"א בן יעקב. גרסינן כלומר דשמעי' ליה בעלמא דאמר בכורים טעונים תנופה (ו) והלכה כמותו: ואימורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן. כהדיא כתיב בהו שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף: אחד שלמי אנשים ואחד שלמי נשים. טעונים תנופה: בישראל אבל לא באחרים. מפרש בגמרא. דהכי קאמר אחד אנשים ואחד נשים קרבנן טעון תנופה. ותנופה עצמה בישראל אבל לא בידי נשים דת"ר בני ישראל מניפין ואין עכו"ם מניפין בני ישראל מניפין ולא בנות ישראל

אינו עובר בלא תעשה נתן כלי על גבי כלי לא פסלה: ה יש טעונות הגשה ואינן טעונות תנופה. תנופה ולא הגשה, הגשה ותנופה. לא תנופה ולא הגשה. אלו טעונות הגשה ואין טעונות תנופה. מנחת הסולת והמחבת והמרחשת והחלות והרקיקין מנחת כהנים מנחת כהן משיח מנחת נכרי מנחת נשים מנחת חוטא. [ו] רבי שמעון אומר מנחת כהנים מנחת כהן משיח אין בהן הגשה מפני שאין בהן [ז] קמיצה וכל שאין בהן קמיצה אין בהן הגשה: ו אלו טעונין תנופה ואין טעונין הגשה. לוג שמן של מצורע ואשמו. והבכורים כדברי ר"א בן יעקב. ואמורי שלמי יחיד. וחזה ושוק שלהן. אחד אנשים ואחד נשים. בישראל אבל לא באחרים.

בגמרא יליף ליה: (ד) וכן לשון רש"י וחדא חדא מתרי תרי נקטי דס"ה לבונה וה"ה על מנחת קנאות: (ה) בגמרא כדכתיב עליה משמע בגופה. פרש"י עד שיערב כו': [ו] ר"ש. בגמרא מפרש פלוגתתן בדרשא דקרא: [ז] קמיצה. וכברייתא מסיים מפני שאין מהן לכהנים. איכא ביניייהו מנחת כהן חוטא דנקמלת לר"ש וק"ק נמי במתני' לא הו"ל למתני מנחת כהנים סתמא אלא הו"ל דשל נדבה ועוד קשיא מתני' וברייתא שלכך כתב התוי' דקמילה לאו לטעמי' נקטיה אלא לכללא בעלמא לאשמועי' כ' שלחם ולחס"פ ומנחת כהנים וכהן משיח. אבל לאו למידק שא כל שיש כו' דהא איכא מנחת חוטא:.(ו) וטעמי' כפי' הר"ב במ"ד פ"ב דבכורי' ועתוי"ט:

דעם קומץ אינו עובר בלא תעשה איז ער ניט עובר אויף אלאו נתן כלי על גבי כלי אויב ער האט גישטעלט אכלי מיט בוימאייל אויף דיא מנחה פון אחוטא אדער ער האט גישטעלט אכלי מיט בוימאייל אויף דיא מנחה פון אסוטה לא פסלה האט ער ניט פסול געמאכט דיא מנחה: ה יש טעונות הגשה ואינן טעונות תנופה עס איז דא מנחות וואס מען דארף זייא צו טראגין צום מזבח צום ווינקול דרום מיט מערב איידער מען איז זייא מקריב (דאס הייסט הגשה), אונ מען דארף זייא ניט אויף הייבין תנופה ולא הגשה אונ עס איז דא מנחות וואס מען דארף זייא אויף הייבין, אונ מען דארף זייא ניט צו טראגין צום מזבח הגשה ותנופה אונ עס איז דא מנחות וואס מען דארף זיי צו טראגן צום מזבח אונ מען דארף זיי אופהייבין לא תנופה ולא הגשה אונ עס איז דא מנחות וואס מען דארף זיי ניט אופהייבין אונ מען דארף זיי ניט צו טראגין צום מזבח אלו טעונות הגשה ואינן טעונות תנופה דיא מנחות דארף מען צו טראגין צום מזבח אונ מען דארף זייא ניט אופהייבין מנחת הסולת די מנחה וואס מען נעמט דעם קומץ פון די מעהל, פאר דעם באקין והמחבת אונ דיא מנחה וואס ווערט גיבאקט גערוכט מיט בוימאייל אין אפלאכע כלי והמרחשת אונ דיא מנחה וואס איז שיטער גיבאקט מיט בוימאייל אין אטיפע כלי והחלות אונ אמנחה פון חלות וואס ווערט גיבאקט אין אאויבין והרקיקין אונ אמנחה פון קיכלאך וואס ווערט גיבאקט אין אאויבין מנחת כהנים אויב אכהן האט גיבראכט אמנחה (פון דיא פינף ערליי מנחות) מנחת כהן משיח אונ דיא מנחה פון כהן גדול וואס מען איז מקריב אלע טאג איין מנחה אין דער פריה אונ איין מנחה פארין נאכט מנחת נכרים אויב אעובד גלולים האט גיבראכט אמנחה (פון דיא פינף ערליי מנחות) מנחת נשים אויב א אשה האט גיבראכט אמנחה (פון די פינף ערליי מנחות) מנחת חוטא אונ דיא מנחה וואס אחוטא ברייננט רבי שמעון אומר רבי שמעון זאגט מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהם הגשה די מנחה וואס אכהן ברייננט, אונ די מנחה פון כהן גדול דארף מען ניט צו טראגין צום מזבח מפני שאין בהן קמיצה ווייל פון זיי נעמט מען ניט אראפ אקומץ, נאר מען פארברענט זיי אין גאנצין וכל שאין בהן קמיצה אין בהן הגשה אונ די אלע מנחות וואס מען נעמט ניט פון זיי אקומץ, נאר מען פארברענט זיי אין גאנצין דארף מען זיי ניט צו טראגין צום מזבח: ו אלו טעונים תנופה ואין טעונים הגשה די זאכין דארף מען אופהייבין אונ מען דארף זיי ניט צו טראגין צום מזבח לוג שמן של מצורע ואשמו דיא קווארט אייל אונ דער קרבן אשם וואס אמצורע ברייננט והבכורים כדברי רבי אליעזר בן יעקב אונ בכורים דארף מען אויך אופהייבין אזוי ווי רבי אליעזר בן יעקב זאגט ואמורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן אונ דיא חלב מיט דיא ברוסט מיט דיא פאלקע פון די שלמים וואס אמענטש ברייננט פאר זיך, דארף מען אויך אופהייבין אחד אנשים ואחד נשים סאיי אזכר ברייננט שלמים אונ סאיי אנקבה ברייננט שלמים. דארף מען אופהייבין די חלב מיט די ברוסט מיט די פאלקע פון די שלמים בישראל אבל לא באחרים איינד אזכר זאל אופהייבין אבער ניט

אעובר

מניפין (ז): שתי הלחם וכבשי שלמים. של עלרת הבאים בגלל הלחם כתיב בהו והניף הכהן אותם על לחם הבכורים ולא על ממש אלא סמוך להם (ח) כבשים בלד הלחם כלדרש בהם בכוריי' וכן הלכה: שנאמר. במלואים: אשר הונף ואשר הורם. מהונף והורם דמלואים ילפינן שאר תנופות: תנופה. מוליך ומביא תרומה מעלה ומוריד: תנופה היתה במזרח. כלומר אף במזרח של (ע) מזבח יכול להניף וכ"ש במערבו

(ז) ומניף כהן לתודיה: [ח] על כו'. ויליף בגמרא בברייתא ממילואי': (ח) רבי לטעמי' דדרש ונתת על המערכת לבונה זכה כסמוך כו': (ט) בגמרא יליף לה. ועתוי"ט: [ט] ר"ש אומר כו' אלו העקרים כלן

ושתי הלחם ושני כבשי עצרת. ביצד הוא עושה. נותן שתי הלחם [ח] על גבי ב' כבשים. ומניח שתי ידיו מלמטן. מוליך ומביא מעלה ומוריד. שנאמר אשר הונף ואשר הורם. תנופה היתה במזרח והגשה במערב ותנופות קודמות להגשות. מנחת העומר מנחת קנאות טעונות תנופה והגשה. לחם הפנים ומנחת נסכים לא תנופה ולא הגשה: ז [ט] רבי שמעון אומר שלשה מינים טעונים שלש מצות שתים בכל אחד ואחר. והשלישית אין בהן. ואלו הן זבחי שלמי יחיד וזבחי שלמי צבור ואשם מצורע. זבחי שלמי יחיד טעונים סמיכה חיים ותנופה שחוטים ואין בהם תנופה חיים. זבחי שלמי צבור. טעונים תנופה חיים ושחוטים ואין בהן סמיכה.

דקרוב יותר להיכל: ותנופות קודמות להגשות. בתחלה מניף ואח"כ מגיש במנחת העומר ובמנחת קנאות מיירי דטעוני' תנופה והגשה וכתי' במנחת קנאות והניף את המנחה לפני ה' והדר והקריב אותה אל המזבח: ז ג' מינין. שלמי יחיד ושלמי לבור שהם כבשי עלרת ואשם מלורע ג' מינים הללו טעונים בין שלשתן ג' מלות. סמיכה תנופה חיים ותנופה שחוטים: שתים. מלות מן השלש יש בכל מין ומין: והשלישית אין בהן. דאין בכל מין אלא שתים: שלמי יחיד. כתוב בהו סמיכה בויקרא: ותנופה שחוטים. בחזה ושוק שלהן בלו את אהרן: שלמי ציבור. כתיב בהו תנופה חיים והניף הכהן אותם והיינו חיים: ותנופה שחוטים. בחזה ושוק שלהן

א עובר גלולים און ניט א אשה, אפילו די שלמים וואס א אשה ברענגט דארף אויך איוד אזכר אויפהייבן און ניט די אשה ושתי הלחם ושני כבשי עצרת דיא צוויי ברויט און די צוויי שעפסין וואס מען ברענגט אין בית המקדש אין דעם יום טוב שבועות, דארף מען אויך אויפהייבן כיצד הוא עושה ווי זאל מען טאהן, ווי אזוי זאל מען זיי אויפ־הייבין נותן שתי הלחם על גבי שני כבשים מען זאל די צוויי ברויט לייגין אויף דיא צוויי שעפסין וועיין בהרע"ב ותוי"ט] ומניח שתי ידיו מלמטן און דער כהן זאל האלטין זיינע צוויי הענט אונטער דיא צוויי שעפסין מוליך ומביא ער זאל פירען דיא צווייא שעפסין פון זיך און ברענגען צו זיך צו אלע פיר זייטין מזרח מערב צפון דרום מעלה ומוריד ער זאל זיי אויפהייבין און אראפ נידעריגן [אזוי ווי מען טוהט סוכות מיט דעם לולב אין שוהלו] שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק אשר הונף ואשר הורם הונף מיינט מען ער זאל פירען פון זיך און ברענגען צו זיך, און הורם מיינט מען ער זאל אויפהייבין און אראפ נידעריגן תנופה היתה במזרח ווען דער כהן האט אויפגיהויבין די שעפסין מיט די חלות האט ער גימעגט שטיין אפילו אין מזרח זייט פון מזבח והגשה במערב און צו טראגין צום מזבח האט גידארפט זיין ביי דעם ווינקול מערב און דרום ותנופות קודמות להגשות די זאכין וואס מען דארף זייא אויפהייבין און טראגין צום מזבח פריער זאל ער אויפהייבין דער נאך זאל ער טראגין צום מזבח צום ווינקול מערב און דרום מנחת העומר ומנחת קנאות טעונות תנופה והגשה דעם עומר און די מנחה פון אסוטה דארף מען אויפ־הייבין און מען דארף טראגין צום מזבח צום ווינקול מערב און דרום לחם הפנים ומנחת נסכים לא תנופה ולא הגשה דעם לחם הפנים און דיא מנחה וואס מען ברענגט מיט אקרבן, דארף מען ניט אויפהייבין און ניט טראגין צום מזבח: ז רבי שמעון אומר רבי שמעון זאגט שלשה מינים טעונים שלש מצות דריי ערליי קרבנות זענען דא וואס ביי די אלע דריי צו זאמען איז דא דריי מצות שתים בכל אחת ואחת צווייא מצות פון דיא דריי איז דא ביי יעדער קרבן פון די דריי קרבנות והשלישית אין בהן און אדריטע מצוה איז ניט דא ביי זייא, יערער קרבן פון דיא דרייא קרבנות האט נאר צוויי מצות ניט דריי ואלו הן דאס זענען דיא דרייא קרבנות זבחי שלמי יחיד דיא שלמים וואס אבעל הבית ברענגט פאר זיך, וזבחי שלמי צבור און די שלמים וואס מען ברענגט פאר אלע יודינס וועגין דאס זענען דיא צוויי שעפסין וואס מען ברענגט זיי אין דעם יום טוב שבועות ואשם מצורע און דער אשם וואס אמצורע ברענגט זבחי שלמי יחיד דיא שלמים וואס אבעל הבית ברענגט פאר זיך טעונים סמיכה חיים דארף דער בעל הבית ארויף לייגין דיא הענט אויף דעם קאפ פון די שלמים ווען דיא שלמים לעבין פאר דיא שחיטה ותנופה שחוטים און אז די שלמים זענען גישאכטין גיווארין דארף מען זייא אויף הייבין ואין בהם תנופה חיים אבער אז דיא שלמים לעבין דארף מען זייא ניט אויף הייבין זבחי שלמי צבור דיא שלמים וואס מען ברענגט פאר אלע יודינס וועגין טעונים תנופה חיים ושחוטים דארף מען זיי צוויי מאהל אויף הייבין, איין מאהל ווען זיי לעבין, און איין מאהל דער נאך ווי זייא זענען גישאכטין גיווארין ואין בהם סמיכה און מען דארף ניט ארויף לייגין די הענט

אויף

דילפינן מקדשי יחיד אבל סמיכה לא בעי דהלכתא גמירי לה דאין בכל קרבנות צבור אלא שתי סמיכות בלבד סמיכה של שעיר המשתלח ושל פר העלם דבר של צבור: אשם מצורע. כתיב ביה תנופה כתיב ביה תנופה חיים. כדכתיב והניף הכהן אותם כפרשת זאת תהיה: סמיכה. דא"א לקרבן יחיד שלא יסמוך ידו על ראש קרבנו אבל לא תנופה שחוט. דמיעט רחמנא גבי שלמי יחיד את החזה להניף אותו למיעוטי אשם של מצורע שאין טעון תנופה שחוט:

ח מרחשת עמוקה. דכתיב וכל נעשה במרחשת בתוכה משמע אלמא יש לה תוך: מעשיה רוחשים. שהשמן נע וכל בתוכה לי׳ הרומש על הארץ דמתרגמינן דרחשי. ויש שגורסין מעשיה רכין כלומר שליסתה רכה: ומחבת צפה, דכתיב על מחבת משמע עליה ולא בתוכה אלמא אין לה תוך: צפה. שאינה עמוקה אלא

ואשם מצורע טעון סמיכה ותנופה חיים ואין בו תנופה שחוט: ח האומר הרי עלי במחבת. לא יביא במרחשת. במרחשת לא יביא במחבת. ומה בין מחבת למרחשת אלא שהמרחשת [י] יש לה כסוי. והמחבת אין לה כסוי ד"ר יוסי הגלילי. רבי חנניה בן גמליאל אומר מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשים. ומחבת צפה ומעשיה קשים: ט (גמ' ל"ג האומר) הרי עלי בתנור. לא יביא מאפה כופח. ומאפה רעפים ומאפה יורות הערביים רבי יהודה אומר אם רצה יביא מאפה כופח. הרי עלי מנחת מאפה. לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין. [יא] ר"ש

אמתיים ואינן דעת ר"ש לבדו אלא שאומרים אותן בשם אמרם ואין חולקין עליו בשום דבר מכל זה. הר"מ: [י] יש לה כו׳. גמרא גמירא לה. גמרא: [יא] ר"ש כו׳. כגמרא דפליגי בדרשי דקראי:

שוליה לפין אבל אוגנים כמו נף ע"פ המים: ומעשיה קשים. שהעיסה שמטגנים בה ליסת׳ קשה כדי שלא תשפך להוץ שהרי הכלי אין לו שפה: ט כופח. מקום שפיתת קדרה א׳. ופעמים שמסיקים אותו ואופין בו עיסה: רעפים. פיול"ש בלע"ז עשוין מחרס ומסיקין אותו בככשן: יורות הערביין. כמין גומא העשויה בקרקע וטוחה בטיט ומסיקין אש בתוכה עד שתלבן ואופין בה עיסה: אם רצה יביא מעשה כופח. דכיפח מין תנור הוא. ואין הלכה כרבי יהודה: מנחת מאפה. כתיבי בה חלות ורקיקים: לא יביא מחצה חלות. דכל מנחות באות עשר עשר. וזה לא יביא ה׳ חלות וה׳ רקיקין. אלא או הכל חלות או הכל רקיקין:

אויף דעם קאפ פון דיא שלמים ווען זייא לעבין פאר דיא שחיטה ואשם מצורע אונ דער אשם וואס דער מצורע ברייננט טעון סמיכה ותנופה חיים דארף דער מצורע ארויף לייגין דיא הענט אויף דעם קאפ פון דעם אשם, אונ מען דארף אים אויפ־הייבין ווען ער לעבט נאך ואין בו תנופה שחוט אונ נאך דער שחיטה דארף מען אים ניט אויפהייבין: ח האומר הרי עלי במחבת אז איינער האט גיזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייננען אמנחה וואס זיא ווערט גימאכט אין אמחבת (אפאטעלניע, אסקאוואראדע) לא יביא במרחשת זאל ער ניט ברייננען אזוי אמנחה וואס זיא ווערט געמאכט אין אמרחשת (אין אטיפען ראנדעל. אטיפע פאן) במרחשת לא יביא במחבת אז ער האט גיזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייננען אמנחה וואס זיא ווערט געמאכט אין אמרחשת, זאל ער ניט ברייננען אזוי אמנחה וואס זיא ווערט געמאכט אין אמחבת ומה בין מחבת למרחשת וואס איז אמחבת אונ וואס איז אמרחשת אלא שהמרחשת יש לה כיסוי אמרחשת איז צו גידעקט פון הויבין והמחבת אין לה כיסוי אונ אמחבת איז ניט צו גידעקט פון הויבין דברי רבי יוסי הגלילי אזוי זאגט רבי יוסי הגלילי רבי חנניה בן גמליאל אומר מרחשת עמוקה רבי חנניה בן גמליאל זאגט אמרחשת איז טיף אטיפע כלי ומעשיה רוחשים אונ דיא מנחה איז שיטער גיקנעטין אונ קריכט ארום אין דעם מרחשת ומחבת צפה אמחבת איז פלאך, דער אונטערשטער דעק איז הויבין ומעשיה קשים אונ דיא מנחה איז געדיכט גיקנעטין אונ הארט געבאקט: ט האומר הרי עלי בתנור אז איינער זאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייננען אמנחה וואס זיא ווערט געבאקט אין אהויבין לא יביא מאפה כופח זאל ער ניט ברייננען אזוי אמנחה וואס ווערט געבאקט אין אכופח (אכופח איז געמאכט פון ליים אזוי וויא אפאס, אונטען אן אדעק אונ הויבין אן אדעק, אונ מען שטעלט די פאס אויף ציגעל וואס זיי ליגען אויף די ערד. אונ אינוועניג אין די פאס אויף די ערד לייגט מען אריין פייער, אונ הויבין איז די לאך גרויס נאר איין טאפ אריין צו שטעלין, אונ אמאהל באקט מען אין דעם כופח) ומאפה רעפים אונ זאל ניט ברייננען אמנחה וואס ווערט געבאקט אויף אאנגיברענטע קאכלע ומאפה יורות הערביים אונ זאל ניט ברייננען אזוי אמנחה וואס ווערט געבאקט אין די קעסלען פון דיא אראבער (דיא אראבער מאכין גריבער אין דיא ערד, אונ בעקלעבין אינוועניג מיט ליים די ווענט אונ דעם אונטערשטין דעק. אונ ברענגען אינוועניג פייער ביז די ווענט ווערין גוט הייס, אונ זייא קלעבין אן דעם ברויט אויף דיא ווענט אינוועניג אונ דיא ברויט ווערט געבאקט פון די דיא היץ) רבי יהודה אומר אם רצה יביא מאפה כופח רבי יהודה זאגט אויב ער וויל מעג ער ברייננען אזוי אמנחה וואס ווערט געבאקט אין אכופח, ווארום אכופח מיט אהויבין איז גלייך הרי עלי מנחת מאפה אויב ער האט גיזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייננען אגיבאקטע מנחה לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין זאל ער ניט ברייננען פינף חלות אונ פינף קיכלאך נאר אדער צעהן חלות אדער צעהן קיכלאך (אמנחה דארף זיין פון צעהן, אדער חלות צעהן אדער קיכלאך צעהן) רבי שמעון

מתיר

מתיר מפני שהוא קרבן אחד : מפני שהוא קרבן א' שבניהם כתובים במנחה א' הלכך יכול להביא מחלה ממין זה ומחלה ממין זה. ואין הלכה כר"ש :

מתיר רבי שמעון זאגט מען מעג ברייגגען העלפט (פינף) חלות. אונ העלפט (פינף) קיכלאך מפני שהוא קרבן אחד וייל קיכלאך מיט חלות קומען אמאהל אין איין מנחה. צעהן קיכלאך אונ צעהן חלות, קען מען ברייגגען אין איין מנחה פינף קיכלאך אונ פינף חלות אויך :

רש"י

שקולה מצוה זו. מדכתיב את כל המלות ועוד דלילית בגימ' ת"ר והמש קשרים וח' חוטין הרי תרי"ג : ראיית. לילית מביאה לידי זכירת מלות : כתיב הכא וכו'. וכתיב התם את ה' כו' מה להלן שכינה אף כאן שכינה : הכל בחזוק. מכל וכל עומד בחזקה שלא יחטא : המשולש. תפילין ולילית ומזוזה : סביב ליראיו. העושים מלות ויחללם מחטא : מה נשתנה תכלת. שיחדו הקב"ה למלוה זו : דומה לים. שנעשה בו נסים לישראל : ורקיע לכסא הכבוד. ומלות התכלת מזכיר היושב על כסא ועוד נאה לישראל שיהא כסאו עליהם שנאמר ותחת רגליו וגומר. דהיינו

גמרא מנחות דף מ"ג ע"ב

הלכה ס' כלה] כלי סחלון דהוך דמלכות דכריאה במובן תניא אידך וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' שקולה מצוה זו בנגד כל המצות כולן ותניא אידך וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם ראיה מביאה לידי זכירה זכירה מביאה לידי עשיה. ורבי שמעון בן יוחאי אומר כל הזריז במצוה זו זוכה ומקבל פני שכינה כתיב הכא וראיתם אותו וכתיב התם את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ר"א בן יעקב אומר כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחזוק שלא יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה מלאך ה' סביב ליריאיו ויחלצם תניא היה ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד שנא' ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר וכתיב

תוספות

ס"נ רקיע דומה לספיר. דהכי כתיב קרא וה"ג גרסי' פרק כסוי הדם (דף פט.) ולא כספרים דגרסי רקיע דומה לכסא הכבוד :

תניא אידך נאך אין אברייתא האבין מיר גילערונט עס שטייט אין פסוק וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' איר וועט זעהן דעם פאדים תכלת וועט איר געדיינקען אלע מצות פון גאט שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן דיא מצוה ציצית איז געוואגין נעגין אלע מצות ותניא אידך נאך אין אברייתא האבין מיר גילערונט וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם איר וועט אים זעהן אונ איר וועט געדיינ־קען אונ איר וועט טוהען ראיה מביאה לידי זכירה דאס זעהן וועט ברייגגען צום געדיינקען זכירה מביאה לידי עשיה דאס געדיינקען וועט ברייגגען צום טאהן ורבי שמעון בן יוחאי אומר אונ רבי שמעון בן יוחאי זאגט כל הזריז במצוה זו דער מענטש וואס איז געהיט צו טאהן די מצוה ציצית זוכה ומקבל פני שכינה וועט ער זוכה זיין צו זעהן דיא שכינה כתיב הכא וראיתם אותו ווארום דא בייא דיא מצוה ציצית שטייט איר וועט אים זעהן, אונ עס שטייט ניט וועמען מען וועט זעהן וכתיב התם אונ דארטין שטייט את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד פאר גאט זאלסטו מורא האבין אונ אים זאלסטו דינען, אזוי ווי אים זאלסטו דינען, דאס ווארט אותו. אים, מיינט מען דאך גאט, אזוי וראיתם אותו. אים וועט איר זעהן מיינט מען אויך גאט וועט מען זעהן רבי אליעזר בן יעקב אומר רבי אליעזר בן יעקב זאגט כל שיש לו תפלין בראשו ותפלין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו דער מענטש וואס האט תפלין אויף זיין קאפ אונ תפלין אויף זיין האנט אונ ציצית אויף זיין קלייד אונ אמזוזה אויף זיין טיר הכל בחזוק שלא יחטא דאס אלץ גיט שטארקייט דעם מענטש ער זאל ניט זינדיגען שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק והחוט המשולש לא במהרה ינתק דער פאדים וואס איז גיפלאכטין אין דרייען וועט ניט געשווינט צו ריסען ווערין ואז עס איז דא דריי מצות צו זאמען תפלין ציצית מזוזה וועט דאס ניט אפגעריסען ווערין פון דעם מענטש ער זאל זינדיגען ואומר נאך זאגט דער פסוק חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם אמלאך פון גאט רוהט ארום די מענטשין וואס האבין מורא פאר גאט, אונ רעטע. זיי זאלין ניט זינדיגען תניא מיר האבין גילערונט היה רבי מאיר אומר רבי מאיר האט גיזאגט מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מיט וואס איז גיענדערט דיא פארב תכלת פון אלע ערלייא פארבין, וואס גאט האט אויסגעקליבען צו ציצית נאר דיא פארב תכלת, ענטפערט רבי מאיר מפני שהתכלת דומה לים ווייל די פארב תכלת איז גלייך צום ים וים דומה לרקיע דער קאליער פון ים איז גלייך צום קאליער פון הימעל ורקיע לכסא הכבוד אונ דער קאליער פון הימעל איז גלייך צו דעם קאליער פון כסא הכבוד שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר אונטער זיינע פיס איז גיוועזן וויא די ווייסקייט פון דעם בריליאנט ספיר אונ ווי דער קאליער פון הימעל ווען ער איז ריין פון וואלקינס וכתיב אונ עס

שטייט

תוספות

חותם של טיט. מה שמדמה חותם של טיט לציצית שכן עושין לעבדים והציצית מעידין על ישראל שהם עבדי הקב"ה כדאיתא פרק במה אשה (דף נו) כבלא דעבדא תנן: שואל מעמך. פי' ר"ת דהוי מאה ויש מאה אותיות בפסוק וי"מ דמה עולה בא"ת ב"ש מאה וכקונטרס פירש אל תיקרי מה אלא מאה כלומר שחייב ק' ברכות וי"מ כדי להשלים מאה באותיותיה וכי קרית מאה הרי כולן:

גמרא

כמראה אבן ספיר דמות כסא תניא היה ר"מ אומר גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמ' לשני עבדיו לא' אמר הבא לי חותם של טיט ולאחר אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הבי' תני' היה ר"מ אומר חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות שנא' ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך אל תקרי מה אלא מאה רבי חייא בריה דרב אויא בשבתא וביומא טבא טרח וממלא להו באיספרקמי ומגדי:

רש"י

רקיע. וכתיב ספיר ובכסא כתיב ספיר אלמא רקיע כמהזה כסא ותכלת ים וים לרקיע ואבן הקזין: גדול ענשו של לבן. לפי שאינו מטיל ציצית מתכלת: חותם. היו עושין לבהמה ולעבד כשקונין אותו לשם סימן עבדות: זה שאמר לו המלך הבא לי חותם של טיט. במציי הזה ולא הביא עונשו מרובה: מה ה' אלהיך. קרי בי' מאה: בשבתות וי"ט. דלא מצלו שמונה עשרה: טרח וממלא להו. למלאה ברכות: איספרקמי. מיני בשמים: ומגדי. מיני מגדים שטעונים ברכה:

שטייט אין פסוק כמראה אבן ספיר דמות כסא דער קאליער פון כסא הכבוד איז וויא דער קאליער פון דעם שטיין ספיר, זעהן מיר אז דער הימעל אונ דער כסא הכבוד האבין ביידע איין קאליער תניא היה רבי מאיר אומר מיר האבין גילערונט רבי מאיר פלעגט זאגין גדול עונשו של לבן מעונשו של תכלת דער מענטש וואס גייט אן ציצית, ווערט גישטראפט פאר די ווייסע פעדים מער ווי פאר דעם פאדים תכלת, ווייל אויף דעם פאדים תכלת קען ער זאגין אתירוץ עס קאסט טייער איז אים גיוועזן אשאד געלט. אדער ער האט קיין געלט געהאט צו קויפין דעם פאדים תכלת. אבער די ווייסע פעדים קאסטין דאך וואלוויל משל למה הדבר דומה למשל צו וואס איז די זאך גלייך למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו צו אמלך וואס האט גיזאגט צו זיינע צוויא קנעכט לאחד אמר צו איין קנעכט האט ער גיזאגט הבא לי חותם של טיט ברייננ מיר אחתימה פון ליים ולאחד אמר צום אנדערין קנעכט האט ער גיזאגט הבא לי חותם של זהב ברייננ מיר אחתימה פון גאלד ופשעו שניהם ולא הביאו אונ ביידע האבין געזינדיגט צום מלך אונ האבין ניט געבריינגט דיא חתימות איזה מהן עונשו מרובה וועלכער קנעכט האט אגרעסערין שטראף הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הביא דער קנעכט וואס דער מלך האט גיזאגט צו אים ברייננ מיר אחתימה פון ליים אונ ער האט ניט געבריינגט, דער ווערט שטארקער גישטראפט, ווארום אחתימה פון ליים קאסט דאך וואלוויל, האט ער דאך געוויס גיקענט בריינגען תניא היה רבי מאיר אומר מיר האבין גילערונט רבי מאיר פלעגט זאגין חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום יעדער מענטש דארף זאגין יעדער טאג הונדערט ברכות שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק משה רבינו האט גיזאגט צו די יודין ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך איצט יודין גאט פארלאנגט פון דיר מה אל תקרי מה זאלסט ניט לייענען מה אלא מאה נאר זאלסט לייענען מאה, הונדערט. גאט פארלאנגט פון דיר דו זאלסט זאגין יעדער טאג הונדערט ברכות רבי חייא בריה דרב אויא בשבתא וביומא טבא טרח וממלא להו באיספרקי ומגדי שבת אונ יום טוב וואס אין דיא שמונה עשרה איז נאר דא זיבען ברכות, פעלט דאך צו הונדערט ברכות. פלעגט רבי חייא דער זוהן פון רב אויא זיך מטריח זיין אונ קויפין ערב שבת אונ ערב יום טוב פיל מינים פירות אונ פיל מינים בשמים מען זאל דארפין זאגין פיל ערליי ברכות אויף די פירות אונ אויף די בשמים, עס זאל ווערין ביז הונדערט ברכות:

זוהר תרומה דף קס"ח ע"ב ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

פתח ההוא רביא בברכת מזונא ואמר כתוב א' אומר ואכלת לפני ה' אלהיך וכתיב א' אומר ושמחת לפני ה' אלהיך. הני קראי כד ישראל הוו שראן בארעא קדישא ואתהן קמי קב"ה בבי מקדשא הוו מתקיימי השתא איך מתקיימי. מאן יכיל למיכל לפני ה' ולמחדי לפני ה' אלא ודאי הכי הוא בקדמיתא כד יתיב ב"נ על פתוריה למיכל מברך על נהמא המוציא מאי טעמא המוציא ולא מוציא דהא כתיב בורא השמים ולא כתיב הבורא עושה ארץ ולא כתיב העושה ארץ מאי טעמא הכא המוציא אלא כל מלין דאינון מרזא דעלמא עלאה סתירא אסתתרא ה' מתגן לאתחזאה דהא מעלמא גניזא וסתירא איהו וכל מלין דאינון מעלמא תתאה דאתגליא יתיר כתיב בה' דכתיב המוציא במספר צבאם הקורא למי הים כולהו מרזי דעלמא תתאה איהו ואי אכתיב בשמא איהו בה' כגון האל הגדול והכא דאיהו בארח סתים (נ"ל באתגליא) מרזא דעלמא תתאה איהו כיון דמברך בר נש שכינתא אתיא קמיה ומה דאמר ואכלת לפני ה' אלהיך הכא אתכליל להללא במלי דאורייתא דהכי אצטריך הואיל וקב"ה קיימא לקמיה דכתיב זה השלחן אשר לפני ה' וכתיב ואכלת שם לפני ה' אלהיך הואיל וקאים ב"נ קמי מאריה אצטריך נמי למיתן למסכני למיתן ליה כמה דאיהו יהב ליה למיכל כמאן דאכיל קמי מלכא קדישא ואצטריך דלא ישתכח בלען על פתוריה דהא בלענו

בלעט מסטרא אחרא הוי ורזא דא הלעיטני נא מרא בלעטו והכי אצטריך לסטרא אחרא וכתיב וכטן רשעים תחסר וע"ד ואכלת לפני ה' אלהיך כתיב ולא לפני סטרא אחרא ואצטריך דלא יתעסק במלין בטלין. ובגרכי סעודה שפיר ואצטריך לאתעסקא במלי דאורייתא דהא כל מלין דאורייתא אתאמרו על פתורא יהיב ההוא בר נש תוקפא למאריה :

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פ"ג

(א) לא ק"ש בלבד אמרו אלא כל ענין שהוא מדברי הקדש אסור לאומרו בבית המרחץ ובבית הכסא ואפי' אמרו בלשון חול. ולא לאמרו בלבד אלא אפילו להרהר בלבו בדברי תורה בבה"כ ובבית המרחץ ובמקום הטנופת והוא המקום שיש בו צואה ומירגלים אסור : (ב) דברים של חול מותר לאמרן בלשון קדש בבה"כ וכן הכנויים כגון רחום ונאמן וכיוצא בהן מותר לאמרן בבה"כ

יוסף לחק

מוסר

שער קדושה וז"ב שער ד'

אשרי מי שאינו קולף ורוחו נמוכה ושפלה הרבה וכן הוא אומר זבחי אלהים רוח נשברה אשרי מי שמאריך הכל ונושא הכל לרצון בוראו ועושה עצמו כשירים וכן הוא אומר נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו למי שמשים עצמו כשירים אשרי אדם שישים עצמו עפר שהכל ירמסוהו ויהיה כאסקופה התחתונה שהכל דשין בה וכיחד הנמוכה שהכל נתלין בה וכו'. הכעס הוא ענף הגאוה ושקול כמוהו. ואמרז"ל כל הכועס כל מיני פורעניות של גיהנם שולטין בו וכו' ואז"ל המקרע בגדיו והמפזר מעותיו והמשבר כלים בחמתו יהיה בעיניך כעובד ע"ז שנאמר לא יהיה בך אל זר וכו' ואמרו רז"ל כל הכועס אין שכינה חשובה כנגדו וכו'

(א) לא קריאת שמע בלבד אמרו ניט ביי קריאת שמע אליין האט מען גיזאגט מען טאר ניט לייענען אין אבית הכסא און אין אבאד אלא כל ענין שהוא מדברי הקדש נאר יעדער זאך וואס איז פון די הייליגע זאכין אסור לאומרו בבית המרחץ ובבית הכסא טאר מען ניט זאגין אין אבאד און ניט אין אבית הכסא ואפילו אמרו בלשון חול און אפילו צו זאגין די הייליגע זאך אויף איין אנדער לשון ניט אויף לשון קדש טאר מען אויך ניט אין אבאד און ניט אין אבית הכסא ולא לאמרו בלבד און ניט נאר זאגין אליין טאר מען ניט אהייליגע זאך אין אבאד און אין אבית הכסא אלא אפילו להרהר בלבד בדברי תורה בבית הכסא ובבית המרחץ ובמקום הטנופת והוא המקום שיש בו צואה ומי רגלים אסור נאר אפילו טראכטין אין די רייד פון די תורה טאר מען אויך ניט אין אבית הכסא און ניט אין אמרחץ און ניט אין אמיאוסין ארט וואס דארט איז דא צואה אדער השתנה : (ב) דברים של חול מותר לאמרן בלשון קדש בבית הכסא פראסטע זאכין מעג מען זאגין אויף לשון קדש אין אבית הכסא וכן הכנויים כגון רחום ונאמן וכיוצא בהן מותר לאמרן בבית הכסא און אזוי די ביי נעמען פון גאט, דהיינו רחום. נאמן. אדער נאך אנעלכע ווערטער מעג מען זייא זאגין אין

אשרי מי שאינו קוצף ורוחו נמוכה ושפלה הרבה וואהל דעם מענטש וואס ווערט ניט בייז און צערינט ניט און איז ביי זיך נידעריג וכן הוא אומר זבחי אלהים רוח נשברה און אזוי האט דוד המלך גיזאגט די קרבנות פון גאט זענען די צובראכענע הערצער, ניט דעם קרבן וויל גאט, נאר ער וויל דאס הארץ פון דעם מענטש זאל ווערין טרויעריג און צובראכין ווענין די זינד וואס ער האט גיטאהן, און דאס איז גוט אפילו אן אקרבן אויך אשרי מי שמאריך הכל ונושא הכל לרצון בוראו וואהל דעם מענטש וואס ער האלט איין זיין כעס אויף אלץ, און ער טראגט און ליידט אלץ, ווייל ער וויל טאהן דעם ווילען פון גאט ועושה עצמו כשירים און ער רעכונט זיך וויא אזאך וואס איז איבעריג, וואס קיין מענטש רעכונט דאס און שאצט דאס וכן הוא אומר און אזוי זאגט דער נביא (מיכה ז) נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו גאט איז מוחל די עונות און פשעים צו די געבליבענע יודין למי שמשים עצמו כשירים דאס מיינט מען צו די מענטשין וואס רעכענען זיך ווי געבליבענע, ווי איבעריגע אשרי אדם שישים עצמו עפר שהכל ירמסוהו וואהל דעם מענטש וואס ער איז ביי זיך אזוי ווי די ערד וואס אלע טרעטין אויף איר ויהיה כאסקופה התחתונה שהכל דשין בה און ער וועט זיין אזוי ווי די

אונטערשטע שוועל וואס אלע טרעטין אויף איר וכיחד הנמוכה שהכל נתלין בה און ער וועט זיין אזוי ווי אטשוואק וואס איז אריין גישלאגין אין אנוואנט נידעריג וואס אלע הענגען אויף איר וואס זייא דארפין הכעס הוא ענף הגאוה ושקול כמוהו כעס איז אצווייג פון גרויסקייט און איז גלייך אעבירה אזוי ווי גרויסקייט ואמרו רבותינו זכרונם לברכה און די רבנן האבין גיזאגט כל הכועס כל מיני פורעניות של גיהנם שולטין בו דער מענטש וואס איז אכעסן וועלין אויף אים קומען אלע שטראפין און יסורים פון גיהנם ואמרו רבותינו זכרונם לברכה נאך האבין די רבנן גיזאגט המקרע בגדיו והמפזר מעותיו והמשבר כלים בחמתו יהיה בעיניך כעובד עבודה זרה דער מענטש וואס צורייסט זיינע קליידער, אדער ער ווארפט אוועק זיין געלט און זיי ווערין פארשפרייט אויף דער ערד, אדער ער צוברעכט כלים ווען ער ווערט אין כעס, זאל דער מענטש זיין ביי דיר גלייך ווי ער וואלט געדינט עכו"ז שנאמר לא יהיה בך אל זר ווארום עס שטייט אין פסוק אין דיר זאל ניט זיין אפרעמדער גאט, וועלכע עבודה זרה איז אין דעם מענטש, דאס איז דער יצר הרע וואס ער ברייננט דעם מענטש צו כעס ואמרו רבותינו זכרונם לברכה נאך האבין די רבנן גיזאגט כל הכועס אין שכינה חשובה כנגדו דער מענטש וואס איז אין

א אלמנה

ומסכת תלמודו ומוסיף טפשות ובידוע שעונותיו מרובין מזכיותיו וכו' שנאמר ובעל חימה רב פשע:
להפריש מן הדבר האסור בבית המרחץ או בבה"כ מפריש ואפי' בלה"ק ובענייני קדש:

אבל שמות המיוחדים והן השמות שאינן נמחקין אסור להזכירן בבה"כ ובבית המרחץ ישן. ואם נזדמן לו

פעם אפילו די שכינה וואלט געשטאנען נעבן אים וואלט זיא אויך גיוועזן ביי אים ווי גאר נישט ומשכח תלמודו ומוסיף טפשות אונ ער פארגעסט זיין לערנען אונ ווערט אלע מאהל נארעשער ובידוע שעונותיו מרובים מזכיותיו אונ מען זאל וויסען אז זיינע עבירות זענען מער פון זיינע מצות שנאמר ובעל חמה רב פשע ווארום עס שטייט אין פסוק דער וואס איז אכעסן איז אסימן אז ער האט פיל זינד:

אבית הכסא, וויל דער ווארט רחום אונ נאמן קען גיזאגט ווערין אויף אמענטש אויך, דער מענטש וואס האט רחמנות, רופט מען אים רחום. אונ אויב ער איז אמענטש וואס מען מעג אים גלויבין, רופט מען אים נאמן. אדער נאך אזעלכע ווערטער וואס ווערין גיזאגט אויף גאט אונ קענען גיזאגט ווערין אויף אמענטש אויך, מעג מען זייא זאגין אין אבית הכסא אבל שמות המיוחדין אבער דיא נעמען וואס זענען אפגעזונדערט נאר פאר גאט אליין והן השמות שאינן נמחקים דאס זענען די נעמען וואס מען טאר זייא ניט אפמעקין אסור להזכירן בבית הכסא ובבית המרחץ ישן טאר מען זיי ניט דערמאנען אין אבית הכסא אונ ניט אין אאלטע באד ואם נזדמן לו להפריש מן הדבר האסור בבית המרחץ או בבית הכסא אויב ער איז גיוועזן אין אבאד אדער אין אבית הכסא אונ עס האט אים גיטראפין צו זעהן ווי אייניער טוהט אעבירה, אונ ער קען יענעם אפשיידין פון דיא עבירה מפריש ואפילו בלשון הקדש ובענייני קדש זאל ער דעם מענטש אפשיידין פון אעבירה, אפילו ער דארף ריידין צו אים מיט לשון קדש, אונ דארף אים זאגין הייליגע זאכין, מעג ער אלץ זאגין אין באד אונ אין בית הכסא נאר ער זאל אים אפשיידין פון אעבירה:

תרומה ליל ו תורה

אונקלוס

כ"ז פסוקי שטו"ת נגד מילוי ב"ן וד' ה' ו' ה' ותעשה סמנו צירוף והיה בניקוד ששי

כז לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶיןָ הַטַּבָּעֹת לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן׃ כח וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂא־בָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן׃ כט וְעָשִׂיתָ קְּעָרֹתָיו וְכַפֹּתָיו

כז לָקֳבֵיל גְּדָנְפָא תְּהֶוְיָן עִיזְקָתָא לְאַתְרָא לַאֲרִיחַיָּא לְמִטַּל יָת פָּתוֹרָא׃ כח וְתַעֲבֵיד יָת אֲרִיחַיָּא דְּאָעֵי שִׁטִּין וְתַחֲפֵי יָתְהוֹן דַּהֲבָא וִיהוֹן נָטְלִין בְּהוֹן יָת פָּתוֹרָא׃ כט וְתַעֲבֵיד מְגִיסוֹהִי

תו"א ועשית קערותיו . מנחות לז:

רשב"ם

(כז) לעמת המסגרת. בשלחן למטה מן המסגרת יהיו הטבעות קבועות ולא במסגרת עצמה: (כט) קערתיו. דפוס כעין תיבה פרוצה לעשות בה הלחם: וכפתיו - לצורך שני בזיכי לבונה כדכתיב ונתת על המערכת

רש"י

(כז) לעמת המסגרת תהיין הטבעות. ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים: לבתים. ז לצורך בתים: לבדים. כתרגומו לאתרא ח לאריחיא: (כח) ונשא בם. לשון נפעל יהיה נשא בם את השלחן: (כט) ועשית קערתיו וכפתיו. קערותיו זה הדפוס

שפתי חכמים

ז כלומר שפס יהיו לצורך בתים לבדים: ח ר"ל פי' שאין הטבעות בשביל בתים ובדים אלא הטבעות בעבור בתים והבתים

פירוש לתורת אלהים

(כז) לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת אקעגען דעם ווינקעל וואס די לייסטעלע הייבין זיך דארט אן תִּהְיֶיןָ, זאלין זיין די רינגען לְבָתִּים מען זאל אריין טאן די שטאנגען אין די רינגען לָשֵׂאת צו טראגין מיט די שטאנגען דעם טיש: (כח) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין אֶת הַבַּדִּים דיא שטאנגען עֲצֵי שִׁטִּים פון טענען האלץ וְצִפִּיתָ אונ דו זאלסט בדעקין אוֹתָם זייא זָהָב מיט גאלד וְנִשָּׂא וועט ווערין גיטראגין בָם מיט דיא שטאנגען אֶת הַשֻּׁלְחָן דעם טיש: (כט) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין קְעָרֹתָיו זיינע שיסלען דאס מיינט

מען

וּבָזִיכוֹהִי וְקַסְוָתֵיהּ וּמְכִילָתֵיהּ דִּי יִתְנְסַךְ בְּהֵן דְּהַב דְּכֵי תַּעֲבֵיד יָתְהוֹן׃ ל וְתִתֵּן עַל פָּתוֹרָא לְחֵם אַפַּיָּא קֳדָמַי תְּדִירָא׃

וּקְשׂוֹתָיו וּמְנַקִּיֹּתָיו אֲשֶׁר יֻסַּךְ בָּהֵן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃ ל וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד׃

תו"א ויפח על. מנחות לו: לחם פנים. שם מו:

רשב"ם

לבונה זכה: וקשותיו ומנקיותיו. מפורשים במנחות. לפי שהיה הלחם שתים מערכות שש המערכה זה על גב זה והיו מזלגות מכאן ומכאן לשלחן. וקשותיו שהיו כחצאי קנים ממזלג למזלג והלחם על הקשוות וכן בין לחם ללחם ששה זה על זה ולפיכך נקראים במקום אחר קשות הנסך שמסככין על הלחם בין לחם ללחם: אשר יסך. בקשוות. כמו שפירשתי:

(ל) לחם פנים. לפי פשוטו לחם הראוי לפני שרים לחם נאה כדכתיב ולקחת סלת ואפית אותה וגו' וכתיב וישא משאת מאת פניו אליהם. וכתיב ולחנה יתן מנה אחת אפים. חלק יפה מקערה שלפני אלקנה החשובה שנותנים לפני בעל הבית כי את חנה אהב לכך אפים חשוב. וה' סגר רחמה. לכך מנה אחת ולא שתים ולא מנות הרבה כמו לפנינה שהיו לה

רש"י

שהיה עשוי כדפוס הלחם והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה שולים לו למטה וקיפל מכאן ומכאן כלפי ט מעלה כמין כותלים ולכך קרוי לחם הפנים שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה ומזה ונותן ארכו לרחבו של שלחן וכתליו זקופים כנגד שפת י השולחן והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל. בשל כ ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן ואותו דפוס קרוי קערה:

שפתי חכמים

בעכור כדים: ט פירוש הבלק היה זקוף מכאן ומכאן כמין כתלים ובאמצע היה אויר ביניהם והוא כעין ח' הפיכה: י כלו' היה נותן לחם הפנים בשפת השלחן ממש כדי שיהא עובי השלחן נמשך בשוה למעלה עם לחם הפנים וכן בשפת השני נמצא שרואין לצדי הבית מכאן ומכאן דאורך של שלחן עומד ברוחב של משכן שהוא אהל מועד מחוץ לפרכת: כ מדכתיב קערותיו משמע שני קערות וכן בכולהו וצריך לומר שהיו יותר מאחד: ל פי' אותן חצאי קנים שהיו מונחים בין לחם ללחם היו כמין סכך על הלחם ואף שאין נזכר לחם כאן ור"ל שפירושו אשר יכוסה בהן

וכפותיו. הן בזיכין שנותנין בהם לבונה ושתים היו לשני קומצי לבונה שנותנין על שתי המערכות שנאמר (ויקרא כה) ונתת על המערכת לבונה זכה: וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן דוגמתן עשה של זהב ומסדר ג' על ראש כל לחם שיסב לחם האחד על גבי אותן הקנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קשו"א: ומנקיתיו. תרגומו ומכילתיה הן סניפים כמין יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם ומפוצלים ששה (הרא"ם גורס חמשה) פצולים זה למעלה מזה וראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו ולשון מכילתיה סובלותיו כמו נלאיתי הכיל. אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות נו) קשותיו אלו סניפין שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישבר. ומנקיותיו אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש אבל אונקלוס שתרגם מכילתיה היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך בהן שהיו עליו כמין סכך ל וכסוי וכן במקום אחר הוא אומר (במדבר ד) ואת קשות הנסך וזה וזה יוסך והנסך ל' סכך וכסוי הם: (ל) לחם פנים. שהיה לו פנים כמו שפירשתי ומנין הלחם וסדר מערכותיו

פירוש לתורת אלהים

מען דעם פארעם וואס מען באקט אין אים דעם לחם הפנים וכפותיו און זיינע לעפיל וקשותיו און זיינע האלבע רערלעך ומנקיתיו און דיא זיילין וואס זענען געשטאנען בייא דיא זייטין פון טיש געבין לחם הפנים אשר וואס מיט דיא האלבע רערלעך ווערט דער לחם הפנים בדעקט זהב

זאלסט דאס אלץ מאכין פון ריין גאלד: (ל) ונתת און דו זאלסט געבין על השלחן אויף דעם טיש לחם פנים דער לחם הפנים זאל תמיד ליגען אויף דעם טיש פון איין שבת צום אנדערן ווארום אוף איטליכען שבת האט מען גבאקין אנדער לחם הפנים וויא באלד מען האט דאס אראפ

מצות השם

(לז) [עשה לט] להסדור הכהנים לחם הפנים ולבונה זכה לפני ה' בכל שבת שנאמר ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד:

(ל) ונתת על השלחן וגו'. די תורה האט געבאטין אלע שבת זאל מען לייגין צוועלף חלות אויף דעם טיש וואס אין בית המקדש, און די חלות וואס זענען גילעגין אויף דעם טיש דיא גאנצע וואך ביז מען דארף לייגין די נייע חלות, האט מען אראפ גענומען און דיא כהנים האבין די חלות געטיילט צווישען זיך יעדער כהן האט גענומען אשטיקעל חלה און געגעסין, [און אזוי איז געווען דער דין פון די חלות, פרייטאג האט מען זייא געבאקט און ווען מען האט זיי ארויס גענומען פון הויכין האט מען זיי געלייגט אין צוועלף גאלדענע שיסלען, יעדער חלה אין אבאזונדער שיסל, און אזוי זענען זיי

גילעגין ביז שבת ביי טאג, שבת ביי טאג האט מען אריין גיטראגין די חלות אין בית המקדש און מען האט אראפ גענומען די אלטע חלות פון טיש, און מען האט געלייגט די פרישע חלות און זיי זענען גילעגין אויף דעם טיש ביז איבער אכטאג שבת, און אזוי איז געווען אייביג די גאנצע צייט וואס דער בית המקדש איז געשטאנען, ווייל די ברכה פון גאט קומט ניט אויף אליידיגען טיש, דריבער האט דער טיש ניט געדארפט זיין איין מנוט אן די חלות, און פון די ברכה וואס איז געווען אויף די חלות פון בית המקדש איז געקומען די ברכה צו אלע יודין זייערע עסיגווארג זאל געבענטשט ווערין אין זייערע גירערים]:

ועשית

פ שלישי לא ועשית מנרת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו: לב וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה

לא ותעביד מנרתא דדהב דכי נגיד תתעביד מנרתא שידה וקנה כלידהא חזורהא ושושנהא מנה יהון: לב ושיתא קנין נפקין מסטרהא תלתא קני מנרתא מסיטרה חד ותלתא קני מנרתא מסיטרה תנינא:

תו"א ועשית מנרת . סוכה ג מנחות כח עקידה שער ה' : מקשה . מנחות עת : וששה . מנחות כח :

רשב"ם

בנים ובנות : (לא) ועשית מנרת וגו'. להאיר על השלחן. כדכתיב ואת המנורה נכח השלחן : מקשה. עשת זהב לקח ופעל בה קנים וגביעים בקורנס : ירכה. הוא הרגל הרחב של צד קרקע שעומד עליו כל המנורה : וקנה. הוא הקנה האמצעי שיוצאים ומתפצלים ממנה שלשה קנים מכאן ושלשה מכאן : גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו. בקנה האמצעי שמכל כפתור יוצאים שני קנים כדכתיב וכפתור תחת שני הקנים

בעל הטורים

(לא) ועשית מנורת. ז"פ כתיב מנורה בליסנא כנגד ז' רקיעים וז' ארצות ואין בפרשת מנורה אות סמ"ך וכן במעשה ברא"ש לומר במקום נר אין שטן ואין מזיק ובזכות נר מצוה ותורה אור סותם פיו של שטן מלהשטין :

שפתי חכמים

מי שצריך לכיסוי והיינו הלחם : מ והקב"ה כשראה שנתקשה בה הראהו מנורת אש ואעפ"כ נתקשה בה אמר לו השלך את הככר לאור וזה היה על ידי בצלאל והיא נעשית מאליה בפועל אבל לא אמר הקב"ה למשה בפירוש שתיעשה מאליה ודרשו כן מדכתיב תיעשה בי"ד ולא תעשה הרא"ם שאריך כאן ואני

רש"י

מפורשים באמור אל הכהנים : (לא) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשנה חוליות ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים ואחר כך ידביקם כדרך הצורפים שקורין שולדיר"ן אלא כולה באה מחתיכה אחת ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות ומפריד הקנים אילך ואילך : מקשה. תרגומו נגיד לשון המשכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס ולשון מקשה מכת קורנס בטדי"ן בלעז (געהעממערט) כמו (דניאל ה) דא לדא נקשן : תיעשה המנורה. (תנחומא) מאליה לפי שהיה משה מתקשה בה. אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה לכך לא נכתב תעשה (מנחות כט) : ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה ושלשת הרגלים יוצאין הימנה ולמטה : וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך זקוף כלפי מעלה ועליו נר האמצעי עשוי כמין בזך לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה : גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית ארוכים וקצרים וקורין להם מדירנ"ש ואלו עשויין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב ולא היו בה אלא לנוי : כפתריה. כמין תפוחים היו עגולין סביב בולטין סביבות הקנה האמצעי כדרך שעושין למנורות שלפני השרים וקורין להם פומיל"ש ומנין שלהם כתוב בפרשה כמה כפתורים בולטין ממנה וכמה חלק שבין כפתור לכפתור : ופרחיה. ציורין עשויין בה כמין פרחים : ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת ולא יעשה לבדם וידבקם : (לב) יצאים מצדיה. לכאן ולכאן באלכסון נמשכין ועולין עד כנגד גובהה של מנורה שהוא קנה האמצעי ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה התחתון ארוך ושל מעלה קצר הימנו והעליון קצר הימנו לפי שהיה גובה

מעשה המנורה

(לא) ועשית מנורת זהב טהור . ידוע כי הנשמה נמשלת מהלקת הנרות והיא מתכלכלת בעדוני ההוד והשמחה ומתפשטת ומתרחבת מתוך הנאת האורה מפני שהיא חתיכת אור חצובה מאור השכל. ומן הטעם הזה נמשכת אחר האור שהוא מינה. אעפ"פ שהאור הזה הוא אור גופני והנשמה היא אור רוחני זך ופשוט. וע"כ המשילה שלמה המלך ע"ה לנר הוא שאמר נר ה' נשמת אדם. וע"כ בשעה שהאדם גוסס מדליקין נרות בשעת יציאת נשמה. וכל השבעה ימים אחר פטירתו נר דולקת באותו בית שמת שם. מחמת שכל אותן השבעה ימים הנשמה הולכת לבקש את המקום שיצאה משם. ובכל שנה ושנה על פטירת אביו ואמו או שאר קרובים מדליקין נר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לא) תיעשה המנורה. מלא יו"ד רמז לעשר מנורות שעתיד שלמה לעשות : ירכה. זה ירך שלמטה שהוא עשוי כמין סרן של עץ שבונ"ק בלע"ז ארוך ורחב קצת ועב ויוצאין ממנו שלש רגלים ואמרו ז"ל גובהה של מנורה י"ח טפחים ורמז לדבר מדכתיב בפ' בהעלתך וזה מעשה המנורה וזה (מעשה) בגי' י"ח :

פירוש לתורת אלהים

גינומען האט מען היכף אנדערם אריף גלייגט : (לא) ועשית אונ דו זאלסט מאכין מנרת אמנורה פון דיין גאלד מקשה גישלאגין תיעשה זאל גיטאהן ווערין המנורה דיא מנורה בלומר דו זאלסט גיט מאכין שטיקלעך אונ דער נאך צו זאמען שרויפין נאר פון איין שטיק זאלסטו אוים שלאגין אין גאנצין דיא מנורה ירכה איר דיך מיינט מען די פים וקנה אונ איר רער גביעיה אירע בעכערען כפתוריה אירע עפיל ופרחיה אירע בלומען ממנה זאלין זיין פון דעם איינענעם שטיק גאלר : (לב) וששה קנים אונ זעקס רערען יוצאים זאלין ארוים גיין פון אירע זייטין שלשה דרייא רערען פון דער מנורה מצדה פון איר איין זייט שלשה אונ די אנדערע דרייא רערען פון דער מנורה מצדה

השני

אונקלוס

הַשֵּׁנִי: לג שְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים
בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפֶרַח וּשְׁלֹשָׁה
גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד
כַּפְתֹּר וָפָרַח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים
הַיֹּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה: לד וּבַמְּנֹרָה
אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ: לה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים
מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים
מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים
מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן

לג תְּלָתָא כַלִּידִין מְצַיְּרִין
בְּקַנְיָא חַד חֵזוּר וְשׁוֹשָׁן
וּתְלָתָא כַלִּידִין מְצַיְּרִין
בְּקַנְיָא חַד חֵזוּר וְשׁוֹשָׁן
כֵּן לְשִׁתָּא קְנִין דְּנָפְקִין מִן
מְנַרְתָּא: לד וּבִמְנַרְתָּא
אַרְבְּעָא כַלִּידִין מְצַיְּרִין
חֵזוּרָהָא וְשׁוֹשַׁנָּהָא:
לה וְחֵזוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין
דְּמִנַּהּ וְחֵזוּר תְּחוֹת תְּרֵין
קְנִין דְּמִנַּהּ וְחֵזוּר תְּחוֹת
תְּרֵין קְנִין דְּמִנַּהּ לְשִׁתָּא

תולדות אהרן

שלשה גבעים. שם: ארבעה גביעים. יומא נב מנחות שם:

רשב"ם

ממנה: (לג) שלשה גבעים. חלולים כמין כוסות גומות גומות בקנה: משקדים. בעין שקדים של בליטות בכותלי הגביעים בעין שעושים כלי כסף מצויירים בליטות כעין כפות או בעין תפוחים שקורין קולייר"ץ בלעז. ושוב שמעתי שכן מפרשים בגרבונא. אמונידל"ץ בלע"ז לשון שקדים: כפתור ופרח. באמצע כל קנה לנוי: (לה) וכפתר תחת שני הקנים ממנה. היוצאים ממנה מקנה האמצעי שהוא עיקר המנורה: לששת הקנים.

רש"י

ראשיהן שוה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים: (לג) משקדים. כתרגומו מצויירים היו כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ניאל"ר: ושלשה גבעים. בולטין מכל קנה וקנה: בפתר ופרח. היה לכל קנה וקנה: (לד) ובמנורה ארבעה גבעים. בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים אחד בולט בה למטה מן הקנים והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאים מצדיה: משקדים כפתריה ופרחיה. (יומא נב) זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע אין ידוע אם גביעים משוקדים או משוקדים כפתוריה ופרחיה: (לה) וכפתר תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו במלאכת המשכן (מנחות כט) גבהה של מנורה י"ח טפחים הרגלים והפרח ג' טפחים הוא הפרח האמור בירך שנאמר (במדבר ח) עד ירכה עד פרחה וטפחיים חלק וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים וכפתור ופרח ומשני כפתירים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה למדנו שהיה בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו' וטפחיים חלק וטפח

מעשה המנורה

בבית הכנסת הנקרא יאהר לייט ליכט. מחמת כי ביום זה הנשמה יש לה רשות לשוט בעולם והבית שמת שם לא תמלא תבא לבית הכנסת ותראה הנר הדולק בשבילה ויש לה נחת רוח מזה. והמנורה היתה דולקת בבית המקדש כל לילה שבעה נרותיה וכל היום היה דולק נר המערבי עבור נשמות כל ישראל שנפטרו והלכו לעולמם. והשבעה נרות היו דולקים בלילה מחמת שבלילה הדינים מתגברים וכנגד הז' מדנים אשר יעברו על האדם מעת פטירתו עד שיבא על מקומו בג"ע. וביום היה די בנר אחד. ויש עוד רמזים וסודות בעניני המנורה כאשר המפרשים האריכו בזה עיין עליהם:

פירוש לתורת אלהים

הַשֵּׁנִי פון איר אַנְדֶערֶער זַייט: (לג) שְׁלֹשָׁה דְרַייא גְבִיעִים בֶּעכֶער מְשׁוּקָּדִים גֶעמָאלְטֶע בַּקָּנֶה אין איין רֶער כַּפְתּוֹר אַעֶפִּיל וָפֶרַח אונ אַבְּלוּם וּשְׁלֹשָׁה אונ דְרַייא גְבִיעִים בֶּעכֶער מְשׁוּקָּדִים גֶעמָאלְטֶע בַּקָּנֶה הָאֶחָד אין איין רֶער כַּפְתּוֹר אַעֶפִּיל וָפֶרַח אונ אַבְּלוּם כְּלוֹמַר אויף איטְלִיכֶען רֶער זָאל זַיין דְרַייא גְבִיעִים אונ איין כַּפְתּוֹר אונ איין פֶּרַח כֵּן אַזוֹי זָאל זַיין לְשֵׁשֶׁת צוּ אַלֶע זֶעקְס רֶערֶען הַיֹּצְאִים וָואס זֵייא גֵייעֶן אַרוֹיס מִן הַמְּנוֹרָה פון דֶער מְנוֹרָה: (לד) וּבַמְּנוֹרָה אונ אין דֶער מִיטֶעלְסְטֶע דֶער וָואס פון איר גֵייאֶן אַרוֹיס די זֶעקְס רֶעדִין זָאלֶן זַיין אַרְבָּעָה גְבִיעִים פִיר בֶּעכֶער מְשׁוּקָּדִים גֶעמָאלְטֶע כַּפְתּוֹרֶיהָ אירֶע עֶפִּיל וּפְרָחֶיהָ אונ אירֶע בְּלוּמֶען: (לה) וְכַפְתּוֹר תַּחַת אוּנְטֶער דִיא צְווֵיי רֶערֶען כְּלוֹמַר פון דֶעם עֶפִּיל זָאל אַרוֹיס גֵיין צְווֵיי רֶערֶען אֵיינֶע פון דֶער זַייט אונ אֵיינֶע פון דֶער אַנְדֶערֶע זַייט מִמֶּנָּה פון איר כְּלוֹמַר פון דֶעם אֵיינְגֶענֶעם שְׁטִיק גָאלְד וְכַפְתּוֹר אונ אַעֶפִּיל תַּחַת אוּנְטֶער די צְווֵייא רֶערֶען מִמֶּנָּה פון איר וְכַפְתּוֹר אונ איין עֶפִּיל תַּחַת אוּנְטֶער דִיא צְווֵיי רֶערֶען מִמֶּנָּה פון איר לְשֵׁשֶׁת צוּ דִיא זֶעקְס

רערען

המנרה: לו כפתריהם וקנתם ממנה
יהיו כלה מקשה אחת זהב טהור:
לז ועשית את־נרתיה שבעה והעלה
את־נרתיה והאיר על־עבר פניה:
לח ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור:
לט ככר זהב טהור יעשה אתה את

אונקלוס

קנין דנפקין מן מנרתא: לו חזוריהון וקניהון מנה יהון כלה נגידא חדא דדהב דכי: לז ותעביד ית בוציניהא שבעא ותדליק ית בוציניהא ויהון מנהרין לקביל אפהא: לח וצביתהא ומחתיתהא דהב דכי: לט ככרא דדהב דכי יעביד יתה ית

תו"א ומצית אתו. מנחות פח: ככר זהב. שם כח: אם כל סכלים. שם פח:

רשב"ם

שלשה פעמים וכפתור ובפות לא הוצרך לכתוב כן לששת הקנים כאשר כתב בפסוק ראשון לפי שמנה את כולם: (לז) נרתיה. לוצי"ש בלע"ז שנותנים בהן את השמן והפתילות והעלה הכהן את נרותיה שבעה על שבעה הקנים: והאיר על עבר פניה. ידליק הפתילות אל עבר מול המנורה שזהו לצד השלחן שכנגדו כדכתיב ואת המנורה נוכח השלחן וכן כתוב אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות שכל שבעתן מאירין לצד השלחן שכנגדו לפניה: (לח) ומלקחיה. שלוקחין בהן הפתילות ונותנין בנרות: ומחתתיה. בהטיבו את הנרות בבקר חותה בהן גחלי הנרות ומותר השמן שבנרות:

שפתי חכמים

קלרחי: נ פירוש אין מלות והאיר על עבר פניה ולא מלות והעלה את נרותיה מורה על הדלקה מפני שאין הפרשה הזאת מדברת בהדלקתה אלא בעשייתה ולכך יתוייב שיהיה פי' והעלה וגם האיר אזהרה על האומן שיעשה נרותיה באופן שכשידליק המדליק את נרותיה יאירו אל עבר פניה ואיך יהיה זה שיעשה פי ששת הנרות שבששת הקנים מסובבים כלפי האמצעית.

רש"י

כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה וטפחיים חלק נשתיירו שם ג' טפחים שבהם ג' גביעים וכפתור ופרח נמצאו גביעים כ"ב י"ח לששה קנים ג' לכל אחד וא' וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב ואחד עשר כפתורים ו' בששת הקנים וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם ושנים עוד במנורה שנאמר משוקדים כפתוריה ומיעוט כפתורים שנים האחד למטה אצל הירך והאחד בג"ט העליונים עם ג' הגביעים ותשעה פרחים היו לה ו' לששת הקנים שנאמר בקנה האחד כפתור ופרח וג' למנורה שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה ומיעוט פרחים שנים ואחד האמור בפרשת בהעלותך עד ירכה עד פרחה ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה תמצאם כמכונס איש איש במקומו: (לז) את נרתיה. כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה מסובים כלפי האמצעי כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה מוסב אורם אל צד פני הקנה ה. האמצעי שהוא גוף המנורה: (לח) ומלקחיה. הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן לישבן ולמושכן בפי הנרות ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים וצביתהא שת"א ל' צבת טוליי"ש בלעז (זאנגען): ומחתתיה. הם כמין בזיכין קטנים שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכנו ול' מחתה פויישדי"א בלעז (שעפפלשפפעל) כמו (ישעיה ל) לחתות אש מיקוד: (לט) ככר זהב טהור. שלא יהא משקלה עם כל כליה אלא ככר לא פחות ולא יותר והככר של חול ששים מנה ושל קדש היה כפול ק"ך מנה והמנה הוא ליטרא שהוקלין בה כסף למשקל קולוני"א והם ק' זהובים כ"ה סלעים והסלע ארבעה זהובים:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לז) והאיר. פי' והאירה המנורה אל השלחן שכנגד פניה של מנורה כדכתיב בפ' ותכל וישם המנורה באהל מועד נכח השלחן מכלל דלהאיר על השלחן היתה המנורה וכן כתיב בפ' בהעלותך אל מול פני המנורה דהיינו שלחן יאירו שבעת הנרות והפשט הולך כמ"ד ממזרח למערב היתה מונחת דאז יכול להיות רכל פיות של נרות פונות לצד השלחן אבל למ"ד שמצפון לדרום היתה מונחת אז צ"ל שהאמצעי פונה למערב והאחרים פנים לאמצעי לא נראה כל כך שלהאיר על השלחן היתה נעשית ולא תוכל לפרש והאיר כפשטו דרש"י:

פירוש לתורת אלהים

רערען היוצאים וואס זיי גייאן ארויס כן פון דער מנורה: (לו) כפתריהם וקנתם זייערע עפיל אונ זייערע רערען ממנה פון דער מנורה כלומר פון איין שטיק נאלד יהיו זיי זאלין זיין כולה גאר מקשה גישלאגין אחת פון איין שטיק זהב טהור ריין גאלד: (לז) ועשית אונ דו זאלסט מאכין את אירע רערלאך שבעה זיבען והעלה אונ ער זאל אנציגרען אירע לעכט והאיר ער זאל מאכין לייכטין צו דער זייט פון איר פנים, כלומר צו דער מיטולסטער רער: (לח) ומלקחיה אונ אירע צוועננגלאך ומחתותיה אונ אירע פענדלאך זהב טהור ריין גאלד: (לט) ככר אצענטין זהב טהור ריין גאלד כלומר דאס גאנצע גאלד פון דער מנורה זאל זיין אככר יעשה זאל ער מאכין זיא את מיט כל אלע

כׇּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה׃ מ וּרְאֵה וַעֲשֵׂה
בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אַתָּה מׇרְאֶה
בָּהָר׃ ס כו א וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה
עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מׇשְׁזָר וּתְכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה
חֹשֵׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃ ב אֹרֶךְ ׀
הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים
בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה
הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכׇל־

אונקלוס

כָּל מָנַיָא הָאִלֵּין׃ מ וַחֲזִי
וַעֲבֵיד בִּדְמוּתְהוֹן דִּי אַתְּ
מִתַּחְזֵי בְּטוּרָא׃ א וְיָת
מַשְׁכְּנָא תַּעְבֵּיד עֲשַׂר
יְרִיעָן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתִכְלָא
וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי
צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבַד אוּמָן
תַּעְבֵּיד יָתְהוֹן׃ ב אוּרְכָּא
דִּירִיעֲתָא חֲדָא עַשְׂרִין
וּתְמָנֵי אַמִּין וּפוּתְיָא
אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעֲתָא
חֲדָא מִשְׁחֲתָא חֲדָא לְכָל

תולדות אהרן

וראה ועשה. מנחות כט: ואת המשכן. שבת לח: מעשה חשב. יומא עב: ארך היריעה. שבת לח:

בעל הטורים

(מ) וראה. ג' ר"פ הכא ואידך וראה אם דרך עוצב בי. ואידך וראה בניס לבניך. פי' אם דרך עוצב בי וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר שתבוא להר הבית לבית המקדש להתפלל ולהודות ויתכפר לך כמו שסידר שלמה בתפלתו אם יחטא איש וגו' ובא וגו' בבית הזה ואם תעשה כן וראה בנים לבניך: (א) משזר. בגי' חוט כפול שמנה: עשר יריעות. כנגד עשרת הדברות:

רשב"ם

(מ) מראה. מלשון ופעל על ידי אחרים. אמושטרי"ץ בלע"ז: אשר אתה מראה. ממש הראו לו תבנית המנורה אמושטרי"ץ בלע"ז. אבל לח' הנראה אליו (אליך) מעצמו מובדו"ק בלע"ז: (א) ואת המשכן תעשה עשר יריעת. חמש תחתונות קרוי משכן כי

רש"י

(מ) וראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה ע מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרגומו דאת מתחזי בטורא אלו היה נקוד מראה בפת"ח היה פתרונו אתה מראה לאחרים עכשיו שנקוד חטף קמ"ץ פתרונו דאת מתחזי שאחרים מראים לך. (שהנקוד' מפריד בין עושה לנעשה): (א) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג ולמחיצות מחוץ לקרשים שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט פ וחוט א' של פשתים וג' של צמר וכל חוט וחוט חוטו כפול ו' הרי ד' מינין כשהן שזורין יחד כ"ד כפלים לחוט (ברייתא דמלאכת המשכן): כרבים מעשה חשב. כרובים היו מצויירין בהם באריגתן ולא ברקימה שהוא מעשה צ מחט אלא באריגה בשני כותליו פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד

שפתי חכמים

הרא"ס: ם פירוש מקרא קצר הוא שהיה לו לומר וראה התבנית אשר אני מראה אותך ועשה בתבניתם וגו' דאל"כ מאי ועשם בתבניתם אשר אתה מראה וגו'. והלא לא הגיד לנו הכתוב בשום מקום שהראהו את תבניתם והוסיף הרב ואמר כאן בהר כי אין שייך לומר וראה בהר שהרי היה עומד בו ולא ראה כאן מפני שאז היה מורה על מקום מיוחד מן ההר וא"כ לא היה לו לו' אשר אתה מראה בהר שהוא דרך כללית אלא במקום המיוחד ממנו הרמוז במלת כאן: ע כאן משמע שמשה עשה את המנורה וא"ת והא לעיל פירש"י תיעשה מאליה. ויש לומר דגם זה לא היה מועיל עד שנעשית מאליה וכדפרישית לעיל: פ פי' שכולן היו שזורין יחד כדכתיב משזר. וא"ו ותכלת במקום כ' כאלו אמר שש משזר בתכלת וארגמן וגו' כוא"ו (ישעיה מח) ה' שלחני ורוחו כמו ברוחו (שם יג) ה' וכלי זעמו כמו בכלי זעמו: צ שהפרצוף

ענין המשכן

(א) ואת המשכן תעשה עשר יריעות וגו'. איתא בילקוט זה שאמר הכתוב אהבתי אתכם אמר ה' ראו מה חבה חבבתי אתכם מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה ועוביה של רקיע מהלך חמש מאות שנה. וכן בין כל רקיע ורקיע. למעלה מהן חיות הקדש רגלי החיות כנגד כולם קרסולי החיות כנגד כולם. שוקי החיות כנגד כולם. רכובי החיות כנגד כולם. ירכי החיות כנגד כולם. גופי החיות כנגד כולם. צוארי החיות כנגד כולם. ראשי החיות כנגד כולם. קרני החיות כנגד כולם. למעלה מהן כסא הכבוד. רגלי כסא הכבוד כנגד כולם. כסא הכבוד כנגד כולם. מלך אל חי וקים רם ונשא שוכן עליהם. והנחתי את כולם ואמרתי לכם עשו לי יריעות עזים ואבוא לשכן אצלכם [אמר רבי יהושע בן לוי אלו היו אומות העולם יודעים

פירוש לתורת אלהים

אירע כֵּלִים: (מ) וּרְאֵה אונ זֶעה ווי איך ווייז דיר
דָא אויף דֶעם בַּארג אַפִּייעֶרְדִינֶע מְנוֹרָה וַעֲשֵׂה אונ
מאך בְּתַבְנִיתָם אַזוֹי ווי זֵייעֶר גִישְׁטַאלְט אֲשֶׁר וָואס
דוּ מָרְאֶה וֶוערְסְט גֶעוִויזֶען בָּהָר אויף דֶעם בַּארג:
(א) וְאֶת הַמִּשְׁכָּן אונ דֶעם מִשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מַאכִין
עֶשֶׂר צֶעהֶן יְרִעוֹת וְדִינְוַואנְגֶעס) שֵׁשׁ פון לַיינֶען מָשְׁזָר
גִידְרֵייט וּתְכֵלֶת אונ בְּלָאהֶע וָואל וְאַרְגָּמָן אונ
פֶּערְפִיל וָואל וְתוֹלַעַת שָׁנִי אונ אַרוֹיטִין פָאדִים עֶם
זָאל זיין גִידְרֵייט אַלֶע פִיר מִינִים צוּ זַאמֶען
כְּרוּבִים מֶען זָאל אוֹיס וֶועבִּין צוּרוֹת מַעֲשֵׂה
מֵיינְסְטֶערְשַׁאפְט תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מַאכִין זֵיי: (ב) אוֹרֶךְ
דִיא לַיינְג הַיְרִיעָה פון אֵיין יְרִיעָה שְׁמוֹנֶה אַכְט
אונ צְוַואנְצִיג אֵיילִין וְרוֹחַב אונ דִיא בְּרֵייט אַרְבַּע
פִיר אֵיילִין הַיְרִיעָה אֵיין יְרִיעָה זָאל אַזוֹי זֵיין מִדָּה

אחת

הַיְרִיעֹת׃ ג חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת תִּהְיֶיןָ חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ וְחָמֵשׁ יְרִיעֹת חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ׃ ד וְעָשִׂיתָ לֻלְאֹת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקָּצָה בַּחֹבָרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בִּשְׂפַת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית׃ ה חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה בַּיְרִיעָה הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מַקְבִּילֹת הַלֻּלָאֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ׃

אונקלוס

יְרִיעָתָא׃ ג חֲמֵשׁ יְרִיעָן יְהֶוְיָן מְלַפְּפָן חֲדָא עִם חֲדָא וְחָמֵשׁ יְרִיעָן מְלַפְּפָן חֲדָא עִם חֲדָא׃ ד וְתַעְבֵּיד עֲנוּבִין דְּתִיכְלָא עַל שִׂפְתָא דִירִיעֲתָא חֲדָא מִסִּטְרָא דְבֵית לוֹפֵי וְכֵן תַּעְבֵּיד בְּשִׂפְתָא דִירִיעֲתָא בְּסִטְרָא דְבֵית לוֹפֵי תִנְיָנָא׃ ה חַמְשִׁין עֲנוּבִין תַּעְבֵּיד בִּירִיעֲתָא חֲדָא וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין תַּעְבֵּיד בְּסִטְרָא דִירִיעֲתָא דִּי בְּבֵית לוֹפֵי תִנְיָנָא מְכַוְּנָן עֲנוּבַיָּא חֲדָא עִם

חדא

רשב״ם

תחתיהם הארון מקום שהשכינה שורה: (ג) חוברת. נתפרות יחד במחט: (ד) מקצה בחוברת. בשפת יריעה חמישית:

בעל הטורים

(ג) חמש וגו' חוברות. כנגד ה' דברות על לוח אחד וכנגד ה' שעל

רש״י

מכאן. הרי אלך זה ונשר אלך ק זה כמו שאורגין חגורות של משי שקורין בלעז פיישי״א (גשווירקט): (ג) תהיין חברת. תופרן במחט זו בלד זו חמש לבד וחמש לבד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה ובדבר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בכרובים (שמות כה) ופניהם איש אל אחיו:

שפתי חכמים

שזה פני' לצדין זה דומה לזה: ק כתב הרא״ם הפי' דנקט ארי ונשר ל״ד אלא צורות בעלמא וכו' אבל לא ידעתי איך כפה הכתוב שאר הצורות בשם כרובים אם פירוש כרובים הוא צורות ילדים שתרגומו כרביא וכמו שכתב רש״י ז״ל כמו שהוא מבואר בפרק אין דורשין עכ״ל ונ״ל שלא היו מצויירין ביריעות המשכן שום צורות רק צורות המרכבה שהם ד' אדם אריה שור נשר ודוקא נקט ארי ונשר: ר רצונו לו' כנגד לולאות

(ד) ללאת. לולא״ש בלעז (שלייפען) וכן ת״א ענובין ל' עניבה: מקצה בחברת. באותה יריעה שבסוף החבור. קבוצת חמשת היריעות קרוי' חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. באותה יריעה שהיא קיצונה ל' קצה כלומר לסוף החוברת: (ה) מקבילת הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות במדה אחת מכוונת הבדלתן זו מזו וכמדתן ביריעה זו כן יהא בחברתה כשתפרוש חוברת אצל חוברת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו ר וזהו לשון מקבילות זו כנגד של זו תרגומו של כנגד קבל. היריעות ארכן כ״ח ורחבן ארבע וכשחבר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ' וכן החוברת השנית. והמשכן

ענין המשכן

מה היה המשכן ובית המקדש יפין להם באסליות וקסטריות היו מקיפין אותן לשומרן. למה שעד שלא הוקם המשכן הי' הדבור יוצא ונכנס לתוך בתיהם של אומות העולם והיו נתרזים שנאמר כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמונו ויחי. אתה היית שומע קולו וחיית אבל האומות שומעים ונתרזים בתוך אסליהם ומתו. ולא תאמר במשכן אלא אפילו בית המקדש היה יפה להם. מנין. שכן שלמה היה מסדר בתפלתו וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך כי ישמעון את שמך הגדול ואת ידך החזקה וזרועך הנטויה ובא והתפלל אל הבית הזה וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי. אבל ישראל כשהוא נותפלל לפניך מה היה אומר ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו. אם הוא הוגן נותן

פירוש לתורת אלהים

אַחַת אַיין מָאס דָּבַר צוּ אַלֶע צֶעהְן יְרִיעוֹת: (ג) חֲמֵשׁ הַיְרִיעוֹת דִיא פִינְף יְרִיעוֹת תִּהְיֶיןָ, זָאלִין זַיין בְּהֶעפְטְ אִשָּׁה אַיינֶע צוּ דֶער אַנְדֶערֶע וְחָמֵשׁ דִיא אַנְדֶערֶע פִינְף יְרִיעוֹת חֹבְרוֹת זָאלִין אוֹיךְ זַיין בְּהֶעפְטְ אַיינֶע צוּ דֶער אַנְדֶערֶע: (ד) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין לוּלָאוֹת שְׁלַייפְלֶעךְ תְּכֵלֶת פוּן בְּלָאִי וָואל עַל שְׂפַת אוֹיף דֶעם בְּרֶעג פוּן דִי אַיינֶע יְרִיעָה מִקָּצָה אִין עֶק פוּן דֶעם בְּהֶעפְטוּנְג וְכֵן תַּעֲשֶׂה אוּנ אַזוֹי זָאלְסְטוּ מַאכִין בִּשְׂפַת אִין דֶעם בְּרֶעג פוּן דִי יְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה דִי עֶקְסְטֶע בַּמַּחְבֶּרֶת אִין דֶעם אַנְדֶערִין בְּהֶעפְטוּנְג: (ה) חֲמִשִּׁים לוּלָאוֹת פוּפְצִיג שְׁלַייפְלֶעךְ תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מַאכִין וגו' בִּקְצֵה אִין דֶער יְרִיעָה אֲשֶׁר וָואס פוּן דֶעם אַנְדֶערִין בְּהֶעפְטוּנְג מַקְבִּילוֹת אַקֶעגִין הַלוּלָאוֹת דִי שְׁלַייפְלֶעךְ אִשָּׁה אַיין שְׁלַייפֶעל אַקֶעגִין אַנְדֶערִין

בר

ו וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קַרְסֵי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת־הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ בַּקְּרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד׃
ז וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן עַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃
ח אֹרֶךְ ׀ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה

אונקלוס

חֲדָא׃ ו וְתַעְבֵּיד חַמְשִׁין פּוּרְפִּין דִּדְהַב וּתְלַפֵּף יָת יְרִיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפוּרְפַּיָא וִיהֵי מַשְׁכְּנָא חַד׃ ז וְתַעְבֵּיד יְרִיעָן דִּמְעַזֵּי לִפְרָסָא עַל מַשְׁכְּנָא חֲדָא עַשְׂרֵי יְרִיעָן תַּעְבֵּיד יָתְהֵין׃ ח אוּרְכָּא דִּירִיעֲתָא חֲדָא תְּלָתִין בְּאַמִּין וּפוּתְיָא אַרְבַּע בְּאַמִּין דִּירִיעֲתָא

תולדות אהרן

ועשית יריעת. שם: עשתי עשרה. סנהדרין כט: ארך היריעה. שבת לח:

בעל הטורים

לוח השני: (ו) חמשים קרסים. כנגד נ׳ שערי בינה: תחש. בגימטריא שם גוים:

רשבים

(ו) וחברת. ע״י קרסים ב׳ לולאות תחבר שתי המחברות. והיה המשכן אחד. עשר היריעות הקרוים משכן יהית

רש״י

ארכו שלשים מן המזרח למערב שנאמר עשרים קרשים לפאת נגב תימנה וכן לצפון וכל קרש אמה וחצי האמה הרי שלשים מן המזרח למערב רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו׳ ששה קרשים ושני קרשים למקצעות הרי עשר ובמקומם אפרש למקראות הללו נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן ואמה מכאן ואמה מכאן לעובי ראשי הקרשים שעוביים אמה נשתיירו י״ו אמה ח׳ לצפון וח׳ לדרום מכסות קומות הקרשים שגבהן עשר נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות עשרים אמה לחוברת שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו ואמה כנגד עובי ראשי הקרשים שבמערב ואמה לכסות עובי העמודים שבמזרח שלא היו קרשים במזרח אלא ד׳ (ברש״י ישן חמשה) עמודים שהמסך פרוש ותלוי בוון שבהן כמין וילון נשתיירו ח׳ אמות התלויין על אחורי המשכן שבמערב ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מצאתי בברייתא דמסכת מדות. אבל במסכת שבת (פ׳ הזורק) אין היריעות מכסות את עמודי המזרח וט׳ אמות תלויות אחורי המשכן והכתוב בפרשה זו מסייענו ונתת את הפרוכת תחת הקרסים ואם כדברי הברייתא הזאת נמצאת פרוכת משוכה מן ש הקרשים ולמערב אמה: (ו) קרסי זהב. פירמיל״ש בלע״ז (ספאנגען) ומכניסין ראשן אחד בלולאות שבחוברת זו וראשן אחד בלולאות שבחוברת זו ומחברן בהן: (ז) יריעות עזים. מנוצה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות: (ח) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן לכסות א׳ מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו היא האמה התחובה בנקב האדן שהאדנים גבהן אמה:

שפתי חכמים

של זו והקרסים מחברן יחד: ש פירוש הפרוכת מפסיק בין קדשי קדשים לאהל מועד ומושך מן המערב י׳ אמות כאורך של קדשי קדשים נמצא מפרוכת עד מזרח היה עוד כ׳ אמות ואי אמרת שהיריעות היו מכסות את עמודי המזרח שהיו עוביין אמה וא״כ מכסין היריעות עוד כ׳ אמות עד הפרוכת שבין קדשי קדשים נמצא פרוכת משוכה מן הקרשים ולמעלה אמה דשת

ענין המשכן

ואתה יודע שיהיו מכעיסין לפניך אל תתן לו וכן אם תובע נכסים ואתה יודע שעתיד לבעט בהן אל תתן לו. אבל שנכרי כל מה שהוא תובע תן לו למען ידעו כל עמי הארץ את שמך הגדול] כששמעו מלאכי השרת שאמר הקב״ה למשה עשה לי משכן שאני מתאוה לשכון אצל בני. התחילו אומרים רבונו של עולם למה אתה יורד לתחתונים שכחך הוא שתהא בשמים. אמר להם הקב״ה חייכם שאני עושה כשם שאמרתם אלא תהלתי מלאה הארץ. אמר להם הקב״ה מה אתם תמהים על זאת ראו מה אני מחבב את התחתונים ויורד וגוכן תחת יריעות עזים שנא׳ ועשית יריעות עזים. ר׳ יהודה אומר חיה גדולה טהורה גדלה היתה במדבר וממנה עשה היריעות. ור׳ נחמי׳ אמר מעשה נסים הי׳ ולשעה היתה נבראת ונגנזה. תדע לך שכתיב אורך היריעה האחת. מי מביא לך כזה יריעות של שלשים אמה מכאן אתה למד כדר׳ נחמיה שהיה מעשה נסים. ולא תאמר ביריע׳ אלא אף בקרשים הי׳ מעשה נסים:

פירוש לתורת אלהים

כְּדֵי עֶס זָאל זִיךְ קֶענֶען צוּ בִּינְדֶען אֵיינֶע פִינְף יְרִיעוֹת צוּ דִיא אַנְדֶערֶע פִינְף יְרִיעוֹת׃ (ו) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין חֲמִשִּׁים פִיפְצִיג הֶעקְלֶעךְ פוּן גָאלְד וְחִבַּרְתָּ וֶועסְטוּ מִיט זֵיי בְּהֶעפְטִין אֶת הַיְרִיעוֹת דִיא יְרִיעוֹת אִשָּׁה אֵיינֶע פִינְף צוּ דִי אַנְדֶערֶע פִינְף בַּקְּרָסִים מִיט דִיא הֶעקְלֶעךְ עֶר הָאט אַרַיין גִיטָאהְן אֵיין זַייט הֶעקְלֶע אִין דִי שְׁלֵייפְלֶעךְ פוּן דִי פִינְף יְרִיעוֹת אוּנ דִי אַנְדֶערֶע זַייט אִין דִיא שְׁלֵייפְלֶעךְ פוּן דִיא אַנְדֶערֶע פִינְף יְרִיעוֹת דוּרְךְ דֶעם הָאט עֶר זֵייא בְּהֶעפְט וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן וֶועט זַיין דֶער מִשְׁכָּן כְּלוֹמַר דִיא צֶעהְן יְרִיעוֹת אֶחָד אַזוֹי וִויא אֵיינְס׃ (ז) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין יְרִיעוֹת פוּן הָאר פוּן צִיגִין לְאֹהֶל וֶוענִין אַגִיצֶעלְט אוֹיף דֶעם מִשְׁכָּן עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה עֶלְף יְרִיעוֹת תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מַאכִין זֵיי׃ (ח) אוֹרֶךְ דִיא לֶענְג הַיְרִיעָה פוּן אֵיין יְרִיעָה שְׁלֹשִׁים דְרֵייסִיג אֵיילִין וְרֹחַב אוּנ דִי בְּרֵייט אַרְבַּע פִיר אֵיילִין

הוריעת

אַחַת לְעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת׃
ט וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד
וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְכָפַלְתָּ
אֶת־הַיְרִיעָה הַשִּׁשִּׁית אֶל־מוּל פְּנֵי
הָאֹהֶל׃ י וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עַל
שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצֹנָה
בַּחֹבָרֶת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עַל שְׂפַת
הַיְרִיעָה הַחֹבֶרֶת הַשֵּׁנִית׃ יא וְעָשִׂיתָ
קַרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהֵבֵאתָ אֶת־
הַקְּרָסִים בַּלֻּלָאֹת וְחִבַּרְתָּ אֶת־
הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד׃ יב וְסֶרַח הָעֹדֵף
בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה

אונקלוס

חֲדָא מְשַׁחְתָּא חֲדָא
לְחֲדָא עַשְׂרֵי יְרִיעָן׃
ט וּתְלַפֵּף יָת חֲמֵשׁ יְרִיעָן
לְחוֹד וְיָת שִׁית יְרִיעָן
לְחוֹד וְתֵעִיף יָת יְרִיעֲתָא
שְׁתִיתֵיתָא לָקֳבֵיל אַפֵּי
מַשְׁכְּנָא׃ י וְתַעֲבֵיד
חַמְשִׁין עֲנוּבִין עַל שִׂפְתָא
דִירִיעֲתָא חֲדָא בְּסִטְרָא
דְבֵית לוֹפֵי וְחַמְשִׁין
עֲנוּבִין עַל שִׂפְתָא
דִירִיעֲתָא דְבֵית לוֹפֵי
תִנְיָנָא׃ יא וְתַעֲבֵיד פּוּרְפִּין
דִנְחָשָׁא חַמְשִׁין וְתָעֵיל
יָת פּוּרְפַּיָא בַּעֲנוּבַיָא
וּתְלַפֵּף יָת מַשְׁכְּנָא
וִיהֵי חַד׃ יב וְסִירְחָא
דְיַתִּיר בִּירִיעַת מַשְׁכְּנָא
פַּלְגוּת יְרִיעֲתָא דְיַתִּירָא
תְרִיא וכפלת את. שם: חצי היריעה. שם:

דשבים

עתה אחד: (ט) וכפלת את היריעה הששית. לומר חציו תולה למטה אל מול פני האהל וחצי׳ של אחרונה תסרח על אחורי המשכן יותר מיריעו׳ המשכן שתי אמות. כיצד עשר התחתונות כשנתחברו יהיו ארכן מ׳ ורחבן עשרים ושמונה. והמשכן ארכו שלשים אמות כי לעשרים קרש שבצפון ועשרים שבדרום יש שלשים אמה כי רוחב הקרש אמה וחצי כשפירשה על המשכן ארכן לאורך המשכן שלשים אמה והרי עשר אמות תלויות אחורי המשכן ולצד צפון ולצד דרום מן העשרים

בעל הטורים

(ט) הששית. ב׳ בתורה היריעה הששית ולויתי את ברכתי לכם בשנה הששית בזכות השולחן שהיה במשכן נשלחה ברכה בכל העולם:

שפתי חכמים

הקרסים היו באמצע היריעות בסוף של מחברת וכל מחברת לא היה רחבו כי אם עשרים אמות ועתה מכסין היריעות כ״ח אמות: ת כיון דכתיב חצי היריעה וגו׳ תסרח על אחורי המשכן

רש״י

(ט) וכפלת את היריעה הששית. העודפת באלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי וכפול על ת המסך שבמזרח כנגד הפתח דומה לכלה צנועה המכוסה בצעיף על פניה: (יב) וסרח העדף ביריעת האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים שקרוים אהל כמו שנא׳ בהן לאהל על המשכן וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג שמאהילות ומסככות על התחתונות חצי היריעה למערב שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה היה נכפל אל מול פני האהל נשארו שתי אמות רוחב אליה עודף על רוחב

פירוש לתורת אלהים

הַיְרִיעָה פון איין יְרִיעָה מִדָּה אַחַת איין מאס לְעַשְׁתֵּי צו אלע עלף יְרִיעוֹת׃ (ט) וְחִבַּרְתָּ אונ דו זאלסט בהעפטין אֶת חֲמֵשׁ די פינף יְרִיעוֹת לְבַד בזונדער וְאֶת שֵׁשׁ אונ די זעקס יְרִיעוֹת לְבַד בזונדער וְכָפַלְתָּ אונ דו זאלסט צו נויף לייגין אֶת הַיְרִיעָה די האלב פון דער זעקסטער יְרִיעָה זיא זאל קומען אֶל מוּל צו קעגין פְּנֵי הָאֹהֶל דאס פָּנִים פון דעם גיצעלט כלומר אין מִזְרָח זייט פון דעם מִשְׁכָּן, וואָרום מִזְרָח ווערט גערופין פָּנִים׃ (י) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין חֲמִשִּׁים פופציג שלייפלאך עַל שְׂפַת אויף דעם ברעג פון דער איינער יְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה די עקסטע בַּחוֹבֶרֶת ביי דעם בהעפטונג פון די פינף יְרִיעוֹת וַחֲמִשִּׁים אונ פופציג שלייפלאך עַל שְׂפַת אויף דעם ברעג פון דער יְרִיעָה הַחוֹבֶרֶת פון דעם אנדערין בהעפטונג כלומר פון די זעקס יְרִיעוֹת׃ (יא) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין קַרְסֵי העקלאך פון קופער וְהֵבֵאתָ אונ זאלסט אריין ברייגגען אֶת הַקְּרָסִים דיא העקלאך בַּלּוּלָאוֹת אין די שלייפלאך וְחִבַּרְתָּ אונ דו זאלסט בהעפטין אֶת הָאוֹהֶל דעם גיצעלט כלומר דיא עלף יְרִיעוֹת וְהָיָה וועט זיין דיא עלף יְרִיעוֹת גלייך ווי איינס׃ (יב) וְסֶרַח אונ דאס נאך שלעפונג הָעוֹדֵף דאס איבעריגע בִּירִיעוֹת פון די יְרִיעוֹת פון

תִּסְרַח עַל אֲחוֹרֵי מַשְׁכְּנָא: הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל אֲחֹרֵי הַמִּשְׁכָּן:

יום ו כרי לחשלים כל הסרדה שנים מקרא ואחר תרגום הצגנו תשלום כל הסדרת ותרגום ותפטרת

יג וְהָאַמָּה מִזֶּה וְהָאַמָּה מִזֶּה בָּעֹדֵף
בְּאֹרֶךְ יְרִיעֹת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ
עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסֹּתוֹ:
יד וְעָשִׂיתָ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם
מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים
מִלְמָעְלָה: רביעי פ טו וְעָשִׂיתָ אֶת־

יג וְאַמְּתָא מִכָּא וְאַמְּתָא
מִכָּא בִּדְיָתִיר בְּאוֹרְכָּא
יְרִיעָתָא דְמַשְׁכְּנָא יְהֵי
סְרִיחַ עַל סִיטְרֵי מַשְׁכְּנָא
מִכָּא וּמִכָּא לְכַסָּיוּתֵיהּ:
יד וְתַעְבֵּיד חוֹפָאָה
לְמַשְׁכְּנָא דְמַשְׁכֵי דִדְכְרֵי
מְסַמְּקֵי וְחוֹפָאָה דְמַשְׁכֵי
סַסְגוֹנָא מִלְּעֵילָא:
טו וְתַעְבֵּיד יָת דַּפַּיָּא

תו"א והאמה מזה. שם: ועשית את. יומא עב:

בעל הטורים

(יג) באורך. ג' במסורה דין ואידך וייף בגדלו באורך דליותיו. בארך אפים יפותה קלין פי' בארך אפים המשכן שנא' בו באורך יריעות האהל יפותה קלין שנתפתה הקב"ה ונתרצה לישראל וכפר להם על עון העגל ונתייפה ישראל ונתגדל על כל שהשרה שכינתו

רשב"ם

ושמונה אמות עשר על המשכן ולצדדים תלוים תשעה מכאן בכותל צפוני ותשעה בכותל דרומי וכשפי' עליה יריעות עזים שהן ארכן ארבעים וארבעה וחצי היריעה שהן שתי אמות נכפלות למטה והשלשים על המשכן בשוה ליריעות התחתונות וי"ב הנותרות העשר מהן הלויות אחורי המשכן בשוה ליריעות התחתונות והחצי היריעה העורפת שהן שתי אמות יותר מן התחתונות. וכשפירש רחבן שהוא שלשים אמה (לאחר שנתחברו) אז כל רחבו של המשכן מהן עשר אמות. ועשר אמות תלויות לצד צפון וכן לצד דרום ונמצאו עודפת אמה מכאן ואמה מכאן על התחתונות שהן נגררות ט' מכאן ומכאן ואלו י'. וזהו שכתוב והאמה מזה והאמה מזה וגו': (יג) על צדי המשכן. לכסות האמה של הארנים עד הקרקע. שהרי גובה הקרשים עשר אמות עם האדנים: (יד) ומכסה ערת תחשים מלמעלה. מלמעלה של עורות אילים וכן פשוטו משמע. ויש מפרשים

רש"י

התחתונות: תסרח על אחרי המשכן. לכסות שתי אמות שהיו א מגולות בקרשים: (יג) והאמה מזה והאמה מזה. לצפון ולדרום: בעדף בארך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לצפון ולדרום כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה: אחורי המשכן. הוא לד מערבי לפי שהפתח במזרח שהן פניו וצפון ודרום קרויין לדדין לימין ולשמאל: (יד) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים ב ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג ארכן ל' ורחבן י' אלו דברי רבי נחמיה ולדברי רבי יהודה מכסה אחד היה חציו של עורות אילים מאדמים וחציו של עורות תחשים: (טו) ועשית את

שפתי חכמים

נמלא שחליה האחר תסרנו על פני המשכן: א לאו דוקא מגולות בקרשים שהרי אמה אחת נכנס באדנים אלא ר"ל שתי אמות שהיו מגולות אמה של קרשים ואמה של אדנים וא"ל נמי דהא דפירש"י שתי אמות היינו אליבא דברייתא דמסכת מדות אבל אליבא דגמרא דמסכת שבת לא היו מגולות למערב אלא אמה של האדנים ואליבא דכ"ע יריעות העזים מכסות גם האדנים ואליבא דמסכת שבת לריכים אנו נמי לומר שהיה אמה של יריעות הללו מכסות האמה של העמודים ושתי אמות היו נכפלים על מסך פתח האהל אי נמי שהיה אמה אחת כפול על מסך פתח האהל ואמה א' היה סרוח על אחורי המשכן ומונח ומושכב על הארץ וק"ל: ב כלו' על הגג ולא על הדפנות ולינו נמי שהי"א יריעות עזים נקראו אהל כדכתיב ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן:

ענין המשכן

(טו) ועשית את הקרשים למשכן וגו'. מהיכן היו הקרשים יעקב אבינו נטע אותם וכשעה שירד למצרים אמר לבניו בני עתידים אתם להגאל מכאן והקב"ה עתיד לומר לכם משאתם נגאלין שתעשו לו משכן אלא עמדו ונטעו ארזים בשעה שיאמר לכם לעשות משכן והארזים מצויין לכם מיד עשו כשם שאמר להם אביהם ועמדו ונטעו ארזים. אמרו רבותינו הכרים התיכון ירד ביד יעקב אבינו למצרים שהיה משמש מן הקצה אל הקצה והארזים אמרו שירה הוא שדוד אמר אז ירננו כל עצי יער. אין אז אלא שירה. שנאמר אז ישיר. אימתי כשנעשה המשכן ואמר הקב"ה למשה ועשית את הקרשים [כה'. היה לו לומר ועשית קרשים ולמה נכתב הקרשים כה' אלא הוא ה' הידוע]. אותם הקרשים שהתקין להם אביהם:

פירוש לתורת אלהים

דעם געצעלט חצי די האלבע יריעה העורפת וואס זיא בלייבט איבער תסרח זאל זיך נאך שלעפין צו אויף אינטער דעם משכן כלומר אין מערב זייט: (יג) והאמה אונ איין אייל פון דער זייט אין דרום זייט והאמה אונ איין אייל פון דער זייט אין צפון זייט בעודף וואס איז מער באורך אין דער לייננ פון די יריעות יהיה זאל זיך נאר שלעפין צו אויף דיא זייטין פון דעם משכן מזה פון דער זייט ומזה אונ פון דער זייט כלומר אין צפון אונ אין דרום לכסותו צו צודעקין דעם משכן: (יד) ועשית אונ דו זאלסט מאכין מכסה אדעק לאהל צום געצעלט עורות פעל פון ווידער מאדמים רויט געפארבט ומכסת אונ נאך אדעק עורות תחשים פעל פון תחשים מלמעלה פון אויבין: (טו) ועשית אונ דו זאלסט מאכין את הקרשים

הקרשים למשכן עצי שטים
עמדים: טז עשר אמות ארך הקרש
ואמה וחצי האמה רחב הקרש
האחד: יז שתי ידות לקרש האחד
משלבת אשה אל־אחתה כן
תעשה לכל קרשי המשכן:
יח ועשית את־הקרשים למשכן
עשרים קרש לפאת נגבה תימנה:

אונקלוס

למשכנא דאעי שיטין
קיימין: טז עשר אמין
אורכא דדפא ואמתא
ופלגות אמתא פותיא
דדפא חד: יז תרין צירין
לדפא חד משלבין חד
לקביל חד כן תעביד
לכל דפי משכנא:
יח ותעביד ית דפיא
למשכנא עשרין דפין
לרוח עיבר דרומא:

תולדות אהרן

עצי שטים. סוכה מה: עשר אמות שם כ מנים לח בטרום עד:

רשב"ם

כך במסכת שבת: (טו) עצי שטים עומדים. זקופים נותנים אותה ולא שוכבים: (יז) שתי ידות לקרש האחד. חרוצים היו הקרשים באמצעותן להניח שתי ידות בהן: משלבות. הידות זה כנגד זה. וכל סביב הידות היה הקרש חרוץ מכל צד כדי שיכנסו הידות של

בעל הטורים

בתוכה וזהו וייף בגדלו באורך שנתייפה ונתגדל בארץ במשכן שכתוב בו באורך: (טו) למשכן עצי שטים עמדים. בגימטריא לכפר למעשה שטים. כ"ד פעמים שטים בפרשה (חוץ דלוואות ודעשייה דלריכי לגופיה) כנגד כ"ד אלף שנפלו בשטים: מ"ח קרשים כנגד מ"ח נביאים ומ"ח משמרות כהונה ולויה: והיו ז' בריחים כנגד ז' דורות מאברהם עד משה ושבעה רועים:

שפתי חכמים

ג ומפני שהארזים היו מיוחדים מתחלה לקרשים בנה הארזים בשם קרשים וכתב הקרשים בה"א הידיעה במקום הארזים: ד שהן על הפנימי וצד החיצוני בשוכין וכלד של רחב הקרש מצד אחד: ה כלומר בחריצי הידות שהם מג' רוחותיו ולא על חריצי הקרשים ויהיה אשה אל אחותה שב אל הידות לא על הקרשים: ו וא"כ

רש"י

הקרשים. הל"ל ועשית קרשים כמו שנא' בכל דבר ודבר מהו הקרשים מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרי' וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים ואמר להם שעתיד הקב"ה לצוות אתכם לעשות משכן במדבר מעצי שטים ראו שיהיו מזומנים ג בידכם הוא שיסד הפייט בפיוט שלו טס מטע מזוהזים קורות בתינו ארזים. שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנטי"ש בלעז (אויפרעכט שטעהנד) שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש: (טז) עשר אמות ארך הקרש. למדנו גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רחב. למדנו ארכו של משכן לכ' קרשים שהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב ל' אמה: (יז) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן והן הן הידות והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע (ר"ל קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן. ואז נשאר רוחב אמה. נמצא חצי רוחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בהדיא בפרק הזורק ג"ח שהחריץ באמצע רחב חצי אמה. והיה חורץ רביעית אמה מכל צד. וכל יד היה רוחב רביעית אמה. וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב. ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים והאדנים גבהן אמה ויושבים רצופים מ' זה אצל זה וידות הקרש הנכנסים בחלל האדנים חרוצות משלשה ד צדיהן רוחב החריץ כעובי שפת האדן שיכסה הקרש את כל ראש האדן שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם וזהו שנאמר ויהיו תואמים מלמטה שיחרוץ את צדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה: משלבות. עשויות כמין שליבות סולם מובדלות זו מזו ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב בתוך עמודי הסולם: אשה אל אחותה. מכוונות זו כנגד זו שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו ה כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד ו חוץ בעובי הקרש שהוא אמה ותרגום של ידות צירין לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתן: (יח) לפאת נגבה תימנה. אין פאה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) עצי שטים עומדים. פשטיה שלא תקח מן הנפולים והנקצצין מומים רבים שכבר נרקבו אלא מן העומדים בקומתם. ד"א עומדים שהן עומדים לעולם ועדיין הם קיימים תנגדים:

פירוש לתורת אלהים

דיא ברעטער צום משכן עצי שטים פון טענען האלץ עומדים זיי זאלין שטיין כלומר נים עם זאל ליגען איינם אפין אנדערין נאר זיי זאלין זיין אויף גישטעלט: (טז) עשר צעהן איילין ארך דיא לייני פון דעם ברעט ואמה אונ א אייל מיט אהאלב אייל רוחב די ברייט פון איין ברעט: (יז) שתי ידות צוויי צאפינס לקרש צו איין ברעט משולבות גישלייפעלט אשה איינע צו אנאנדער כלומר ביידע צאפינס זאלין זיין גלייך כן תעשה אזוי זאלסטו מאהן לכל צו אלע ברעטער פון דעם משכן: (יח) ועשית אונ זאלסט מאכין את הקרשים די ברעטער צום משכן עשרים קרש צוואנציג ברעטער לפאה צו דרום זייט:

וארבעים

יט וְאַרְבָּעִים אַדְנֵי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה
תַּחַת עֶשְׂרִים הַקָּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו
וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו׃ כ וּלְצֶלַע הַמִּשְׁכָּן
הַשֵּׁנִית לִפְאַת צָפוֹן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ׃
כא וְאַרְבָּעִים אַדְנֵיהֶם כָּסֶף שְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד׃
כב וּלְיַרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה
שִׁשָּׁה קְרָשִׁים׃ כג וּשְׁנֵי קְרָשִׁים
תַּעֲשֶׂה לִמְקֻצְעֹת הַמִּשְׁכָּן בַּיַּרְכָתָיִם׃
כד וְיִהְיוּ תֹאֲמִם מִלְּמַטָּה וְיַחְדָּו יִהְיוּ

אונקלוס

יט וְאַרְבְּעִין סַמְכִין דִּכְסַף
תַּעְבֵּיד תְּחוֹת עַשְׂרִין דַּפִּין
תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא
חַד לִתְרֵין צִירוֹהִי וּתְרֵין
סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד
לִתְרֵין צִירוֹהִי׃ כ וְלִסְטַר
מַשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ
צִיפּוּנָא עַשְׂרִין דַּפִּין׃
כא וְאַרְבְּעִין סַמְכֵיהוֹן
דִּכְסַף תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת
דַּפָּא חַד וּתְרֵין סַמְכִין
תְּחוֹת דַּפָּא חַד׃
כב וְלִסְיָפֵי מַשְׁכְּנָא
מַעַרְבָא תַּעְבֵּיד שִׁיתָּא
דַפִּין׃ כג וּתְרֵין דַּפִּין
תַּעְבֵּיד לְזָוְיָת מַשְׁכְּנָא
בְּסוֹפֵיהוֹן׃ כד וִיהוֹן
מְכַוְּנִין מִלְּרַע וְכַחְדָא

תו"א ולירכתי. שבת לח: ושני קרשים. שם: יהיו תמים. שם:

בעל הטורים

(כד) ויחדו. ג' במסורה הכא וחבירו ביואב! ואידך ויחדו כלם יכליון לומר שהיו הקרשים כלים זה עם זה שלא

רשב"ם

כל קרש וקרש בתוך שני אדנים שתחת הקרש האחר. וגם הארנים היו חלולים להכנים בהן הידות: (כב) ולירכתי המשכן תעשה ששה קדשים. שהן תשע אמות מצפון לדרום נשאר חצי אמה בקרן מערבית אצל הצפון מכאן ואצל הררום מכאן ובאין שני הקרשים של מקצעות שהן אמה ותצי וממלאים

רש"י

זו לשון מקלוע אלא כל הרוח קרוי פאה כתרגומו לרוח עיבר דרומא: (כב) ולירכתי. לשון סוף כתרגומו ולסיפי. ולפי שהפתח במזרח קרוי פנים והמערב אחורים וזהו סוף שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב: (כג) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקלוע לפונית מערבית ואחד למערבית דרומית כל שמונה קרשים בסדר אחד הן. אלא שאלו השתים אינן בחלל המשכן אלא הלי אמה מזו וחלי אמה מזו נראות בחלל המשכן להשלים רחבו לעשר ז והאמה מזה והאמה מזה באות כנגד אמות עובי קרשי המשכן הלפון והדרום כדי ביהא המקלוע' מבחוץ שוה: (כד) ויהיו תאמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו כמו שפירשתי שיהיו גירי הידות חרולים מלדיהן שיהא רוחב הקרש בולט לצדיו חוץ לידי הקרש לכסות את שפת האדן וכן הקרש שאללו ונמלאו תואמים זה לזה וקרש המקלוע שבסדר המערב חרוץ לרחבו בעביו כנגד חריץ של לד קרש הלפוני ח והדרומי כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו יהיו

שפתי חכמים

לא היה יכול לכוין הקרשים יחד אלא עומדים בשפוע: ז דילפינן מבית עולמים שהיה רחבו כשלים ארכו דארכו היה ס' אמות ורחבו כ' אמות ה"נ במשכן רחבו כשלים ארכו וארכו היה ל': ח ואע"ג דכל הקרשים היו חרולים מג' לדיהן מ"מ שם היה

פירוש לתורת אלהים

(יט) וְאַרְבָּעִים אונ פערציג זילבערנע שוועלין תַּעֲשֶׂה זאלסטו מאכין תַּחַת אונטער דיא צוואנציג ברעטער שְׁנֵי אֲדָנִים צוויי שוועלין תַּחַת אונטער איין ברעט לִשְׁתֵּי צו צוויי צאפינם וּשְׁנֵי אונ צוויי שוועלין אונטער איין ברעט לִשְׁתֵּי צו צוויי יְדֹתָיו זיינע צאפינם: (כ) וּלְצֶלַע אונ צו די אנדערע זייט פון דעם משכן לִפְאַת צו דער זייט פון צפון עֶשְׂרִים קָרֶשׁ צוואנציג ברעטער: (כא) וְאַרְבָּעִים אונ פערציג אַדְנֵיהֶם כֶּסֶף זייערע זילבערנע שוועלין שְׁנֵי צוויא שוועלין תַּחַת אונטער איין ברעט וּשְׁנֵי אֲדָנִים אונ צוויי שוועלין תַּחַת אונטער איין ברעט: (כב) וּלְיַרְכְּתֵי אונ צו דער זייט הַמִּשְׁכָּן פון דעם משכן יָמָּה אין מערב זייט תַּעֲשֶׂה זאלסטו מאכין שִׁשָּׁה זעקס ברעטער: (כג) וּשְׁנֵי קְרָשִׁים אונ צוויי ברעטער זאלסטו מאכין לִמְקֻצְעֹת צו דיא ווינקול פון דעם משכן בַּיַּרְכָתָיִם אין דיא זייטין: (כד) וְיִהְיוּ אונ זייא זאלין

תַּמִּ֔ים עַל־רֹאשׁ֔וֹ אֶל־הַטַּבַּ֖עַת הָאֶחָ֑ת כֵּ֚ן יִהְיֶ֣ה לִשְׁנֵיהֶ֔ם לִשְׁנֵ֥י הַמִּקְצֹעֹ֖ת יִהְיֽוּ׃ כה וְהָיוּ֙ שְׁמֹנָ֣ה קְרָשִׁ֔ים וְאַדְנֵיהֶ֣ם כֶּ֔סֶף שִׁשָּׁ֥ה עָשָׂ֖ר אֲדָנִ֑ים שְׁנֵ֣י אֲדָנִ֗ים תַּ֚חַת הַקֶּ֣רֶשׁ הָאֶחָ֔ד וּשְׁנֵ֣י אֲדָנִ֔ים תַּ֖חַת הַקֶּ֥רֶשׁ הָאֶחָֽד׃ כו וְעָשִׂ֥יתָ בְרִיחִ֖ם עֲצֵ֣י שִׁטִּ֑ים

אונקלוס

יְהוֹן מְכַוְּנִין עַל רֵישֵׁיהּ לְעִזְקְתָא חֲדָא כֵּן יְהֵי לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זָוְיָן יְהוֹן: כה וִיהוֹן תַּמְנְיָא דַּפִּין וְסַמְכֵיהוֹן דִּכְסַף שִׁתָּא עֲשַׂר סַמְכִין תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד: כו וְתַעְבֵּיד עַבְרֵי

בעל הטורים

היו זה נכנס וזה יוצא א"נ רמז למ"ד שהיו כלים עד כאלבע וזהו ויחדו כלם יכליון שהיו כלים והולכין:

רשב"ם

אחת לצד צפון חצי אמה והאמה מן הקרש ממלא ומשוה המשכן ומכסה את עובי הקרש צפוני. וכן אמה קרש השני מכסה עובי קרש דרומי. תמצא האויר שבתוך המשכן עשר אמות רוחב ופגם של מקצעות מכוסה ושוה מכאן ומכאן מרובע לעמודי זויות המשכן מבחוץ: (כו) בריחים וגו' חמשה. חמשה טבעות בכל קרש מבחוץ זה תחת זה להכניס בהן הבריחים מלבד הבריח התיכון שבתוך הקרשים שהיו נקובים כולם להבנים הבריח התיכון בתוכם בתוך חלל הקרשים הרי הארנים מלמטה והבריחים התיצונים ובריח התיכון. הרי הוזק התיכון בתוכם בתוך חלל נקבי הקרשים גדול. לפי פשוטו של מקרא שלשה בריחים תיכונים היו א' בצפון ואחד בדרום וא' במערב מן הקצה אל הקצה. מקצה כותל צפוני לקצהו השני וכן בדרום וכן במערב וע"י המקצעות נתחבר כל המשכן כל שלש כותליו יחד' שהרי בריחי הצפון והדרום נכנסו גם במקצעות שהרי אמה מן המקצוע מכסה עובי קרש של מקצוע השני והרי קבועים ראשי הבריחים של צפון ודרום במקצועות. ולפי דברי רבותינו בריח התיכון מתעגל בתוך שלשה הכתלים מן הקצה אל

שפתי חכמים

רק לנוי שיהיו שטחי האדנים ושפתי הקרשים שוים אבל באלו הקרשים הייב לעשותם ברחבן משום שני' ויהיו תואמים מלמטה. מרא"ם: ט ר"ל אם היה טבעת קבוע באחד מן הקרשים שמחברים הקרשים והטבעות ביחד. (נח"י) לאפוקי הטבעות המוזכרים בסוף הפרשה שהבריחים נכנסות בהן היו קבועות כדאיתא בשבת דף צ"ח: י פירוש דאמה נגוו ואמה מזו באות כנגד עובי הקרש הצפון והדרום הלכך היה טבעת בתוך עובי הקרש שבצפון ושבדרום ונכנס בתוך הקרש המקצוע שבסדר מערב: כ מדכתיב יהיה יתירא על כרחך כן יהיה לשניהם דבור לעצמו. ור"ל כמו שכל הקרשים היו חרוצים למעל' ברחבן שני חרוצים מפני הטבעות כן יהיה לשניהם לקרש שבסוף לד צפון והקרש המערבי שדבוק לו וכן לשני המקצעות שהם מקצוע לפונית מערבית ומקצוע דרומית מערבית וכזה יהיו כל הקרשים קשורים זה בזה: ל פי' חורץ את הקרש מלמטה באופן זה שהניח רביע שקרש מכאן ורביע הקרש מכאן והחריץ היה בדי חצי הקרש באמצע דאל"כ לא ישאר כלום מכל רוחב הקרש ונותי

רש"י

תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני לדיו כמו עובי טבעת ומכניסו בטבעת אחת נמצא מתאים לקרש שאצלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן ט אם מטולטלות ובקרש שבמקצוע היתה טבעת בעובי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי. ורוצה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו ומה שכתב היתה טבעת בעובי הקרש ר"ל בעובי קרש המערבי ודוק) הדרומי והצפוני וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו נמצאו י שני הכתלים מחוברים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע לקרש שבסוף לפון ולקרש כ המערבי וכן לשני המקצועות: (כה) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצעות נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן והחריץ חציו באמצע ל ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין. (ולי נראה שהגרסא כמין שני הווקין) כמין שני שליבות סולם המובדלת זו מזו ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם והוא לשון משולבות עשויות כמין שליבה ומכניסן לתוך שני אדנים שנאמר שני אדנים שני אדנים וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן ונותן לתוך טבעת אחת של זהב כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו' כך היא המשנה והפי' שלה הצעתי למעלה בסדר המקראות: (כו) בריחם. כתרגומו עברין ובלע"ז אשפרי"ש

פירוש לתורת אלהים

זָאלִין זַיין תּוֹאֲמִים וִוי אַצְוִוילִינְג מִלְּמַטָּה פוּן אוּנְטֶען וְיַחְדָּו אוּנ זָאלִין זַיין בְּצַאמֶען עַל רֹאשׁוֹ בַּייא דֶעם שְׁפִּיץ אֶל הַטַּבַּעַת צוּ דִיא אֵיינֶע רִינְג כְּלוֹמַר בַּייא דֶעם שְׁפִּיץ פוּן דִיא בְּרֶעטֶער זֶענֶען גִיוֶוען אוֹיף צְוֵויי בְּרֶעטֶער אַרִינְג מֶען הָאט אַרוּם גֶענוּמֶען מִיט אִיר צְוֵויי בְּרֶעטֶער כֵּן יִהְיֶה אַזוֹי זָאל זַיין לִשְׁנֵיהֶם צוּ צְוֵויי בְּרֶעטֶער לִשְׁנֵי הַמִּקְצוֹעוֹת צוּ צְוֵויי ווינְקְלֶען יִהְיוּ זָאלִין זַייא זַיין: (כה) וְהָיוּ אוּנ זֵיי זָאלִין זַיין שְׁמוֹנָה אַכְט בְּרֶעטֶער וְאַדְנֵיהֶם אוּנ זַייעֶרֶע שְׁוֶועלִין פוּן זִילְבֶּער שִׁשָּׁה עָשָׂר זֶעכְצִין שְׁוֶועלִין שְׁנֵי אֲדָנִים צְוֵויי שְׁוֶועלִין תַּחַת אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט וּשְׁנֵי אֲדָנִים אוּנ צְוֵויי שְׁוֶועלִין תַּחַת אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט: (כו) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין בְּרִיחִים רִיגְלֶען עֲצֵי שִׁטִּים פוּן טֶענֶען הָאלְץ חֲמִשָּׁה פִינְף

לקרשי

חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן
הָאֶחָד׃ כז וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי
צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַחֲמִשָּׁה
בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן
לַיַּרְכָתַיִם יָמָּה׃ כח וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן
בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מַבְרִחַ מִן־הַקָּצֶה
אֶל־הַקָּצֶה׃ כט וְאֶת־הַקְּרָשִׁים
תְּצַפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבְּעֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה
זָהָב בָּתִּים לַבְּרִיחִם וְצִפִּיתָ אֶת־

אונקלוס

רָאֲשֵׁי שִׁיטִין חַמְשָׁא לְדַפֵּי
סְטַר מַשְׁכְּנָא חַד׃
כז וְחַמְשָׁא עַבְּרִין לְדַפֵּי
סְטַר מַשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא
וְחַמְשָׁא עַבְּרִין לְדַפֵּי
סְטַר מַשְׁכְּנָא לְסוֹפֵיהוֹן
מַעַרְבָא׃ כח וְעַבְּרָא
מְצִיעָאָה בְּגוֹ דַפַּיָּא
מַעְבַּר מִן סִיפֵי לְסִיפֵי׃
כט וְיָת דַּפַּיָּא תַּחֲפֵי דַהֲבָא
וְיָת עִיזְקָתְהוֹן תַּעְבֵּיד
דַּהֲבָא אַתְרָא לְעַבְּרַיָּא

תו"א והבריח. שם:

בעל הטורים

(כח) והבריח התיכון. הוא דוד שמבריח הע"א מן הקצה:

רש"י

(קווערינגעל): חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה' ג' הן אלא שהבריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות זה מבריח עד חצי הכותל וזה מבריח עד חצי הכותל זה נכנס בטבעת מצד זה וזה נכנס בטבעת מצד זה עד שמגיעין זה לזה נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל ומבריח מקצה הכותל ועד קצהו שנאמר והבריח התיכן וגו' מבריח מן הקצה אל הקצה שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן שתי טבעות לכל קרש משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק אחד מן התחתונה ולמטה וכל חלק הוא רביע אורך הקרש ושני חלקים בין טבעת לטבעת מ כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו אבל לבריח התיכון אין טבעות אלא הקרשים נקובין בעובין והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה וזהו שנאמר בתוך הקרשים הבריחים העליונים והתחתונים שבצפון ושבדרום אורך כל אחת ט"ו אמה והתיכון ארכו ל' אמה וזהו מן הקצה אל הקצה מן המזרח ועד המערב וה' בריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות והתיכון ארכו י"ב כנגד רוחב ח' קרשים כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת לח): (כט) בתים לבריחם. הטבעות שתעשה בהן יהיו בתים להכניס בהן הבריחים: וצפית את

שפתי חכמים

ועשה לו שתי ידות כמין ב' חווקים דאמר רא"ם: מ והא דלקחו החילוק הזה שכו היו משולשים לא החילוק שמראש הקרש עד הבריח כמבריח ראשון עד השני לו ומבריח השני עד הג' כמשלישי עד סוף הקרש שיהיה נחלק לד' חלקים הוא מפני שהשני לצדדין של בריח העליון שצד אחד הוא מראש הקרש עד הבריח הראשון והצד השני מבריח ההוא עד בריח התיכון הם חלקים שוים מב' צדדיו והחלקים ההם נקראים של בריח העליון וכן הבריח התיכון מב' צדדיו עד בריח התחתון והעליון הם שוים ונקראים שלו וכן בשני צדדיו של בריח התחתון מבריח התיכון ומבריח התחתון עד סוף הקרש הם שוים ונקראים שלו לכן חלק אותן לג' ולא לד' הרא"ם: נ פי' הפסקי קנים לא היו נוכסים הטבעות אלא מגיעין מטבעת לטבעת הילכך לכל קרש צריך שני

פירוש לתורת אלהים

(כו) לְקַרְשֵׁי צו דיא ברעטער צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד צו איין זייט פון דעם משכן: (כז) וַחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים אונ פינף רינגלען לְקַרְשֵׁי צו די ברעטער צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית צו דער אנדערער זייט פון דעם משכן וַחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים אונ פינף רינגלען לְקַרְשֵׁי צו די ברעטער צֶלַע הַמִּשְׁכָּן וואס אין די זייט פון דעם משכן לַיַּרְכָתַיִם יָמָּה אין מערב זייט: (כח) וְהַבְּרִיחַ אונ דער רינגעל הַתִּיכֹן דער מיטולסטער בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים זאל פאררינגלען אין די ברעטער בלומר מען זאל מאכין לעכער אין דער גרעב פון די ברעטער אונ מען זאל אריין טאהן דעם רינגעל מַבְרִיחַ ער זאל פאררינגלען מִן הַקָּצֶה פון איין עק אֶל הַקָּצֶה צום אנדערין עק: (כט) וְאֶת הַקְּרָשִׁים אונ די ברעטער תְּצַפֶּה זָהָב זאלסטו בדעקין מיט גאלד וְאֶת טַבְּעֹתֵיהֶם אונ זייערע רינגען תַּעֲשֶׂה זָהָב זאלסטו מאכין פון גאלד בָּתִּים הייזער לַבְּרִיחִים צו די רינגלען בלומר מען זאל אריין טאהן די רינגלען אין דיא רינגען וְצִפִּיתָ אונ זאלסט בדעקין את

ליקוטים על התורה

(כח) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים. דער מיטעלסטער רינגעל האט פאררינגעלט אלע דריי ווענט פון איין עק ביז צום אנדערין עק, דער ילקוט ראובני שרייבט דער מיטעלסטער רינגעל איז געמאכט געווארין פון דעם בוים וואס איז געשטאנען ביי אברהם אבינו, וואס די מלאכים זענען אונטער אים געזעסין, אונ ווען די יודין זענען ארויס געגאנגען פון מצרים אונ זענען געגאנגען איבער דעם ים האבין די מלאכים אפגעהאקט דעם בוים אונ האבין אים אריין געווארפין אין ים, אונ די מלאכים האבין אויסגערופין פאר די יודין דאס איז דער בוים וואס אברהם האט אים געפלאנצט אין באר שבע אונ ער האט דארט תפלה גיטאהן צו גאט. האבין דיא יודין גענומען דעם בוים אונ האבין פון אים געמאכט דעם רינגעל צום משכן, די לייגג פון דעם רינגעל איז גיווען זיבעציג איילין, אונ גרויסע נסים זענען גיטאהן גיווארין

הַבְּרִיחִם זָהָב׃ ל וַהֲקֵמֹתָ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאֵיתָ בָּהָר׃ ס
חמישי לא וְעָשִׂיתָ פָרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים׃
לב וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב עַל־אַרְבָּעָה אַדְנֵי־כָסֶף׃
לג וְנָתַתָּה אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהֵבֵאתָ

וְתַחְפֵּי יָת עַבְרַיָּא דַּהֲבָא׃ ל וּתְקֵים יָת מַשְׁכְּנָא כְּהִלְכָתֵיהּ דִּי אִתַּחֲזֵיתָא בְּטוּרָא׃ לא וְתַעְבֵּד פָּרֻכְתָּא תַּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד אוּמָן יַעְבֵּיד יָתַהּ צוּרַת כְּרוּבִין׃ לב וְתִתֵּן יָתַהּ עַל אַרְבְּעָה עַמּוּדֵי שִׁטִּין מְחַפַּן דַּהֲבָא וָוֵיהוֹן דַּהֲבָא עַל אַרְבְּעָא סַמְכִין דִּכְסַף׃ לג וְתִתֵּן יָת פָּרֻכְתָּא תְּחוֹת פּוּרְפַיָּא וְתָעֵיל תַּמָּן מִגּוֹ

ת"א והקמת את. מנחות נט עקידס שער א:

רשב״ם

הקצה ע"י נס: (לא) פרוכת. לפי ענינו לשון מחיצה והבדלה בין בית לבית: מעשה חושב. אומן בעין מעילים ציוריהן מעשה אורג אבל רוקם ציור משוה במחט מבחוץ: (לב) וויהם. כעין מזלג קבועים בעמודים להכניס בהם שפת הפרוכת מלמעלה: (לג) ונתתה את הפרכת תחת הקרסים. של זהב שהם לסוף עשרים אמה של יריעות (הפרוכת) בתחלת המשכן כי המשכן

בעל הטורים

(ל) הראית. ב' במסורה הכא ואידך אתה הראית לדעת פי' כסר הראית לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד שהראין שמי שמים על הסר והראך שהוא לבדו מושל בעליונים ובתחתונים:

שפתי חכמים

אלאי קנים דלכל קרש היה כאמצעו טבעת אחת: ם פי' ליווי למשה שיקימהו היא בעצמו (נח"י) בספרי. ה"פ אחר שיגמר כל מלאכת המשכן וכל כליו אז תקימו בפעם אחת ולא שתקימהו לפרקים כל אחד כשיהיה נגמר אלא דוקא כולו כאחד: ע פי' קודם הקמתו שאע"פ שעכשו עדיין לא הראה לו והיה ראוי לו כמשפטו אשר תראה בהר בלשון עתיד מכל מקום הכתוב מדבר

רש״י

הבריחם זהב. לא שהיה הזהב מדובק על הבריחים שאין עליהם שום לפוי אלא בקרש היה קבוע כמין שני פיפיות של זהב כמין שני סדקי קנה חלול וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן ב ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן ומכה לכאן והבריח נכנס לתוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לפה השני נמלאו הבריחים מלופים זהב כשהן תחובין בקרשים והבריחים הללו מבחוץ היו בולטות הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן אלא כל הכותל חלק מבפנים: (ל) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור ם הקימהו: הראית בהר. קודם לכן ע שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו: (לא) פרכת. לשון מחיצה הוא ובל' חכמים פרגוד דבר המבדיל בין המלך ובין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול בכל חוט וחוט ו' חוטין: מעשה חשב. כבר פירשתי שזו היא אריגה של שתי קירות והציורין שמשני עבריה אינן דומין זה לזה: כרבים. ציורין של בריות יעשה בה. ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים ואונקליות קבועין

ענין הפרוכת

(לא) ועשית פרוכת תכלת וארגמן וגו'. כתב הרב כ"י בשלשה דברים נבדל פרוכת זה שמבדיל בין קדש לקדש קדשים מן המסך המבדיל בין אהל מועד לחצר המשכן. כי הפרוכת היה מעשה חושב כרובים והמסך היה מעשה רוקם. הפרוכת היה על ארבעה עמודים והמסך על חמשה עמודים. הפרוכת היה על אדני כסף והמסך על אדני נחשת.. לפי שבבית קדש הקדשים לא היה הכהן רשאי ליכנס שם כי אם ביום הכפורים שבו נמשלו ישראל למלאכי השרת שנקראו כרובים כי בעולם היום ההוא התומר מעונה ובאלו אינגו ולא נשאר בו כי אם הכח השכלי המחשבי שנקרא מעשה חושב. ע"כ היה הפרוכת ההוא מעשה חושב כרובים כדי שהרואה בפרוכת זה ישכיל ויבין שאין לו רשות ליכנס שמה כי אם בזמן שהוא דומה לכרובים מעשה חושב. ובן נקרא המלאך לבוש הבדים כדרך הכ"ג ביום הכפורים שהיה לבוש בדים ובגדי לבן. ועי"ג היה של אדני כסף כי בל כסף לבן

לקוטים על התורה

מיט דעם ריגעל, ווען מען האט דעם מִשְׁכָּן אויף געשטעלט פלעגט מען דעם ריגעל אריין שטעקין אין מאנט אונ ער האט זיך איינגעבויגין ווי א שלאנג אונ איז דורך געגאנגען אלע דריי ווענט פון מִשְׁכָּן, אונ אז מען האט דעם מִשְׁכָּן צו־נומען אונ מען האט דעם ריגעל ארויס געצויגין פון די ווענט איז ער געווארין גלייך ווי א שטעקין׃

פירוש לתורת אלהים

הַבְּרִיחִם די ריגלען זָהָב מיט גאלד׃ (ל) וַהֲקֵמֹתָ אונ דו זאלסט אויף שטעלין אֶת הַמִּשְׁכָּן דעם מִשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אזוי וויא זיין רעכט אֲשֶׁר הָרְאֵיתָ וואס דיר ביזט געוואורין געוויזען בָּהָר אויף דעם בארג׃ (לא) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין פָּרֹכֶת א פרוכת פון בלאהע וואל חֹשֵׁב מייסטערשאפט יַעֲשֶׂה זאל ער מאכין אֹתָהּ זיא כְּרוּבִים צורות׃ (לב) וְנָתַתָּה אונ דו זאלסט געבין אֹתָהּ זיא עַל אויף פיר זיילין פון שטענגען האלץ מְצֻפִּים זָהָב זייא זאלין זיין בדעקט מיט גאלד וָוֵיהֶם זייערע העקלאך זָהָב פון גאלד עַל אויף פיר אַדְנֵי שוועלער כֶּסֶף פון זילבער׃ (לג) וְנָתַתָּה אונ דו זאלסט געבין אֶת דאס פָּרֹכֶת פרוכת תַּחַת אונטער

די

שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃
לד וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃
לה וְשַׂמְתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל־צֶלַע צָפוֹן׃
לו וְעָשִׂיתָ מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי

אונקלוס

לְפָרוֹכְתָּא יָת אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא וְתַפְרֵשׁ פָּרוֹכְתָּא לְכוֹן בֵּין קוּדְשָׁא וּבֵין קוֹדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא׃ לד וְתִתֵּן יָת כַּפּוּרְתָּא עַל אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא בְּקוֹדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא׃ לה וּתְשַׁוֵּי יָת פָּתוּרָא מִבָּרָא לְפָרוֹכְתָּא וְיָת מְנַרְתָּא לָקֳבֵיל פָּתוּרָא עַל סְטַר מַשְׁכְּנָא דָרוֹמָא וּפָתוּרָא תִּתֵּן עַל סְטַר צִיפּוּנָא׃ לו וְתַעְבֵּיד פְּרָסָא לִתְרַע מַשְׁכְּנָא תִּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא

תו"א והבדילה. יומא נא מנחות כז: ואת המנורה. יומא לג. חגיגה כו מנחות נח: והשלחן שמן. שם:

רשב"ם

ארכו שלשים והקרסים באמצע של ארבעים אמה של עשר יריעות נמצא מן הפרוכת עד פתח מזרח עשרים של היכל וממנו לצד מערב עשר אמות של בית קדש הקדשים: (לו) מסך לפתח האהל. שאין שם יריעה לבד חצי היריעה הכפולה למעלה: מסך. כמו מסיך. וכן מגן מגין. לפיכך אפי' בשהם דבוקים

רש"י

בהן עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה והאונקליות הן הווין שהרי כמין ווין הן עשוים והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים פ פרוסה בשלישית של משכן שיהא הימנה ולפנים עשר אמות והימנה ולחוץ כ' אמה נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר שנאמר ונתת את הפרכת תחת הקרסים המחברים את שתי חוברות של יריעות המשכן ורוחב החוברת כ' אמה וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב כלתה בשני שלישי המשכן והחוברת השנית כסתה שלישי של משכן והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים: (לה) ושמת את השלחן. שלחן בצפון משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה. ומנורה בדרום משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה. ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שבין שלחן למנורה משוך קמעא כלפי המזרח וכולם נתונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד אורך המשכן מן הפתח לפרכת עשרים אמה המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות: (לו) ועשית מסך. וילון

שפתי חכמים

כלשון עבר מפני שבעת הקמתו כבר שראה לו נהר: פ הרא"ם. ולא ידעתי למה יהיה ארכה לרחבו ורחבה לגבהו ולא בהיפך שיהיה רחבה לרחבו וארכה לארכו ועוד מאחר שהוא מרובעת איך יפול בה אורך ורוחב כו' (נח"י) ול"נ לייסב דהלורות שהיו בפרוכת היו ארכן לרוחב המשכן והילוך הלורות הוא קורא

ענין הפרוכת

מורה על המחילה של יום כפור שהחטאים כשלג ילבינו ואז הי' הכהן משמש בד' בגדי לבן האמורים בפ' אחרי מות. ודבר זה קרוב לשמוע שדמיון הפרכת ותוארי מורה על מה שהוא מבדיל כי הרואה בו מבין מתוך רמזיו על מה הוא מורה. אבל המסך של המשכן מפסיק בין מקום המזבח המכפר על כל חטא ועון שנעשה ע"י החמשה חושים ומקור החטא הוא מן הנחש הקדמוני ובין ההיכל מקום הקודש. ע"כ היה המסך על חמשה עמודים ואדניהם נחשת ומעשה רוקם כנגד יצירת האדם כמ"ש רקמתי בתחתיות ארץ. הרי ג' סבות אל החטא. האחד מצד החומר המרוקם בתחתיות ארץ. שניה מצד עצת הנחש. שלישית מצד התחלפות פעולת ה' חושים. ע"כ היה צורות הפרוכת שכנגד המזבח מעשה רוקם ועל חמשה עמודים ואדניהם נחשת. והמסתכל בצורת המסך יבין וידע שמצד החטא לא ניתן רשות לכל אדם להסתכל אל מקום הקודש כד"א עונותיכם היו מבדילין:

פירוש לתורת אלהים

די העקלאך וְהֵבֵאתָ אונ דו זאלסט אריין ברייננגען שָׁמָּה דָארטין מִבֵּית לַפָּרוֹכֶת אינוויינינג פון דעם פרוכת אֵת דעם ארון וואס דארטין ליגען דיא לוחות וְהִבְדִּילָה אונ זיא זאל מאכין אצווישען שייד הַפָּרוֹכֶת דער פרוכת לָכֶם צו אייך בֵּין הַקּוֹדֶשׁ צווישען דעם ארט וואס איז הייליג מיינט מען דעם היכל יבין אונ צווישען דעם ארט וואס איז גאנץ הייליג מיינט מען דעם קדשי קדשים: (לד) וְנָתַתָּ אונ דו זאלסט געבין אֵת די דעק עַל אויף דעם ארון וואס דארט ליגען דיא לוחות אין קדשי קדשים: (לה) וְשַׂמְתָּ אונ דו זאלסט טאהן אֵת הַשֻּׁלְחָן דעם טיש מִחוּץ אויסוויינינג פון דעם פרוכת וְאֶת אונ די מנורה אקעגין דעם טיש עַל צֶלַע אויף דער זייט פון משכן תֵּימָנָה אין דרום זייט וְהַשֻּׁלְחָן דעם טיש תִּתֵּן זאלסטו געבין אין צפון זייט: (לו) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין אפוירהאנג צו דיא טיר פון

וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם׃ לז וְעָשִׂיתָ
לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ
אֹתָם זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב וְיָצַקְתָּ לָהֶם
חֲמִשָּׁה אַדְנֵי נְחֹשֶׁת׃ ס ששי
כז א וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים
חָמֵשׁ אַמּוֹת אֹרֶךְ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת
רֹחַב רָבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ
אַמּוֹת קֹמָתוֹ׃ ב וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל
אַרְבַּע פִּנֹּתָיו מִמֶּנּוּ תִּהְיֶיןָ קַרְנֹתָיו
וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת׃ ג וְעָשִׂיתָ סִּירֹתָיו

וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר
עוֹבַד צַיָּר: לז וְתַעְבֵּיד
לִפְרָסָא חַמְשָׁא עַמּוּדֵי
שִׁטִּין וְתַחֲפֵי יָתְהוֹן
דַּהֲבָא וָוֵיהוֹן דַּהֲבָא
וְתַתִּיךְ לְהוֹן חַמְשָׁא
סַמְכִין דִּנְחָשָׁא: א וְתַעְבֵּיד
יָת מַדְבְּחָא דְּאָעֵי שִׁטִּין
חֲמֵשׁ אַמִּין אוּרְכָּא וַחֲמֵשׁ
אַמִּין פּוּתְיָא מְרַבַּע יְהֵי
מַדְבְּחָא וּתְלָת אַמִּין
רוּמֵיהּ: ב וְתַעְבֵּיד קַרְנוֹהִי
עַל אַרְבַּע זָוְיָתֵיהּ מִנֵּיהּ
יְהֶוְיָן קַרְנוֹהִי וְתַחֲפֵי
יָתֵיהּ נְחָשָׁא: ג וְתַעְבֵּיד
פְּסַכְתְּרָוָתֵיהּ לְמִסְפֵּי

תו״א מסכה דוקס. יומא עב: ממגה אמות. זבחים נט ס סב: רבוע. שם נט סב: ובלא אמות. שם נט ס:

רשב״ם

אינן נחטפים בראשיהם לפי שהן לשון פועל כדכתיב מסך פתח אהל מועד. מגן של פתח. וכן (שמואל ב׳ א׳) מגן שאול בלי משוח בשמן. אבל דבר. בקר. שהוא שם דבר כשהוא דבוק נקוד בחטף בקר זבח השלמים. דבר השמיטה: (א) ועשית את המזבח. מזבח חיצון שבעזרה: (ב) ממנו קרנותיו. ולא

שפתי חכמים

אורך: צ דאלת רבוע כאן ולהלן מופנה הוא לג״ש מכדי כתיב ה׳ אמות אורך וה׳ אמות רוחב רבוע ל״ל אלא שמע מינה לאפנויי ומלד השני נמי מופנה דכתיב אמה ארכה ואמה רחבה

רש״י

שהוא מסך כנגד הפתח כמו (איוב א) שכת בעדו ל׳ מגין: מעשה רקם. הצורות עשויות בו מעשה מחט כפרצוף של עבר זה כך פרצוף של עבר זה: רקם. שם האומן ולא שם האומנות ותרגומו עובד צייר ולא עובד ציור. מדת המסך כמדת הפרוכת י׳ אמות על י׳ אמות: (א) ועשית את המזבח וגו׳ ושלש אמות קומתו. (זבחים נט) דברים ככתבן דברי ר׳ יהודה ר׳ יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי צ רבוע מה להלן גבהו פי שנים כארכו אף כאן גבהו פי שנים כארכו ומה אני מקיים שלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה: (ב) ממנו תהיין קרנתיו. שלא יעשה לבדם ויחברם בו: וצפית אותו נחשת. לכפר על עזות מלח שנאמר (ישעיה מח) ומלחך נחושה: (ג) סירותיו. כמין יורות:

ענין המזבח

(א) ועשית את המזבח עצי שטים. איתא בתנחומא שם עשו שטות והכעיסוני בעגל יבואו עצי שטים ויכפרו על שטותן. כי כל חוטא נכנס בו רוח שטות. וגם שלמה מכנה הרשעים בשם כסילים. וע״כ נאמר במזבח נבוב לוחות תעשה אותו כי כל מי שהוא בלא דעת ותבונה נקרא איש נבוב שנאמר ואיש נבוב ילבב ופי׳ רש״י שם שכל מי שהוא. חלול ונבוב בלא דעת ותבונה צריך שיקח לו לב לשוב בתשובה. וג׳ אמות קומתו כקומת אדם בינוני. וה׳ אמות אורך וה׳ אמות רוחב הרי עשרה כנגד עשרה דברים הבאים מן הלב והאם המנויין במס׳ נדה. ועל ידם יסיה כל חטאת וכל עון. ועשית קרנותיו לכפר על סתופא

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) ועשית מזבח. נוטריקון מחילה זכות ברכה חיים: חמש אמות. ארכו כנגד הלוחות חמש דברות על לוח זה וחמש על לוח זה ושלש אמות קומתו כנגד שלשה גואלים שעמדו להן לישראל משה ואהרן ומרים י״א אמות קומתו משפת סובב ולמעלה ואותו הסובב הוא הכרכב שלמעלה מן הרשת והרשת בעין מלבוש למזבח עשוי חורין חורין בעין רשת והוא לגוי ומתחיל מן הארץ ובא למעלה עד חצי

פירוש לתורת אלהים

ניצעלט פון בלאהע וואל מעשה רוקם פון אויבער: (לז) ועשית דו זאלסט מאכין למסך צו דעם פויערהאנג. כלומר דער פויערהאנג זאל הייננען אויף זיי חמשה עמודי שטים פינף זיילין פון מענען האלץ וצפית אונ דו זאלסט בדעקין אותם זייא זהב מיט גאלד וויהם זהב זייערע העקלאך פון גאלד ויצקת אונ דו זאלסט גיסען צו זיי, כלומר צו דיא זיילין חמשה אדני פינף שוועלין נחשת פון קופער: (א) ועשית אונ דו זאלסט מאכין את המזבח דעם מזבח עצי שטים פון מענען האלץ חמש אמות פינף איילין ארך דיא לייננ וחמש אמות אונ פינף איילין רוחב די ברייט רבוע פיר קאנטיק יהיה זאל זיין המזבח דער מזבח ושלש אמות אונ דריי איילין קומתו זיין הייך: (ב) ועשית אונ דו זאלסט מאכין קרנותיו זיינע עקין על אויף זיינע פיר ווינקלען ממנו פון אים זאלין זיין קרנותיו זיינע עקין: (ג) ועשית אונ דו זאלסט מאכין סירותיו זיינע טעפ לדשנו כדי מען זאל אין זייא ארייך טאהן אש ווי

אונ

לְדַשְּׁנוֹ וְיָעָיו וּמִזְרְקֹתָיו וּמִזְלְגֹתָיו וּמַחְתֹּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת׃
ד וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבְּעֹת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו׃
ה וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמָטָּה וְהָיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי

אונקלוס

קִטְמֵיהּ וּמַגְרוֹפְיָתֵיהּ וּמִזְרְקוֹהִי וְצִינוֹרְיָתֵיהּ וּמַחְתְּיָתֵיהּ לְכָל מָנוֹהִי תַּעְבֵּיד נְחָשָׁא׃ ד וְתַעְבֵּיד לֵיהּ סְרָדָא עוֹבַד מְצָדְתָּא דִנְחָשָׁא וְתַעְבֵּיד עַל מְצָדְתָּא אַרְבְּעָא עִזְקָן דִּנְחָשָׁא עַל אַרְבְּעָה סִטְרוֹהִי׃ ה וְתִתֵּן יָתַהּ תְּחוֹת סוֹבְבָא דְמַדְבְּחָא מִלְּרַע וּתְהֵי מְצָדְתָּא עַד פַּלְגוּת מַדְבְּחָא׃

תו"א ונתתה אתה. זבחים סב: והיתה הרשת. שם נג קיט:

רשב"ם

מחוברות: (ג) ויעיו. שקורין וויד"ל בלע"ז לקבץ בהן הדשן ולתת אותו בהיך סירותיו להוציא בהן הדשן כאמור בצו את אהרן: ומזרקותיו. לקבל דמי הקרבנות לזרוק על המזבח: ומזלגותיו. לקחת בהן אברי הקרבנות ולהפכן על גחלי המערכה להקטירן: ומחתותיו. לחתות בהן הגחלים כדכתיב לחתות אש מיקוד. היחתה איש אש בחיקו: (ד) מכבר. ככברה. כדכתיב כאשר ינוע בכברה ולא יפול צרור ארץ: (ה) כרכב. בגיסת המזבח. שמקצר למעלה ללכת על אותה הבניסה סביב המזבח. וגם בהלכה קרויה כן בשחיטת חולין עד שיכרכב בליטות וציורין שבכלי וגומות שעושין בהן קרויין כן: עד חצי המזבח. להבדיל בין

רש"י

לדשנו. להסיר דשנו לתוכם והוא שת"א למספי קטמיה לספות הדשן לתוכם כי יש מלות בל' עברית מלה אחת מתחלפות בפתרון לשמש בנין וסתירה כמו (תהלים פ) ותשרש שרשיה (איוב ה) אויל משריש. ותלופו (שם לא) ובכל תבואתי תשרש. וכמוהו (ישעיה יז) בסעיפיה פוריה והלופו (שם י) מסעף פארה מפסח סעיפיה וכמוהו (ירמיה נ) וזה האחרון עצמו שבר עצמותיו וכמוהו (מ"א כא) ויסקלוהו באבנים ותלופו (ישעיה סב) סקלו מאבן הסירו אבניה וכן (שם ה) ויעזקהו ויסקלהו אף כאן לדשנו להסיר דשנו ובלעז אדשנדרי"ר (לו ענטאשען): ויעיו. כתרגומו מגרפות שנוטל בהם הדשן והן כמין כסוי הקדרה של מתכת דק ולו בית יד ובלעז ויודי"ל (שויפעל): ומזרקתיו. לקבל בהם דם הזבחים: ומזלגתיו. כמין אונקליות כפופים ומכה בהם בבשר ונתחבים בו ומהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממהר שריפתן ובלעז קרילו"ש (האקען) ובלשון חכמים צינוריות: ומחתתיו. בית קבול יש להם ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת ועל שם חתייתן קרויים מחתות כמו (ישעיה ל) לחתות אש מיקוד ל' שאיבת אש ממקומה וכן (משלי ו) היחתה איש אש בחיקו: לכל כליו. כמו כל ק כליו: (ד) מכבר. לשון כברה שקורין קריבל"ש (זיעב) כמין לבוש עשוי לו למזבח עשוי חורין חורין כמין רשת ומקרא זה מסורס וכה פתרונו ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת: (ה) ברכב המזבח. סובב כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכוב כמו ששנינו בהכל שוחטין אלו הן גולמי כלי עץ כל שעתיד לשוף ולכרכב והוא כמו שעושין חרילין עגולין בקרשי דפני התיבות וספסלי העץ אף למזבח עשה חריץ

שפתי חכמים

רבוע למה לי אלא שמע מינה לאפנויי וכיון שמופנה משני לדרש איכא למדרש ולהוציא ממשמעות הקרא: ק כלומר שהכלים עצמן תעשה נחשת לא הדברים שהם לכלים כי אין שם זולתם ולמ"ד

דעת זקנים מבעלי התוספות

המזבח חמש אמות ומיד מתחיל הכרכב ובא למעלה ממנו עד אמה והוא קרוי סובב ומאותו סובב ולמעלה היה שלש אמות עד הקרנות לדברי האומר שלש אמות משפת סובב ולמעלה והקרנות גבהן אמה הילכך בין הכל עשר אמות גובה וגם יש לקרנות אמה ברבוע וגבה מזבח היה חמש אמות ארך וחמש אמות רחב והקרנות שהיו עביין אמה היו ממעטין אמה לכל רוח וא"כ לא היה בין קרן לקרן אלא שלש אמות ולפנים מן הקרנות היה אמה להילוך רגלי הכהנים לכל רוח ונשאר אמה על אמה בינתיים ואותה אמה על אמה היה מקום המערכה ואע"פ שאין כבש מפורש בקרא מ"מ קים לן שהיה לו כבש דהא כתיב לא תעלה במעלות והוא היה בדרומו של מזבח אבל לרוח אחרת אינו יכול להיות כדמוכח תלמודא:

(ס) ועשית על הרשת. פי' לשאת אותו. והקשה הרב ר' יחיאל ז"ל מהא דאמרינן במסכת שבת המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת שהיו נושאין המזבח והיה כולו למעלה מעשרה טפחים ומיתי

ענין המזבח

שנמשל לאיל בעל הקרנים מנגח כלפי מעלה. כמו שא"ה ולרשעים אל תרימו קרן אל תרימו למרום קרנכם. ולפית אותו נחשת פי' רש"י לכפר על עזות מלח שנאמר ומצחך נחושה. ועשית לו מכבר מעשה רשת נחשת כי היל"ה פורש רשת ללכדו במצודתו ורשת של המזבח מוליאו מרשת ילרו. ומלינו שהיה במזבח מעשה נסים. שהיה ניצול מן האש שהרי היה האש דולק בו כיום

פירוש לתורת אלהים

אונ זייגע בעזימער צום קערין וּמִזְרְקֹתָיו אונ זייגע שפרענג בעקן וּמִזְלְגֹתָיו אונ זייגע געפעלאך וּמַחְתֹּתָיו אונ זייגע פייער פאנען לְכָל כֵּלָיו צו אלע זייגע כלים תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת זאלסטו מאכין פון קופער: (ד) וְעָשִׂיתָ לּוֹ אונ דו זאלסט מאכין צו אים מִכְבָּר איין זיפ מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת אזוי ווי אנעץ נְחֹשֶׁת פון קופער עַל אויף זייגע פיר עקין: (ה) וְנָתַתָּה אֹתָהּ אונ דו זאלסט געבין זיא תַּחַת אונטער כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ דעם צייכין וואס איז ארום דעם מזבח מִלְּמָטָּה פון אונטען וְהָיְתָה אונ זיא זאל זיין הָרֶשֶׁת דיא נעץ עַד ביז

המזבח : ו ועשית בדים למזבח
בדי עצי שטים וצפית אתם נחשת:
ז והובא את־בדיו בטבעת והיו
הבדים על־שתי צלעת המזבח
בשאת אתו : ח נבוב לחת תעשה
אתו כאשר הראה אתך בהר כן
יעשו : ס שביעי ט ועשית את חצר
המשכן לפאת נגב־תימנה קלעים
לחצר שש משזר מאה באמה ארך:

אונקלוס

ו ותעביד אריחיא
למדבחא אריחי דאעי
שיטין ותחפי יתהון
נחשא : ז ויעל ית
אריחוהי בעיזקתא ויהון
אריחיא על תרין סיטרי
מדבחא במיטל יתיה :
ח חליל לוחין תעביד
יתיה כמא די אחזי יתך
בטורא כן יעבדון :
ט ותעביד ית דרת
משכנא לרוח עיבר
דרומא סרדין לדרתא
דבוץ שזיר מאה באמין

תר"א וסוכה אם . יומא עב :

רשב"ם

דמים העליונים לתחתונים . וסימנך עולת העוף למעלה
חטאת העוף למטה . ובבהמה למפרע חטאת למעלה
ועולה למטה . הכל במס' זבחים : (ח) נבוב לוחות .
חלול ובן ואיש נבוב ילבב . וכשחונים ממלאים אותו עפר ואח"כ מקריבים עליו : (ט) קלעים . פי' ר' מנחם

בעל הטורים

(ח) נבוב לוחות תעשה אותו . נבוב עולה שנים סעד ס' אמות
יכולין להוסיף על המזבח : אורך החצר מאה באמה ורחב
חמשים . פי' כחלק אחד וחמשים שבסדר הבית כדפרישית לעיל :

שפתי חכמים

יתירה הוא לתיקון הלשון : ר כדי להקריב עליו קרבנות :

רש"י

סביבו והיה רחבו אמה בדפנו לגוי והוא לסוף שלש (ס"א
שם) אמות של גבהו כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו
הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה אבל סובב להלוך הכהנים לא היה למזבח הנחשת אלא על
ראשו לפנים מקרנותיו וכן שנינו בזבחים איזהו כרכוב בין קרן לקרן והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלוך רגלי
הכהנים ושתי אמות הללו קרויים כרכוב ודקדקו שם והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה למדנו שהכרכוב בדפנו
הוא ולבוש המכבר תחתיו . ותירץ המתרץ תרי הוו חד לנוי וחד לכהנים דלא ישתרגו זה שבדופן לנוי היה ומתחתיו
הלבישו המכבר והגיע רחבו עד חצי המזבח נמלא שהמכבר רחב אמה והוא היה סימן לחצי גובהו להבדיל בין דמים
העליונים לדמים התחתונים וכנגדו עשוי למזבח בית עולמים דוגמת חוט הסקרא באמצעו וכבש שהיו עולין בו אע"פ
שלא פירשו בענין זה כבר שמענו בפ' מזבח אדמה תעשה לי ולא תעלה במעלות לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא
כבש חלק למדנו שהיה לו כבש כך שנינו במכילתא . ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת שהיו ממלאין חללו אדמה ר במקום
חנייתן והכבש היה בדרום המזבח מובדל מן המזבח מלא חוט השערה ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר
שבדרום כדברי האומר י' אמות קומתו . ולדברי האומר דברים ככתבן ג' אמות קומתו לא היה אורך הכבש
אלא י' אמות כך מצאתי במשנת מ"ט מדות וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט במסכת זבחים למדנוה מן המקרא :
(ז) בטבעות . בארבע טבעות שנעשו למכבר : (ח) נבוב לחת . כתרגומו חליל לוחין לוחות עצי שטים
מכל צד והחלל באמצע ולא יהא כולו עץ א' שיהא עביו ה' אמות על ה' אמות כמין סדן : (ט) קלעים . עשוין

ענין המזבח

וכלילה ולא נשרף מן האש ולא נתך נחושתו . והיה ניצול ממים
כי לא כבו הגשמים האש שעל עצי המערכה והיה ניצול מן הרוח
כי לא נלחם הרוח את העשן . והיה המזבח חליל ומלא אדמה
או מזבח אבנים אשר לא הונף עליו ברזל . וכל זה רמז לאדם

דעת זקנים מבעלי התוספות

התם ראיה הכי דגמירי דכל מידי דמידלי במוטות תילתא
מלעיל ותרי תילתי מלתחת ונבהן של לויים עשר אמות עם
הראש וא"כ לבל הפחות מן הכתף ולמטה היו תשע אמות
וגבה המזבח היה תשע אמות בלא הקרנות וכי הוי תרי
תלתי מלתחת דהיינו שש אמות אכתי איכא משם עד
הארץ שלש אמות דהוי י"ח טפחים אלמא הוי גישא כלו למעלה מעשרה טפחים והשתא קשה היכי מצי מייתי

פירוש לתורת אלהים

בִּיז הַאלְבִּין מִזְבֵּחַ : (ו) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין
בַּדִּים שְׁטַאנְגֶען צוּם מִזְבֵּחַ בַּדֵּי שְׁטַאנְגֶען פוּן טֶענֶען
הָאלְץ וְצִפִּיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט בַּדֶעקִין זַייא מִיט
קוּפֶּער : (ז) וְהוּבָא אוּנ עֶס זָאל אַרַיין גִיבְּרַאכְט
וֶוערִין אֶת בַּדָּיו זַיינֶע שְׁטַאנְגֶען בַּטַּבָּעוֹת אִין דִיא
רִינְגֶען וְהָיוּ אוּנ זַיי זָאלִין זַיין הַבַּדִּים דִי שְׁטַאנְגֶען
עַל אוֹיף צְוַויי זַייטִין הַמִּזְבֵּחַ פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ בִּשְׂאֵת
אוֹתוֹ אַז מֶען וֶועט אִים טְרָאגִין : (ח) נְבוּב הוֹיל
לוּחוֹת טָאוְולֶען כְּלוֹמַר בְּרֶעטֶער תַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ זָאלְסְטוּ
מַאכִין דֶעם מִזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר אַזוֹי וִוי אִיךְ וֵוייז דִיר דָא
אוֹיף דֶעם בַּארְג כֵּן אַזוֹי זָאלִין זַיי טָאהְן : (ט) וְעָשִׂיתָ
אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין אֶת חֲצַר דָאס הוֹיף פוּן דֶעם
מִשְׁכָּן לִפְאַת אִין דֶעם עֶק נֶגֶב פוּן דָרוֹם זַייט קְלָעִים
אוּמְהֵיינְגֶען לֶחָצֵר צוּם הוֹיף שֵׁשׁ פוּן לַיינֶען מָשְׁזָר
גִידְרֵיי..

לַפֵּאָה הָאֶחָת׃ י וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים
וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי
הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף׃ יא וְכֵן
לִפְאַת צָפוֹן בָּאֹרֶךְ קְלָעִים מֵאָה
אֹרֶךְ וְעַמֻּדָו עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם
עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמֻּדִים
וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף׃ יב וְרֹחַב הֶחָצֵר
לִפְאַת־יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה
עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה׃

אונקלוס

אורכא לרוחא חדא׃
י ועמודוהי עשרין
וסמכיהון עשרין דנחשא
ווי עמודיא וכבושיהון
כסף׃ יא וכן לרוח
ציפונא באורכא סרדין
מאה אורכא ועמודוהי
עשרין וסמכיהון עשרין
נחשא ווי עמודיא
וכבושיהון כסף׃
יב ופותיא דדרתא לרוח
מערבא סרדין חמשין
אמין עמודיהון עשרא
וסמכיהון עשרא׃

רשב"ם

ענין יריעות האהל ובחלוקה שנייה פי' קולע אליהם מקלעות ברובים פקעים ענין פיתוח המה. ואני אומר כי יש לומר שאף קלעים של חצר המשכן היו עשוים בענין מקלעות וציורים׃ (יא) ועמדיו עשרים. לכל

רש"י

כמין קלעי ספינה נקבים נקבים מעשה קליעה ולא מעשה אורג ותרגומו סרדין כתרגומו של מכבר המתורגם סרדא לפי שהן מנוקבין ככברה׃ לפאה האחת. כל הרוח קרוי פיאה׃ (י) ועמדיו עשרים. חמש אמות בין עמוד ש לעמוד׃ ואדניהם. של ת העמודים נחשת האדנים יושבים על הארץ והעמודים תקועים לתוכן היה עושה כמין א קונדסין שקורין פלא"ש ארכן ו' טפחים ורחבן ג' וטבעת נחשת קבועה בו באמצע וכורך שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גונזי"ש ורחב הקלע תלוי מלמטה והיא קומת מחיצות החצר׃ ווי העמודים. הם האונקליות׃ וחשקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב ואיני יודע אם על פני כולן אם בראשם אם באמצעם אך יודע אני שחשוק ל' חגורה שכך מצינו בפילגש בגבעה (שופטים ט) ועמו צמד חמורים חבושים תרגומו חשיקים׃

שפתי חכמים

ש כלומר עם רוחב העמוד שהיה אמה וא"ת כיון שלא היה כי אם ה' אמות בין עמוד לעמוד והעמודים לא היו כ"א כ' לא יהיו אלא צ"ה אמות וי"ל דהכי פירושו שהכ' עמודים של צד דרום התחילו במקצוע מזרחית דרומית וכלו לסוף צ"ה אמות. ולסוף מאה אמות במקצוע דרומית מערבית התחילו העשרה עמודים של צד מערב וכלו לסוף מ"ה אמות ולסוף נ' אמות במקצוע מערבית צפונית התחילו הכ' של צפון וכו' לסוף צ"ה אמות. ולסוף מאה במקצוע צפונית מזרחית התחילו הג' עמודים של כתף הא' מהשער וכלו לסוף י' אמה ולסוף ט"ו אמה העמיד עמוד של השער וכלו הד' עמודים של השער בסוף ל' אמות. ולסוף ל"ה אמה התחילו הג' עמודים של כתף השנית וכלו לסוף מ"ה אמה. ולסוף נ"ן היה העמוד של מקצוע מזרחית דרומית (רא"ם) וכן מפרש רש"י בהדיא בסמוך ודו"ק אחריו׃ ת לא של הקלעים דא"כ הוי ליה למימר ועמודיהם לשון רבים אע"כ הכינוי של עמודיו שב אל החצר ואדניהם שהוא לשון רבים שב אל העמודים הסמוכים לו׃ א ר"ל לקח עץ אחד ועשה אותו כעין קונדיסין

דעת זקנים מבעלי התוספות

מזבח דהוי תרי תילתי מלתחת והכתי' והיתה הרשת עד חצי המזבח ועשית על הרשת ארבע טבעות נחושת שבהן היה נישא מכלל דלא הוי המזבח מלתחת כי אם חציו. וי"ל דהגמרא מייתי ראיה דגמירי דלא הוי אלא תילתא מלעיל וכ"ש זה שהיה חציו מלעיל ומיהו בלא האי גמירי הוה יכול להוכיח דהמוציא משוי למעלה מעשרה חייב מדכתיב ועשית על הרשת וגו' אי נמי שהיה אפשר לומר שהטבעות היו רחבין הרבה עד שלא נשאר למעלה השליש ועל זה הביא האי גמירי וכו'׃

ענין המזבח

שע"י המזבח האדם ניצול ואינו מקבל נזק בכל ד' יסודות שבו כמ"ש באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה אבא כיתך בעולות. כי כמו שמזבח העולה ניצול מן אש ומים כך ינצל האדם מהם על ידו. וכן המזבח מצילו מן כל הד' מיתות ב"ד מסקילה באבנים

פירוש לתורה אלהים

גידרייט מאה הונדערט איילין די לייגג לפאה האחת צו דיא איינע זייט׃ (י) ועמודיו אונ זיינע זיילין עשרים צוואנציג ואדניהם אונ זייערע שוועלין עשרים צוואנציג. כלומר זייערע שוועלין זאלין זיין צוואנציג נחשת פון קופער ווי די העקלאך העמודים פון די זיילין וחשוקיהם אונ זייערע אנגורט כסף פון זילבער׃ (יא) וכן אונ אזוי לפאת צו צפון זייט באורך אין דער לייגג קלעים אומהייגגען מאה אורך הונדערט איילין די לייגג ועמודיו אונ זייגע זיילין עשרים צוואנציג ואדניהם אונ זייערע שוועלין עשרים צוואנציג נחשת פון קופער ווי די העקלאך העמודים פון די זיילין וחשוקיהם אונ זייער אנגורט כסף פון זילבער׃ (יב) ורוחב אונ אין דער ברייט פון דעם הויף לפאת אין דער זייט פון מערב קלעים אומ-היינגען חמשים אמה פופציג איילין עמודיהם אונ זייערע זיילין עשרה צעהן ואדניהם אונ זייער

שוועלין

יג וְרֹחַב הֶחָצֵר לִפְאַת קֵדְמָה מִזְרָחָה
חֲמִשִּׁים אַמָּה: יד וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה
קְלָעִים לַכָּתֵף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: טו וְלַכָּתֵף הַשֵּׁנִית
חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה קְלָעִים עַמֻּדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: טז וּלְשַׁעַר
הֶחָצֵר מָסָךְ ׀ עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר
מַעֲשֵׂה רֹקֵם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וְאַדְנֵיהֶם אַרְבָּעָה: מפטיר יז כָּל־עַמּוּדֵי
הֶחָצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וָוֵיהֶם
כָּסֶף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: יח אֹרֶךְ הֶחָצֵר

אונקלוס

יג וּפוּתְיָא דְדַרְתָּא לְרוּחַ
קִידוּמָא מַדִינְחָא חַמְשִׁין
אַמִין: יד וַחֲמֵשׁ עַשְׂרֵי
אַמִין סְרָדִין לְעִבְרָא
עַמוּדֵיהוֹן תְּלָתָא
וְסַמְכֵיהוֹן תְּלָתָא:
טו וּלְעִיבְרָא תִּנְיָנָא חֲמֵשׁ
עַשְׂרֵי סְרָדִין עַמוּדֵיהוֹן
תְּלָתָא וְסַמְכֵיהוֹן תְּלָתָא:
טז וְלִתְרַע דַּרְתָּא פְּרָסָא
עַשְׂרִין אַמִין תִּכְלָא
וְאַרְגְוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי
וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד צַיָּר
עַמוּדֵיהוֹן אַרְבְּעָה
וְסַמְכֵיהוֹן אַרְבְּעָה: יז כָּל
עַמוּדֵי דַרְתָּא סְחוֹר
סְחוֹר מְכוּבְּשִׁין כְּסַף
וָוֵיהוֹן דִּכְסַף וְסַמְכֵיהוֹן
נְחָשָׁא: יח אוּרְכָּא דְדַרְתָּא

תו"א וחמש עשרה. עירובין ב: ארך החצר. שם כג נח זבחים נט:

רשב"ם

חמש אמות של פרושה עמוד א': (יד) וחמש עשרה אמה קלעים לכתף. לצד מזרח בכניסת העזרה שיש

רש"י

(יג) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם לשון פנים אחור ל' אחורים לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים ומערב קרוי אחור כד"א (דברי' לד) הים האחרון ימא מערבא: חמשים אמה. אותן נ' אמה לא היו סתומים כולם בקלעים לפי ששם הפתח אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן וכן לכתף השנית נשאר רחב חלל הפתח בינתים כ' אמה וזהו שנאמר ולשער החצר מסך עשרים אמה וילון למסך כנגד הפתח כ' אמה ארך כרחב הפתח: (יד) עמדיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד בין עמוד שבראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות וממנו לשני חמש אמות ומן השני לשלישי חמש אמות וכן לכתף השנית וארבעה עמודים למסך הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב: (יז) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקי' ואדני נחשת לכך בא ולמד כאן: (יח) ארך החצר. הצפון והדרום

ענין המזבח

יגלגל ע"י מזבח אבנים. משרפת אש יגלגל ע"י אש שמזבח אשר תוקד בו. מן הרג בחרב יגלגל ע"י המזבח שנאמר בו ולא תניף עליהם ברזל. מן חנק יגלגל ע"ד אמרם ז"ל אע"פ שבטלו ד' מיתות ב"ד מ"מ דין ד' מיתות לא בטלו מי שנתחייב חנק או טובע בנהר וכסס שהמזבח גילגל משטף מי גשמים כך החוטא לשטף מים רבים אליו לא יגיעו:

פירוש לתורת אלהים

שְׁוֶועלין עֲשָׂרָה צֶעהֶן: (יג) וְרֹחַב אונ דיא בְּרֵייט הֶחָצֵר פון דֶעם הויף לִפְאַת אין דֶער מִזְרָח זייט חֲמִשִּׁים פופְצִיג אֵיילִין: (יד) וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה אונ פופְצֶעהֶן אֵיילִין קְלָעִים אוּמְהֵיינְגֶען לַכָּתֵף צוּ איין זייט עַמּוּדֵיהֶם זֵייעֶרֶע זֵיילִין שְׁלֹשָׁה דְרֵייא וְאַדְנֵיהֶם אונ זֵייעֶרֶע שְׁוֶועלִין שְׁלֹשָׁה דְרֵייא: (טו) וְלַכָּתֵף אונ צוּ דִי אַנְדֶערֶע זייט חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה פופְצֶעהֶן אֵיילִין אוּמְהֵיינְגֶען עַמּוּדֵיהֶם זֵייעֶרֶע זֵיילִין שְׁלֹשָׁה דְרֵייא וְאַדְנֵיהֶם אונ זֵייעֶרֶע שְׁוֶועלִין זָאלִין אוֹיךְ זַיין שְׁלֹשָׁה דְרֵייא: (טז) וּלְשַׁעַר אונ צוּם טוֹיעֶר פון דֶעם הויף מָסָךְ זָאל זַיין אַפוּיעֶרְהַאנְג עֶשְׂרִים אַמָּה פון צְוָואנְצִיג אֵיילִין תְּכֵלֶת פון בְּלָאהֶע וָואל מַעֲשֵׂה וֶוערְק רוֹקֵם פון אַוֶועבֶער עַמּוּדֵיהֶם זֵייעֶרֶע זֵיילִין אַרְבָּעָה פִיר וְאַדְנֵיהֶם אונ זֵייעֶרֶע שְׁוֶועלִין אַרְבָּעָה פִיר: (יז) כָּל עַמּוּדֵי אַלֶע זֵיילִין פון דֶעם הויף סָבִיב אַרוּם מְחֻשָּׁקִים אַנְגֶעגִירְט כֶּסֶף פון זִילְבֶּער וָוֵיהֶם זֵייעֶרֶע הֶעקְלָאךְ כֶּסֶף פון זִילְבֶּער וְאַדְנֵיהֶם זֵייעֶרֶע שְׁוֶועלִין נְחֹשֶׁת פון קוּפֶּער: (יח) אֹרֶךְ דיא לֵיינְג פון דֶעם הויף מֵאָה בָּאַמָּה

הונדערט

מֵאָה בָּאַמָּה וְרֹחַב ׀ חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת׃ יט לְכֹל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכֹל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יְתֵדֹתָיו וְכָל־יִתְדֹת הֶחָצֵר נְחֹשֶׁת׃ ססס

אונקלוס

מְאָה בְּאַמִּין וּפוּתְיָא חַמְשִׁין בְּחַמְשִׁין וְרוּמָא חֲמֵשׁ אַמִּין דְּבוּץ שְׁזִיר וְסַמְכֵיהוֹן דִּנְחָשָׁא׃ יט לְכֹל מָאנֵי מַשְׁכְּנָא בְּכֹל פּוּלְחָנֵיהּ וְכָל סִכּוֹהִי וְכָל סִכֵּי דְּדַרְתָּא דִּנְחָשָׁא׃ ססס

נ"ו ועי"ו סי' סל"ו סי'. ומפטירין וה' נתן חכמה לשלמה במלכים א' סימן ה'.

רשב"ם

רוחב חמשים אמה מצד זה קלעים וכן לצד השני ומסך עשרים באמצע. הרי חמשים אמות מכוסים: (יח) ורוחב חמשים בחמשים. כיצר החצר ארכו מאה אמה ממזרח למערב שהרי כותל צפוני מאה אמה קלעים. וכן דרומי. ומצפון לדרום חמשים אמה רוחב החצר. ומשכן ארכו שלשים ורחבו עשר. העמיד המשכן על שפת חמישים מן האמצע ונשאר החצר מן המשכן חמשים בחמשים מרובעים ובשלשה רוחות חצר עשרים אמה שהרי ארכו שלשים ונשארו אחריו למערב עשרים מן החמישים של אורך מאה אמה. ורחבו עשרים ונשארו לצד צפון עשרים מן החמישים רוחב וכן לצד דרום: (יט) יתדותיו. הקשורים בקלעים ותוחבין אותן בקרקע שלא ירגזון יריעות מלמטה לכאן ולכאן כרות:
חסלת פרשת תרומה מיסוד רבינו שמואל:

רש"י

שמן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על ב חמשים שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר העמיד מזרח פתחו בשפת נ' החיצונים של אורך החצר נמצא כלו בחמשים הפנימים וכלה ארכו לסוף ל' נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים ג שבמערב ליריעות של אחורי המשכן ורחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר נמצאו לו עשרים אמה ריוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן וכן למערב וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג): וקמה חמש אמות. גובה מחיצות החצר והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחשת. להביא אדני המסך שלא תאמר לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי הקלעים אבל אדני המסך של מין אחר היו כך נראה בעיני שלכך חזר ושנאן: (יט) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו כגון ד מקבות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין ה נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן כדי שלא תהא הרוח מגביהתן ואיני יודע אם תחובין בארץ או קשורין ותלויין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח ואומר אני ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ לכך נקראו יתדות ומקרא זה מסייעני (ישעיה לג) אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח: חסלת פרשת תרומה

שפתי חכמים

וארכו ו' טפחים: ב דק"ל דמשמע שלא היה ארכו אלא חמשים מדכתיב ורוחב חמשים בחמישים ומתרץ אותו חלק חצר שהיה במזרח שלפני הפתח היתה מרובעת חמשים על חמשים: ג וא"ת והא המשכן היה חללו שלו ל' אמות באורך וי' אמות ברוחב וגם הקרשים היו עובין אמה וא"כ לא יהיה אלא י"ט אמות ריוח לאחוריו וגם החצר המשכן לא יהיו כ' אלא מ"ט וגם מן הצדדין לצפון ולדרום לא יהיה כ"א י"ט אמות וי"ל שגם העמודים של חצר המשכן היה עוביין אמה כמו עוביין של קרשים והקלעים לא היו תלויין לפנים מן העמודים אלא לחוץ מן העמודים ולכך נקט רש"י החשבון על הקלעים ולא על העמודים: ד כמין פסים: ה כמין בריחים: הסלת פרשת תרומה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יח) וקמה חמש. משמע שזהו קומת הקלעים. וא"ת למ"ר המזבח היה גבוה עשר אמות א"כ מתחזי כהן ועבורה בידו וי"ל דקומה משפת מזבח ולמעלה והוו להו חמש עשרה אמות. והרב רבי יצחק בר אברהם הקשה קושיא אחרת אם לא היו גבוהי' אלא חמש אמות א"כ לא פתח השער גבוהה כמו פתח היכל של בית עולמים ולכך היה מפרש דודאי קלעים של צפון ודרום ומערב היו גבוהין חמש עשרה אמות והאי וקומה מיירי בקלעים שבמזרח והיה לחם גובה חמש אמות יותר מקלעים שאר רוחות וא"כ נכהן עשרים והפתח נגבהו עשרים כמו כן:

פירוש לתורת אלהים

הונדערט איילין וְרֹחַב אונ די ברייט חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים פופציג איילין דיא לייננ אונ פופציג איילין דיא ברייט וְקֹמָה אונ די הייך חָמֵשׁ אַמּוֹת פינף איילין שֵׁשׁ לייגען מָשְׁזָר גידריים וְאַדְנֵיהֶם אונ זייערע שוועלין נְחֹשֶׁת פון קופער: (יט) לְכֹל צו אלע כֵּלִים פון דעם מִשְׁכָּן בְּכֹל אלע כלים וואס מען האט בדארפט צו זיין ארבעט דאס איז צו נויף שטעלין דעם משכן אדער צו צו ווארפין דעם מִשְׁכָּן וְכָל אונ אלע זיינע נעגיל וְכָל יְתֵדוֹת אונ אלע נעגיל פון דעם הויף נְחֹשֶׁת זאל אלץ זיין פון קופער:

הפטרת תרומה במלכים א סימן ה

א וַיהֹוָה נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית

בנין שלמה

ויי נתן חכמה לשלמה וגו'. תנים הזה אשר אתה בונה וגו'. גאט האט גיזאגט צו שלמה המלך די שטוב וואס דו באהסט אויב דו וועסט

פירוש ע"ט

(א) ויי נתן חכמה אונ גאט האט גיגעבין חכמה צו שלמה המלך כאשר אזוי וויא גאט האט גירעט אונ האט אים צו גיזאגט ויהי אונ עס איז גיוועזן שלום צווישען חירם דער מלך פון צור ובין אונ

שניהם: ג ויעל המלך שלמה מס מכל־ישראל
ויהי המס שלשים אלף איש: ג וישלחם לבנונה
עשרת אלפים בחדש חליפות חדש יהיו בלבנון
שנים חדשים בביתו ואדנירם על־המס: ד ויהי
לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמנים אלף
חצב בהר: ה לבד משרי הנצבים לשלמה אשר
על־המלאכה שלשת אלפים ושלש מאות הרדים
בעם העשים במלאכה: ו ויצו המלך ויסעו אבנים
גדלות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית:
ז ויפסלו בני שלמה ובני חירום והגבלים ויכינו
העצים והאבנים לבנות הבית: ח ויהי בשמונים
שנה וארבע מאות שנה לצאת בני־ישראל מארץ
מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש
השני למלך שלמה על־ישראל ויבן הבית ליהוה:

היטן מיינע מצות, וואס געהער דער בית המקדש מיט די מצות, למשל עס איז אמאהל געווען אנדרויסער מלך וואס האט געקענט אויף פיל מדינות, אין דיא מדינות זענען געווען פיל גרויסע שטעט, אונ די מענטשען פון די שטעט האבין זיך געפירט מיט זייער שיינע מדות, אונ דאס מיליטער וואס האבין געדינט פאר דעם מלך זענען געווען געטרייא צום מלך אונ צו דיא מדינה, דיא אלע שרים פון דיא שטעט האבין געמשפט ערליך דיא מענטשין פון יעדער שטאט, דער מלך האט געוואהנט אין זיין רעזידענץ שטאט מיט גרויס פערגעניגען, דער רייכסטער פון אלע מדינות פון מלך, האט געמאכט אקרוין פאר דעם מלך וואס אויף דיא קרוין איז געווען אויף געמאלט אלע מדינות פון מלך אונ אלע שרים, די קרוין איז געווען טייער בייא דעם מלך, ווייל אלע מאנ האט ער געזעהן אויף דיא קרוין זיין גאנצע מלוכה, אונ האט שטענדיג געטראכט צו מאכן טובות די מענטשין פון זיינע

פירוש ע"מ

אונ צווישען שלמה המלך ויכרתו אונ האבין ביידע צווישען זיך בורת ברית געווען: (ב) ויעל אונ דער מלך שלמה האט אויף געבראכט מס צינז מכל ישראל פון אלע יודין ויהי המס אונ דער מס האט אזוי פיל אן געטראפין אז מען האט געקאנט פאר דעם געלט דונגען שלשים דרייסיג טויזענד מענטשין: (ג) וישלחם אונ ער האט זייא געשיקט לבנונה אין וואלד עשרת אלפים צו צעהן טויזענד בחודש אין אחודש כלומר זייא זאלין זיך פאר זאמען אין וואלד אחודש חליפות דיא דרייסיג טויזענד האבין זיך אלע חודש געביטען דהיינו לסוף חודש זענען דיא ערשטע צעהן טויזענד אהיים געקומען זענען אנדערע צעהן טויזענד געגאנגען אויף אחודש אין וואלד אונ סוף חודש זענען זיי אהיים געקומען זענען די דריטע צעהן טויזענד געגאנגען אויף אחודש אין וואלד אזוי האבין זיי זיך אלץ געביטען אלע חודש איז אויס געקומען חודש יהיו בלבנון אז איטליכען צעהן טויזענד מאן זענען געזעסין איין חודש אין וואלד צוויי חדשים אין דער היים ואדונירם אונ עס איז געווען אמענטש וואס האט געהייסין ארונירם איז ער געזעצט געווארין על המס ער זאל גובה זיין דאס צינז: (ד) ויהי אונ עס איז געווען צו שלמה שבעים אלף זיבעציג טויזענד מענטשין נושא סבל וואס האבין געטראגין דיא משא כלומר זייא האבין געטראגין דיא שטיינער פון בארג צו דר שטאט ושמונים אלף אונ אכטציג טויזענד מענטשין חוצב בהר וואס זייא האבין געהאקט שטיינער פון דעם בארג. ורש"י מאכט דיא הונדערט אונ פופציג טויזענד מענטשין זענען אלע גרים געווען וואס זייא האבין זיך מגייר געווען ווייל זיי האבין געזעהן דיא גדולה פון שלמה המלך: (ה) לבד חוץ משרי פון דיא הארין הנצבים די פקידים וואס זיי זענען געווען צו שלמה אשר וואס זיי האבין געהאט צו שאפין איבער דער מלאכה זענען געווען שלשת אלפים דריי טויזענד ושלש מאות אונ דריי הונדערט הרודים בעם וואס האבין מושל געווען איבער דעם פאלק העושים וואס זיי האבין גיטאהן די מלאכה: (ו) ויצו האט דער מלך געשאפט ויסעו אונ זייא האבין אויס געריסען אבנים יקרות שווערע שטיינער ליסד צו גרונטין הבית דאס הויז כלומר פון דיא שטיינער זאל מען מאכין אגרונד צום הויז אבני גזית דיא שטיינער זענען געווען געטעסט: (ז) ויפסלו אונ זיי האבין אויס געהאקט די שטיינער פון דעם בארג בוני די בויערס פון שלמה ובוני אונ די בויערס פון חירום והגבלים אונ די אומה וואס מען האט זיי גערופין גבלים ויכינו העצים אונ זייא האבין אן געגרייט דאס האלץ והאבנים אונ דיא שטיינער לבנות הבית צו באהן דם ביהמ"ק: (ח) ויהי אונ עס איז געווען בשמונים שנה וגו' אין פיר הונדערט אונ אכטציג יאהר לצאת צום ארויס גיין די קינדער ישראל פון דעם לאנד מצרים בשנה הרביעית אין דעם פערדין יאהר בחודש זיו אין דעם חודש אייר וואס ווערט גערופין זיו הוא החודש השני דאס איז דער אנדערער חודש פון דעם פערדין יאהר אז שלמה איז אמלך געווארין איבער דיא ישראל

ויבן

ט והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים־
אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו:
י והאולם על־פני היכל הבית עשרים אמה ארכו
על־פני רחב הבית עשר באמה רחבו על־פני הבית:
יא ויעש לבית חלוני שקפים אטמים: יב ויבן על־
קיר הבית יצוע° סביב את־קירות הבית סביב
להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב: יג היצוע°
התחתנה חמש באמה רחבה והתיכנה שש
באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה
כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחז
בקירות הבית: יד והבית בהבנתו אבן שלמה
מסע נבנה ומקבות והגרזן כל־כלי ברזל
לא־נשמע בבית בהבנתו: טו פתח הצלע
התיכנה אל־כתף הבית הימנית ובלולים
יעלו על־התיכנה ומן־התיכנה אל־השלשים:
טז ויבן את־הבית ויכלהו ויספן את־הבית גבים
ושדרת בארזים: יז ויבן את־היצוע על־כל־הבית
חמש אמות קומתו ויאחז את־הבית בעצי ארזים:
יח ויהי דבר־יהוה אל־שלמה לאמר: יט הבית הזה
אשר־אתה בנה אם־תלך בחקתי ואת־משפטי
תעשה ושמרת את־כל־מצותי ללכת בהם
והקמתי את־דברי אתך אשר דברתי אל־דוד
אביך: כ ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב
את־עמי ישראל:

°סוציע קרי °היציע קרי

מדינות, אמאהל האבין אלע מדינות מורד גיוועזן אין דעם מלך, דאס פיליטער מיט זייערע אלצמע האבין ניט געוואלט דינען צום מלך, דיא שרים האבין ניט געוואלט משפטין דאס פאלק, דאס ערשטע האט דער מלך אראפגענומען פון זיך דיא קרוין אונ האט זיא צו בראכין, מען האט גיפרעגט ביא דעם מלך וואס האסטו דיין בעם אויסגילאזין צו דיא קרוין, האט דער מלך גיזאגט דיא גאלד מיט דיא ברילאנטין פון דיא קרוין בארף איך ניט, איך האב גענוג גאלד אונ ברילאנטין דיא טייערקייט פון דיא קרוין איז ביי מיר גאר גיוועזן וויל אויף איר זענען גיוועזן נעמאהלט מיינע אלע מדינות, איצט אז דיא מדינות האבין אין מיר מורד גיוועזן אונ ווילען מיך ניט פאר אמלך, צו וואס טויג מיר דיא קרוין, ווען איך וועל זעהן דיא קרוין וועט זיך פאר־גרעסערין מיין צער, די. ווערטער האט גאט גירעדט צום מלך שלמה, דו באהסט פאר מיר אשטוב, צו וואס דארף איך דיין ש״וב, דיא הימלען קענען ניט פארנעמען מיין כבוד, וואס איז דיא שטוב געאכטעט געגין דיא הימלען, נאר וויל אין די שטוב וועסטו אריין שטעלין דעם ארון הקדש אונ אין דעם ארון הקדש וועט זיין די תורה, וואס אין דיא תורה איז געשריבען מיינע אלע מצות אונ חקים אונ משפטים וואס דיא יודין זאלין טאהן, אז איך וועל אלע טאג זעהן מיין תורה אונ וועל זעהן דיא יודין טוהען וויא אין מיין תורה שטייט, די כהנים טוהען דיא עבודה אין בית המקדש וויא איך האב גיבאטין, דיא שופטים וואס זענען אין יעדער שטאט משפטין דיא יודין וויא איך האב גיבאטין, דאס פאלק האנדלען ערליך איינער מיט דעם אנדערין, וועט זיין דער בית המקדש ביי מיר טייער, וויל פון די תורה וואס אין דעם בית המקדש וועל איך זעהן דעם פירונג פון אלע יודין וואס זייא טוהען וויא איך האב געשריבען אין די תורה, אבער אז דיא יודין וועלין ניט טאהן וויא אין דיא תורה שטייט, זיי וועלין ניט האלטין מיך פאר אמלך, צו וואס טויג מיר דער בית המקדש, ווען איך וועל זעהן דעם בית המקדש אונ דיא תורה וועט זיך פארגרעסערין מיין צער, דריבער וועל איך געווים חרוב מאכין דעם בית המקדש:

פירוש ע״ט

ויבן הבית ליי האט ער געבאהעט דאס ביהמ״ק צו גאט: (ט) והבית אונ דאס ביהמ״ק וואס ער האט געבאהעט איז גיוועזן זעכציג איילין זיין לענג אונ צוואנציג איילין זיין ברייט אונ דרייסיג איילין זיין הייך: (יח) ויהי דבר יי אל שלמה אונ עס איז גיוועזן די רייד פון גאט צו שלמה אזוי צו זאגין: (יט) הבית הזה דאס הויז וואס די באהעסט בין איך דיר מבטיח אם תלך בחוקותי אז דו וועסט גיין אין מיין גיזעץ אונ מיינע גירעכט וועסטו טאהן אונ דו וועסט היטען אלע מיינע מצות ללכת צו גיין אין זיי והקימותי את בריתי אתך וועל איך גאט מקיים זיין מיט דיר מיינע רייד אשר דברתי וואס איך האב גירעט צו דיין פאטער דוד כלומר איך האב צו גיזאגט צו דיין פאטער דוד כמה הבטחות וועל איך דאס דיר מקיים זיין: (כ) ושכנתי בתוך בני ישראל אונ איך וועל רוהען צווישען דיא ישראל ולא אעזוב את עמי ישראל אונ איך וועל ניט פאר־לאזין מיין פאלק ישראל:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך יגל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא עד היסוד בחינת היום :

פרק ט א צלוחית שנפל לתוכה מים כל שהן רבי אליעזר אומר יזה ב' הזיות וחכמים [א] פוסלין. ירד לתוכה טל. רבי אליעזר אומר יניחנה בחמה והטל עולה וחכמים [ב] פוסלים. נפל לתוכה משקין ומי פירות יערה וצריך לנגב. [ג] ריר קומוס וקנקנתום וכל דבר שהוא רושם יערה ואינו צריך לנגב : ב נפל לתוכה שקצים ורמשים ונתבקעו או שנשתנו מראיהם פסולין. חפושית בין כך ובין כך פוסלת מפני שהיא כשפופרת. רבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים הדירה והכנה שבתבואה כשרים מפני שאין בהן ליחה :

פרק ט א צלוחית. כלי שנותנים בו מים המקודשים לאחר שהטליך האפר לתוכן קרוי צלוחית. והכלי שנותנים בו המים כדי לקדשן קודם שיתנו בה האפר קרוי שוקת: מים כל שהן. שאינן כשרין להזאה: יזה ב', שאם מזה אחת שמא אין כאן מן הכשרים. אבל כי מזה ב' אי אפשר דליכא כחדא מנייהו מן הכשרים (ה) והזאה אינ' צריכה שיעור : וחכמים פוסלין. דקסברי ההזא' צריכ' שיעור ואין מצטרפין ההזאות והלכה כחכמים. ורמב"ם פי' יזה ב' הזאו' וישליכם חוץ לכלי וישאר כשאר מי חטאת כשרים. ופליא' היא בעיני דבפרק כל הזבחים בגמ' משמע כמו שפרשתי: יניחנה בחמה והטל עולה. שדרך הטל לעלות כנגד החמה וכן הוא אומר ויהי בבקר ותעל שכבת הטל ואין הלכה כר"א: יערה. מריק מה שבתוך הכלי ואינו כשר להניח בו מי חטאת עד שינגב מן המשקים ומי פירו': יערה ואינו צריך לנגב. דאם איתא דנשאר ממנו בכלי היה רשומו ניכר: ב ונתבקעו. שלשתהו בתוך המים זמן מרובה עד שנתבקעו או אפי' לא נתבקעו אלא שנשתנו מראה המים פסולין: חפושית. תולעת שחורה: בין כך ובין כך. בין נתבקע' בין לא נתבקע': מפני שהיא כשפופר'. של קנה חלולה והמים נכנסין מצד זה ויוצאים מצד זה ומתערב עמהם הלחות שבקרבה: דירה. תולעת שבחטין: כנה. מין תולעת נמי הגדל בתבוא': כשרים. אפי'

(א) דהא אין כאן פסולים אלא כ"ש וס"ל אין ביט' וקשה איך אפשר שלא יוכל לחלוק הכ"ש לב'. תוס' : [א] פוסלין. מומרא דמי חטאת היא דמן התורה כרובא בעיל תו' עתוי"ט : [ב] פוסלין. דסביר' לסו דאינו עולה אלא מן הפירות תו'. הר"ם : [ג] דיר. כיבנן איירי דומי' דאינך הר"ם. ולהכי א"צ לנגב דלאו משקין נינהו וסגי במעו' דאין נשאר ממנו כלום ואפי' נשאר אין מתערב במים מהר"ם. ול"נ דמיירי בלא דיעבד תנן ודא"צ לנגב הוא כמ"ש

פרק ט א צלוחית שנפל לתוכה, מים כל שהן דער קריגול וואס אין אים איז גיוועזן געהיילגטע וואסער מיט אש, איז אריין געוואסין גיווארין אין אים אביסול וואסער וואס זענען פסול רבי אליעזר אומר יזה שתי הזיות רבי אליעזר זאגט ער זאל שפריצען אויף דעם טמא צווייא מאהל, איין שפריץ אונ נאך אמאהל אשפריץ וחכמים פוסלין אונ דיא חכמים זאגין דיא וואסער וואס אין קריגול איז פסול צו שפריטצען מיט זיי אויף אטמא ירד לתוכו טל אויב עס איז אריין אביסול טאה אין דעם קריגול רבי אליעזר אומר יניחנה בחמה והטל עולה רבי אליעזר זאגט ער זאל שטעלין דעם קריגול וואסער געגין דיא זוהן וועט דער טאה ארויף גיין פון דיא וואסער וחכמים פוסלים אונ די חכמים זאגין דער קריגול וואסער איז פסול צו שפריטצען מיט זיי אויף אטמא נפל לתוכה משקין ומי פירות אויב עס איז אריין געפאלין אין דעם קריגול וואסער משקה אדער זאפט פון פירות יערה זאל מען די וואסער פון קריגול אויס גיסען, אונ אויב ער וויל אריין גיסען אין דעם זעלבינגען קריגול אנדערע וואסער מיט אש פון דיא פרה אדומה וצריך לנגב דארף ער דעם קריגול פריער אויס טריקענען ריו אויב עס איז אריין געפאלין אביסול טינט אין דעם קריגול וואסער קומוס וקנקנתום אדער קומוס אדער קנקנתום (דאס איז אזעלכע פארבין) איז אריין געפאלין אין דיא וואסער וכל דבר שהוא רושם אדער אנדערע זאכין וואס מאכין אצייכין יערה זאל מען דיא וואסער פון קריגול אויס גיסען ואינו צריך לנגב אונ מען דארף ניט אפ טריקענען דעם קריגול ווארום אז עס וואלט עפעס געבליבען אין קריגול וואלט מען דערקענט : ב נפל לתוכה שקצים ורמשים ונתבקעו אויב אין די וואסער איז אריין געפאלין קעץ מייז אונ זיי זענען גילעגין אין דיא וואסער אזוי לאנג ביז זיי זענען צו שפאלטין גיווארין או שנשתנו מראיהן אדער זיי זענען ניט צו שפאלטין גיווארין נאר דער קאליר פון דיא וואסער איז דורך זייא גיענדערט גיווארין פסולין איז דיא וואסער פסול צו שפריטצען מיט זייא אויף אטמא חפושית אשווארצער ווארעם איז אריין געפאלין אין דיא וואסער בין כך ובין כך סיי ער איז צו שפאלטין גיווארין אין די וואסער אונ סיי ער איז ניט צו שפאלטין גיוועזן אין דיא וואסער פוסלת ווערט די וואסער פסול מפני שהיא כשפופרת ווייל דער ווארעם איז אזוי וויא א רער, אונ דיא וואסער גייען אין אים אריין פון איין זייט אונ גייען ארויס פון די אנדערע זייט, אונ די פייכטקייט וואס אין דעם ווארעם מישט זיך אריין אין די וואסער רבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים רבי שמעון אונ רבי אליעזר בן יעקב זאגין הדירה והכנה שבתבואה כשרים אויב אין דיא וואסער איז אריין געפאלין דער ווארעם וואס הייסט דירה אדער דער ווארעם וואס הייסט כנה וואס זייא וואקסין צווישען ד תבואה, אפילו זייא זענען צו שפאלטין גיווארין אין דיא וואסער איז אויך דיא וואסער כשר מפני שאין בהם לחה ווייל זיי האבין קיין פייכטקייט

שתתה

נתבקעו ואין כן הלכה: ג שתה מהן בהמה או חיה פסולין. משום משקה שבפיהן הוזר והמים והרוק שבפיהן מתערבין (ב): מוצצת. ואין המשקה שבפיה חוזר למים: מלקת. לוקקת בלשונה ומתערב הרוק שבלשונ' עם המים: אף הנחש מפני שהיא מקיאה. וכן הלכה ואין הלכה כר"א: ד החושב על מי חטאת לשתות ר"א פוסל. דאפסלו להו במחשב': כשיטה. האבית לשתות או ליקח ממנה מים לשתות אבל במחשבה

הר"ב: (ב) ר"ל דאפי' לר"א דמ"א דהתם כ"ש והכא טובא הר"ש: [ד] העופות. ששתו המים פסולין דארישא קאי. ובשרצים דקתני אינם גרס פוסלין דקאי אשרצים וכ"ה כר"מ: [ה] החושב. נ"ל דפי' שאומר דמחשבה לא"מ כמו בשלא לשמן זכמו המחשב לשלוח יד: (ג) שלא הדביק פיו לאבית. הר"ש והר"מ: [ו] שנפסלו כו'. כספרי יליף

ג שתה מהן בהמה או חיה פסולין. כל [ד] העופות פסולין חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת. כל השרצים אינם פוסלין חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקת רבן גמליאל אומר אף הנחש מפני שהיא מקיאה (ס"א שהוא מקיא) ר"א אומר אף העכבר: ד [ה] החושב על מי חטאת לשתותן ר' אליעזר אומר פסול. רבי יהושע אומר כשיטה. אמר רבי יוסי במה דברים אמורים במים שאינם מקודשים. אבל במים המקודשין רבי אליעזר אומר

גרי"ד' לא פסל: במים שאינן מקודשין. שמלאן כדי ליתן כהן את האפר ועדיין לא נתן: ר"א אומר כשיטה. והכא לא פסיל להו במחשבה דכיון דמים קדושין הן אמלוכי ממליך וחוזר בו ממחשבתו הלכך לא פסל רבי אליעזר עד שיטה: ר' יהושע או' כשישתה. מפני משק' שבפיו שחוזר ומתערב עם המים ופסל להו: ואם גרגר. לשון

כשיטה. רבי יהושע אומר בשישתה ואם גרגר כשר: ה מי חטאת [ו] שנפסלו לא יגבלם בטיט שלא יעשם תקלה לאחרים. רבי

גרגרת כלומר שלא שתה כדרך השותים אלא שפך המים בגרונו (ג): כשר. דליכא משקה פיו באבית. והלכה כרבי יהושע בתרווייהו: ה שלא יעשם הקלה לאחרים. שיגעו בטיט ויטמאו במיטמאת שבו: רבי

ג שְׁתָתָה מֵהֶן בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה פְּסוּלִין אויב אַבְּהֵמָה אָדֶער אַחַיָּה האָט גֶעטְרוּנְקֶען פוּן דיא וַואסֶער. אִיז די וַואסֶער פְּסוּל צוּ דיא פָּרָה אֲדוּמָּה כָּל הָעוֹפוֹת פּוֹסְלִין אַלֶע עוֹפוֹת אַז זֵיי טְרִינְקֶען פוּן די וַואסֶער וֶוערְט דיא וַואסֶער פְּסוּל, וַוייל בְּהֵמוֹת אוּנ חַיּוֹת אוּנ עוֹפוֹת אַז זֵיי טְרִינְקֶען גִיסֶען זֵייא דיא וַואסֶער וָואס זֵייא הָאבֶּין אִין מוֹיל צוּרִיק אִין דיא כֵּלִי, אוּנ די וַואסֶער וָואס זֵיי הָאבֶּין גֶעהַאט אִין מוֹיל אִיז דָאךְ אוּיס גֶעמִישְׁט גִיוָוארִין מִיט שְׁפֵּייאַכְץ חוּץ מִן הַיוֹנָה נָאר אַטָאהֶב אַז זִיא טְרִינְקְט פוּן דיא וַואסֶער אִיז דִיא וַואסֶער נִיט פְּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהִיא מוֹצְצָה וַוייל זִיא צִיהְט אִין זִיךְ אַרַיין דיא וַואסֶער אוּנ שְׁפֵּייט נִיט אוּיס צוּרִיק כָּל הַשְּׁרָצִים אֵינָם פּוֹסְלִין אַלֶע שְׁרָצִים אַז זֵייא טְרִינְקֶען פוּן דיא וַואסֶער מַאכִין זֵייא נִיט פְּסוּל דיא וַואסֶער חוּץ מִן הַחוּלְדָה נָאר אַז אַחוּלְדָה טְרִינְקְט פוּן דיא וַואסֶער וֶוערִין דיא וַואסֶער פְּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְלַקֶּקֶת וַוייל זִיא לֶעקְט דיא וַואסֶער מִיט דֶעם צוּנְג, מִישְׁט זִיךְ אוּיס די שְׁפֵּייאַכְץ פוּן דֶעם צוּנְג מִיט דיא וַואסֶער רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אַף הַנָּחָשׁ רַבָּן גַּמְלִיאֵל זָאגְט אַז אַשְׁלַאנְג טְרִינְקְט פוּן דיא וַואסֶער וֶוערְט אוֹיךְ די וַואסֶער פְּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקִיאָה וַוייל זִיא בְּרֶעכְט אוּיס דִי וַואסֶער צוּרִיק אִין דִיא כֵּלִי מִישְׁט זִיךְ אוּיס דִי שְׁפֵּייאַכְץ מִיט דִי וַואסֶער רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַף הָעַכְבָּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אַז אַמוֹיז טְרִינְקְט פוּן דיא וַואסֶער וֶוערְט אוֹיךְ דיא וַואסֶער פְּסוּל: ד הַחוֹשֵׁב עַל מֵי חַטָּאת לִשְׁתּוֹת אַז אֵיינֶער הָאט גֶעטְרַאכְט עֶר זָאל טְרִינְקֶען פוּן דיא וַואסֶער וָואס עֶר הָאט אָן גִישֶׁעפְּט צוּ דיא פָּרָה אֲדוּמָּה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר פָּסוּל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אֲפִילוּ עֶר הָאט נָאךְ נִיט גֶעטְרוּנְקֶען אִיז שׁוֹין דיא וַואסֶער פְּסוּל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר כְּשֶׁיַּטֶּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַז עֶר בֵּייגְט אַיין

דיא כֵּלִי צוּם טְרִינְקֶען וֶוערְט שׁוֹין דיא וַואסֶער פְּסוּל אֲפִילוּ עֶר הָאט נָאךְ נִיט גֶעטְרוּנְקֶען, אָבֶער מִיט דֶעם טְרַאכְטִין אַלֵיין וֶוערְט נִיט פְּסוּל דיא וַואסֶער אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָאט רַבִּי יוֹסִי גִיזָאגְט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים וֶוען זֶענֶען דִי רֵייד גִיזָאגְט גִיוָוארִין וָואס רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִיט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קְרִיגֶען בְּמַיִם שֶׁאֵינָן מְקוּדָּשִׁים נָאר בַּיי וַואסֶער וָואס מֶען הָאט אָן גִישֶׁעפְּט מֶען זָאל אוֹיף זֵיי אַרוֹיף שִׁיטֶען דִי אֵשׁ, אָבֶער זֵייא זֶענֶען נָאךְ נִיט גֶעהֵיילִיגְט גִיוָוארִין מֶען הָאט נָאךְ נִיט אַרוֹיף גֶעשָׁאטִין אוֹיף זֵיי דיא אֵשׁ אֲבָל בְּמַיִם הַמְקוּדָּשִׁים אָבֶער אַז מֶען הָאט שׁוֹין דיא וַואסֶער גֶעהֵיילִיגְט מֶען הָאט שׁוֹין אַרוֹיף גֶעשָׁאטִין אוֹיף זֵייא דִי אֵשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כְּשֶׁיַּטֶּה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אַז עֶר וֶועט אַיינְבֵּייגִין דִי כֵּלִי צוּם טְרִינְקֶען פוּן אִיר וֶוערְט שׁוֹין דיא וַואסֶער פְּסוּל, אָבֶער מִיט טְרַאכְטִין אַלֵיין וֶוערְט נִיט פְּסוּל דיא וַואסֶער רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר כְּשֶׁיִּשְׁתֶּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַז עֶר וֶועט טְרִינְקֶען פוּן דיא כֵּלִי וֶוערְט דיא וַואסֶער פְּסוּל, וַוייל דִי שְׁפֵּייאַכְץ פוּן מוֹיל וֶוערְט אוּיס גֶעמִישְׁט מִיט דִי וַואסֶער וְאִם גִּרְגֵּר אוּנ אוֹיב עֶר הָאט נִיט גֶעהַאלְטִין דיא מוֹיל בַּיי דיא כֵּלִי, נָאר עֶר הָאט אַרַיין גֶעגָאסִין דיא וַואסֶער אִין הַאלְדְז כָּשֵׁר דיא אִיבֶּערִיגֶע וַואסֶער וָואס אִין דִי כֵּלִי אִיז כָּשֵׁר: ה מֵי חַטָּאת וַואסֶער וָואס מֶען הָאט אִין זֵיי אַרַיין גֶעשָׁאטִין דיא אֵשׁ פוּן דיא פָּרָה אֲדוּמָּה שֶׁנִּפְסְלוּ אוֹיב זֵיי זֶענֶען פְּסוּל גִיוָוארִין לֹא יְגַבְּלֵם בְּטִיט טָאר מֶען זֵיי נִיט קְנֶעטִין מִיט לֵיים שֶׁלֹּא יַעֲשֵׂם תַּקָּלָה לַאֲחֵרִים עֶר זָאל נִיט מַאכִין אַשְׁטְרוֹיכְלוּנְג פַאר אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין, טָאמֶער וֶועט אֵיינֶער אָן רִירֶען דיא לֵיים וֶועט עֶר טָמֵא וֶוערִין, אוּנ עֶר וֶועט נִיט וִויסֶען אַז עֶר אִיז טָמֵא וֶועט עֶר מַאכִין פִיל שָׁאדִין מִיט זַיין טוּמְאָה רַבִּי

יהודה

יהודה אומר בטלו. בטיט ותו לא מטמאו מאחר שנבלן: מעת לעת. אם שחטה בתוך מעת לעת של שתיה אבל שהת' ספי מהכי נתעכל במעיה: רבי יהודה אומר בטלו במעיה. ואפילו שחט' בתוך מעת לעת בשרה טהור. ואין הלכה כרבי יהודה בתרווייהו: ן מי חטאת. במקודשין איירי אבל מים שאינן מקודשין שרי כדקתני סיפא: אפר חטאת. אפי' אפר עלמו בלא מים: לא יעבירם בנהר ובספינה. דגזור משום מעשה שהיה באדם א' שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מת תחוב בקרקעית' של ספינה (ד): ולא ישיטם על פני המים. דדמי לספינה: וכן לא יעמוד בצד זה. של נהר: ויזרקם לצד השני. דגם זה דמי קצת לספינה: אבל עובר הוא. ברגליו (ה): במים. עם מי חטאת שבידו (ו): עובר הוא הטהור לחטאת. בין בספינה בין שט על פני המים ואינו חושש. וכן נושא בידו. או משיטו על פני המים: כלי שהוא טהור. לתת בו מי חטאת כשהוא ריקם או שיש בו מים שעדיין לא נתקדשו באפר פרה שלא גזרו אלא על המים המקודשים ועל האפר בלבד לא על האדם והכלים הטהורים ומים שאינן מקודשים: ז אפר כשר. אפר פרה הכשר להזא': שנתערב באפר מקלה. באפר כירה: הולכין אחר הרוב לטמא. אם רוב אפר פרה מטמא אם רוב אפר מקלה אינו מטמא (ז): ואין מקדשין בו. אפי' רוב אפר חטאת אין מקדשין בו הואיל ונתערבו בו אפר כירה ואפילו כל שהוא: ר"א מקדשין בכולן. דסבר רבי אליעזר לא בעי' שיעורא בהזא' וא"א דליכא פורתא מאפר חטאת ואין הלכה כר"א:

יהודה אומר בטלו. פרה ששתה מי חטאת [ז] בשרה טמא מעת לעת. רבי יהודה אומר [ח] בטלו במעיה: ן מי חטאת ואפר חטאת לא יעבירם בנהר [ט] ובספינה. ולא ישיטם על פני המים. ולא יעמוד בצד זה ויזרקם לצד זה. אבל עובר הוא במים עד צוארו. עובר הוא הטהור לחטאת ובידו כלי ריקם הטהור לחטאת ובמים שאינם מקודשין: ז אפר כשר שנתערב באפר מקלה. הולכין אחר הרוב. לטמא ואין מקדשין בו. ר' אליעזר אומר מקדשין בכולן:

לסו: [ז] בשרה כו'. אבל אדם וכלים לא. דאין מטמאין אלא טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין: [ח] בטלו. ואפי' טומאה קלה לא מטמאי דפוי משקה סרוחה במרא. ועתוי"ט: [ט] ובספינה. כלומר וכשהוא בספינה: (ד) והאהילו עליו וטמאו רש"י: (ה) וגם על הגשר מותר דכארפא סמיכתא הוא והאדם המעבירו הולך כל שעה ברגליו ואינו דומה לספינה רש"י: (ו) או אפר פרה הר"מ: (ז) במגע אבל בטמא

יהורה אומר בטלו רבי יהודה זאגט דיא וואסער ווערט בטל אין דיא ליים, איז דיא ליים ניט מטמא פרה ששתת מי חטאת אויב איינער האט געהאט וואסער וואס אין זייא איז גיוועזן אש פון דיא פרה ארומה אונ דיא וואסער איז פסול גיווארין אונ אקוה האט געטרונקען פון דיא וואסער בשרה טמא מעת לעת אויב מען האט די קוה געשאכטין איירער עס איז גיוועזן אמעת לעת פיר אונ צוואנציג שעה ווי זיא האט געטרונקען דיא וואסער, איז דיא פלייש טמא רבי יהודה אומר בטלו במעיה רבי יהודה זאגט דיא וואסער איז בטל גיווארין אין אירע גידערים, דריבער אפילו מען האט די קוה גישאכטין אין די פיר אונ צוואנציג שעה פון דער צייט וואס זיא האט געטרונקען די וואסער איז אויך ניט טמא די פלייש, אבער אז מען האט איר געשאכטין נאך דיא פיר אונ צוואנציג שעה וויא זיא האט געטרונקען דיא וואסער האלטין אלע אז די פלייש איז ניט טמא: ן מי חטאת וואסער וואס מען האט אין זייא אריין געשאטין דיא אש פון דיא פרה אדומה, ואפר חטאת אונ אש פון דיא פרה ארומה אן וואסער לא יעבירם בנהר ובספינה טאר מען זייא ניט פירען אין אשיף איבער אוואסער ולא ישיטם על פני המים אונ מען טאר זייא ניט מאכין שווימען אויף דעם וואסער ולא יעמוד בצד זה ויזרקם לצד זה אונ ער זאל ניט שטיין אויף דער זייט וואסער אונ אריבער ווארפין דיא אש אדער דיא וואסער מיט די אש אויף דיא אנדערע זייט וואסער אבל עובר הוא במים עד צוארו אבער ער מעג גיין מיט דיא פיס אין וואסער ביז צום האלדז אונ ער טראגט אין האנט די אש פון דיא פרה ארומה אדער דיא וואסער מיט דיא אש פון דיא פרה ארומה עובר הוא הטהור לחטאת דער מענטש וואס איז גיווארין טהור צו בשעפטיגען זיך מיט דיא פרה ארומה מעג ער זיך אריבער שיפען אדער אריבער שווימען אויף דעם וואסער ובידו כלי ריקם הטהור לחטאת אונ ער מעג האלטין אין האנט אליידיגע כלי וואס זיא איז טהור אריין צו גיסען אין איר וואסער מיט אש פון דיא פרה ארומה ובמים שאינן מקודשים אונ אפילו אין דיא כלי איז דא וואסער וואס זייא זענען אנגענרייט מען זאל אין זיי אריין שיטען דיא אש פון די פרה ארומה נאר מען האט נאך ניט אריין געשאטין דיא אש, מעג ער דיא כלי מיט דיא וואסער אויך האלטין אין האנט, אונ מעג דיא ליידיגע כלי אדער דיא כלי מיט דיא וואסער אריבער שיפען אדער אריבער שווימען אויף דעם וואסער: ז אפר כשר דיא אש פון דיא פרה ארומה שנתערב וואס איז צו מישט גיווארין באפר מקלה מיט דיא אש פון קוימען הולכין אחר הרוב לטמא גייט מען נאך דיא מערערע צו מטמא זיין, אויב די אש פון די פרה ארומה איז מער ווי די אש פון קוימען איז טמא דער וואס רירט אן די אש, אונ אויב די אש פון קוימען איז מער וויא דיא אש פון די פרה ארומה איז טהור דער וואס רירט אן דיא אש ואין מקדשין בו אבער מען טאר ניט היילינגען מיט דיא צומישטע אש דיא וואסער. אפילו די אש פון די פרה ארומה איז מער ווי דיא אש פון קוימען רבי אליעזר אומר רבי אליעזר זאגט מקדשין בכלן מען זאל אריין שיטע די גאנצע אש אין די וואסער. איז דאך דא אי

די

ח מי חטאת שנפסלו. כגון שנשתנו מראיהן שלא מחמת עצמן וכיוצא בזה מן הדברים שפוסלים מי חטאת: מטמאין. את האדם: הטהור לתרומה. בין שנגע בהן בידיו. בין שנגע בגופו. דכמה חטאת כשרים חשיבי וטומאה זו דרבנן הוא דמדאורייתא כיון שנפסלו פרחה מהן טומאתן החמור' משום הכי תנן מטמאין את האדם הטהור לתרומה דמשמע דוקא לתרומה אבל לא לחולין: ואת הטהור לחטאת לא בידיו. כלומר אין מטמאין הטהור לחטאת בין נגע בהן בידיו בין בגופו דכמי חטאת כשרים חשיבי ונהי דהנושא מי חטאת שיש בהן כדי הזייה או נוגע בהן טמא לכל מילי לחטאת מיהא טהור (ח): נטמאו מטמאים את הטהור לתרומה. כמי חטאת כשרים אבל: את הטהור לחטאת. מטמאים אותו אם נגע: בידיו. דכיון דנטמאו לא גריעי משאר אוכלים ומשקים דמטמאים את הידים וקיימא לן דבטהרת מי חטאת מי שנטמאו ידיו נטמא גופו (ט): ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוים לקדש. הוי דינא כדין מי חטאת שנפסלו: מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. כדין כל שאר מי חטאת הכשרים ואין מטמאים: הטהור לחטאת. שאין מי חטאת מטמאין הנושאן והנוגע בהן אלא לשאר טומאו' לא לטהרת מי חטאת:

ח מי חטאת שנפסלו. מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו ואת הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו. נטמאו מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. ואת הטהור לחטאת בידיו אבל לא בגופו: ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוין לקדש מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. את הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו:

במשנה גמרא: (ח) ר"ל לקחת המילוי ולקדש ולהזות הר"מ: (ט) פי' שצריך להטביל ידיו. אבל לא בידיו כלומר לא נטמא גופו לא לתרומה ולא לחטאת בין שנגע בידיו בין בגופו. דלענין זה לא חשיבי כמשקים טמאים. הר"ש:

די וואסער דיא אש פון דיא פרה אדומה אויף: ח מי חטאת שנפסלו וואסער וואס אין זייא איז דא אש פון דיא פרה אדומה אפילו זייא זענען פסול גיווארין, פון דעסטוועגין מטמאין את הטהור לתרומה אויב אמענטש וואס איז טהור האט אן גערירט די וואסער איז ער טמא צו תרומה בידיו סאיי ער האט אן גערירט די וואסער מיט די הענט ובגופו און סאיי ער האט אן גערירט דיא וואסער מיט זיין גוף איז ער אלץ טמא צו תרומה ואת הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו און אויב אטהור האט אן גערירט די וואסער מיט די אש וואס זענען פסול גיווארין סאיי ער האט אן גערירט מיט די הענט און סאיי ער האט אן גערירט מיט זיין גוף ווערט ער ניט טמא צו דיא פרה אדומה ווער מעג שפריצען כשרה וואסער מיט אש אויף אטמא, און ער מעג ארויף שיטען אש אויף וואסער צו הייליגען זייא] נטמאו אויב די וואסער מיט די אש איז טמא גיווארין מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו אויב אמענטש וואס איז טהור האט אן גערירט די וואסער איז ער טמא צו תרומה, סאיי ער האט אן גערירט דיא וואסער מיט די הענט און סאיי ער האט אן גערירט דיא וואסער מיט זיין גוף ואת הטהור לחטאת בידיו אבל לא בגופו און אויב אטהור האט אן גערירט מיט די הענט דיא וואסער וואס זענען טמא, איז ער טמא צו דיא פרה אדומה, אבער אז ער האט אן גערירט מיט זיין גוף די וואסער וואס זענען טמא ניט מיט די הענט איז ער טהור: ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוים לקדש אויב ער האט ארויף גישאטין אש פון דיא פרה אדומה אויף אזעלכע וואסער וואס זענען פסול צו די אש פון די פרה אדומה מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו אויב אמענטש וואס איז טהור האט אן גערירט דיא וואסער מיט די אש איז ער טמא צו תרומה סאיי ער האט אן גערירט מיט די הענט און סאיי ער האט אן גערירט מיט זיין גוף את הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו און אויב אטהור האט אן גערירט דיא וואסער מיט די אש, סאיי ער האט אן גערירט מיט דיא הענט און סאיי ער האט אן גערירט מיט זיין גוף, איז ער ניט טמא צו דיא פרה אדומה, נער מעג שפריצען כשרה וואסער מיט אש אויף אטמא און ער מעג ארויף שיטען כשרה אש אויף כשרה וואסער צו הייליגען זייא]:

רש"י | גמרא נדה דף י"ז ע"א

מילא פרהבא. קיטו"ן ובודקין מטותיהן במילא פרהבא מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל אין בודקין את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך

מתוך שהיא לבן נראית בו טיפ' כחרדל ליטכא אחריכא לצמר נקי ורך: פקולין. קיטו"ן:

ובודקין מטותיהן במילא פרהבא די ווייבער פלעגין פארשפרייטין אין די בעטין ליילעכער פון ווייסע לייוואנד, אויב עס וועט זיין אויף דעם ליילעך אפלעק פון נדה וועלין זייא דאס באלד דער זעהן מסייע ליה לשמואל דאס איז אראיה צו דעם דין וואס שמואל האט גיזאגט דאמר שמואל ווארום שמואל האט גיזאגט אין בודקין את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך מען טאר ניט בעזוכין דאס בעט אויב עס איז דא אפלעק פון נדות נאר אז דער ליילעך איז פון ווייסע לייוואנד אדער

פון

תוספות

הא בחדתי הא בשחקי. תימה דבפרק קמא דשבועות (דף ז) גבי שאת כלמר לבן שנייה לה כקרום ביצ' מפרש כמו גלימא דכיתנא ושחקים משמע שהחדש לבן מן הישן וי"ל דהתם כגלימא שאין רגילות לכבס והכא בחלוק וכיוצא בו שמכבסין תדיר ועוד י"ל דהתם לענין חשיבו' מיירי כי הנך דלעיל כגון שכור מלכא וריש גלותא:

גמרא

אמר רב היינו דכי הואי התם בערבי שבתות הוו אמרי מאן בעי פקולי בנהמא ולא ידענא מאי קאמרי אמר רבא הני שחקי דכיתנא מעלי לבדיקה איני והא תנא רבי מנשה אין בודקין את המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור ולא בפשתן אלא בפקולין או בצמר נקי ורך לא קשיא הא בכיתנא הא במאני דכיתנא ואי בעית אימא הא והא במאני דכיתנא הא בחדתי הא בשחקי:

רש"י

דכי הואי התם. בא"י: בערבי שבתות. זמן עונת פרושים ותלמידי חכמים מערב שבת לערב שבת: שחקי דכיתנא. בגדים בלויי' של פשתן. ולא בפשתן שאינו לבן ואין דם ניכר יפה אלא בעד לבן: שחקים. לבנים יותר מן החדשים:

פון ווייסע וואל ריינע אונ ווייכע. אויב אויף אזוי אלייליך מען געפינט ניט אפלעק, איז דיא אשה טהור, ווארום אז עס וואלט געווען אפלעק אפילו דער קלענסטער פלעק וואלט מען אים געזעהן אמר רב היינו דכי הואי התם בערבי שבתות הוו אמרי מאן בעי פקולי בנהמי האט רב געזאגט ווען איך בין געווען אין ארץ ישראל האב איך געהערט ערב שבת פלעגט מען זאגן, ואוס רופין ווער דארף אוייסין לייליך מיט ברויט ולא ידענא מאי קאמרי אונ איך האב ניט געוואסט וואס זיי זאגן, איצט ווייס איך שוין. ווייל שבת ביינאכט איז די צייט וואס תלמידי חכמים בהעפטין זיך מיט זייערע ווייבער, דריבער האט מען אויסגערופין ווער וויל קויפין אוייסין לייליך מיט ברויט, דאס ווייב ווערט גערופין ברויט אמר רבא הני שחקי דכיתנא מעלי לבדיקה רבא האט געזאגט אלטע פלאקסענע קליידער איז גיט אוים צו שפרייטין אין בעט מען זאל קענען זעהן אויב עס איז דא אויף זייא אפלעק פון נדות. פרעגט דיא גמרא איני עס איז דאך ניט אזוי והא תנא רבי מנשה דיא תלמידים פון רבי מנשה האבין געלערנט אין בודקין את המטה מען טאר ניט אויסשפרייטין אין בעט לא בעד אדום ניט ארויטין לייליך ולא בעד שחור אונ ניט אשווארצין לייליך, ולא בפשתן אונ ניט אלייליך פון פלאקס אלא בפקולין או בצמר נקי ורך נאר מיט אליינוועדענעם לייליך אדער מיט אלייליך פון ווייכע וואל ריינע, זעהן מיר דאך אז איין פלאקסענעם לייליך טאר מען ניט אויסשפרייטין אין בעט פון אאשה. ענטפערט דיא גמרא לא קשיא עס איז קיין קשיא הא בכיתנא הא במאני דכיתנא אלייליך פון פלאקס מעג מען אויסשפרייטין, קליידער פון פלאקס טאר מען ניט אויסשפרייטין ואי בעית אימא אויב דו ווילסט וועל איך דיר זאגן הא והא במאני דכיתנא ביידע שמועסין פון פלאקסענע קליידער הא בחדתי הא בשחקי מיט נייע פלאקסענע קליידער טאר מען ניט אויסשפרייטין, אונ מיט אלטע פלאקסענע קליידער מעג מען אויסשפרייטין, ווייל אלטע פלאקסענע קליידער געוואשענע זענען ווייסער וויא נייע פלאקסענע קליידער געוואשענע:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

תאנא בהאי יומא דאורייתא מתעטרא ביה מתעטרא בכלא בכל אינון פקודין בכל אינון גזרין ועונשין בשבעין ענפין דנהורא דזהרין מכל סטרא וסטרא. מאן חמי ענפין דנפקין מכל ענפא וענפא חמשא קיימין בגו אילנא כלהו ענפין בהו אחידן. מאן חמי אינון תרעין דמתפתחן בכל סטר וסטר כלהו מזדהרין ונהרין בההוא נהורא דנפיק ולא פסק קל כרוזא נפיק אתערו קדישי עליונין אתערו עמא קדישא דאתבחר לעילא ותתא אתערו חדוותא לקדמות מאריכון אתערו בחדוותא שלימתא אזדמנו בתלת חדוון דתלת אבהן אזדמנו לקדמות מהימנותא דחדוותא דכל חדוותא. זכאה חולקכון ישראל קדישין בעלמא דין ובעלמא דאתי דא הוא ירותא לכון מכל עמין עעכו"ם ועל דא כתיב ביני ובין בני ישראל:

יוסף לחק

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד'

ארז"ל כל הכועס אם תלמיד חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו וכו' מנלן ממשה ואלישע וכו' ואמר ליה אליהו ז"ל לרב יהודה

אמרו רבותינו זכרונם לברכה די רבנן האבין געזאגט כל הכועס אם תלמיד חכם הוא חכמתו מסתלקת מפני דער מענטש וואס איז אין כעס אויב ער איז אתלמיד חכם ווערט דיא חכמה אפגענומען פון אים מנלן ממשה ואלישע דאס ווייסין מיר פון משה רבינו אונ פון דעם נביא אלישע, ווען משה רבינו איז בייז געווארין איז פון אים פארגעסין געווארין אדין, אונ ווען אלישע איז בייז געווארין איז פון אים אפגענומען געווארין דיא נבואה ואמר ליה אליהו זכרונו לברכה לרב יהודה אליהו הנביא האט געזאגט

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' שבת פרק ו'

(א) אומר ישראל לעובד כוכבים ומזלות בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי

(א) אומר ישראל לעכו"ם בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים איד מעג זאגין צו עכו"ם אים שבת ער זאל ארויף גיין אויף אבוים אום שבת אדער ער מעג זאגין צום עכו"ם אום שבת ער זאל שווימען אויף דעם וואסער אום שבת כדי

להביא לו שופר או סכין למילה או מביא לו מתצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרחיץ בהם קטן ומצטער וכן כל ביוצא בזה: (ב) הלוקח בית בא"י מן העכו"ם מותר לו לומר לעכו"ם לכתוב לו שטר בשבת דאמירה לעכו"ם בשבת אסורה מדבריהם ומשום ישוב א"י לא גזרו בדבר זה וכן הלוקח בית מהם בסוריא שסוריא בא"י לדבר זה:

לא תרתח ולא תחטא ובזוהר פרשת תצוה אי בר נש כעים עקר מניה נשמתיה עלאה קדישא למשרי באתרא סטרא אחרא ודא איהו בר נש דמריד במריה ואסור לאתקרבא בהדיה ודא איהו טורף נפשו באפו וכו' דטריף נפשי' ואשרי באתרה אל זר וכו' כי במה נחשב הוא ע"ג איקרו ומאן דאשתעי עמיה כאלו אתחבר לע"ג ממש דע"ג ממש שריא בגוי' ואסור לאסתכלא באנפוי ועליה כתיב אל תפנו אל האלילים וע"ד כתיב אלהי מסכה לא תעשה לך וכל מסאבין אתדכיין בר מהאי בגין דמסאיב גופא מגיו ומבר ונפשא כולא מסאיב ואפי' כד אתי בר נש ועקר להסוא זר מגוי' מכל וכל לעלמין ולבתר אשתדל לאתקדשא ולאמשכא ההיא קדישא דנשמתא קדישא עליה כדין ולואי דאתקדש דכיון דערקת מניה זמנא חדא כמה יעביד בר נש עד דיתיוב לאתרהא:

להביא לו שופר או סכין למילה ער זאל ברייננען פון בוים אדער פון דיא אנדערע זייט טייך אשופר צום בלאזין ראש השנה אדער אמוהל מעסער צו מל זיין אקינד או מביא לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרחיץ בהם קטן ומצטער אדער ער מעג זאגין צום עכו"ם אום שבת ער זאל ברייננען ווארעמע וואסער אום שבת פון איין הויף אין אנדערין הויף וואס דיא הייפין האבין ניט געמאכט אעירוב צו זאמען, אונ מיט די וואסער וועט ער באדין אקליין קינד וואס האט צער פון די מילה וכן כל ביוצא בזה אונ נאך אזעלכע זאכין וואס מען מעג זאגין צו עכו"ם ער זאל טאהן אום שבת: (כ) הלוקח בית בארץ ישראל מן העכו"ם מותר לו לומר לעכו"ם לכתוב לו שטר בשבת אז איינער האט געקויפט אשטוב אין ארץ ישראל פון אכנעני מעג ער זאגין צום כנעני ער זאל שרייבין אפילו אום שבת אז ער האט אים פארקויפט די שטוב דאמירה לעכו"ם בשבת אסורה מדבריהם זאגין א-עכו"ם ער זאל טאהן אמלאכה אום שבת האבין נאר די רבנן געאסרת ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה אונ ווייל ארץ ישראל זאל בעוואהנט ווערין מיט יודין האבין די רבנן ניט געאסרת צו זאגין דעם עכו"ם ער זאל שרייבין אפילו אום שבת ער פארקויפט דעם יודין דיא שטוב וכן הלוקח בית מהם בסוריא אונ אז איוד קויפט אשטוב פון עכו"ם אין סוריא, מעג אויך דער יוד זאגין צום עכו"ם ער זאל שרייבין אפילו אום שבת אז ער פארקויפט אים דיא שטוב שסוריא כארץ ישראל לדבר זה ווארום סוריא האט דעם דין וויא ארץ ישראל צו דיא זאך:

געזאגט צו רב יהודה לא תרתח ולא תחטא זאלסט ניט בייז ווערין וועסטו ניט זינדיגען ובזוהר פרשה תצוה עס שטייט אין זוהר אין דיא סדרה תצוה אי בר נש כעים עקר מניה נשמתיה עלאה קדישא למשרי באתרא סטרא אחרא אויב דער מענטש איז אין כעס גייט אוועק פון אים זיין נשמה די הייליגע וואס ער האט פון הימעל, אונ אויף דעם ארט פון די נשמה קומט ארוח טומאה אלעבונג פון טומאה! ודא איהו בר נש דמריד במריה אונ דאס איז דער מענטש וואס האט געזינדיגט געגין גאט ואסור לאתקרבא בהדיה אונ מען טאר ניט גינענען צו אים ודא איהו טורף נפשו באפו דאס איז דער מענטש וואס האט ארויס גענומען פון זיך זיין נשמה מיט זיין כעס דטריף נפשיה ואשרי באתרה אל זר ער האט פון זיך ארויס גענומען זיין נשמה אונ האט געמאכט רוהען אויף איר ארט אפרעמדין גאט כי במה נחשב הוא ווארום מיט וואס איז ער גירעכענט עבודת אלילים אקרי ער ווערט גערופין עכו"ם ומאן דמשתעי עמיה כאלו אתחבר לעבודת אלילים ממש אונ דער מענטש וואס שמועסט מיט אים איז גלייך ווי ער וואלט זיך בהעפט צו דיא עכו"ם דעבודה זרה ממש שריא בגויה ווארום אין אים רוהט דיא עבודה זרה ואסור לאסתכלא באנפוי אונ מען טאר ניט קוקען אין זיין פנים ועליה כתיב אל תפנו אל האלילים אויף אים זאגט דער פסוק איר זאלט אייך ניט קערין צו דיא עכו"ם ועל דא כתיב אלהי מסכה לא תעשה לך אויף דעם זאגט דער פסוק דו זאלסט דיר ניט מאכין אגיגאסענעם גאט [גיגאסין פון אמאט-ריאל] וכל מסאבין אתדכיין אלע וואס ווערין טמא קענען ריין ווערין פון זייער טומאה בר מהאי נאר דער מענטש קען ניט ריין ווערין בגין דמסאיב גופא מגיו ומבר ווייל ער האט מטמא גיוועזען זיין גוף פון אינוויינינג אונ פון אויסווייניג ונפשא כולא מסאיב אונ דיא נשמה אין גאנצין איז טמא ואפילו כד אתי בר נש ועקר להוא זר מגויה מכל וכל לעלמין אונ אפילו דער מענטש וועט קומען אונ וועט אויס-רייסין דיא עבודה זרה פון אינווייניג אין גאנצין אויף אייביג ולבתר אשתדל לאתקדשא ולאמשכא ההיא קדושה דנשמתא קדישא עליה אונ נאכדעם וועט ער זיך טמריח זיין ער זאל זיך הייליגען אונ ער זאל צוריק ארויף ציהען דיא הייליגקייט פון דיא הייליגע נשמה אויף זיך כדין ולואי דאתקדש הלואי זאל ער דאמאלס געהייליגט ווערין דכיון דערקת מניה זמנא חדא ווייל די נשמה איז שוין איין מאהל פון אים אנטלאפין כמה יעביד בר נש דיתוב לאתראה וועט שוין דער מענטש דארפין פיל תשובה טאהן ביז די נשמה זאל צוריק קומען אויף איר ארט:

(לד) מבואר במדרש הנעלם כי כל תיבה שבקריאת שמע מרפאת אבר אחד, ע"כ צריך לדקדק מאוד בקריאתה כמי שמונה מרגליות לבל יפיל תיבה אחת ארצה בערבוב מחשבה אחרת:

(לה) האר"י ז"ל היה משים הציצית בידו השמאלית נגד החזה עד ואמונתו לעד קיימת, ואף כי הטעם נפלא ואין שוה להבין לכל אדם על כל זה יעשה כן כל אדם:

(לו) אמת ויציב וכו' כל זה קאי אתיבת הדבר הזה שאומר אח"כ כן הוא מבואר בתוספת פ"ק דברכות, ומאבודרהם נראה שאמת ויציב קאי אמה שאמר לפני זה אני ה' אלהיכם, ותיבת ומתוקן וכו' קאי אהדבר הזה, ועי"ז נדפס בסידורים פסיק בין ואדיר למתוקן, אבל העיקר נ"ל כדעת התוספת כנזכר:

(לז) מהרי"ל היה עומד להתפלל י"ח ברכות כשהגיע לתהלות לאל עליון ולא קודם:

(לח) דע כי דעת הזוהר שלא להפסיק כלל בין גאולה לתפלה וכן דעת הפוסקים הראשונים שלא לומר תיבת אמן אחר גאל ישראל שלא להפסיק, אבל הטור כתב דשרי לענות אמן ולא עוד אלא דמצוה לענות, וכן כתב רמ"א בש"ע, ודע כי המגיד שנתגלה לב"י החזיק לו טובה על זה שכתב בש"ע שלו שלא לומר אמן והשיג אבעל הטורים, וכן ראוי לנהוג וישר הוא ואין לשנות, ובכתבי האר"י ז"ל כתוב אין לענות אמן אחר גאל ישראל כי אין להפסיק בין גאולה לתפלה, כי היא אש עד אבדון תאכל ח"ו:

(לט) בגין דא צריכין אנו להודיע טעות הרבה בני אדם אפילו לומדים שעושים כן שממתינים בגואלנו ה' צבאות עד שמסיים ש"ץ גאל ישראל ועונין אמן ואחר כן אומרים גואלנו וכו' להסמיך גאולה לתפילה והוא טעות גדול שהרי מכי מתחיל יוצר אור עד סוף י"ח ברכות אסור להפסיק בשום דבר בעולם אפילו דבר שבקדושה זולת לקדיש וקדושה וברכו ואמן דהאל הקדוש ואמן דשומע תפלה והרי הוא עומד עכשיו באמצע הפרק דהיינו באמצע הברכה שאחר ק"ש שהיא אמת ויציב שמסיימת גאל ישראל ואם כן האיך מפסיק באמן דגאל ישראל שאינו רשאי להפסיק לשום אמן כי אם להנזכר לעיל:

(מ) מבואר בזוהר המתפלל י"ח ועיניו אינם סגורות שאינו זוכה לראות פני השכינה קודם מיתתו כמו כל בר ישראל זכאי, ואם מתפלל מתוך הסידור הוי כמו עיניו סגורות וכמו שכתוב בספר מטה משה: